

AKADEMIA KALISKA
im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego

AKADEMIA KALISKA

RADA NAUKOWA DYSCYPLINY NAUK O BEZPIECZEŃSTWIE

ROZPRAWA DOKTORSKA

**Policja we wsparciu władz
cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach
kryzysowych**

Opracowała:

mgr Monika Muszyńska

Kierownik naukowy:

dr hab. inż. Tomasz Rubaj

KALISZ 2023

Spis treści

STRESZCZENIE	5
WSTĘP.....	9
ROZDZIAŁ 1. PODSTAWY METODOLOGICZNE BADAŃ	12
1.1. Sytuacja problemowa.....	12
1.2. Przedmiot badań, cel pracy, główny problem badawczy i problemy szczegółowe	13
1.3. Hipotezy badawcze	14
1.4. Metody, techniki i narzędzia badawcze.....	16
1.5. Etapy, organizacja i przebieg badań	22
1.6. Dobór i charakterystyka próby badawczej	23
ROZDZIAŁ 2. ORGANIZACJA I FUNKCJONOWANIE POLICJI	31
2.1. Rys historyczny Policji.....	32
2.2. Podstawy prawne, organizacja i główne zadania Policji.....	57
2.3. Formy i metody działań Policji.....	70
Wnioski	76
ROZDZIAŁ 3. KRYZYSY I SYTUACJE KRYZYSOWE JAKO WYZWANIA I ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA	78
3.1. Kryzys a sytuacja kryzysowa.....	79
3.2. Typologia zagrożeń niemilitarnych.....	93
3.3. Przyczyny (źródła), przebieg i skutki kryzysów i sytuacji kryzysowych	124
Wnioski	130

ROZDZIAŁ 4. FORMY I METODY REALIZACJI ZADAŃ ORAZ DOSKONALENIA DZIAŁAŃ POLICJI WE WSPARCIU WŁADZ CYWILNYCH I SPOŁECZEŃSTWA	132
4.1. Funkcjonowanie i zakres współdziałania Policji w sytuacjach kryzysowych.....	134
4.1.1. Współdziałanie Policji ze służbami, inspekcjami i strażami.....	146
4.1.2. Współdziałanie z Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej.....	154
4.1.3. Współdziałanie z innymi instytucjami	159
4.2. Wsparcie władz cywilnych i społeczeństwa przez Policję w sytuacjach zagrożeń	163
4.2.1. Działania Policji podejmowane wraz z władzami cywilnymi w sytuacjach kryzysowych	164
4.2.2. Działania Policji na rzecz społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych	167
4.2.3. Praktyczny wymiar współdziałania Policji, władz cywilnych i społeczeństwa	173
4.3. Analiza wyników badań	177
4.4. Obszary, kierunki, formy i metody doskonalenia działań Policji w sytuacjach kryzysowych.....	222
Wnioski	228
ZAKOŃCZENIE.....	232
BIBLIOGRAFIA.....	235
WYKAZ SKRÓTÓW	248
SPIS RYSUNKÓW	249
SPIS TABEL.....	250
SPIS SCHEMATÓW	252
SPIS WYKRESÓW	253
ZAŁĄCZNIKI.....	256

STRESZCZENIE

Rozprawa doktorska pt. „Policja we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych” doprowadziła do wyodrębnienia i sprecyzowania obszarów, kierunków, form i metod doskonalenia działań Policji we współdziałaniu z władzami cywilnymi i społeczeństwem w czasie pojawienia się zdarzeń kryzysowych.

Przedmiotem badań w dysertacji były działania Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych. W kontekście przedstawionego powyżej przedmiotu badań celem pracy było zaprezentowanie miejsca, roli i zadań Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych, a także wskazanie racjonalnych i naukowo uzasadnionych obszarów, kierunków oraz form i metod doskonalenia jej działań. Ze względu na przyjęty przedmiot i cel badań główny problem badawczy sformułowano w postaci następującego pytania: *Jakiego rodzaju działania wykonuje Policja we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa, aby przeciwdziałać sytuacjom kryzysowym, i jakie mogą być obszary i kierunki ich doskonalenia?*

Podczas pisania rozprawy doktorskiej zauważone zostały braki w literaturze przedmiotu, związane z mało szczegółowym opisem dotyczącym współpracy podmiotów w czasie wystąpienia zagrożeń powodujących sytuacje kryzysowe. Co więcej, dostrzeżono palącą potrzebę doskonalenia już istniejących procedur współdziałania Policji, władz cywilnych i społeczeństwa w kilku obszarach.

Dysertacja składa się ze wstępu, czterech rozdziałów merytorycznych podsumowanych wnioskami, zakończenia, bibliografii, spisów (rysunków, schematów, tabel, wykresów) oraz załączników.

W rozdziale pierwszym zatytułowanym „Podstawy metodologiczne badań” zarysowano sytuację problemową, a także przedstawiono przedmiot oraz cel badań, problemy, hipotezy, metody, techniki i narzędzia badawcze. Zaprezentowano etapy, organizację i przebieg badań, a także scharakteryzowano próbę badawczą.

W rozdziale drugim pt. „Organizacja i funkcjonowanie Policji” został przedstawiony rys historyczny Policji, podstawy prawne, schemat organizacyjny, metody i formy działania oraz główne zadania Policji.

Rozdział trzeci, nazwany przez autorkę „Kryzysy i sytuacje kryzysowe jako wyzwania i zagrożenia bezpieczeństwa”, składa się z trzech podrozdziałów, w których podano definicje terminów „kryzys” oraz „sytuacja kryzysowa”, a także omówiono cechy, zależności oraz rodzaje tych pojęć. Przedstawiono typologię zagrożeń niemilitarnych, ponadto określono przyczyny, przebieg i skutki sytuacji kryzysowych.

W ostatnim rozdziale zatytułowanym „Formy i metody realizacji oraz doskonalenia działań Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa” zostały przedstawione zagadnienia związane ze współdziałaniem Policji z władzami cywilnymi, społeczeństwem oraz służbami, inspekcjami i strażami. Scharakteryzowano też współdziałanie Policji z Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej, społeczeństwem oraz innymi podmiotami. Przedstawiono również praktyczny wymiar współpracy podmiotów w czasie pojawienia się zagrożeń. Zaprezentowano, zobrazowano i zinterpretowano wyniki przeprowadzonych badań empirycznych, uzyskane za pomocą metody sondażu diagnostycznego, realizowanego techniką ankietowania i metody obserwacji. Na tej podstawie, uwzględniając również rozważania i wnioski z poprzednich rozdziałów, w ostatnim podrozdziale określono obszary, kierunki, formy i metody doskonalenia działań Policji w sytuacjach kryzysowych.

Rozprawa doktorska stanowi kompleksowy zbiór treści dotyczących współdziałania Policji z innymi podmiotami w czasie sytuacji kryzysowych. Dysertacja obejmuje zarówno badania teoretyczne, jak i empiryczne. W pracy przedstawione zostały najistotniejsze zagadnienia badawcze poparte rzetelną analizą literatury i materiału empirycznego przy wykorzystaniu właściwych, tj. odpowiednio dobranych, metod badawczych. W treści dysertacji autorka szczegółowo oraz w nowatorski sposób omawia zagadnienia dotyczące działań Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych.

Słowa kluczowe: Policja, władze cywilne, społeczeństwo, sytuacja kryzysowa, wsparcie.

SUMMARY

Doctoral dissertation entitled "Police in support of civil authorities and society in crisis situations" effected the separation and specification of areas, directions, forms and methods of improving the activities of the Police in cooperation with civil authorities and society during crisis situations.

The subject of research in the dissertation was the activities of the Police in support of civil authorities and society in crisis situations. In the context of the subject of the research presented above, the aim of the doctoral dissertation was to present the place, role and tasks of the Police in supporting civil authorities and society in crisis situations, as well as to indicate rational and scientifically justified areas, directions, forms and methods of improving their activities. Due to the purpose of the research, the main research problem was formulated as follows: *What kind of activities do the Police perform in support of civil authorities and society to counter crisis situations and what are the areas and directions of their improvement?*

The main motive for writing this doctoral dissertation were the shortcomings and deficiencies noticed in the literature on the subject, specifically in the not very detailed description of the cooperation of entities during the occurrence of threats causing crisis situations. Moreover, an urgent need to improve the already existing procedures of cooperation between the Police, civil authorities and society in several areas was noticed.

The dissertation consists of an introduction, four substantive chapters with conclusions, conclusion, bibliography, list of figures, list of diagrams, list of tables, list of graphs and appendixes.

The first chapter, entitled "Methodological foundations of research", outlines the problematic situation and presents the subject and purpose of the research, as well as research problems, research hypotheses, research methods, techniques and tools. The stages, organization and course of research are presented, and the research sample is delineated.

The second chapter entitled "Organization and functioning of the Police" presents a historical outline of the Police, legal grounds, organizational chart, methods and forms of operation, as well as the main tasks of the Police.

The third chapter, called "Crises and crisis situations as challenges and threats to security", consists of three subchapters in which the definitions of the terms crisis and crisis situation are presented, and the features, dependencies and types of these concepts are discussed. A typology of non-military threats was presented, and moreover, the causes, course and effects of crisis situations were determined.

The last chapter entitled "Forms and methods of implementation and improvement of Police activities in support of civil authorities and society" presents issues connected with the cooperation of the Police with civil authorities, society and services, inspections and guards. The cooperation of the Police with the Armed Forces of the Republic of Poland, society and other entities is also presented and characterized. The range of cooperation between entities during the emergence of threats was also presented. The obtained results of the conducted empirical research were presented, illustrated and interpreted using the diagnostic survey method, carried out using the survey technique and observation method. On this basis, regarding the considerations and conclusions from the previous chapters, the last subchapter defines the areas, directions, forms and methods of improving Police activities in crisis situations.

The doctoral dissertation is a comprehensive collection of content regarding the cooperation of the Police and other entities during a crisis situation. Furthermore, it is worth noting that the dissertation consists of both theoretical and empirical research. The paper presents the most important research issues supported by a reliable and detailed analysis of the literature, analysis of empirical material, using appropriately selected research methods. In the content of the dissertation, the author extensively and innovatively discusses the issues related to the activities of the Police in support of civil authorities and society in crisis situations.

Keywords: Police, civil authorities, society, crisis situation, support.

WSTĘP

We współczesnym świecie każdy aspekt życia ulega zmianom i różnorodnym przeobrażeniom. Z roku na rok na świecie powstają nowe urządzenia, zmieniają się systemy czy sposoby działania. Mimo to od wieków jedną z najważniejszych wartości jest zapewnienie ludziom szeroko pojętego bezpieczeństwa. Każdy - pod innym względem - musi czuć się bezpiecznie, aby realizować swoje potrzeby. Sam A. Maslow w badaniach zaznaczył, że bezpieczeństwo jest jednym z pięciu podstawowych warunków niezbędnych do życia dla każdego człowieka. Wyróżnił przede wszystkim potrzeby fizjologiczne, bezpieczeństwa, przynależności, uznania oraz samorealizacji. Istotną kwestią jest to, że dopiero po zaspokojeniu potrzeb niższego rzędu możliwe staje się osiągnięcie wyższych celów. Można zatem wnioskować, że bezpieczeństwo jest kluczowym elementem niezbędnym do funkcjonowania¹.

W literaturze można odnaleźć wiele definicji bezpieczeństwa rozpatrywanych na różnych płaszczyznach. Termin „bezpieczeństwo” pochodzi z języka łacińskiego od słów *sine cura (securitas)*, a oznacza brak zagrożenia, pewność². Najogólniej przyjmując, bezpieczeństwo jest zarówno stanem, jak i dynamicznie zmieniającym się procesem. Istotą bezpieczeństwa jest zapewnienie funkcjonowania jednostek i grup oraz swobody realizacji własnych celów w aspekcie ryzyka, szans, wyzwań i zagrożeń.

W Polsce istnieje wiele instytucji bezpieczeństwa narodowego. Są nimi: Policja, Straż Miejska, Żandarmeria Wojskowa, Służba Wywiadu Wojskowego, Straż Pożarna, Straż Graniczna, Służba Więzienna, Agencja Wywiadu, Służba Kontrwywiadu Wojskowego, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego czy Inspekcja Transportu Drogowego, które odpowiadają za poziom bezpieczeństwa zarówno w kraju, jak i poza jego granicami. Jednakże każda z tych grup dyspozycyjnych pod innym względem i w innym zakresie wykonuje swoje obowiązki. Najbliżej obywateli i ich problemów znajduje się Policja. Funkcjonariusze Policji codziennie stawiają czoła złożonym problemom ludzi, gdyż to oni znajdują się jako pierwsi na miejscu

¹Potrzeby człowieka: piramida potrzeb Maslowa, teoria ERG, zastosowanie teorii potrzeb, <https://ideologia.pl/potrzeby-czlowieka/>, (dostęp: 26.01.22 r.).

²R. Rosicki, *O pojęciu i istocie bezpieczeństwa*, w: *Przegląd Politologiczny*, Poznań 2010, s. 23.

zdarzenia i podejmują wszelkie czynności niezbędne do zapewniania bezpieczeństwa państwa i ludzi.

Obecnie mamy do czynienia z wieloma zagrożeniami, jednakże z roku na rok powstają nowe ich typy, dotychczas nieznane. Pojawienie się zdarzenia o znamionach sytuacji kryzysowej wymaga od służb niezwłocznego działania, adekwatnego do powstałych zakłóceń funkcjonowania państwa, w tym ludzi, niedopuszczającego do eskalacji zagrożenia. Sytuację kryzysową definiujemy jako „sytuację będącą następstwem zagrożenia i prowadzącą w konsekwencji do zerwania lub znacznego naruszenia więzów społecznych przy równoczesnym poważnym zakłóceniu w funkcjonowaniu instytucji publicznych, jednak w takim stopniu, że użyte środki niezbędne do zapewnienia lub przywrócenia bezpieczeństwa nie uzasadniają wprowadzenia żadnego ze stanów nadzwyczajnych, o których mowa w art. 228 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”³. Jednym z obowiązków państwa jest zapewnienie obywatelom ochrony przed różnorodnymi niebezpieczeństwami, do których należą zagrożenia naturalne czy antropogeniczne oraz inne. Warto zaznaczyć, że każda zaistniała sytuacja kryzysowa jest unikalna pod względem uwarunkowań. Kilka lat temu nie uwzględniono w Polsce takich zagrożeń jak szkwały czy trąby powietrzne. Jednakże dynamicznie pojawiające się zagrożenia wymuszają tworzenie i modyfikacje istniejących już procedur. Tylko efektywna współpraca Policji, administracji, służb cywilnych oraz społeczeństwa w zakresie zarządzania kryzysowego i właściwych działań wykonawczych oraz wyciąganie z niej prawidłowych, kompleksowych wniosków mogą przyczynić się do tworzenia systemowych rozwiązań zwiększających adekwatność i użyteczność już istniejących procedur postępowania.

Taki stan rzeczy wpłynął na podjęcie przez autorkę decyzji o napisaniu dysertacji dotyczącej działań Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych.

Pojęcie „władze cywilne” należy rozumieć jako „wyodrębnioną część władz administracyjnych w państwie, która zarządza wszystkimi niewojskowymi (cywilnymi) dziedzinami życia, obejmując cały zakres działania służb oraz funkcji

³ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, Dz. U. 2007 nr 89 poz. 590 z późn. zm., art. 3.

publicznych realizowanych przez organy rządowe, jak i samorządowe”⁴. W wyniku analiz obowiązującego podziału administracji w Polsce do dalszych rozważań na potrzeby niniejszej rozprawy przyjęto te, które mają kluczowe znaczenie we wsparciu działań Policji w czasie zaistnienia zdarzeń kryzysowych. Z kolei społeczeństwo definiowane jest jako „współczesne, żyjące pokolenie narodu polskiego, przed którym stoi wyzwanie nie tylko zapewnienia bezpieczeństwa sobie, ale również przyszłemu pokoleniu Polaków, a także ochrony i zachowania dziedzictwa duchowego, materialnego i terytorialnego naszych przodków”⁵. Pojęcie „wsparcie” w najbardziej ogólnym ujęciu rozumiane jest jako „działanie sił lub ich części, które pomagają, chronią, uzupełniają lub zasilają i podtrzymują funkcjonowanie innego rodzaju sił”⁶. Natomiast w ujęciu militarnym oznacza „działania jednostki wyznaczonej do wspierania innej jednostki (jednostek)”⁷.

Z uwagi na szeroki wachlarz instytucji, służb, inspekcji i straży, wspierających władze cywilne i społeczeństwo w sytuacjach kryzysowych, na potrzeby dysertacji przyjęto pewne ograniczenia. Uwzględniono kluczowe według autorki, do których należą straże gminne, Straż Graniczna, Państwowa Straż Pożarna, Straż Ochrony Kolei, Straż Leśna, Inspekcja Weterynaryjna, Główny Inspektorat Nadzoru Budowlanego oraz Główny Inspektorat Sanitarny. Spośród pozostałych analizie pod kątem współdziałania poddano Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, Ochotnicze Straże Pożarne oraz organizacje pozarządowe. Nie uwzględniono służb specjalnych i innych, takich jak Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencja Wywiadu, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Służba Wywiadu Wojskowego, Służba Kontrwywiadu Wojskowego czy Krajowa Administracja Skarbowa, z uwagi na trudności w dostępie do materiałów spowodowane objęciem klauzulą ochronną informacji dotyczących ich funkcjonowania.

Zaprezentowane rezultaty i wyniki badań były możliwe dzięki cennym wskazówkom metodycznym i merytorycznym czynionym przez kierownika naukowego pracy dr. hab. inż. Tomasza Rubaja.

⁴ K. Gąsiorek, W. Kitler, *Wojskowe wsparcie władz cywilnych i społeczeństwa*, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2005, s. 13.

⁵ Ibidem, s. 41.

⁶ M. Huzarski, J. Wolejszo, *Leksykon Obronności. Polska i Europa*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2014, s. 95.

⁷ Ibidem.

ROZDZIAŁ 1. PODSTAWY METODOLOGICZNE BADAŃ

W niniejszym rozdziale została nakreślona sytuacja problemowa, a także sprecyzowany przedmiot badań i cel pracy, sformułowane problemy badawcze główny i szczegółowy oraz hipotezy badawcze. Przedstawiono organizację i przebieg badań sondażowych, dobór i charakterystykę próby badawczej oraz metody, techniki i narzędzia badawcze.

1.1. Sytuacja problemowa

Z uwagi na postęp cywilizacyjny i rozwój, zmieniający się klimat oraz inne czynniki mamy do czynienia z wieloma rodzajami zagrożeń. Z roku na rok powstają nowe rodzaje niebezpieczeństw, które są nieprzewidywalne, a pociągają za sobą ogromne straty w ludziach oraz mieniu. Analiza dotychczasowych zdarzeń kryzysowych wskazuje, że współpraca Policji, władz cywilnych i społeczeństwa ma kluczowe znaczenie w przeciwdziałaniu zagrożeniom. Tylko efektywne współdziałanie na różnych szczeblach umożliwi realizację założonych celów polegających na zapobieganiu, przygotowaniu, reagowaniu i odbudowie. Warto jednak zaznaczyć, że samodzielne działanie tych instytucji nie będzie wystarczające, gdyż każda sytuacja kryzysowa jest wyjątkowa i wymaga użycia wszelkich sił i środków w celu przeciwstawienia się jej. Wówczas to należy podjąć sprawną reakcję oraz wykorzystać wszelkie sposoby działania, aby sytuacja kryzysowa nie objęła zasięgiem większego obszaru.

Obecnie w Policji istnieje wiele procedur przygotowanych w celu zapewnienia bezpieczeństwa na czas wystąpienia różnorodnych sytuacji kryzysowych. Zawarte zostały one w normatywach, do których należą: Zarządzenie nr 1421 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2004 r. w sprawie wprowadzenia w Policji procedur reagowania w sytuacjach kryzysowych, Zarządzenie nr 20 Komendanta Głównego Policji z dnia 13 lipca 2020 r. w sprawie metod i form przygotowania i realizacji działań policyjnych w związku ze zdarzeniami szczególnymi, Zarządzenie nr 36 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 listopada 2017 r. w sprawie zadań realizowanych przez Policję w sytuacjach kryzysowych. Każda z tych procedur określa formy i sposoby działania na wypadek pojawienia się zdarzenia o znamionach

sytuacji kryzysowej. W wymienionych zarządzeniach wymienione są konkretne zagrożenia i podejmowane wówczas czynności. Należy jednak pamiętać, że nawet najlepsze przygotowanie teoretyczne nie daje pewności, że w sytuacji kryzysowej zostaną podjęte określone w procedurach działania i uzyskane zaplanowane skutki. Każde zdarzenie jest wyjątkowe i niepowtarzalne pod względem uwarunkowań i dynamicznie ulega zmianom. Kilka lat temu nie uwzględniono w procedurach niektórych zjawisk, takich jak pandemia wirusa SARS-CoV-2 i jej skutki na świecie. Bardzo ważna jest koordynacja, współdziałanie, synchronizacja, a w konsekwencji synergia działań instytucji, służb, inspekcji i straży w walce ze zdarzeniami kryzysowymi, gdyż tylko zintegrowane działanie tych podmiotów zapewni skuteczne przeciwdziałanie zagrożeniom.

Badania naukowe przeprowadzone w tym obszarze umożliwiły wg autorki weryfikację i aktualizację części procedur oraz przedstawiły sposoby działania w sytuacjach pojawienia się nowych zagrożeń, a także określiły kierunki zmian istniejących form i sposobów działania Policji we wsparciu i zabezpieczeniu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych.

1.2. Przedmiot badań, cel pracy, główny problem badawczy i problemy szczegółowe

Przedmiotem badań w niniejszej pracy są **działania Policji we wsparciu i zabezpieczeniu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych**.

W kontekście przedstawionego powyżej przedmiotu badań celem pracy było zaprezentowanie miejsca, roli i zadań Policji we wsparciu i zabezpieczeniu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych, a także wskazanie racjonalnych i naukowo uzasadnionych obszarów, kierunków oraz form i metod doskonalenia jej działań.

Pierwsza część celu dysertacji ma charakter teoretyczny (poznawczy), druga zaś ujęta koncepcyjnie i zarazem perspektywiczne, odnosi się do praktyki – posiada walory użytkowe (użyteczne). Za sprawą powyższych przesłanek rozprawa stanowi również wkład do teorii i praktyki nauk o bezpieczeństwie.

Ze względu na przyjęty przedmiot i cel badań główny problem badawczy sformułowano w postaci następującego pytania: **Jakiego rodzaju działania wykonuje Policja we wsparciu i zabezpieczeniu władz cywilnych i społeczeństwa, aby przeciwdziałać sytuacjom kryzysowym, i jakie mogą być obszary i kierunki ich doskonalenia?**

Rozwiązanie powyższego głównego problemu badawczego wymagało uzyskania odpowiedzi na szereg pytań – problemów szczegółowych:

1. Jaka jest rola Policji w sytuacjach kryzysowych, jakie są uwarunkowania jej działań, zadania oraz formy i metody ich realizacji?
2. Jakiego rodzaju zagrożenia niemilitarne powodują kryzysy i sytuacje kryzysowe, jakie występują pomiędzy nimi relacje oraz jakie właściwości i cechy je charakteryzują?
3. Jakie działania podejmuje Policja wraz z innymi instytucjami, służbami, inspekcjami i strażami, władzami cywilnymi i społeczeństwem w sytuacjach kryzysowych oraz jaki wpływ na przeciwdziałanie zagrożeniom ma współdziałanie Policji z wymienionymi podmiotami podczas wsparcia władz cywilnych i społeczeństwa?
4. W jakich obszarach i kierunkach można doskonalić działania Policji, aby poprawić jej skuteczność we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa?

1.3. Hipotezy badawcze

Do tak przyjętego celu i głównego problemu badawczego sformułowano - na podstawie obecnego stanu wiedzy oraz prognozowanych zmian - następującą hipotezę roboczą: **przypuszcza się, że Policja współdziała ze społeczeństwem i władzami cywilnymi w sytuacjach kryzysowych, podejmując szereg działań mających na celu zapobieganie pojawieniu się zagrożeń, przygotowanie do przeciwdziałania, reagowanie w sytuacji pojawienia się oraz odbudowę miejsca dotkniętego zdarzeniem. Prowadzone analizy działań Policji wskazują na ich wysoką skuteczność, występują jednak obszary, w których można i należy doskonalić działania Policji, w szczególności wobec nowych, coraz częściej pojawiających się i dynamicznie rozwijających zagrożeń, w zakresie integracji,**

współdziałania, koordynacji i synchronizacji z instytucjami, służbami, inspekcjami i strażami w sytuacjach kryzysowych we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa.

Do szczegółowych hipotez badawczych należą:

- zakłada się, że rola Policji jest bardzo ważna, gdyż do głównych jej zadań należy ochrona życia, zdrowia oraz mienia ludzi przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra;
- można przyjąć, że Policja, będąc scentralizowaną, uzbrojoną i jednolicie umundurowaną formacją, funkcjonuje na zasadach i w ramach określonych w przepisach prawa, a formy i metody jej działania precyzują szczegółowo regulaminy, podręczniki i instrukcje;
- należy sądzić, iż termin „kryzys” oznacza działanie pod presją czasu, decyzję, wybór, natomiast „sytuacja kryzysowa” definiowana jest jako sytuacja mająca negatywny wpływ na bezpieczeństwo osób, mienia, a także środowiska, doprowadzająca do ograniczenia działalności właściwych organów administracji publicznej z powodu posiadania niewystarczających sił i środków. Posługiwanie się terminami „kryzys” i „sytuacja kryzysowa” w sposób zamienny jest błędem, gdyż każdy kryzys jest sytuacją kryzysową, lecz nie każda sytuacja kryzysowa posiada znamiona kryzysu;
- przypuszcza się, że zagrożenia dzielą się przede wszystkim na spowodowane siłami natury, antropogeniczne oraz inne;
- należy przyjąć szereg działań powodujących sytuacje kryzysowe, do których należą głównie powodzie, awarie techniczne oraz pożary;
- zakłada się, że Policja wykonuje wszelkie przewidziane w przepisach prawa działania polegające na zapobieganiu, przygotowaniu, reagowaniu i odbudowie;
- należy przyjąć, że organy państwowe, tj. Urząd Miasta, Starostwo Powiatowe, ściśle współdziałają z Policją, gdyż jedynie współpraca tych służb na różnych szczeblach może przynieść efekty w przeciwdziałaniu sytuacjom kryzysowym;
- można założyć, że udział społeczeństwa w sytuacji pojawienia się zdarzenia jest ważny, gdyż ludzie w obliczu zagrożenia udzielają wsparcia organom

państwowym w zapobieżeniu i usunięciu skutków zdarzeń. Z drugiej jednak strony sytuacje kryzysowe prowadzą do kształtowania postaw zachowawczych, często rezygnacji, a nawet skrajnego krytycyzmu rzeczywistości zamiast poszukiwania rozwiązań sytuacji trudnych, innych niż te, do których jesteśmy przyzwyczajeni;

- należy sądzić, iż współdziałanie, koordynacja i synchronizacja podmiotów w sytuacji zagrożeń ma kluczowe znaczenie dla wsparcia władz cywilnych i zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom w sytuacjach kryzysowych, gdyż umożliwi to uzyskanie efektu synergii, a w konsekwencji sprawne i skuteczne przeciwdziałanie zagrożeniom;
- należy przypuszczać, że wśród obszarów wieloaspektowego doskonalenia działań Policji poprawiających jej skuteczność we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa wymienić można m.in. obszary: personalny, organizacyjny, prawno-proceduralny, edukacyjny, techniczny. W powyższych obszarach konieczne będzie wskazanie szczegółowych kierunków, form i metod doskonalenia.

1.4. Metody, techniki i narzędzia badawcze

W trakcie badań, prowadzonych na potrzeby niniejszej pracy, zostało zastosowanych szereg metod i technik badawczych, co wynika ze złożoności rozpatrywanej problematyki. W pracy zostały zastosowane metody badawcze zarówno teoretyczne, jak i empiryczne. Z teoretycznych metod badawczych wykorzystano przede wszystkim:

- analizę dokumentów, aktów prawnych, treści – pojęcie „analiza” pochodzi z języka greckiego od słowa *analysis*, co dosłownie oznacza rozbiór. Jest to swoiste działanie polegające na rozdzieleniu treści na części składowe i interpretowaniu oddzielnie każdego z poszczególnych fragmentów⁸. Głównym celem prowadzenia takich badań jest odkrycie schematu oraz sposobu działania. Wyróżniamy dwa rodzaje analizy, tj. czynnikową oraz wariacji. Analiza czynnikowa (z języka angielskiego *factor analysis*) jest to

⁸ J. Apanowicz, *Metodologia nauk*, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń 2003, s. 26.

metoda umożliwiająca wyodrębnienie z dużej liczby zmiennych ich części oraz wskazanie zmiennych i ich korelacji. Zauważenie elementów wspólnych pozwoli na sformułowanie hipotez. Natomiast analiza wariacji jest jedną z metod statystycznych umożliwiającą ilościowe wskazanie wpływów na powstałe zależności oraz ocenę istoty wpływu tych elementów na zmienność czynników wyjściowych⁹. Przy wykorzystaniu analizy bardzo ważne jest rozłożenie badanych treści na możliwie największą liczbę elementów, części składowych, gdyż umożliwi to głębsze poznanie związków przyczynowo - skutkowych oraz ich sensu¹⁰. Analiza pozwala na właściwe zgromadzenie i wyselekcjonowanie informacji, interpretację prowadzonych badań, prezentację i uzasadnienie ważności oraz aktualności sprecyzowanych problemów;

- syntezę – pojęcie to pochodzi od greckiego słowa *synthesis*, przez co można zrozumieć zestawienie. Jest to zupełnie odwrotne pojęcie do analizy. Wówczas istotnym staje się łączenie wcześniej wyszczególnionych elementów w jedną całość. Metoda ta polega na całościowym podejściu do elementów składowych, części czy wydebiowanych czynników badanej kwestii. Synteza poprzez użycie takich operacji jak uogólnianie, abstrahowanie czy porównywanie doprowadza do wyodrębnienia nowych wniosków i zależności¹¹. Proces syntezy umożliwia wykrycie nowych związków i sformułowanie wniosków z prowadzonych badań. Synteza została użyta we wszystkich etapach pracy badawczej;
- porównanie – jest metodą myślową, stosowaną do porównywania wielu elementów, tj. parametrów, wyników badań czy określonych cech. Działanie porównywania polega na zestawieniu ze sobą elementów i szukaniu w nich wspólnych zależności albo różniących właściwości. Zazwyczaj porównujemy określone parametry ilościowe bądź jakościowe z określoną skalą¹². Istotą

⁹ J. Apanowicz, *Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej prace doktorskie prace habilitacyjne*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2005, s. 28-29.

¹⁰ J. Apanowicz, *Metodologiczne elementy procesu poznania naukowego w teorii organizacji i zarządzania*, Wydawnictwo Diecezji Pelplińskiej „BERNARDINUM”, Gdynia 2000, s. 23-24.

¹¹ Ibidem, s. 24-25.

¹² Ibidem, s. 27-28.

prowadzonych badań jest identyfikacja cech wspólnych czy podobieństw poszczególnych zagadnień badawczych oraz różnic między nimi;

- wnioskowanie – jest kluczową metodą wykorzystaną w każdym rozdziale dysertacji, a przede wszystkim do wyciągnięcia właściwych wniosków i podsumowania rozprawy. Wnioskowanie jest jednym z kluczowych elementów procesu myślowego. Wówczas przyjmuje się prawdziwość określonej tezy i dążenie na jego podstawie do uzyskania innych zdań. Wnioskować inaczej znaczy domniemywać bądź wynosić z istniejących faktów czy sytuacji nowe, realne rozwiązania i wnioski. Wyróżniamy pięć rodzajów wnioskowania: bezpośrednie, pośrednie, przez analogię, redukcyjne oraz statystyczne. Z wnioskowaniem bezpośrednim mamy do czynienia, gdy wnioskowanie odbywa się tylko i wyłącznie podstawie jednego elementu. Natomiast wnioskowanie pośrednie opiera się na dwóch takich czynnikach; wówczas taki wniosek jest obszerniej uzasadniony. Wnioskowanie przez analogię bywa czasem zawodne, gdyż stwierdza się, że każda treść ma określoną pewną właściwość. Wnioskowanie redukcyjne polega na tym, że „wniosek nie wynika logicznie z przesłanek, lecz przesłanki wynikają z wniosku”¹³. Ostatni typ to wnioskowanie statystyczne nazywane też indukcją statystyczną, która „opiera się na zbiorach probabilistycznych. Wnioski wyprowadza się ze szczegółowych twierdzeń statystycznych. Są one formułowane z określonym prawdopodobieństwem”¹⁴;
- uogólnienie – poprzez które należy rozumieć łączenie poszczególnych części w całość, aby stworzyły nowe pod kątem ilościowym i jakościowym podejście. Uogólnianie ma na celu pozyskanie całkiem nowych i oryginalnych wniosków¹⁵. Zastosowanie uogólnienia było niezbędne, gdyż pozwoliło na uzyskanie uniwersalnych wyników badań;
- abstrahowanie – wykorzystane do wyodrębnienia, a także pominięcia pewnych elementów badanego zjawiska, które z określonych powodów zostały wskazane jako bardzo ważne lub okazały się nieistotne¹⁶.

¹³ Ibidem, s. 29-30.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem, s. 28.

¹⁶ <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/abstrahowanie;3865296.html>, (dostęp: 13.12.22 r.).

Badania empiryczne zostały przeprowadzone w celu weryfikacji rozważań teoretycznych. Wykorzystano następujące metody empiryczne:

- metodę sondażu diagnostycznego - realizowaną z zastosowaniem techniki ankietowania przy wykorzystaniu narzędzia badawczego, jakim jest kwestionariusz ankiety. Metoda ta została wykorzystana do weryfikacji szczegółowych problemów badawczych, przedstawionych w drugim, trzecim oraz czwartym rozdziale dysertacji. Przy pomocy analizy otrzymanych wyników badań wskazano, czy zachodzi związek między poszczególnymi odpowiedziami. Badania zostały wykonane na dwóch próbach badawczych, dla których obliczono współczynnik korelacji Pearsona. Pierwsza próba badawcza to społeczeństwo, natomiast druga to osoby zatrudnione w administracji samorządowej;
- metodę obserwacji – uczestniczącej i nieuczestniczącej, skategoryzowanej, z wykorzystaniem narzędzia w postaci arkusza obserwacji, która umożliwiła dokonanie refleksji nad sytuacją problemową, a także pozwoliła na proste postrzeganie istniejących faktów, zjawisk, społeczeństwa oraz przedmiotów w określonym czasie i miejscu¹⁷. W tym przypadku obserwacja dotyczyła bieżących działań Policji, jak również działań w sytuacji kryzysowej. Obserwacja jest również uznawana za jedną z najbardziej wszechstronnych metod, ponieważ w sposób naturalny umożliwia zgromadzenie dużej liczby informacji. Obserwacja może być prowadzona w sposób bezpośredni, pośredni, jawny czy ukryty. Korzystając z tej metody, można gromadzić i zbierać materiały w sposób skategoryzowany przy wykorzystaniu arkusza obserwacji lub nieskategoryzowany poprzez robienie notatek, zdjęć czy nagrań. Istotny jest również podział na obserwację uczestniczącą oraz nieuczestniczącą. Wykorzystanie tej metody zarówno w sposób uczestniczący, jak i bierny podczas wykonywania obowiązków i zadań służbowych pozwoliło autorce dysertacji na sformułowanie wielu istotnych spostrzeżeń, wykorzystanych w treści rozprawy, szczegółowe wyniki zostały natomiast ujęte w załączniku 2.

¹⁷ J. Apanowicz, *Metodologiczne elementy procesu poznania naukowego...* op. cit., s. 120.

Badania liniowe zależności między X, Y przeznaczone dzięki współczynnikowi korelacji liniowej Pearsona.

$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i y_i - \bar{x} \bar{y}}{\sqrt{\left(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2\right) \left(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i^2 - \bar{y}^2\right)}}$$

- wartości obserwacji z populacji X i Y;
- \bar{x}, \bar{y} – średnie z populacji X i Y;
- n – ilość obserwacji (X jak i Y mają po tyle samo obserwacji).

Interpretacja współczynnika korelacji. Rodzaje korelacji:

- dodatnia;
- ujemna;
- brak.

Korelacja dodatnia, czyli $r > 0$ tyczy się, kiedy wartość X rośnie, jednocześnie z nią rośnie wartość Y. Korelacja ujemna, czyli $r < 0$ tyczy się, kiedy X rośnie, a Y maleje. W sytuacji, gdy jest brak korelacji, $r = 0$ tyczy się, kiedy X rośnie, Y czasami rośnie albo maleje.

Siła korelacji dla r:

- $< 0,2$ – nie ma związku liniowego;
- $0,2-0,4$ – pojawia się słaba zależność;
- $0,4-0,7$ – pojawia się umiarkowana zależność;
- $0,7-0,9$ – pojawia się dość silna zależność;
- $> 0,9$ – pojawia się bardzo silna zależność.

Zależność funkcyjna jest zależna od zmiennej niezależnej X, ponieważ jest tylko jedna właściwa wartość zmiennej zależnej, nazwanej Y. Jednakże zależność korelacyjna pojawia się, gdy wartość jednej wielkości podporządkowana jest wartości drugiej wielkości przeciętnej. Zarówno wartość X, jak i Y są tak samo ważne i wskazują w tym samym momencie zmianę korelacji X oraz Y w sposób liniowy.

Wykres korelacyjny rzutu zostaje utworzony poprzez zaznaczenie wartości zmiennych na wykresie współrzędnych na obydwóch osiach. Czasem jest tak,

że zaznaczone punkty są umiejscowione w tej samej linii, wówczas ma miejsce pełna korelacja. Jednakże najczęściej w układzie współrzędnych układ punktów przybiera położenie wzdłuż konkretnej, prostej linii. Taki typ korelacji nazywany jest ujemnym lub dodatnim.

Z korelacją ujemną mamy od czynienia, gdy wzrostowi wartości pierwszej cechy towarzyszy spadek wartości drugiej cechy. Korelacja dodatnia jest przeciwieństwem ujemnej, wówczas następuje wzrost wartości pierwszej oraz drugiej cechy. Istnieje również korelacja krzywoliniowa, poprzez którą należy rozumieć występowanie układu punktów na wykresie w krzywej linii. W czasie pojawienia się punktów rozproszonych na wykresie bądź poprzesuwanym ma miejsce brak korelacji. Istnieje możliwość określania siły współzależności za pomocą liczb z wykorzystaniem różnorodnych mierników. Jednym z najczęściej pojawiających się jest współczynnik korelacji liniowej Pearsona, w którym wykorzystuje się symbole r oraz X , Y ¹⁸.

Po przygotowaniu przez autorkę dysertacji właściwej dokumentacji, a także kwestionariusza ankiety oraz uzyskania zgód w poszczególnych jednostkach administracji rozpoczęto wykonywanie badań pośród dwóch prób badawczych.

Do przeprowadzenia badań wykorzystano kwestionariusz ankiety (załącznik 1. do niniejszej rozprawy), który miał na celu rozwiązanie kilku problemów szczegółowych rozprawy. W trakcie przygotowywania kwestionariusza ankiety dokonano wszelkich starań, aby był on precyzyjny i umożliwił uzyskanie jak największej liczby informacji. W skład ankiety wchodzi 14 pytań, w tym dwa półotwarte oraz 12 o specyficie zamkniętej. Każde z pytań jest jednokrotnego wyboru. Pytania 1 oraz 6 mają charakter półotwarty. W pytaniach 2, 5, 8, 9 została użyta skala prosta, nominalna, niealternatywna pytania zamkniętego dysjunktywnego, natomiast w pytaniach 3, 4, 7, 10-14 użyto skalę prostą, nominalną, alternatywną.

Pośród pytań z kwestionariusza ankiety można wyróżnić:

- pytania 1-2 mające na celu ustalenie opinii respondentów na temat kwestii ogólnych, czyli zagrożeń dla bezpieczeństwa oraz podmiotów zaangażowanych w czasie wystąpienia sytuacji kryzysowych;

¹⁸ W. Orzeszko, *Nieliniowa identyfikacja rzędu autozależności w stopach zmian indeksów giełdowych*, w: *Przegląd Statystyczny*, nr 4, Warszawa 2012, s. 369.

- pytania 3-5 dotyczące uzyskania od próby badawczej opinii odnoszącej się do współdziałania służb;
- pytanie 6 – pytanie półotwarte, które ma na celu ustalenie opinii ankietowanych na temat wpływu społeczeństwa na przeciwdziałanie zagrożeniom;
- pytania 7-9 ustalające ocenę badanych dotyczącą działania podmiotów w sytuacji kryzysowej;
- pytania 10-11 mające na celu poznanie opinii respondentów dotyczącej wyposażenia oraz wykorzystywania nowoczesnych technologii w działaniach Policji;
- pytania 12-13 pozwalające na diagnozę dotyczącą zwiększenia liczby funkcjonariuszy oraz poprawienia wiedzy społeczeństwa o zagrożeniach;
- pytanie 14 – weryfikujące pogląd respondentów na temat współdziałania Policji, władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych.

W ostatniej części kwestionariusza ankiety zostały umieszczone pytania metryczkowe dotyczące płci, wieku, wykształcenia i miejsca zamieszkania respondentów.

1.5. Etapy, organizacja i przebieg badań

Badania zostały przeprowadzone w trzech zasadniczych etapach:

- pierwszy etap polegał na czynnościach wstępnych, koncepcyjnych. Na tym etapie przede wszystkim opracowano koncepcję pracy badawczej, tj. określono przedmiot badań i cele badawcze, sformułowano problem główny i problemy szczegółowe, hipotezę główną i hipotezy szczegółowe, wskazano metody i techniki badawcze. Przeprowadzono analizę literatury i dokumentów normatywnych dotyczących tematu pracy. Pierwszy etap zakończono przygotowaniem koncepcji rozprawy doktorskiej;
- w kolejnym etapie, zwanym również wykonawczym, przeprowadzono analizę i syntezę dokumentów, aktów prawnych, artykułów, czasopism, monografii dotyczących Policji oraz systemu zarządzania kryzysowego. Przygotowano kwestionariusz ankiety oraz arkusz obserwacji, a następnie przeprowadzono

badania oraz sondaż diagnostyczny, którego wyniki i wnioski zostały umieszczone w treści dysertacji;

- ostatni etap – końcowy, otrzymane wyniki badań zostały poddane analizie, dzięki której było możliwe wyciągnięcie wniosków, a następnie zestawienie wyników prowadzonych badań oraz przedstawienie ich w postaci rozprawy.

Przebieg badań został przedstawiony w tabeli 1.

Tabela 1. Etapy przeprowadzonego procesu badawczego

Fazy		Czynności
Faza przygotowawcza	Krok 1	analiza doświadczeń w pracy zawodowej
	Krok 2	rozpoznanie problemu badawczego oraz określenie celu i przedmiotu badań
	Krok 3	konceptualizacja badań: formułowanie problemów badawczych oraz hipotez roboczych, dobór metod i technik badawczych, dobór próby badawczej, określenie zakresu badań, a także opracowanie koncepcji rozprawy doktorskiej
	Krok 4	przygotowanie narzędzi badawczych
Faza badań właściwych	Krok 5	analiza materiałów dotyczących kryzysów i sytuacji kryzysowych, występujących zagrożeń, działalności Policji, a także współdziałania Policji w systemie zarządzania kryzysowego z władzami cywilnymi i społeczeństwem
	Krok 6	weryfikacja kwestionariusza ankiety oraz arkusza obserwacji
	Krok 7	przeprowadzenie badań empirycznych
Faza opracowania wyników badań	Krok 8	przygotowanie danych empirycznych do analizy statystycznej i obliczeń
	Krok 9	analiza ilościowa i jakościowa uzyskanych danych
	Krok 10	interpretacja wyników badań
	Krok 11	weryfikacja hipotez
	Krok 12	opracowanie doskonalenia metod i form działania Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych
Krok 13	opracowanie wyników końcowych	

Źródło: opracowanie własne.

1.6. Dobór i charakterystyka próby badawczej

Wykonane badania empiryczne zostały przeprowadzone, aby zbadać opinię oraz ocenę władz cywilnych, a także społeczeństwa w zakresie ich współdziałania

z Policją w czasie pojawienia się sytuacji kryzysowych. Dokonano doboru próby badawczej z uwagi na potrzebę przeprowadzenia badań z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety i sposobu doboru losowego, prostego i zależnego. Polega on na nieograniczonym i bezpośrednim doborze potencjalnych jednostek badania do próby statystycznej. Pozwala on zatem wyłącznie na jednokrotne uczestnictwo poszczególnych jednostek w badaniu.

Wskazanie dokładnej liczby próby badawczej było niezbędne z uwagi na wielkość badanej populacji, a także założenie przeprowadzenia rzetelnych badań. Jednakże aby dokładnie wskazać wielkość próby, zasadniczą czynnością musiało być wykonanie stosownych obliczeń. Ze względu na charakter pracy oraz jej koncepcję istotnym było świadome określenie dwóch wielkości próby badawczej.

$$n_b = \frac{N}{1 + \frac{d^2(N-1)}{z^2pq}}$$

gdzie:

N – liczebność próby;

z – parametr poziomu ufności, $z=1,96$ przy $\alpha=0,05$;

p – spodziewany rząd wielkości szacowanej frakcji;

q – $1-p$;

d – dopuszczalny błąd pomiaru.

W celu dokładnego określenia dwóch prób badawczych istotne było skorzystanie z wyżej przedstawionego wzoru. Założono tu, że parametr poziomu ufności (z) w naukach społecznych (do których należą nauki o obronności) jest stały i wynosi 1,96, przy poziomie ufności (α) równym 0,05. Błąd pomiaru przyjęto jako stałą wielkość statystyczną, wyrażoną w setnych ($d = 0,05$). Brak danych co do wielkości szacowanej frakcji wpłynął na jej przyjęcie na poziomie $p = 0,5$ ¹⁹. Z uwagi na przeprowadzenie badań wśród pełnoletnich mieszkańców Polski wskaźnik

¹⁹ J. Wołejso, *Metodologiczne problemy przygotowania prac promocyjnych na studiach I i II stopnia w naukach o obronności*, w: *Studia kaliskie*, tom 5, Kalisz 2017, s. 271.

N wynosił 30792002 osób (dane GUS stan na 31.12.2021 r.)²⁰, a dla pracowników administracji (dane GUS stan na 31.03.2022 r.) $N = 657500$ osób²¹.

$$n_1 = \frac{30792002}{1 + \frac{0,05^2 (30792002 - 1)}{1,96^2 0,5 (1 - 0,5)}} \approx 385$$

$$n_2 = \frac{657500}{1 + \frac{0,05^2 (657500 - 1)}{1,96^2 0,5 (1 - 0,5)}} \approx 384$$

Z uwagi na powyższe obliczono dwie wielkości próby badawczej. Dla pełnoletniego społeczeństwa to 385 osób, natomiast dla pracowników administracji – 384 jednostki.

Badania zostały zakończone 05.10.2022 roku. Łącznie uzyskano 781 uzupełnionych kwestionariuszy ankiety. Jednakże, ze względu na brak rzetelności i poprawności wypełnienia arkuszy, odrzucono 8 kwestionariuszy, które nie spełniały kryteriów klasyfikujących do przyjęcia do badań. Z uwagi na powyższe dalszej interpretacji poddano 773 ankiety.

Dobranie dwóch prób badawczych pozwoliło na rozpatrzenie problemu dysertacji z dwóch różnych perspektyw. W pierwszej grupie znaleźli się pełnoletni obywatele zamieszkujący Polskę, którzy również mają istotny wpływ na bezpieczeństwo w kraju. Natomiast do drugiej grupy zaliczono pracowników administracji samorządowej, którzy zajmują się wykonywaniem zadań teoretycznych w czasie sytuacji kryzysowych.

Pierwsza grupa respondentów liczyła 385 osób, co przy całościowej liczbie ankietowanych (773 osoby) stanowiło 49,8%. Natomiast do drugiej grupy przynależały 388 osoby, co analogicznie wyniosło 50,2% wszystkich respondentów. Wszyscy ankietowani zostali scharakteryzowani na podstawie czterech kryteriów:

- płeć;

²⁰ *Struktura ludności*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/struktura-ludnosci,16,1.html>, (dostęp: 05.06.2022 r.).

²¹ *Zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej w pierwszym kwartale 2022 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, Bydgoszcz 2022, tablica 5.

- wiek;
- wykształcenie;
- miejsce zamieszkania.

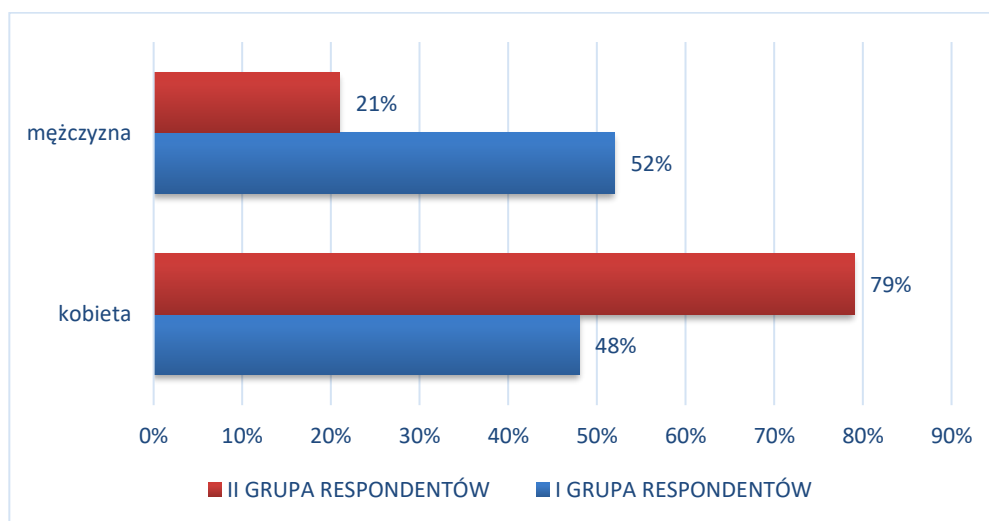
Strukturę obu grup badawczych ze względu na podział na kryterium płci przedstawiono w tabeli 2. oraz na wykresie 1.

Tabela 2. Podział respondentów ze względu na płeć

Odpowiedzi dotyczące płci	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura Liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa
Kobieta	186	48%	306	79%	492	64%
Mężczyzna	199	52%	82	21%	281	36%
Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wykres 1. Podział respondentów ze względu na płeć

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Dane przedstawione na wykresie 1. ukazują rozkład respondentów pod względem płci. W pierwszej grupie aż 199 mężczyzn wypełniło kwestionariusz i niewiele mniej kobiet – 186. Natomiast w drugiej próbie badawczej to kobiety dominowały – 306, a mężczyzn było zaledwie 82. Ogólnie w badaniach wzięły

udział 773 osoby, z czego 492 stanowiły kobiety (64%), natomiast mężczyzn było znacznie mniej, gdyż tylko 281 (36%).

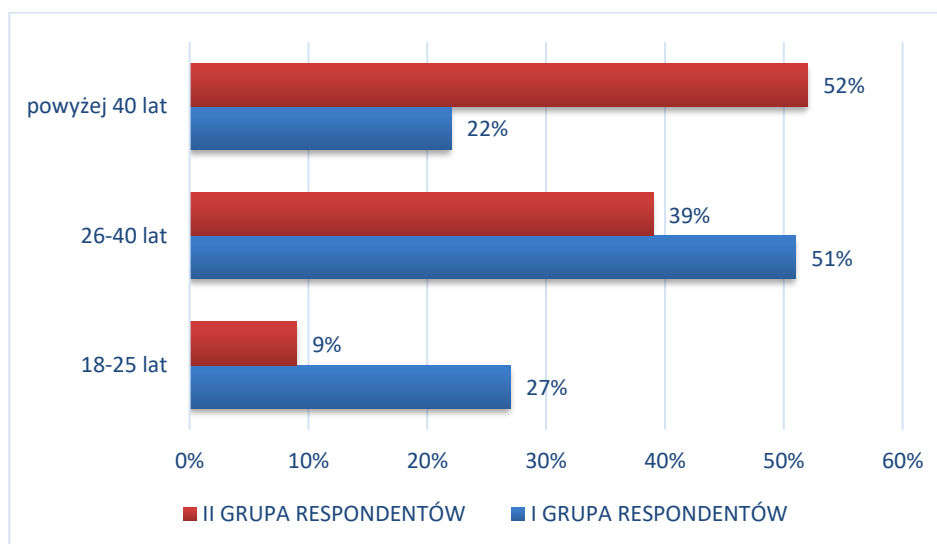
W następnej kolejności w tabeli 3. oraz na wykresie 2. przedstawiono charakterystykę badanych pod względem wieku.

Tabela 3. Podział respondentów ze względu na wiek

Odpowiedzi dotyczące wieku	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura Liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa
	18-25 lat	103	27%	36	9%	139
26-40 lat	196	51%	152	39%	348	45%
Powyżej 40 lat	86	22%	200	52%	286	37%
Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wykres 2. Podział respondentów ze względu na wiek

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Zaprezentowane powyżej dane ukazują specyfikę obu grup badawczych ze względu na wiek. Pierwsza grupa składała się przede wszystkim z respondentów klasyfikujących się w przedziale 26-40 lat, gdyż było to aż 51% osób (196). Następną grupą byli ankietowani w wieku 18-25 lat – 103 osoby (27%), natomiast najmniej

osób, bo zaledwie 86, było w wieku powyżej 40 lat, co stanowiło 22% ankietowanych. Kwestia wieku inaczej wyglądała w grupie drugiej. Respondenci powyżej 40 lat stanowili ponad połowę ankietowych grupy, bo aż 52% – 200 osób. 39% osób wykazało przynależność do przedziału wiekowego 26-40 lat, a zaledwie 9% stanowiły osoby w wieku 18-25 lat. W ogólnym ujęciu największą grupę stanowili ankietowani w wieku 26-40 lat, gdyż było ich 348 (45%). Natomiast 286 respondentów, czyli 37%, to osoby w wieku powyżej 40 lat, a zaledwie 18% (139 osób) określiło przynależność do przedziału wiekowego 18-25 lat.

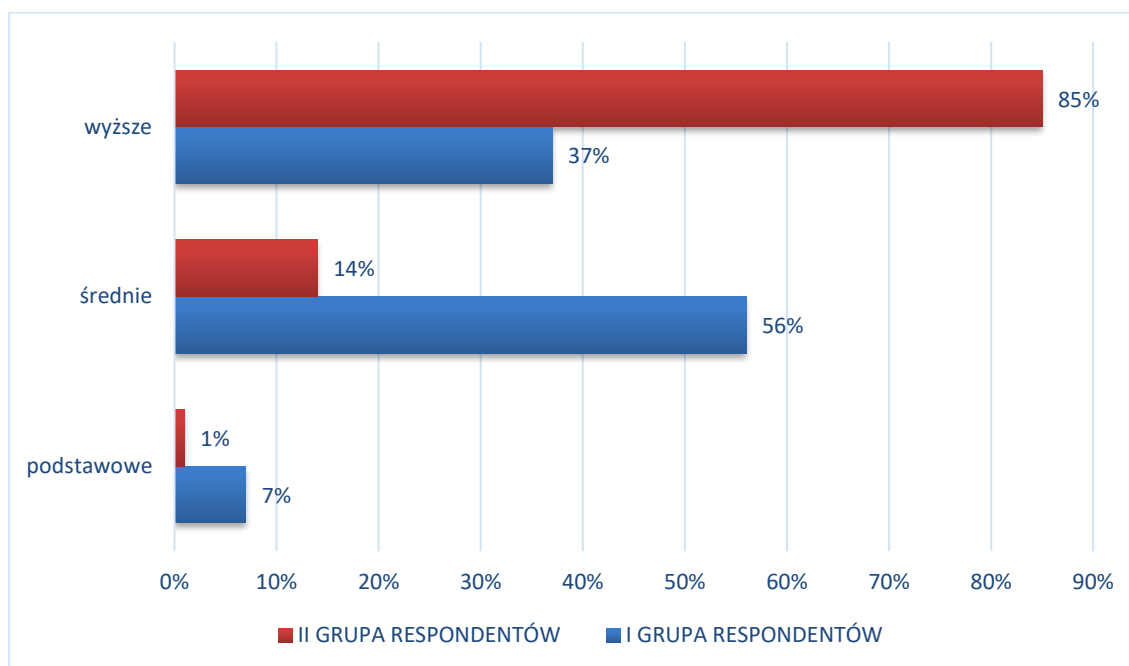
Przy zastosowaniu kolejnego kryterium otrzymano i zobrazowano podział respondentów ze względu na posiadane wykształcenie (tabela 4. oraz wykres 3.).

Tabela 4. Podział respondentów ze względu na posiadane przez nich wykształcenie

Odpowiedzi dotyczące wykształcenia	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura Liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa
Podstawowe	27	7%	2	1%	29	4%
Średnie	214	56%	56	14%	270	35%
Wyższe	144	37%	330	85%	474	61%
Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wykres 3. Podział respondentów ze względu na posiadane przez nich wykształcenie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W pierwszej grupie respondentów najwyższy odsetek, czyli 56%, stanowiły osoby posiadające wykształcenie średnie. Aż 144 ankietowanych z tejże grupy (37%) zadeklarowało, że posiada wykształcenie wyższe, a zaledwie 27 (7%) respondentów wskazało wykształcenie podstawowe. Wyniki inaczej rozkładały się w drugiej grupie, gdyż aż 330 osób zaznaczyło, że posiada wykształcenie wyższe, co stanowiło 85% ankietowanych. Pozostali dokonali wskazania na wykształcenie średnie – 56 osób (14%), a zaledwie 2 osoby zaznaczyły, że posiadają wykształcenie podstawowe. Na podstawie analizy posiadanych wyników tych dwóch grup można stwierdzić, że większość respondentów zadeklarowało posiadanie wyższego wykształcenia – 61% (474 osoby). Następnie 35% ogółu badanych posiada średnie wykształcenie, a w 29 przypadkach wskazano wykształcenie podstawowe.

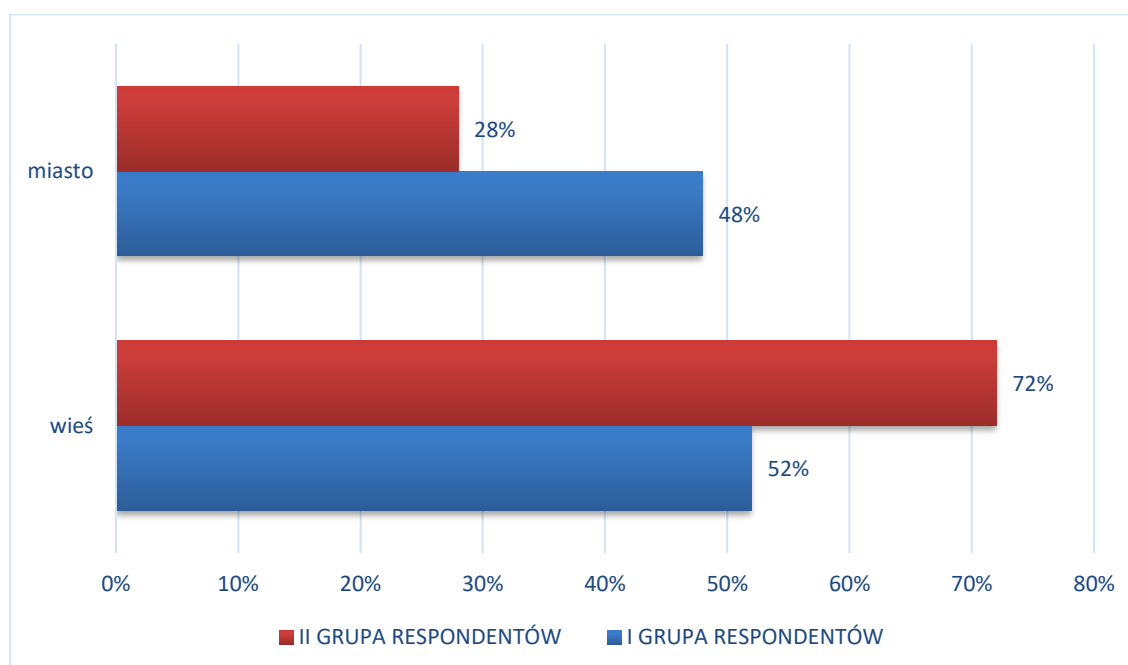
Jak wcześniej wskazano scharakteryzowano respondentów również ze względu na miejsce zamieszkania, co zostało zaprezentowane w tabeli 5. oraz na wykresie 4.

Tabela 5. Podział respondentów ze względu na miejsce zamieszkania

Odpowiedzi dotyczące miejsca zamieszkania	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura Liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa
Wieś	200	52%	280	72%	480	62%
Miasto	185	48%	108	28%	293	38%
Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wykres 4. Podział respondentów ze względu na miejsce zamieszkania

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W badanej drugiej grupie respondentów spośród 388 osób zdecydowana większość wskazała na wieś jako miejsce zamieszkania – było to 72%, co przełożyło się na 280 ankietowanych. Podobnie sytuacja przedstawiała się w pierwszej grupie ankietowanych, gdzie ponad połowa (52%) zadeklarowała, że również mieszka na wsi. Wynika z tego, że wśród pracowników administracji zaledwie 28% to mieszkańcy miast, natomiast w pierwszej grupie badanych – 48% ankietowanych.

ROZDZIAŁ 2. ORGANIZACJA I FUNKCJONOWANIE POLICJI

W niniejszym rozdziale przedstawiony został rys historyczny Policji, podstawy prawne działania tej grupy dyspozycyjnej, jej struktura organizacyjna i główne zadania. Ponadto wyeksponowano metody i formy działania Policji.

Przeprowadzone badania miały na celu rozwiązanie szczegółowego problemu badawczego zawartego w pytaniu: Jaka jest rola Policji w sytuacjach kryzysowych, jakie są uwarunkowania jej działań, zadania oraz formy i metody ich realizacji? oraz zweryfikowanie przyjętej hipotezy, która stanowi przypuszczenie, że rola Policji jest bardzo ważna, gdyż do głównych jej zadań należy ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra, a także przypuszczenie, że Policja, będąc scentralizowaną, uzbrojoną i jednolicie umundurowaną formacją, funkcjonuje na zasadach i w ramach określonych w przepisach prawa, a formy i metody jej działania precyzują szczegółowo regulaminy, podręczniki i instrukcje.

W celu rozwiązania przedstawionego problemu badawczego oraz weryfikacji sformułowanej hipotezy w niniejszym rozdziale zastosowano następujące metody badawcze :

- analizę – stosowaną głównie w badaniu literatury przedmiotu;
- syntezę – wykorzystywaną podczas scalania produktów analizy w syntetyczną całość.

Dodatkowo w toku prowadzonych badań wspierano się metodami teoretycznymi, takimi jak:

- uogólnienie – służące do łączenia faktów na zasadzie ich pewnych podobieństw, zwłaszcza w zakresie metod i form działania Policji;
- porównanie – metoda wykorzystywana do porównywania kilku elementów czy zestawienia ich ze sobą;
- wnioskowanie – umożliwiające wyciągnięcie właściwych wniosków oraz podsumowania rozprawy.

2.1. Rys historyczny Policji

Termin „Policja” sięga czasów starożytnej Grecji²². Wówczas słowo *politeja* zostało wykorzystane w rozważaniach Arystotelesa i oznaczało państwowość, prawa obywatelskie²³. Natomiast w języku łacińskim określono Policję jako *politia*, czyli aparat administracyjny państwa²⁴.

W Polsce, tak samo jak w całej Europie, w okresie od X do XII wieku brakowało jeszcze swoistego rozdzielenia funkcji osób. Wybrani urzędnicy książęcy oprócz innych obowiązków sprawowali funkcje policyjne. Władza państwa, nieposiadająca organów ścigania, do obowiązków których należałoby przede wszystkim zatrzymywanie złodziei i rabusiów, stworzyła tzw. organizację opolną. Wówczas ludność miała obowiązek ścigania przestępcy aż do granicy sąsiedniego opola, a następnie kolejni mieszkańcy. Jednakże już na początku XIV wieku doszło do całkowitego zaniku tej organizacji. W okresie od XII do XIII wieku niektóre przestępstwa, tj. przeciwko panującemu, obowiązującej religii, jednostce czy interesom kraju, były ścigane z urzędu. Ta funkcja została powierzona kasztelanom, do których zadań należało ściganie, wykrywanie i karanie sprawców takich czynów²⁵.

W latach 1290-1291 r. władca Wacław II na poszczególnych terenach stworzył urząd starosty z uprawnieniami administracyjnymi oraz wojskowymi, gdyż działania zjednoczeniowe stwarzały zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Natomiast Władysław Łokietek powołał starostów we wszystkich dzielnicach, z wyłączeniem Małopolski. W okresie monarchii stanowej doszło do poszerzenia kompetencji starostów; wówczas sprawowali funkcje sądowe, policyjne oraz skarbowe. W XIV wieku kwestie dotyczące bezpieczeństwa i porządku publicznego na ziemiach polskich były regulowane przez statuty. W związku z licznymi naruszeniami porządku podczas rozbicia dzielnicowego istotne było stworzenie funkcji justycjariuszy, nazywanych oprawcami. W XIV wieku przeciwko działalności

²² J. Malec, *Zakres i znaczenie terminu „Policja” w literaturze politycznej schyłku Rzeczypospolitej szlacheckiej*, w: *Studia Iuridica Lublinensia*, Kraków 2016, s. 617.

²³ S. Bukowski, *Policja w systemie bezpieczeństwa państwa*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Słupsku, Słupsk 2013, s. 23.

²⁴ M. Paździor, B. Szmulik, *Instytucje bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2012, s. 175.

²⁵ R. Socha, A. Letkiewicz, P. Guła, *Policyjne oddziały i pododdziały w Polsce. Historia i teraźniejszość*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2010, s. 27.

oprawców wystąpiła szlachta. Odtąd do końca XV wieku justycjariusze zostali podporządkowani starostom²⁶.

W okresie od XV do XVIII wieku sposób sprawowania władzy oraz możliwości jej działania nie uległy jakościowym zmianom. Powstały nowe instytucje sprawujące funkcje quasi-policyjne. Wówczas marszałek nadworny zajmował się zapewnieniem bezpieczeństwa królowi i jego najbliższemu otoczeniu. Do wykonywania obowiązków służył mu organ jurysdykcyjny zwany sądem marszałkowskim. Zasięg władzy marszałka obejmował jednomilowy okręg wokół miejsca pobytu władcy²⁷.

W XVI i XVII wieku z uwagi na nasilenie popełniania przestępstw zostały powołane straże miejskie oraz milicja. Natomiast XVII wiek to okres zwiększenia się zbójnictwa oraz rozbojów. Do efektywnej walki z takimi przestępstwami sejmiki ziemskie powołały tzw. harników²⁸.

To właśnie w drugiej połowie XVIII wieku straż marszałkowska utraciła swą pierwotną funkcję strzeżenia tylko i wyłącznie króla, a stała się wówczas urzędem policyjnym w Warszawie²⁹. W czasach rządów Stanisława Augusta Poniatowskiego podjęto czynności mające na celu reformę organów policyjnych. W 1775 roku stworzono urząd nazwany Departamentem Policji, który był pierwszą instytucją w historii Polski, a pełnił funkcję nadzorującą organy policyjne. Podczas spotkania członków Sejmu Wielkiego w 1791 roku powołano Komisję Policji, której przekazano obowiązki zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie państwa oraz zajmowanie się sprawami administracyjnymi. Czas niewoli utrudnił tworzenie jakichkolwiek struktur policyjnych. W Królestwie Polskim funkcjonowała Komisja Spraw Wewnętrznych i Policji, która odpowiadała za porządek i bezpieczeństwo³⁰.

Wybuch I wojny światowej okazał się okolicznością sprzyjającą odzyskaniu przez Polskę niepodległości i powołaniu do życia szeregu organizacji o charakterze społecznym i obywatelskim. Na obszarze zaboru rosyjskiego 1 sierpnia 1914 roku

²⁶ Ibidem, s. 28-29.

²⁷ A. Misiuk, *Instytucje policyjne w Polsce. Zarys dziejów od X wieku do współczesności*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2006, s. 14.

²⁸ R. Socha, A. Letkiewicz, P. Guła, *Policyjne oddziały...* op. cit., s. 29.

²⁹ A. Misiuk, *Instytucje policyjne ...* op. cit., s. 17.

³⁰ R. Socha, A. Letkiewicz, P. Guła, *Policyjne oddziały ...* op. cit., s. 30-31.

utworzono Komitet Obywatelski miasta Warszawy. Natomiast 10 września 1914 r. Centralny Komitet Obywatelski ukształtował grupę organizacji paramilitarnych, tzw. straży obywatelskich. Do ich głównych zadań należała ochrona życia i zdrowia ludzi, mienia, dorobku, a także wspieranie osób podczas trwania konfliktu zbrojnego. Instytucje policyjne zaborców nie były w stanie utrzymać bezpieczeństwa i porządku na tych obszarach; z uwagi na ten fakt funkcjonowanie straży obywatelskich było niezbędne. Ich działalność cieszyła się aprobatą ze strony władz carskich. Struktura straży obywatelskich w każdym mieście była taka sama – składały się z prezydium oraz komendantury, która to z kolei dzieliła się na kancelarię główną oraz poszczególne wydziały. Nieodpłatną służbę w straży pełnili ludzie z różnych warstw społecznych, zarówno robotnicy, jak i arystokracja³¹.

Po zajęciu ziem ówczesnego Królestwa Polskiego przez okupanta funkcjonowanie straży obywatelskich było negatywnie postrzegane przez władze niemieckie i austriackie. Zaczęły one ograniczać kompetencje tej instytucji, a w rezultacie 1 lutego 1916 roku powołano Milicję Miejską na miejsce istniejącej Straży Obywatelskiej. Milicja Miejska utworzona jako organ porządkowy, podległy władzom samorządowym, była odpowiedzialna za zapewnienie porządku na drogach. Był to organ jednolicie umundurowany oraz wyposażony w broń białą. W 1918 roku w Krakowie powstała Milicja Obywatelska, która została przeobrażona w Małopolską Straż Obywatelską³². W interesie okupantów nie leżało działanie polskich instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo. W 1917 roku w gminach zaczęto tworzyć wiejskie organy milicji powiatowych. Wówczas równolegle funkcjonowały formacje połączone ze stronnictwami politycznymi, do których należały przede wszystkim Straż Ludowa, Straż Narodowa, Straż Obywatelska i Straż Policyjna Państwowa. Ponadto w 1917 roku utworzono paramilitarną organizację – Milicję Ludową Polskiej Partii Socjalistycznej³³.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości rozpoczęto działania mające na celu stworzenie formacji właściwej do spraw bezpieczeństwa o charakterze

³¹ K. Iwan, I. Karpaczewska, *Bezpieczeństwo wewnętrzne*, w: *Zeszyty Naukowe Collegium Balticum*, wyd. 8, Szczecin 2014, s. 16.

³² R. Socha, A. Letkiewicz, P. Guła, *Policyjne oddziały ...* op. cit., s. 31-32.

³³ K. Iwan, I. Karpaczewska, *Bezpieczeństwo ...* op. cit., s. 17.

policyjnym³⁴. Już 5 grudnia 1918 roku wydano dekret o organizacji Milicji Ludowej, zgodnie z treścią którego zostały zniesione wszystkie istniejące formacje, a utworzona Milicja Ludowa podporządkowana została ministrowi spraw wewnętrznych. Wówczas jej struktura administracyjna obejmowała komendę główną, komendy okręgowe oraz komendy powiatowe. Na komendanta głównego został wybrany kpt. Ignacy Boerner. 9 stycznia 1919 roku powołano do życia Policję Komunalną, która wykonywała swoje obowiązki na obszarze miast. Wówczas w Polsce istniały równoległe dwie instytucje odpowiedzialne za porządek publiczny oraz bezpieczeństwo. Oprócz nich na obszarze Polski działała również Żandarmeria Wojskowa, Straż Kolejowa, Straż Rieczna oraz inne lokalne służby³⁵.

Minister właściwy do spraw bezpieczeństwa, Stanisław Wojciechowski, rozpoczął działania legislacyjne zmierzające do stworzenia jednolitej formacji dbającej o porządek publiczny oraz bezpieczeństwo obywateli³⁶. 16 maja 1919 roku przedstawiono w sejmie projekt ustawy o Straży Bezpieczeństwa. Miał on na celu uregulowanie kwestii dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa na obszarze państwa³⁷. Ostatecznie, w wyniku prac sejmowych, 24 lipca 1919 roku sejm powołał formację policyjną o nazwie Policja Państwowa³⁸. Kwestie szczegółowe dotyczące funkcjonowania Policji miały być regulowane przez dodatkowe zarządzenia, rozkazy oraz okólniki³⁹.

Takie działanie oznaczało powołanie do życia jednolitej instytucji odpowiedzialnej za zapewnienie bezpieczeństwa, ochrony i porządku publicznego⁴⁰. Wówczas też rozwiązana została Milicja Ludowa oraz Policja Komunalna, a ich dorobek został przekazany Policji Państwowej⁴¹. Natomiast funkcjonariusze tych

³⁴ D. Głowacz, Z. Bartosiak, *Od Policji Państwowej do Policji*, w: *Kwartalnik Policyjny*, nr 2, Warszawa 2014, s. 1.

³⁵ *Policja Państwowa II RP*, <http://www.dws-xip.pl/wojna/2rp/ad8.html#skok1>, (dostęp: 03.03.2021 r.).

³⁶ *Podręcznik dla słuchacza szkolenia zawodowego podstawowego*, Wydawnictwo Szkoły Policji w Słupsku, Słupsk 2017, s. 319.

³⁷ D. Głowacz, Z. Bartosiak, *Od Policji ... op. cit.*, s.1.

³⁸ G. Perz, *Wybrane zagadnienia historii Policji*, Zakład Służby Prewencyjnej Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2013, s. 7.

³⁹ R. Socha, A. Letkiewicz, P. Guła, *Policyjne oddziały ... op. cit.*, s. 41.

⁴⁰ S. Pieprzny, *Policja, organizacja i funkcjonowanie*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska Sp. z o. o, wyd. 2, Wrocław 2007, s. 11.

⁴¹ *Policja Państwowa II RP*, <http://www.dws-xip.pl/wojna/2rp/ad8.html#skok1>, (dostęp: 03.03.2021 r.).

organizacji po przejściu procedury weryfikacyjnej zostali włączeni w kręgi nowo powstałej grupy dyspozycyjnej⁴².

Ustawa z dnia 24 lipca 1919 r. początkowo stanowiła tylko formalne ujęcie stworzenia jednolitej i scentralizowanej formacji. Na obszarze byłego Królestwa Polskiego zostały podjęte czynności zmierzające do stworzenia terenowych oddziałów Policji Państwowej. Wynikało to z faktu, że władza w Warszawie nie podporządkowała sobie wszystkich polskich ziem. Część obszaru byłego zaboru pruskiego nie podlegała władzy centralnej, gdyż niezbędne było zasięgnięcie opinii pochodzącej od państw sprzymierzonych. Natomiast w innych dzielnicach, między innymi w Galicji Zachodniej, istniała niezależna władza. Z uwagi na zmagania wojenne ciężko było określić zasięg władzy polskiej przede wszystkim na Kresach Wschodnich czy Wileńszczyźnie⁴³.

Zgodnie z art. 2 Ustawy o Policji Państwowej „(...) Policja Państwowa jest organem wykonawczym władz państwowych i samorządowych”⁴⁴. Organizacja tej instytucji została dopasowana do podziału sądowego państwa. Na czele Policji stał komendant główny podlegający bezpośrednio ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych. Na poziomie wojewódzkim funkcjonowały komendy okręgowe, a na obszarze powiatu działały komendy powiatowe. Najniższym szczeblem były komisariaty obejmujące jedno miasto lub jego część oraz posterunki Policji funkcjonujące na terenie gminy, kilku lub jednej jej części⁴⁵. Funkcjonariuszy wówczas podzielono na dwie grupy – wyższych oraz niższych. Odpowiedzialny za nadawanie wyższych stopni był Minister Spraw Wewnętrznych, a niższych – komendanci okręgowi⁴⁶.

Rozkazem z dnia 20.08.1919 r. Komendanta Głównego Policji Państwowej zostało utworzonych sześć komend okręgowych: miasta Warszawy, województwa warszawskiego, łódzkiego, białostockiego, kieleckiego oraz lubelskiego. Na tym

⁴² A. Szymaniak, W. Ciepeli, *Policja w Polsce, stan obecny i perspektywy*, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, tom I, Poznań 2007, s. 17.

⁴³ A. Misiuk, *Instytucje Bezpieczeństwa Wewnętrznego w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2011, s. 209.

⁴⁴ Ustawa z dnia 24 lipca 1919 r. o Policji Państwowej, Dz. U. 1919 r. nr 61 poz. 363, art. 2.

⁴⁵ A. Misiuk, *Instytucje Bezpieczeństwa ... op. cit.*, s. 209.

⁴⁶ R. Socha, A. Letkiewicz, P. Guła, *Policyjne oddziały... op. cit.*, s. 43.

poziomie komendy zobowiązane były do tworzenia właściwych warunków organizacji jednostek niższego stopnia⁴⁷.

W rozporządzeniu z dnia 02.08.1919 r. określono istotę funkcji wojewody, który był odpowiedzialny za działalność Policji na obszarze województwa. Podobnie sytuacja kształtowała się na terenie powiatów mieszczących się w zachodniej stronie byłego zaboru rosyjskiego. Według rozporządzenia z 13.11.19 r. to staroście podlegały formacje policyjne w sprawach zapewnienia bezpieczeństwa, istnienia komisariatów, posterunków oraz działań wykonawczych. Dzięki temu na obszarze byłego Księstwa Warszawskiego doszło do utworzenia jednostek policyjnych⁴⁸.

Na terenach byłego zaboru austriackiego dość szybko udało się wprowadzić postanowienia ustawy o Policji Państwowej. W Krakowie oraz we Lwowie uformowały się instytucje władzy polskiej. Natomiast w Galicji Zachodniej za kwestie porządku publicznego odpowiedzialna była Straż Bezpieczeństwa Polskiej Komisji Likwidacyjnej. Działalnością tej straży dowodził generał Eugeniusz Dąbrowiecki⁴⁹.

Na obszarze Galicji Wschodniej proces unifikacji instytucji policyjnych rozpoczął się dopiero pod koniec 1919 roku. Ta kwestia została omówiona podczas konferencji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych 7 listopada 1919 roku. Już 12 listopada wydano rozporządzenie wykonawcze dotyczące włączenia Żandarmerii i Policji do Policji Państwowej. Wówczas na komendanta Policji Państwowej na obszarze Małopolski został mianowany Wiktor Hoszowski. Dokumentem kończącym proces unifikacji w tym rejonie było ustanowienie trzech komend okręgowych: w Krakowie, Przemyślu oraz we Lwowie.

Następnym etapem było ujednoczenie służb policyjnych na ziemiach wschodnich, tj. obszarach, na których były prowadzone działania podczas wojny polsko-bolszewickiej. 19 lutego 1919 roku po opuszczeniu ziem wschodnich przez wojska niemieckie doszło do tworzenia szczytkowych organów władzy cywilnej. 9 września 1920 roku zniesiono istniejące organy i powołano do życia Tymczasowy Zarząd Terenów Przyfrontowych i Etapowych z siedzibą w Konstancinie. Władzę nad tym organem powierzono wówczas insp. Tadeuszowi Zbrożkowi. Instytucja ta miała

⁴⁷ A. Misiuk, *Instytucje Bezpieczeństwa ...* op. cit., s. 209.

⁴⁸ Ibidem, s. 209.

⁴⁹ A. Misiuk, *Instytucje policyjne ...* op. cit., s. 74.

na celu tworzenie cywilnych organów policyjnych. 13 grudnia 1920 roku Ministerstwo Spraw Wewnętrznych stworzyło komendy Policji Państwowej okręgów: wołyńskiego, poleskiego oraz nowogródzkiego. Proces ujednoczenia ostatecznie zakończyło podpisanie umowy polsko-radzieckiej, w ramach której utworzono organy Policji Państwowej w części neutralnej. 14 marca 1921 roku zlikwidowano Tymczasowy Zarząd Terenów Przyfrontowych i Etapowych⁵⁰.

W czasie powstawania II Rzeczypospolitej Polskiej temat przynależności ziemi litewskiej stał się przyczyną wybuchu konfliktu polsko-litewskiego. 12 października 1920 roku w wyniku buntu doszło do utworzenia Komisji Rządzącej Litwy Środkowej. W ramach komisji powstał Wydział Bezpieczeństwa Publicznego. Głównym zadaniem tej komórki było pozyskiwanie kandydatów do stworzenia Policji oraz formowanie struktury organizacyjnej. Udało się utworzyć komendy miasta Wilna, powiatowe komendy w miejscowościach Wilno, Święciany, Oszamiana, a także komisariaty w Wilnie. Wydarzeniem kluczowym było przekształcenie Wydziału Bezpieczeństwa Publicznego w Komendę Główną Policji Litwy Środkowej. Po złączeniu Litwy Środkowej z Polską w dniu 24 marca 1922 r. doszło do unifikacji struktur policyjnych. 12 lipca 1922 roku utworzono Komendę XVI Okręgu Policji Państwowej w Wilnie.

W całkowicie odmiennych warunkach doszło do przejęcia władzy w zaborze pruskim. O podziale tych obszarów miały zdecydować zwycięskie państwa na konferencji pokojowej. Zgodnie z postanowieniami traktatu wersalskiego do Polski została włączona znaczna część Pomorza oraz Wielkopolski. 11 czerwca 1920 roku wszystkie instytucje odpowiedzialne za bezpieczeństwo i porządek publiczny zostały implikowane do Policji Państwowej. Po utworzeniu władzy administracyjnej w Poznaniu i Toruniu zostały wyłonione komendy okręgowe w tych miastach. Na komendanta Policji Państwowej został wybrany Saturnin Mrovincsics. 25 maja 1921 roku zlikwidowano komendę Policji Państwowej byłego zaboru pruskiego, a komendy wojewódzkie w Toruniu i Poznaniu zaczęły podlegać bezpośrednio władzy Komendy Głównej Policji Państwowej w Warszawie.

Po zakończeniu I wojny światowej w wyniku plebiscytu doszło do podziału Górnego Śląska i Śląska Cieszyńskiego. Do Polski zostało włączonych osiem

⁵⁰ Ibidem, s. 75-76.

powiatów: pszczyński, rybnicki, katowicki, lubliniecki, tarnogórski, świętochłowicki oraz bielski i cieszyński. Ostatecznie dopiero w czerwcu 1922 roku po wejściu Polski na obszar Górnego Śląska rozpoczęto tworzenie formalnych ram organizacyjnych Policji. 17 czerwca 1922 roku stworzono przepis o funkcjonowaniu i organizacji Policji województwa śląskiego. Natomiast na obszarze Śląska Cieszyńskiego, który posiadał oddzielną władzę regionalną, struktury policyjne były inaczej zorganizowane. W listopadzie 1918 roku utworzono Milicję Polską, której komendantem został ppor. Jerzy Szczurek. Zwierzchnictwo nad tym organem posiadała Krajowa Komenda Milicji Ludowej Księstwa Cieszyńskiego z siedzibą w Cieszynie. W 1919 roku doszło do przeobrażenia Milicji Polskiej w Milicję Śląska. Stała się ona wówczas dobrze uzbrojonym i zorganizowanym organem wojskowym. 9 lutego 1920 roku doszło do rozwiązania Milicji Śląska, a co za tym idzie tworzenia jednostek policyjnych zgodnie z ustawą o Policji Państwowej z dnia 24 lipca 1919 roku⁵¹.

Implementowanie Policji Państwowej na terenie kraju trwało kilka lat. Wojna polsko-bolszewicka nie sprzyjała rozwojowi nowo powstałej instytucji, gdyż funkcjonariusze czynnie uczestniczyli w zmaganiach wojennych⁵².

Zgodnie z rozporządzeniami wydanymi 30 lipca oraz 6 sierpnia 1920 r. przez Radę Obrony Państwa Policja Państwowa została zmilitaryzowana. Od tego momentu Policja pełniła obowiązki Żandarmerii Wojskowej oraz podlegała bezpośrednio władzy wojskowej. Funkcjonariusze byli zobligowani do pełnienia służby pod groźbą kary. Ich wojskowa działalność miała polegać na ewakuacji osób z budynków państwowych w sytuacji natarcia wojsk nieprzyjaciela⁵³. Wówczas, zgodnie z ustawą o Policji Państwowej z dnia 24 lipca 1919 roku, organy samorządu terytorialnego były zobowiązane do opłacania 25% kosztów utrzymania tego organu. Z tego tytułu samorząd terytorialny był wysoce niezadowolony, dlatego też następna ustawa z dnia 25 lipca 1925 roku zwalniała samorząd z tego obowiązku⁵⁴.

Zdezaktualizowane przepisy dotyczące działania Policji wymagały aktualizacji z uwagi na pojawiające się zupełnie inne niż w 1919 roku problemy.

⁵¹ A. Misiuk, *Instytucje Bezpieczeństwa ...* op. cit., s. 210-215.

⁵² D. Głowacz, Z. Bartosiak, *Od Policji ...* op. cit., s. 1.

⁵³ A. Misiuk, *Instytucje policyjne ...* op. cit., s. 81.

⁵⁴ A. Misiuk, *Instytucje Bezpieczeństwa ...* op. cit., s. 215-216.

8 marca 1928 roku doszło do powstania nowego rozporządzenia dotyczącego funkcjonowania Policji. Był to rozległy akt prawny podejmujący pojawiające się wówczas problemy. Została zaznaczona funkcja Policji Państwowej jako jednolitego i zorganizowanego na wzór wojskowy organu, mającego na celu zapewnienie bezpieczeństwa, spokoju oraz porządku publicznego. Na przestrzeni kolejnych lat wprowadzono jedynie kosmetyczne zmiany w tzw. konstytucji policyjnej. Miało to miejsce w 1930 roku oraz 1932 roku. Dekret wydany przez Prezydenta RP w 1936 roku uregulował kwestie dotyczące kadry. Wprowadzono dla kandydatów na szeregowych obowiązek odbywania służby przygotowawczej w ramach kontraktu. Służyli oni w ramach dodatkowego kontyngentu stworzonego przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Nie byli etatowymi funkcjonariuszami Policji Państwowej. Powołanie miało na celu zniechęcenie obywateli do wystąpień antyrządowych i konfliktów społecznych⁵⁵.

Wówczas centralnym organem Policji w Polsce była Komenda Główna Policji Państwowej. Obszar państwa został podzielony na okręgi, w których zakres uprawnień władzy policyjnej był współmierny z terenem województwa. Okręgi dzieliły się na powiaty, które były podstawową jednostką Policji Państwowej. Najmniejszą częścią podziału administracyjnego państwa były gminy miejskie i wiejskie, gdzie funkcjonowały komisariaty i posterunki⁵⁶. W taki sposób przedstawiała się struktura Policji Państwowej. Według przepisów z 11 września 1919 roku na czele komendy głównej stał komendant główny, osoba go zastępująca, kierownicy wydziałów, inspektorzy, osoby właściwe do poruczeń, personel wydziału, a także redaktorzy „Gazety Policji Państwowej”. Wewnętrzna struktura Komendy Głównej Policji Państwowej obejmowała cztery wydziały, tj. administracyjny, gospodarczy, szkoleniowy, rejestracyjno-karny, kierowane przez naczelników. W październiku 1919 roku utworzono wydział IVD – defensywy politycznej. W następnych latach miało miejsce wiele reorganizacji tej instytucji. W 1939 roku Komenda Główna Policji Państwowej składała się z pięciu wydziałów, sekretariatu, inspekcji oraz samodzielnego referatu wojskowego⁵⁷.

⁵⁵ A. Misiuk, *Instytucje policyjne...*op. cit., s. 82-83.

⁵⁶ A. Misiuk, *Instytucje Bezpieczeństwa ...*op. cit., s. 217.

⁵⁷ *Ibidem*, s. 217-218.

W pierwszym wydziale, nazwanym organizacyjno-szkoleniowym, znajdował się referat właściwy ds. szkolenia, wychowania fizycznego, organizacyjny, ogólny i kancelaria. Naczelnikowi tego referatu podlegali dyżurni komendy głównej, biblioteka oraz muzea. Wydział drugi, gospodarczy, został poddany najmniejszym modyfikacjom. W jego skład wchodziły referaty: budżetowy, zakupów i zaopatrzenia intendenckiego, technicznego, gospodarczego, a także ogólnego. Kolejny wydział, personalny, podzielono na referaty: personalny spraw oficerskich, personalny spraw szeregowych i kandydatów kontraktowych, personalny urzędników oraz woźnych, emerytalny, dyscyplinarny i ogólny. Wydział czwarty nazwany został Centralą Służby Śledczej, a piąty – Wydziałem Dowodzenia Ogólnego⁵⁸.

Na pierwszego Komendanta Głównego Policji Państwowej został powołany inspektor generalny Władysław Henszel. Obowiązki na tym stanowisku sprawował do kwietnia 1922 roku. Jego głównym zadaniem było uporządkowanie struktur policyjnych na terenach pozaborowych. Jednakże wojna polsko-bolszewicka oraz sytuacja polityczna negatywnie wpływały na wykonywanie obowiązków przez komendanta⁵⁹. Także brak doświadczenia w kwestiach bezpieczeństwa państwa utrudniał sprawowanie przez niego tej funkcji⁶⁰. W 1920 roku zatwierdzono jednolite stopnie policyjne, różniące się od wojskowych. Komendantem Głównym Policji Państwowej został mianowany w 1922 roku Wiktor Hoszowski. Wprowadził on wówczas tzw. instrukcję służbową, która ujmowała obowiązki okręgowych urzędów śledczych. Ich zadania polegały przede wszystkim na wykonywaniu czynności w kwestii dochodzeń o skomplikowanym charakterze, a także kontroli działalności Policji śledczej. Wiktor Hoszowski zakończył sprawowanie funkcji komendanta w 1923 roku. Po zabójstwie Gabriela Narutowicza, w marcu 1923 roku obowiązki te przejął pułkownik Michał Bajer, który służbę na tym stanowisku pełnił do lipca 1923 roku.

W lipcu 1923 roku Komendantem Głównym Policji Państwowej został mianowany Marian Borzęcki. Był właściwą osobą na tym stanowisku, łączącą wiedzę teoretyczną z doświadczeniem pracy w Policji. Jego głównym celem było

⁵⁸ *Unifikacja służb policyjnych w II RP (1918-1922)*, <https://policjapanstwowa.pl/index-9.htm>, (dostęp: 22.03.2021 r.).

⁵⁹ D. Głowacz, Z. Bartosiak, *Od Policji ...* op. cit., s.1.

⁶⁰ A. Szymaniak, W. Ciepeli, *Policja w Polsce...* op. cit., s. 19.

unowocześnienie służby w Policji oraz jej usamodzielnienie. Wówczas był to trudny okres w historii Polski, jednakże funkcjonariusze nie włączali się w walkę, a wykonywali swoje podstawowe obowiązki. W 1926 roku Marian Borzęcki został zwolniony ze swojego stanowiska. Na obszarze kraju do 1925 roku zorganizowano szesnaście komend okręgowych oraz Komendę Główną Policji Województwa Śląskiego, natomiast w 1927 roku utworzono aż 273 komendy powiatowe⁶¹.

Józef Piłsudski w listopadzie 1926 roku powołał na stanowisko komendanta głównego zaufanego pułkownika Janusza Maleszewskiego. Wówczas przeprowadzono wiele szkoleń dla funkcjonariuszy, a także prowadzono system rotacji, a więc przenoszono policjantów na inne stanowiska i w inne rejony w celu rozwijania umiejętności w różnych warunkach. Zakupiono niezbędne wyposażenie oraz środki umożliwiające właściwe wykonywanie obowiązków służbowych. Poprawie uległo również wynagrodzenie funkcjonariuszy, mimo że nadal nie spełniało ich oczekiwań. Komendant rozpoczął modyfikację systemu szkolenia funkcjonariuszy, gdyż sądził, że istotne jest podstawowe przygotowanie do służby. 25 maja 1928 roku utworzono dwa typy szkół: szkołę oficerską w Warszawie oraz szkoły dla szeregowych w Żyrardowie, Sosnowcu i Mostach Wielkich. Istotnym elementem było wprowadzenie 3 czerwca 1928 roku zorganizowanego systemu szkolenia funkcjonariuszy. Ujednolicono broń służbową policjantów, przydzielając 4 tysiące sztuk rewolwerów Nagant. W 1930 roku utworzono lotnictwo policyjne, a w około 85% jednostkach zostało zainstalowane łącze telefoniczne. Janusz Malczewski pełnił funkcję komendanta przez około 9 lat i mimo że był to ciężki okres, doprowadził do ogromnego rozwoju tej instytucji. Na początku 1935 roku na tę funkcję został mianowany Józef Kordian Zamorski. W 1936 roku wydano pierwszy egzemplarz „Przeglądu Policyjnego”, który zyskał sławę na arenie europejskiej. W tym okresie zostały zmienione stopnie policyjne, ponownie wzorowane na stopniach wojskowych, doszło również do wprowadzenia nowego wzoru mundurów⁶².

Policja Państwowa składała się z trzech rodzajów służb, tj.: kryminalnej, mundurowej, politycznej. Oprócz funkcjonariuszy niższych i wyższych pełniących

⁶¹ D. Głowacz, Z. Bartosiak, *Od Policji ...* op. cit., s. 1-3.

⁶² *Ibidem*, s. 3.

służbę zewnętrzną do Policji należeli również urzędnicy oraz niżsi policjanci służby wewnętrznej, tzn. woźni, kierowcy czy gońcy. Po przyjęciu ustawy o Policji Państwowej do Policji wcielono aż 15215 niższego stopnia policjantów i 404 wyższych. W 1924 roku odnotowano największą liczbę funkcjonariuszy Policji okresu międzywojennego, gdyż zatrudnionych w tej instytucji było blisko 50 tysięcy osób. Jednakże utworzenie w 1924 roku Korpusu Ochrony Pogranicza zmniejszyło stan etatowy z uwagi na przeniesienie części policjantów do służby w tym organie. W latach 1925-1926 zwolniono z Policji osoby niemające właściwych kwalifikacji, czego skutkiem było zatrudnienie tylko 38769 funkcjonariuszy w 1926 roku. Od tej pory stan etatowy z roku na rok się zmniejszał, co spowodowane było kryzysem gospodarczym i redukcją dochodów budżetu państwa. Kwestie kadrowe ustabilizowały się dopiero w 1935 roku; wówczas pracowało mniej niż 29 tysięcy mundurowych. Dopiero w 1938 roku zarejestrowano wzrost liczby policjantów – odnotowano 30784 etatów⁶³.

Warto zaznaczyć, że każdy funkcjonariusz Policji Państwowej powinien był posiadać predyspozycje zarówno psychiczne, jak i wolicjonalne. Był zobligowany przestrzegać tajemnicy służbowej i państwowej, a także obowiązywały go zasady posłuszeństwa wobec przełożonego, karania oraz posiadania energii i sprawności fizycznej. Od funkcjonariuszy Policji wymagane było nienaganne prowadzenie się, tzn. osoby uzależnione od hazardu, alkoholu czy prowadzące gorszący tryb życia nie były przyjmowane do służby. Ze względu na zagrożenia dla życia i zdrowia w związku z pełnieniem służby prawo emerytalne otrzymywał każdy policjant po przepracowaniu 10 lat, a w sytuacji nieszczęśliwego zdarzenia po 5 latach. Wówczas przysługiwała mu emerytura w wysokości 40% uposażenia. Istniał także przepis umożliwiający przełożonym skierowanie funkcjonariusza na przymusową emeryturę po ukończeniu sześćdziesiątego roku życia⁶⁴.

W 1939 roku liczba pracowników Policji, zarówno osób cywilnych, jak i funkcjonariuszy, wynosiła 35 tysięcy. Według stworzonych planów militarnych w rejonach nieobjętych działaniami zbrojnymi policjanci podlegali bezpośrednio komendantowi głównemu, natomiast nad funkcjonariuszami pełniącymi służbę

⁶³ A. Misiuk, *Instytucje Bezpieczeństwa ...* op. cit., s. 221-222.

⁶⁴ Ibidem, s. 222-223.

na obszarze wojennym pieczę sprawował naczelny wódz, a działaniami kierował szef Żandarmerii Wojskowej. Jednakże niespodziewane pojawienie się wojsk niemieckich uniemożliwiło realizację przyjętych planów działania⁶⁵. Tempo ofensywy wojsk nieprzyjaciela spowodowało ogromny zamęt wśród organów administracji powiatowej i wojewódzkiej obszarów zachodniej Polski, a co za tym idzie doprowadziło do nieskoordynowanych działań Policji. Według pierwszych rozkazów policjanci mieli pozostać w rejonach pełnienia służby, tylko rezerwy oddziałów Policji Państwowej rozpoczęły ewakuację do wschodniej części kraju. Jednakże już trzeciego dnia zmagani wojennych ewakuowano urzędy centralne, a następnie wycofywano władze administracyjne zagrożonego rejonu oraz inne instytucje publiczne, w tym także Policję. Zgodnie z decyzją wydaną przez ówczesnego premiera znaczna część policjantów została ewakuowana na wschód. Wpierw miejscem koncentrowania tych sił była miejscowość Chełm Lubelski, a następnie Kowel, a Policja z południowo-zachodniej Polski ewakuowała się w kierunku miejscowości Tarnopol. Tylko Policja stołeczna oraz kilkunastu funkcjonariuszy Pomorza pozostało w swoich rejonach pracy. Ich ewakuacja nie była możliwa z uwagi na ofensywę wojsk niemieckich oraz zerwanie łączności i brak możliwości komunikowania. Wówczas funkcjonariusze ci zostali wcieleni do Żandarmerii Wojskowej i podlegali Dowództwu Lądowej Obrony Wybrzeża.

Zapewnienie bezpieczeństwa Gdyni, a szczególnie portu morskiego, stało się ogromnym wyzwaniem. W tym mieście znajdowało się dużo osób cywilnych, a ich ewakuacja okazała się niemożliwa. Pozostanie ludności w miejscu zagrożonym rodziło negatywne nastroje, a nawet powodowało panikę. Sytuacja ta wymagała podjęcia dodatkowych działań przez Policję oraz Żandarmerię. Gdy we wrześniu 1939 roku doszło do kapitulacji Warszawy, za namową ówczesnego prezydenta miasta Niemcy wyrazili zgodę na pozostanie funkcjonariuszy w miejscu pełnienia służby. Był to załączek tworzenia Policji Polskiej na obszarach zajętych przez okupanta. Do tego czasu w zmaganiach wojennych życie straciło około stu policjantów. 10 września 1939 r. z polecenia Naczelnego Wodza Edwarda Rydz-Śmigłego wydano rozporządzenie dotyczące zmilitaryzowania oddziałów Policji

⁶⁵ K. Iwan, I. Karpaczewska, *Bezpieczeństwo wewnętrzne...* op. cit., s. 19.

i włączenia tej grupy dyspozycyjnej do sił zbrojnych. Wówczas funkcjonariusze wykonywali zadania właściwe Żandarmerii Wojskowej.

W dniu 17 września 1939 roku na teren Rzeczypospolitej Polskiej wkroczyły wojska sowieckie, co spowodowało ogromne zaskoczenie władzy i społeczeństwa. Naczelnny Wódz zakazał walki z Armią Czerwoną i nakazał pozostanie policjantów w rejonach swojej pracy. Jednakże z uwagi na brak łączności i problemy z komunikacją ten rozkaz nie dotarł do wszystkich jednostek. Wówczas władze sowieckie aresztowały część funkcjonariuszy, na których następnie wykonano zbiorowe egzekucje. Ciężko oszacować liczebność Policji Państwowej w 1939 roku. Około 3 tys. funkcjonariuszy wyemigrowało za granicę kraju, podobna liczba osób poległa na polu walki i została zamordowana. Około 10 tys. policjantów pozostało na obszarach okupowanych przez Niemcy i później służyło w Policji Polskiej w Generalnym Gubernatorstwie. Blisko 12 tys. pracowników Policji dostało się do niewoli sowieckiej; skazano ich na wywózki do łagrów, z których nie mieli szans na powrót⁶⁶.

Stalin zdecydował, że policjanci polscy będą bezpośrednio podlegać pod Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (NKWD ZSRR). Z tego właśnie powodu Beria stworzył Zarząd ds. Jeńców Wojennych i Internowanych, którym zarządzał kpt. Piotr Saprunienko. Kolejnego dnia utworzono obozy przejściowe. Polacy byli umieszczani w tzw. obozach rozdzielczych, które znajdowały się w zachodniej części Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). Były to miejsca w żaden sposób nieprzystosowane do przebywania w nich osób, gdyż warunki do życia były w nich wyjątkowo ciężkie. Pomimo ogromnego wówczas chaosu udało się władzom sowieckim wykonać wstępną ewidencję i podział jeńców wojennych.

Funkcjonariusze Policji stanowili główną grupę zainteresowania władz sowieckich. Większość policjantów została umieszczona w obozie w Ostaszku, a oficerów i podoficerów czynnej służby oraz rezerwy skierowano do dwóch pozostałych obozów: w Kozielsku i Starobielsku. Łącznie do niewoli wzięto blisko 16 tys. funkcjonariuszy Policji. W Ostaszku był największy co do liczby jeńców obóz pracy. Mieścił się on w byłym monasterze Niłowa Pustyni, znajdującym się

⁶⁶ A. Misiuk, *Instytucje policyjne...* op. cit., s. 113-117.

około 11 kilometrów od Ostaszkowa. Był on położony na terenie jeziora Seliger na wyspie Stołbny, przy linii kolejowej na trasie Wielkie Łuki-Bołogoję. Latem istniała możliwość dojazdu na wyspę poprzez most, natomiast zimą dojazd odbywał się po zamrzniętym jeziorze. Pod koniec 1939 roku w obozie w Ostaszkowie znajdowało się około 8400 osób, natomiast w kwietniu 1940 roku – około 6500 osób. Takie różnice spowodowane były ciągłym przemieszczaniem jeńców oraz realizacją porozumienia z Niemcami dotyczącego wymiany osób narodowości niemieckiej oraz ukraińskiej i białoruskiej.

Rosjanie w obozie w Ostaszkowie umieścili osoby, które według nich były uważane za podporę państwa polskiego. Do tej grupy byli zaliczani przede wszystkim oficerowie i podoficerowie, pracownicy administracji publicznej, Policja Państwowa, Służba Więzienna, Korpus Ochrony Pogranicza i Żandarmeria Wojskowa. Warunki bytowe w obozie w Ostaszkowie były trudne, większość osób spała na deskach, rzadko kto miał możliwość zasypiania na sienniku. W pomieszczeniach było bardzo brudno, wilgotno, brakowało żywności, jeńcy pracowali ciężko, nie były przestrzegane wymogi sanitarne i higieniczne. Niedożywienie, niska temperatura i ciężka praca powodowały choroby wśród jeńców. W ciągu kilku miesięcy w Ostaszkowie zmarły aż 92 osoby. Obozem w Ostaszkowie dowodził Borysowiec, a na jego zastępcę został mianowany kpt. Sokołow. Cały obóz został podzielony na 22 korpusty, a na czele każdego z nich stał oficer NKWD oraz tzw. straszy korpusu wyłoniony spośród jeńców. Już we wrześniu 1939 roku Beria podjął decyzję o prowadzeniu działań śledczych i inwigilacyjnych wobec osób umieszczonych w obozach. Warto zaznaczyć, że NKWD było w posiadaniu polskich dokumentów urzędowych dotyczących pełnionych przez jeńców funkcji. Ostatecznie w dniu 5 marca 1940 roku podjęto decyzję o likwidacji obozów w Ostaszkowie, Starobielsku i Kozielsku, przez co można rozumieć zagładę polskich jeńców z tych obozów⁶⁷.

Już od 4 kwietnia 1940 roku blisko 6,5 tysiąca osób przetransportowano koleją pod nadzorem uzbrojonej eskorty do Kalinina, gdzie zostały skazane na śmierć. Podobnie sytuacja wyglądała wśród jeńców w Charkowie, którzy z kolei autobusami byli przewożeni do Tweru do Zarządu Obwodowego NKWD, gdzie po kilku dniach pobytu w celi zostali zamordowani. Zbrodni dopuszczali się specjaliści funkcjonariusze

⁶⁷ Ibidem, s. 117-120.

należący do wyznaczonej do tego zadania ekipy NKWD, najczęściej pochodzenia rosyjskiego. Pierwszej egzekucji dokonano 4 kwietnia; wówczas transport liczył prawie 400 jeńców i kaci mieli ogromne problemy z zabiciem tylu osób jednej nocy. Zazwyczaj egzekucje zaczynały się w nocy, a kończyły o świcie. Właśnie dlatego następne transporty jeńców nie przekraczały wówczas liczby 250 osób. Do skazanych strzelano zazwyczaj z broni Walther zasilanej amunicją niemiecką. Przebieg zbrodni wyglądał następująco: sprawdzano dane personalne więźnia, następnie ponownie skuwano i prowadzono do celi śmierci. Po wejściu osoba natychmiast była zabijana strzałem w tył głowy, po czym ciało zmordowanego zabierano na ciężarówkę przygotowaną do przewozu zmarłych. Wszystkie strzały były zagłuszane przez bardzo głośno działające wentylatory. Nad ranem zapelnione ciężarówki ruszały do miejscowości Miednoje nad rzeką Twercą, gdzie na terenie ośrodka rekreacyjnego NKWD znajdowały się uprzednio przygotowane doły, mieszczące około 250 ciał. Mordowanie osób w Ostaszkowie zostało zakończone 19 maja 1940 roku. Jedynie 127 osób uniknęło tak okrutnej śmierci, gdyż wcześniej jeńcy ci zostali przeniesieni do obozu w Pawliszczem Borze⁶⁸.

Części policjantów udało się zataić fakt pełnienia służby w Policji Państwowej, dlatego trafili do innych obozów, gdzie mieli znacznie większą szansę uniknąć śmierci. Duża liczba funkcjonariuszy została internowana na tereny Litwy i Łotwy.

Jednakże po przejęciu tych obszarów przez rosyjskiego okupanta jeńcy zostali przeniesieni do opuszczonych obozów w Ostaszkowie, Kozielsku i Starobielsku. Wiosną 1940 roku miały miejsce deportacje do pracy przymusowej we wschodniej i północnej części Rosji. Konflikt między Rosją a Niemcami w czerwcu 1942 roku, a także podpisanie porozumienia Majski-Sikorski rzuciły cień szansy na poprawę sytuacji Polaków. Na mocy podpisanej 14 sierpnia 1940 roku między Polską a Rosją umowy zaczęto tworzyć w Rosji armię polską z Polaków przebywających w sowieckich obozach pracy. Armią dowodził gen. Władysław Anders. Wówczas nastąpiła szybka akcja włączania się kandydatów do tej formacji. Już w 1942 roku armia polska opuściła tereny Rosji i swoim działaniem objęła początkowo rejon zachodniej Azji, następnie Afryki i Włoszech, tworząc Drugi Korpus Polski.

⁶⁸ D. Głowacz, Z. Bartosiak, *Od Policji ...* op. cit., s. 5.

28 września 1939 roku, po upadku Polski, Niemcy oraz Rosjanie doszli do porozumienia w sprawie podziału ziem polskich. Ustalono, że ziemie leżące po stronie zachodniej od linii San-Bug-Narew-Pisa będą we władaniu niemieckiego okupanta, natomiast na wschód od tej granicy będą należeć do Rosji Sowieckiej. Już 8 października 1939 roku Adolf Hitler włączył do Niemiec część II Rzeczypospolitej Polskiej (RP), tj. Pomorze, województwo wielkopolskie, łódzkie, śląskie, część północną województwa mazowieckiego, Suwalszczyznę i Zagłębie Krakowskie. Wcielony rejon obejmował blisko 90 tys. km² wraz z ludnością zamieszkującą ten obszar, tj. 10 mln osób. Zgodnie z dekretem z dnia 12 października na wcielonych ziemiach polskich utworzono tzw. Generalną Gubernię, która pierwotnie została rozdzielona na cztery części: warszawską, krakowską, radomską i lubelską⁶⁹.

Działania III Rzeszy wobec wcielonych polskich ziem nie były jednolite, jednakże plany Hitlera miały bardziej zakrojony i złożony charakter niż działalność Stalina. Od razu rozpoczęto wywłaszczanie i wysiedlanie ludności polskiej, gdyż obszar ten miał stać się czysty i być zajmowany wyłącznie przez ludność rasy niemieckiej. Generalne Gubernatorstwo, zamieszkiwane przez ludność polską, miało stać się rezerwą siły roboczej dla Niemiec. Na tym terenie pozostawiono część instytucji o charakterze publicznym, a także szkoły powszechne oraz zawodowe, zlikwidowano natomiast szkolnictwo wyższe oraz średnie. Administracja na poziomie lokalnym pozostała również w rękach Polaków, tak samo jak sądy powszechne, które zajmowały się wyłącznie sprawami cywilnymi, jednakże tylko w sytuacjach, gdy nie dotyczyły one Niemców⁷⁰.

W 1939 roku na mocy zarządzenia generalnego gubernatora dr. Hansa Franka stworzono Policję Polską. Policja Państwowa została przeobrażona w Policję Komunalną, która podlegała starostwom miejskim i powiatowym⁷¹. Wówczas Policja Polska nazywana była grantową z uwagi na fakt noszenia przez funkcjonariuszy mundurów w tym kolorze. Warto dodać, że orła na czapce policjantów zastąpiono herbami powiatów⁷².

⁶⁹ A. Misiuk, *Instytucje policyjne...* op. cit., s. 120-121.

⁷⁰ Ibidem, s. 249-250.

⁷¹ K. Flieger, *Historia policji od czasów II wojny światowej do współczesności*, w: *Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa*, wyd. 3, Poznań 2010, s. 2.

⁷²<https://policjancihistorii.ipn.gov.pl/pol/o-konkursie/materialy/krotka-historia-policji/592,Krotka-historia-Policji-Panstwowej.html>, (dostęp: 16.04.2021 r.).

Po zakończeniu II wojny światowej władza na terenie II Rzeczypospolitej została przejęta przez ZSRR. Wówczas okazało się niemożliwym odzyskanie wpływów przez rząd polski na emigracji. Na obszarze Polski władzę sprawowały osoby o zapatrywaniach komunistycznych oraz reprezentanci i fanatycy Polskiej Partii Robotniczej. Już 21 lipca 1944 roku stworzyli organ wykonawczy o nazwie Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego (PKWN), który następnego dnia określił swój program działania. Posiadanie władzy przez Rosję na obszarze Polski miało kluczowe znaczenie w tworzeniu aparatu państwowego wzorowanego na ZSRR, z rozbudowanymi organami policyjnymi. Zadania Policji dotyczące zapewnienia porządku publicznego wypełniała Milicja Obywatelska⁷³.

To właśnie w dniu 15 sierpnia 1944 roku na mocy dekretu PKWN zlikwidowano Policję Państwową, a na jej miejsce 7 października 1944 roku powołano do życia Milicję Obywatelską (MO)⁷⁴. Dekret z 7 października był aktem prawnym lakonicznym, przedstawiającym działanie Milicji Obywatelskiej tylko w 9 artykułach. Art. 1 określał Milicję Obywatelską jako prawo-publiczną grupę dyspozycyjną, podlegającą kierownikowi resortu bezpieczeństwa publicznego⁷⁵. Do głównych zadań Milicji Obywatelskiej należało zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego, a także spokoju, prowadzenie dochodzeń, ściganie sprawców przestępstw, wykonywanie zadań powierzonych przez aparat administracyjny, sądy oraz prokuratorów⁷⁶. Komendant Główny Milicji Obywatelskiej był podporządkowany kierownikowi resortu. Szeroki katalog uprawnień posiadał szef resortu bezpieczeństwa, gdyż to on mianował, zwalniał oraz przenosił poszczególnych funkcjonariuszy, a także do jego obowiązków należała organizacja wewnętrzna MO oraz określanie zakresu kompetencji poszczególnych władz. Na pierwszego Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej został powołany gen. Franciszek Jóźwiak pseudonim „Witold”.

Wówczas struktura organizacyjna Milicji Obywatelskiej obejmowała trzy oddziały: służby zewnętrznej, śledczej oraz szkoleniowo-politycznej. Pion służby wewnętrznej został podzielony na wydziały: organizacyjny i kontroli nad

⁷³ A. Letkiewicz, P. Majer, *Polska Policja*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2021, s. 113.

⁷⁴ S. Pieprzny, *Policja. Organizacja i funkcjonowanie...* op. cit., s. 12-13.

⁷⁵ A. Szymaniak, W. Ciepeli, *Policja w Polsce...* op. cit., s. 30.

⁷⁶ K. Fliegier, *Historia policji od czasów II wojny światowej...* op. cit., s. 2.

administracją; kontroli nad zapewnieniem bezpieczeństwa budynków państwowych i społecznych; zapewnienia bezpieczeństwa osób pieszych i ruchu kołowego; milicji kolejowej i wodnej; zorganizowania służby i posterunków Milicji Obywatelskiej; likwidacji nierzędu, przestępczości osób niepełnoletnich oraz włóczęgostwa i żebractwa. Z kolei oddział służby śledczej miał za zadanie zwalczanie przemytu, oszustw, kradzieży, handlu środkami odurzającymi, bandytyzmu, przestępstw o charakterze urzędniczym i podatkowym oraz handlu walutą. Warto zaznaczyć, że była również stworzona komórka właściwa do prowadzenia analiz i statystyki. Do pionu szkoleniowo-politycznego wliczano sprawy dotyczące pracy z oficerami, studiów, wydawnictw oraz szkolenia w zakresie polityki⁷⁷.

Struktura organizacyjna jednostek Milicji Obywatelskiej była dostosowana do podziału administracyjnego państwa: na terenie województwa działały komendy wojewódzkie, a na terenie powiatu proporcjonalnie komendy powiatowe, natomiast na terenie gmin znajdowały się komisariaty i posterunki. W początkowym okresie struktury organizacyjne różniły się w poszczególnych komendach wojewódzkich, jednakże w połowie 1945 roku zostało to ujednoczone na terenie całego kraju. Odtąd na czele komendy wojewódzkiej stał komendant wraz z zastępcami właściwymi do spraw: operacyjnych, administracyjnych, polityczno-wojskowych. Komenda została podzielona na sześć wydziałów: personalny, polityczno-wychowawczy, specjalny, paszportowy, gospodarczy, kryminalny, służby zewnętrznej oraz kancelarię. Komendą powiatową zarządzał kierownik, który nadzorował pracę zastępcy ds. polityczno-wychowawczych, sekretariatu, brygady śledczej, dzielnicowych, milicjantów mundurowych oraz instruktora służby zewnętrznej⁷⁸.

Na początku 1945 roku władze ludowe miały do dyspozycji blisko 120 tysięcy osób realizujących funkcje policyjne do prowadzenia walki z działaczami antykomunistycznymi. W Milicji Obywatelskiej było zatrudnionych 62 tysiące milicjantów, 25 tys. osób pracujących w bezpieczeństwie publicznym oraz 32 tys. członków Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego. W dniu 13 września 1945 roku naczelny dowódca Wojska Polskiego na mocy rozkazu nr 0245 utworzył formację o nazwie Wojska Ochrony Pogranicza, które to w szybkim tempie zaczęły rozszerzać

⁷⁷ A. Misiuk, *Instytucje Bezpieczeństwa ...* op. cit., s. 273-274.

⁷⁸ *Ibidem*, s. 274-275.

swoją działalność na kolejne odcinki granicy. W listopadzie 1945 r. Krajowa Rada Narodowa (KRN) wydała dekret, na mocy którego utworzono Komisję Specjalną do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym. W lutym 1946 r. Rada Ministrów zaakceptowała uchwałę, zgodnie z którą minister właściwy do spraw bezpieczeństwa publicznego był zobowiązany do stworzenia Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej. Ta po około dwóch latach liczyła blisko 100 tys. osób. Zgodnie z dekretem KRN z dnia 1 marca 1946 roku na terenach odzyskanych powołano Straż Obywatelską jako instytucję odpowiedzialną za zapewnienie porządku publicznego. W 1946 roku organy policyjne liczyły blisko 250 tys. żołnierzy, milicjantów oraz pracowników cywilnych.

23 października 1948 roku szef resortu bezpieczeństwa publicznego Stanisław Radkiewicz zgłosił pomysł połączenia wszystkich formacji policyjnych. W 1951 roku Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej (ORMO) została połączona z Milicją Obywatelską. Wówczas komendanci stali się odpowiedzialni za działalność podporządkowanego im ogniwa ORMO. Tak ukształtowany aparat policyjny działał do końca 1954 roku⁷⁹.

Już na początku 1951 roku katalog zadań funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej został rozszerzony w sprawach zwalczania pijaństwa i zjawisk kryminogennych, które utrudniały kształtowanie nowego społeczeństwa w Polsce. Natomiast w 1952 r. z uwagi na zwiększanie się liczby zdarzeń chuligańskich Komendant Milicji Obywatelskiej wydał instrukcje dotyczące procedur ujawniania i zwalczania zjawiska demoralizacji wśród osób nieletnich oraz prowadzenia czynności z tym związanych. Nakładanie licznych obowiązków na tę grupę dyspozycyjną wymagało utworzenia kolejnych komórek organizacyjnych Milicji Obywatelskiej. W lipcu 1951r. Rada Ministrów na mocy uchwały utworzyła Centralne Biuro Ewidencji Ludności i Dowodów Osobistych w Komendzie Głównej Milicji Obywatelskiej (KGMO).

Po śmierci Józefa Stalina w 1953 roku rozpoczęły się zmiany prawno-ustrojowe, odwilż w życiu publicznym oraz zmniejszenie działalności aparatu policyjnego. W 1954 roku stworzono zakład kryminalistyki Milicji Obywatelskiej, który stał się instytucją właściwą do wykonywania ekspertyz kryminalistycznych.

⁷⁹ A. Szymaniak, W. Ciepieli, *Policja w Polsce ...* op. cit., s. 34-35.

W komendach powiatowych MO stworzono stanowisko technika kryminalistyki, a w komórkach terenowych wojewódzkie laboratoria kryminalistyczne. W celu właściwego wyszkolenia funkcjonariuszy pełniących służbę w zakładzie kryminalistyki 1 września 1955 r. otwarto szkołę specjalistyczną techników śledczych mającą siedzibę początkowo w Warszawie, a następnie w Legionowie. 20 lipca 1954 roku wydano dekret zmieniający postulaty z aktu z dnia 7 października 1944 roku sprawie funkcjonowania Milicji Obywatelskiej. Zgodnie z nowymi postanowieniami MO miała wykonywać zadania polegające na zapewnieniu porządku, zabezpieczeniu mienia i własności społecznej, utrzymywaniu bezpieczeństwa, zapobieganiu oraz przeciwdziałaniu popełnianiu przestępstw, wykonywaniu czynności przygotowawczych dotyczących spraw karnych oraz wykonywaniu czynności z polecenia sądów, prokuratorów i innych jednostek określonych w przepisach prawa⁸⁰.

Określenie takich zadań MO było pierwszym krokiem do zakończenia wykonywania działań politycznych. W grudniu 1954 roku rozwiązano Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego, na którego miejsce powołano do życia dwa odrębne organy: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych oraz Komitet ds. Bezpieczeństwa Publicznego. Wówczas Milicja Obywatelska podlegała bezpośrednio MSW. W 1955 roku wydano akt prawny określający szczegółowo zadania i obowiązki milicjantów na wszystkich stanowiskach⁸¹.

Zgodnie z art. 1 dekretu z dnia 21 grudnia 1955 roku o organizacji i zakresie działania Milicji Obywatelskiej „Milicja Obywatelska jest uzbrojoną formacją, powołaną do ochrony spokoju, ładu, porządku i bezpieczeństwa publicznego”⁸². Milicja Obywatelska została wówczas zorganizowana zgodnie z podziałem administracyjnym kraju. Do głównych zadań milicji należało zapewnienie szeroko rozumianego bezpieczeństwa, utrzymywanie ładu i porządku publicznego, wykonywanie zadań mających na celu zapobieganie i przeciwdziałanie przestępczości, ochrona mienia zarówno społecznego, jak i cywilnego, ochrona życia i zdrowia obywateli, wykonywanie czynności na drogach, rejestrowanie

⁸⁰ A. Misiuk, *Historia Policji w Polsce. Od X wieku do współczesności*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 177-178.

⁸¹ A. Misiuk, *Instytucje Bezpieczeństwa ... op. cit.*, s. 277-278.

⁸² Dekret z dnia 21 grudnia 1955 roku o organizacji i zakresie działania Milicji Obywatelskiej, Dz. U. 1955 nr 46 poz. 311, art. 1.

cudzoziemców oraz prowadzenie ewidencji ludności⁸³. Milicjanci, aby mogli powierzone im zadania wykonywać właściwie, otrzymali również szereg uprawnień, do których należało legitymowanie, zatrzymywanie osób, używanie środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej. Istotnym elementem było określenie struktury MO. Główną jednostką była komenda główna, na niższym szczeblu znajdowały się komendy wojewódzkie, komendy powiatowe w miastach i komisariaty oraz posterunki na terenie gmin⁸⁴.

Po blisko roku działań, mających na celu oddzielenie kwestii porządkowych od spraw bezpieczeństwa, 13 listopada 1956 r. weszła w życie ustawa dotycząca zmian organizacyjnych naczelných organów administracji publicznej. Na jej mocy zlikwidowano Komitet ds. Bezpieczeństwa Publicznego działający przy Radzie Ministrów. Wówczas wszelkie działania dotyczące bezpieczeństwa należały do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz komend MO. Doprowadziło to do ponownego połączenia milicji z policją polityczną i traktowania ich jako jednego organu nazywanego Służbą Bezpieczeństwa⁸⁵.

W czasie wydarzeń w Poznaniu MO była wykorzystywana do tłumienia protestu robotników. Przede wszystkim doświadczenia poznańskie wpłynęły na podjęcie w dniu 4 grudnia 1956 r. decyzji o powoływaniu Zmotoryzowanych Odwodów Milicji Obywatelskiej (ZOMO). Miały one być używane do zadań specjalnych, polegających przede wszystkim na rozpraszaniu manifestacji⁸⁶. W czasie trwania zdarzeń marcowych w 1968 r. oraz w grudniu 1970 r. podczas krwawego tłumienia protestu robotników ZOMO były wykorzystane na szeroką skalę. Jednostki ZOMO z roku na rok były rozbudowywane oraz powiększane na terenie całego kraju; w każdym mieście stacjonowało kilka takich jednostek. W 1974 roku doszło do poszerzenia zadań tych funkcjonariuszy o prowadzenie działań o charakterze pościgowym, wykonywanie zadań właściwych dla milicjantów w sytuacji zagrożenia życia i zdrowia lub porządku publicznego oraz zapewnienie ochrony porządku w sytuacji klęski żywiołowej, katastrofy oraz w czasie przejazdów

⁸³ M. Paździor, B. Szmulik, *Instytucje bezpieczeństwa...* op. cit., s. 179.

⁸⁴ A. Misiuk, *Instytucje Bezpieczeństwa...* op. cit., s. 278-279.

⁸⁵ Ibidem, s. 279.

⁸⁶ *Podręcznik dla słuchacza ...* op. cit., s. 321.

pociągów specjalnych, kolumn samochodowych czy podczas uroczystości publicznych⁸⁷.

Warto zaznaczyć, że milicja miała istotne obowiązki, do których należało utrzymywanie ładu i porządku publicznego oraz zapobieganie i zwalczanie przestępczości kryminalnej. Jednakże dwa główne czynniki, czyli wzrost działań przestępczych oraz zwiększenie natłoku obowiązków funkcjonariuszy MO w sprawach dotyczących walki z patologią, spowodowały, że ten organ pod żadnym względem nie był w stanie stawić czoła współczesnym zagrożeniom. Model organizacyjny był przestarzały, tak samo jak tryb rekrutacji przyszłych milicjantów. Instytucja ta nie spełniała wówczas podstawowych funkcji⁸⁸.

Już na początku 1960 roku w zakresie kryminalistyki milicyjnej rozpoczęto wprowadzanie nowoczesnych technologii. Zaznaczono istotę wykonywania czynności procesowych, jakim są oględziny, gdyż powodzenie w dalszym etapie pracy dochodzeniowo-śledczej jest skutkiem prawidłowego wykonania czynności na miejscu zdarzenia. W tym samym czasie stworzono rejestry: linii papilarnych, osób podejrzanych, łusek amunicji oraz narzędzi użytych do popełnienia przestępstwa. Z uwagi na rozwój nowych rodzajów przestępstw niezbędnym było dostosowanie milicji do powstałych realiów i utworzenie nowych pionów służby kryminalnej. Stworzono również podstawy służby operacyjnej wykonującej czynności taktyczno-rozpoznawcze oraz organ właściwy do walki z przestępczością gospodarczą w celu ochrony własności państwowej. Kolejnym elementem wpływającym na zmiany technologiczne w pełnieniu służby był rozwój motoryzacji. Utworzono oddzielną służbę ruchu drogowego, która została przekształcona w 1965 roku w Oddział Kontroli Ruchu Drogowego. Jednakże funkcjonował pogląd, że powstałe ogniwo jest stałą częścią służby prewencyjnej. Z tego właśnie powodu w 1967 roku zostały połączone te dwa piony, które stworzyły łącznie Biuro Prewencji i Kontroli Ruchu Drogowego. Połączenie pionów nie trwało jednak długo, gdyż już w 1974 roku ponownie rozdzielono służby prewencyjną i ruchu drogowego. Takie zmiany powtarzały się wielokrotnie; ostatnie takie działanie miało miejsce w 1998 r.

⁸⁷ A. Misiuk, *Instytucje Bezpieczeństwa ...* op. cit., s. 280-281.

⁸⁸ *Ibidem*, s. 282.

W latach 60. ukształtowała się struktura organizacyjna Komendy Głównej Milicji Obywatelskiej oraz jednostek terenowych. Ponownie w drugiej połowie lat sześćdziesiątych Ministerstwo Spraw Wewnętrznych dążyło do podporządkowania sobie logistycznych, kadrowych i szkoleniowych działów Milicji Obywatelskiej. W praktyce doprowadziło to do kolejnego podporządkowania Ministerstwu Spraw Wewnętrznych służb odpowiadających za zapewnienie porządku publicznego oraz walkę z przestępcami. W 1975 r. z powodu reorganizacji administracyjnego podziału państwa nastąpiła kolejna modyfikacja tej służby. Po zlikwidowaniu jednostki administracyjnej, jakim jest powiat, część zadań dotyczących MO i Straży Bezpieczeństwa (SB) została przydzielona do realizacji komendom wojewódzkim. Resztę zadań przejęły komendy miejskie, gminne, komisariaty i posterunki. Brak jednostki pośredniej między poziomem wojewódzkim a gminnym wywoływał liczne konflikty. Właśnie z uwagi na to w 1983 roku ukształtowano nowy schemat organizacyjny MO. Wówczas najwyższym ogniwem MO były wojewódzkie urzędy spraw wewnętrznych, następnie znajdowały się rejonowe urzędy spraw wewnętrznych, a im podlegały komisariaty i posterunki. Mimo wielokrotnych zmian w MO służba ta odniosła wiele sukcesów, przede wszystkim związanych z walką z przestępczością pospolitą⁸⁹.

W latach 70. rozpoczęto wprowadzanie zmian w szkoleniu funkcjonariuszy. W 1972 r. została otwarta Akademia Spraw Wewnętrznych z siedzibą w stolicy, a istniejącą wówczas Szkołę Oficerską Milicji Obywatelskiej w Szczytnie przeformowano na Wyższą Szkołę Oficerską Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Szczytnie. W ten sposób obu szkołom nadano charakter uczelni wyższych. W 1989 roku początkowo w Polsce, następnie w innych krajach Europy Środkowowschodniej rozpoczęły się reformy gospodarcze, polityczne oraz ustrojowe. Dotyczyły one różnorodnych dziedzin życia, osiągnęły także organów zapewniających bezpieczeństwo i porządek publiczny⁹⁰.

Ze względu na doświadczenia z przeszłości polskie społeczeństwo oczekiwało stworzenia Policji dbającej o obywateli i opiekującej się nimi. W ustawie o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 roku zaznaczono jej rolę w dbaniu o poszanowanie godności

⁸⁹ Ibidem, s. 141-142.

⁹⁰ Ibidem, s. 143-144.

ludzkiej, ochronę praw człowieka i humanitarne traktowanie. Przywołana ustawa znacznie ograniczała uprawnienia funkcjonariuszy: zlikwidowano Milicję Obywatelską, a na jej miejsce powołano nową służbę, którą nazwano Policją. Policja została jednociele umundurowanym, właściwie uzbrojonym organem stworzonym do dbania o obywateli, zapewnienia bezpieczeństwa, ładu i porządku publicznego. Ustawa z 6 kwietnia 1990 roku określała zadania policjantów, jednakże był to katalog otwarty, umożliwiający doprecyzowanie ich przez przepisy szczegółowe⁹¹.

Ustawa o Policji w sposób całościowy uregulowała przepisy dotyczące organizacji i funkcjonowania tej służby. Jest to dokument dość złożony, który przez ustawodawcę został podzielony na dwie główne części. W pierwszej określono zadania, organizację i sposób funkcjonowania organu porządku publicznego. W drugiej uregulowano prawa i obowiązki policjantów⁹².

Ta właśnie ustawa wielokrotnie podlegała nowelizacji, jednak zmiany wprowadzane w latach 1990-1995 nie miały większego znaczenia, gdyż nie modyfikowały zasadniczych kwestii dotyczących struktury organizacyjnej Policji. Natomiast kluczową była ustawa z dnia 21 lipca 1995 roku zmieniająca ustawę o Policji, gdyż według jej zapisów została zlikwidowana Policja lokalna. Określono w niej zasady działania straży gminnych, co od początku nie spotkało się z aprobatą i okazało się nietrafnym działaniem. Ponadto podczas powoływania osób na stanowisko komendantów wojewódzkich i powiatowych wymagane było uzyskanie pozytywnej opinii nie tylko wojewody, jak dotychczas, ale również sejmiku samorządowego. Administracja publiczna samorządu terytorialnego oraz wojewodowie otrzymali prawo do wydawania poleceń Policji. Ponadto zmieniono wymagania wobec kandydatów na funkcjonariuszy.

Wejście w życie ustawy z 8 sierpnia 1996 roku o terenowych organach rządowej administracji ogólnej wymagało wprowadzenia kolejnych zmian w akcie normatywnym dotyczącym Policji. Nastąpiło wówczas wzmocnienie funkcji wojewody i jego wpływu na działanie Policji. W 1999 roku doszło do przełomu w funkcjonowaniu jednostek samorządowych, tj. trójpodziału organów administracji. Każda z poszczególnych ustaw określała wpływ na bezpieczeństwo władz

⁹¹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, Dz. U. z 1990 r. nr 30, poz. 179 z późn. zm.

⁹² Ibidem.

wykonawczych. Wszystkie zmiany były spowodowane dostosowywaniem funkcji i zadań Policji do pojawiających się zagrożeń. Z uwagi na potrzebę zwalczania przestępczości zorganizowanej w kwietniu 2000 roku powołano do życia Centralne Biuro Śledcze Policji. Prowadzi ono czynności w trzech głównych obszarach, do których zaliczyć można: narkotykowy, ekonomiczny oraz kryminalny. Zgodnie z nowelizacją ustawy z dnia 13 listopada 2002 r. organom samorządu terytorialnego oraz wojewodzie zostały ograniczone funkcje dotyczące Policji jedynie do możliwości opiniowania kandydatów⁹³. Wejście Polski w struktury Unii Europejskiej umożliwiło włączenie państwa w struktury Europolu. Był to kluczowy moment dla RP pod względem merytorycznym oraz symbolicznym, gdyż Policja Polska mogła swobodnie korzystać z przepisów konwencji⁹⁴. Ponadto w 2013 roku zaproponowano projekt mający na celu poprawę warunków pracy w komendach i obsługi interesantów. Do początku 2014 roku aż 51 jednostek Policji zostało zmodernizowanych⁹⁵.

Utworzona na mocy ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 roku grupa dyspozycyjna po ponad 30 latach ma bardzo mało wspólnego z jej pierwowzorem. Dotyczące jej przepisy były wiele razy nowelizowane, aby odpowiadały współczesnym zagrożeniom i wyzwaniom⁹⁶.

2.2. Podstawy prawne, organizacja i główne zadania Policji

Zgodnie z ustawą o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r. Policja jest formacją jednolicie umundurowaną, uzbrojoną, scentralizowaną, stworzoną do utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego, a także zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom. Policja pełni rolę służebną wobec społeczeństwa, a także jest filarem stabilnego i właściwie prosperującego państwa⁹⁷. Policja to grupa dyspozycyjna stworzona, aby chronić społeczeństwo, dbać o bezpieczeństwo i porządek publiczny, a także chronić obywateli przed zagrożeniami⁹⁸. Najważniejszy dokument

⁹³ A. Misiuk, *Historia Policji w Polsce...* op. cit., s. 193-195.

⁹⁴ <https://info.policja.pl/inf/historia/policja-w-iii-rp/policja-w-iii-rzeczypo/67621,Policja-w-III-Rzeczypospolitej-19902010.html>, (dostęp: 05.05.21 r.).

⁹⁵ D. Głowacz, Z. Bartosiak, *Od Policji...* op. cit., s. 8.

⁹⁶ <https://info.policja.pl/inf/historia/policja-w-iii-rp/policja-w-iii-rzeczypo/67621,Policja-w-III-Rzeczypospolitej-19902010.html>, (dostęp: 05.05.21 r.).

⁹⁷ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji... op. cit., art. 1.

⁹⁸ Ibidem.

w państwie, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, określa w art. 7, że „wszystkie organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa”⁹⁹.

Policja wykonuje zadania wynikające z umów i porozumień międzynarodowych, przepisów Unii Europejskiej, a także innych aktów prawnych¹⁰⁰. Podstawowym dokumentem normującym działalność tej grupy dyspozycyjnej jest ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 roku, która reguluje funkcjonowanie Policji i zakres uprawnień funkcjonariuszy, przedstawia wszelkie kwestie dotyczące kandydatów oraz obowiązki i prawa policjantów, określa zasady służby¹⁰¹. Policja realizuje również obowiązki określone w ustawach szczegółowych¹⁰². Są to:

1. ustawa z 29 sierpnia 2002 roku o stanie wojennym oraz kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom RP;
2. ustawa z dnia 21 czerwca 2002 roku o stanie wyjątkowym;
3. ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 roku o stanie klęski żywiołowej;
4. ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o cudzoziemcach;
5. ustawa z dnia 21 maja 1999 roku o broni i amunicji;
6. ustawa z dnia 20 czerwca 1997 roku – Prawo o ruchu drogowym;
7. ustawa z dnia 5 lipca 1990 roku – Prawo o zgromadzeniach;
8. ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 roku o ochronie osób i mienia;
9. ustawa z dnia 20 marca 2009 roku o bezpieczeństwie imprez masowych;
10. ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii;
11. ustawa z dnia 21 czerwca 2002 roku o materiałach wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego;
12. ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 roku o strażach gminnych;
13. ustawa z dnia 9 listopada 1995 roku o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych;

⁹⁹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 02.04.1997 r., art. 7.

¹⁰⁰ J. Rajchel, E. Dubois, *Policja w systemie podmiotów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, Wybrane zagadnienia prawno-organizacyjne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo – Humanistycznego w Siedlcach Siedlce 2017, s. 28.

¹⁰¹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji...op. cit.

¹⁰²T. Cyłkowski, *Rola Policji w Systemie Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, w: *Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje*, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego "APEIRON" w Krakowie, Kraków 2015, s. 137.

14. ustawa z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich;
15. ustawa z dnia 28 stycznia 2016 roku – Prawo o prokuraturze;
16. ustawa z dnia 9 czerwca 2009 roku o służbie kontrwywiadu wojskowego;
17. ustawa z dnia 9 czerwca 2009 roku o służbie wywiadu wojskowego;
18. ustawa z dnia 8 grudnia 2017 roku o służbie ochrony państwa;
19. ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 roku – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia;
20. ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
21. ustawa z dnia 6 lipca 2001 roku o gromadzeniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji kryminalnych;
22. ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks postępowania karnego.

Powyżej przedstawiono podstawy prawne funkcjonowania Policji. Jednakże katalog aktów normatywnych, na których podstawie Policja wykonuje swoje zadania, jest tak szeroki, że nie jest możliwe omówienie w tej dysertacji wszystkich aktów prawnych. Warto również zaznaczyć, że znaczącą rolę w kwestiach organizacji działań Policji odgrywają akty prawa wydawane przez komendanta głównego, mające charakter wewnętrzny i w sposób kompleksowy uzupełniające akty normatywne wyższego stopnia¹⁰³. Wydawane akty prawa wewnętrznego, tj. zarządzenia, decyzje, instrukcje oraz wytyczne, dotyczą zarówno funkcjonariuszy, jak i pracowników Policji¹⁰⁴.

W kwestii dotyczącej organizacji działań Policji niezbędne jest omówienie etymologii samego pojęcia „struktura organizacyjna”. To określenie pochodzi z języka łacińskiego od słowa *structura*, które oznaczało stworzenie instytucji, składającej się z konkretnych elementów i powiązań między nimi, uwzględniającej hierarchię służbową oraz specyfikę zadań¹⁰⁵.

Struktura organizacyjna Policji została określona w ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji. Drugi rozdział tego aktu normatywnego został poświęcony temu

¹⁰³ M. Paździor, B. Szmulik, *Instytucje...*op. cit., s. 180.

¹⁰⁴ J. Rajchel, E. Dubois, *Policja w systemie podmiotów...*op. cit., s. 31.

¹⁰⁵ F. Skiba, *Policja w Polsce. Działalność formacji na obszarze aglomeracji miejskich*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2015, s. 130.

zagadnieniu. Ponadto Komendant Główny Policji w dniu 28 września 2007 roku wydał zarządzenie nr 1041 uszczegóławiające przepisy organizacyjne¹⁰⁶. Zgodnie z art. 4 ustawy o Policji ta grupa dyspozycyjna składa się z siedmiu rodzajów służb, do których zaliczamy: pion kryminalny, prewencyjny, wspomagający, spraw wewnętrznych, kontrterrorystyczny, zwalczania cyberprzestępczości oraz śledczy¹⁰⁷. Ponadto oprócz wyżej przedstawionych pionów w skład Policji możemy wliczyć: policje sądową, Wyższą Szkołę Policji w Szczytnie, szkoły policyjne i ośrodki szkolenia oraz wyodrębnione oddziały prewencji¹⁰⁸. Natomiast komendant główny może tworzyć inne niż przedstawione w ustawie służby, ustalając ich zakres zadań oraz właściwość miejscową¹⁰⁹.

Zgodnie z paragrafem 19 Zarządzenia Komendanta Głównego Policji z dnia 28 września 2007 roku komórki służby kryminalnej mogą nosić nazwy: kryminalna, operacyjno-rozpoznawcza, dochodzeniowo-śledcza, nadzoru, nadzoru nad postępowaniami przygotowawczymi, techniki operacyjnej, obserwacji, wywiadu kryminalnego, techniki kryminalistycznej, biologii, chemii, daktyloskopii, elektrotechniki i elektroniki, badań dokumentów, broni, balistyki, traseologii, genetyki, antroposkopii, technik audiowizualnych, fonoskopii, medycyny sądowej, fotografii, osmologii, przewodników psów specjalnych, poszukiwań i identyfikacji osób, magazyn dowodów rzeczowych, międzynarodowej współpracy Policji, przestępczości nieletnich¹¹⁰.

Komórki służby prewencyjnej mogą zostać nazwane: prewencji, prewencji kryminalnej, profilaktyki społecznej, wykroczeń, wywiadowcza, patrolowa, interwencyjna lub patrolowo-interwencyjna, sztab Policji, stanowisko kierowania, zintegrowane stanowisko kierowania, dyżurnych, organizacji służby, zarządzania kryzysowego, spraw obronnych, operacyjna, operacji policyjnych, negocjacji policyjnych, antyterrorystyczna, zabezpieczenia lotniska, ruchu drogowego,

¹⁰⁶ Ibidem, s. 131.

¹⁰⁷ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji...op. cit., art. 4.

¹⁰⁸ F. Skiba, *Policja w Polsce*...op. cit., s. 132.

¹⁰⁹ J. Rajchel, E. Dubois, *Policja w systemie podmiotów*...op. cit., s. 32.

¹¹⁰ Zarządzenie nr 1041 Komendanta Głównego Policji w dniu 28 września 2007 roku w sprawie szczegółowych zasad organizacji i zakresu działania komend, komisariatów i innych jednostek organizacyjnych Policji, paragraf 19.

dzielnicowych, konwojowa, policji sądowej, nieletnich i patologii, przewodników psów służbowych, pomieszczenie dla osób zatrzymanych, prasowo-informacyjna¹¹¹.

Komórki służby wspomagającej działalność Policji w kwestiach organizacyjnych, logistycznych oraz technicznych mogą nosić nazwy: kontroli, skarg i wniosków, kadr, finansów, zaopatrzenia, transportu, łączności, informatyki, ochrony informacji niejawnych, kancelaria tajna czy archiwum¹¹².

Struktura organizacyjna Policji jest wieloszczeblowa, składa się z organów na poziomie centralnym, wojewódzkim, powiatowym oraz gminnym, a zatem organizacja tej służby została dostosowana do podziału administracyjnego Polski. Co za tym idzie, na każdym szczeblu kraju działa właściwa jednostka Policji: na terenie całego państwa – Komendant Główny Policji, na terenie województwa – Komendant Wojewódzki Policji, na szczeblu powiatu – komendant powiatowy bądź miejski, a na poziomie gminy lub miasteczka – komendant komisariatu¹¹³.

Policja w Polsce jest zhierarchizowana, co ma na celu: zapewnienie wykonywania w sposób ekonomiczny, sprawny, efektywny zadań służbowych, uzyskanie odpowiedzialności indywidualnej w sytuacji niewłaściwego wykonywania powierzonych obowiązków, a także zagwarantowanie zdolności całej struktury do działań uporządkowanych¹¹⁴.

Warto zaznaczyć, że obszar działania komendantów, zarówno wojewódzkich, jak i powiatowych, jest adekwatny do podziału na województwa i powiaty. Jedynym wyjątkiem odbiegającym od tej zasady jest Komendant Wojewódzki Policji właściwy na terenie województwa mazowieckiego. Zasięg jego działania obejmuje obszar tego województwa z wyłączeniem Warszawy oraz powiatów: grodzkiego, legionowskiego, mińskiego, nowodworskiego, otwockiego, piaseczyńskiego, pruszkowskiego, warszawskiego zachodniego oraz wołomińskiego^{115,116}. Na obszarze tych dziewięciu podwarszawskich powiatów kuratelę sprawuje

¹¹¹ Ibidem, paragraf 20.

¹¹² B. Wiśniewski, Z. Piątek, *Współczesny wymiar funkcjonowania Policji*, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2009, s. 31.

¹¹³ J. Rajchel, E. Dubois, *Policja w systemie podmiotów...*op. cit., s. 32-34.

¹¹⁴ Zarządzenie nr 30 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 grudnia 2013 r. w sprawie funkcjonowania organizacji hierarchicznej w Policji, paragraf 3.

¹¹⁵ M. Paździor, B. Szmulik, *Instytucje...*op. cit., s. 183.

¹¹⁶ J. Rajchel, E. Dubois, *Policja w systemie podmiotów...*op. cit., s. 33.

Komendant Stołeczny Policji, a w mieście Warszawie Komendant Rejonowy Policji¹¹⁷.

Na czele Policji stoi Komendant Główny Policji, który podlega bezpośrednio ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych i – co najistotniejsze – jest centralnym organem administracji rządowej przeznaczonym do zapewnienia ochrony bezpieczeństwa obywatelom, a także do utrzymania ładu i porządku publicznego oraz zagwarantowania poczucia bezpieczeństwa¹¹⁸. Właściwość działania komendanta głównego obejmuje całą Rzeczpospolitą Polską, gdyż ustawa stanowi, że jest on przełożonym wszystkich policjantów. Z tego wynika, że w zhierarchizowanej strukturze Policji zajmuje on najwyższą pozycję¹¹⁹.

Do kompetencji komendanta głównego należy obsadzenie najważniejszych stanowisk. To właśnie on ma znaczący głos w sprawach powoływania lub odwoływania komendantów wojewódzkich Policji oraz Komendanta Stołecznego Policji, gdyż wnioskuje w tym zakresie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Komendant główny odnośnie wybranego przez siebie kandydata ma obowiązek zasięgnięcia opinii wojewody, a w sytuacji powoływania lub odwoływania komendanta stołecznego również niezbędne jest uzyskanie opinii prezydenta miasta Warszawy. Taka opinia powinna być wydana w ciągu 14 dni od przesłania wniosku. Ponadto Komendant Główny Policji odpowiednio na wniosek Komendanta Wojewódzkiego Policji lub Komendanta Stołecznego Policji powołuje oraz ma możliwość odwołania ze stanowiska ich zastępców.

Komendant Główny Policji podlega bezpośrednio Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji, gdyż zakres jego działania obejmuje sprawy z zakresu bezpieczeństwa i utrzymania porządku publicznego. To właśnie Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji występuje z wnioskiem do Prezesa Rady Ministrów o obsadzenie stanowiska Komendanta Głównego Policji. Ma to kluczowe znaczenie, gdyż Prezes Rady Ministrów może powołać lub odwołać Komendanta Głównego Policji tylko i wyłącznie na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych¹²⁰.

¹¹⁷ M. Paździor, B. Szmulik, *Instytucje...* op. cit., s. 183.

¹¹⁸ A. Szymaniak, W. Ciepeli, *Policja w Polsce...* op. cit., s. 77.

¹¹⁹ D. Hryszkiewicz, *Społeczna odpowiedzialność Policji. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2012, s. 78.

¹²⁰ A. Szymaniak, W. Ciepeli, *Policja w Polsce...* op. cit., s. 78-79.

Dla komendanta głównego zostało przewidziane zaszeregowanie na najwyższej, osiemnastej grupie uposażenia, a także pierwsza kategoria dodatku funkcyjnego¹²¹. Zostały również wskazane wymagania dla kandydatów na Komendanta Głównego Policji w zakresie posiadanego wyższego wykształcenia z tytułem zawodowym magistra lub równorzędnym, kwalifikacji zawodowych ogólnych, a także co najmniej siedmioletniego stażu służby¹²².

To właśnie komendant główny posiada prerogatywy dotyczące kształtowania stosunku służbowego funkcjonariuszy Policji. Może ich zarówno powołać, odwołać, delegować czy przenieść z jednostki lub stanowiska. Także w zakresie jego kompetencji pozostaje tworzenie i zamykanie ośrodków szkolenia czy szkółek policyjnych, określanie szczegółowych zasad funkcjonowania komend, komisariatów i innych jednostek Policji, wskazywanie sposobów oraz metod działania określonych służb – w obszarze nieokreślonym w ustawach, tworzenie programu szkoleń policjantów, określanie szczegółowych zasad dotyczących testu sprawności fizycznej oraz kwestii szkolenia zwierząt, a także sposobu działania Centralnego Biura Śledczego Policji (CBŚP)¹²³. Ponadto komendant główny odpowiedzialny jest za System Wspomagania Dowodzenia oraz prowadzenie Centralnej Registratury Daktyloskopijnej i zbioru danych dotyczących kwasu deoksyrybonukleinowego. Jest również szefem jednostki krajowej Europolu.

Warto zaznaczyć, że obowiązki komendanta głównego są określone tak naprawdę w całej ustawie o Policji. Pierwsza grupa zadań dotyczy organizacji wewnętrznej całej instytucji, jaką jest Policja, a mianowicie komend wojewódzkich, miejskich, komisariatów czy posterunków. Do drugiej grupy zadań zaliczamy uprawnienia personalne, wynikające z faktu, iż komendant główny jest przełożonym wszystkich funkcjonariuszy. Jego zastępcy nie posiadają katalogu zadań, posiadają oni wyłącznie te obowiązki, które zostały im powierzone przez Komendanta Głównego Policji. Jedynym wyjątkiem jest pierwszy zastępca, który wykonuje zadania komendanta podczas jego nieobecności. W sytuacji zwolnienia ze stanowiska

¹²¹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad otrzymywania i wysokości uposażenia zasadniczego policjantów, dodatków do uposażenia oraz ustalania wyслуги lat, od której jest uzależniony wzrost uposażenia zasadniczego.

¹²² Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 grudnia 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykształcenia, kwalifikacji zawodowych i stażu służby, jakim powinni odpowiadać policjanci na stanowiskach komendantów Policji i innych stanowiskach służbowych.

¹²³ J. Rajchel, E. Dubois, *Policja w systemie podmiotów...* op. cit., s. 33-34.

komendanta głównego lub chwilowej jego absencji minister spraw wewnętrznych przekazuje zadania komendanta głównego jednemu z jego zastępców¹²⁴.

Swoje zadania Komendant Główny Policji wykonuje za pomocą Komendy Głównej Policji. To Komenda Główna Policji jest swoistym aparatem pomocniczym komendanta głównego i pełni funkcje: koordynacyjną, wspierającą, regulacyjną oraz nadzorczo-kontrolną¹²⁵. Do zadań Komendy Głównej Policji można zaliczyć przede wszystkim: formowanie właściwych warunków do działalności Policji, koordynowanie oraz inicjowanie działań poszczególnych komend oraz komisariatów, wspieranie zwalczania wszelkiej przestępczości, wykonywanie czynności dotyczących zwalczania terroryzmu, prowadzenie analiz kryminalnych, wspieranie komend w sprawach skomplikowanych lub obejmujących obszar większy niż jednego województwa, modernizowanie standardów wydziałów kryminalnych, współdziałanie z formacjami policyjnymi innych państw, kontrolowanie wykonywania zadań przez policjantów w czasie operacji policyjnych, nadzór, kontrolowanie oraz koordynowanie pełnienia służby przez funkcjonariuszy w sytuacji pojawienia się konstytucyjnych stanów nadzwyczajnych, koordynowanie formowania planów szkolenia oraz wykonywanie czynności związanych z pocztą specjalną i łącznością rządową¹²⁶. Strukturę organizacyjną Komendy Głównej Policji zaprezentowano na schemacie 1.

Ponadto Komenda Główna Policji wykonuje zadania¹²⁷:

1. Krajowego biura Interpolu;
2. Jedostki krajowej Europolu;
3. Biura Sirene;
4. Centralnego Organu Technicznego Krajowego Systemu Informatycznego;
5. Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych.

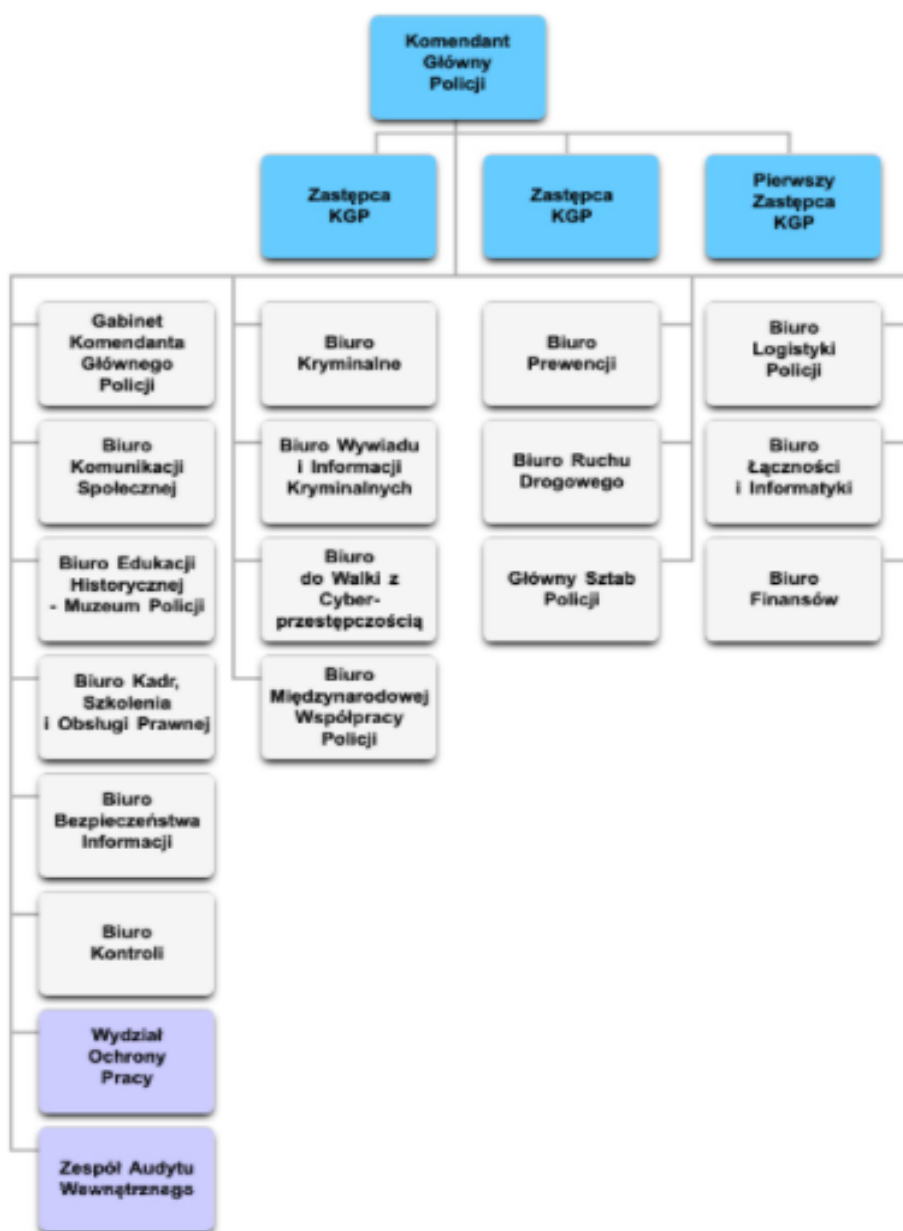
¹²⁴ Ibidem, s. 34-37.

¹²⁵ S. Bukowski, *Policja w systemie...* op. cit., s. 36-37.

¹²⁶ J. Rajchel, E. Dubois, *Policja w systemie podmiotów...* op. cit., s. 39-40.

¹²⁷ T. Cyłkowski, *Rola Policji w Systemie...* op. cit., s. 138.

Schemat 1. Struktura organizacyjna Komendy Głównej Policji (KGP)

Źródło: <http://bip.kgp.policja.gov.pl/kgp/struktura-organizacyjn/22759,STRUKTURA-ORGANIZACYJNA-KOMENDY-GLOWNEJ-POLICJI.html>, (dostęp: 05.05.21 r.).

Na obszarze województwa organami administracji w zakresie bezpieczeństwa oraz zapewnienia porządku publicznego są¹²⁸:

1. wojewoda, w którego imieniu obowiązki wykonuje Komendant Wojewódzki Policji działający we własnym zakresie w związku z:

¹²⁸ Ibidem, s. 67.

- czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi, dochodzeniowo-śledczymi oraz czynnościami w sprawach ścigania sprawców wykroczeń;
 - wydawaniem, zgodnie z ustawą, indywidualnych aktów administracyjnych;
2. Komendant Powiatowy (Miejski) Policji;
 3. Komendant Komisariatu Policji.

Podporządkowanie komendantów wojewodzie czy staroście nie jest zwierzchnictwem służbowym. Jak już wcześniej wspomniano, sposób zorganizowania terenowych jednostek Policji jest współmierny do podziału administracyjnego kraju. W miastach działających na prawach powiatu tworzy się komendę miejską, wykonującą zadania zarówno na terenie powiatu, jak i miasta. Organem mającym uprawnienia do tworzenia i likwidacji takich komend jest minister spraw wewnętrznych, wówczas uwzględnia on uwarunkowania zarówno demograficzne, jak i administracyjne¹²⁹.

Na terenie stolicy Polski kompetencje odpowiadające komendantowi miejskiemu wykonują właściwi komendanci rejonowi. Minister właściwy ds. wewnętrznych rozporządzeniem z dnia 31 grudnia 2002 roku określił właściwość terytorialną poszczególnych komendantów rejonowych¹³⁰:

1. Komendant Rejonowy Policji Warszawa I – obszar dzielnicy Śródmieście;
2. Komendant Rejonowy Policji Warszawa II – obszar dzielnic: Ursynów, Mokotów, Wilanów;
3. Komendant Rejonowy Policji Warszawa III – obszar dzielnic: Ursus, Włochy, Ochota;
4. Komendant Rejonowy Policji Warszawa IV – obszar dzielnic: Bemowo i Wola, a w zakresie policji sądowej – obszar Warszawy;
5. Komendant Rejonowy Policji Warszawa V – obszar dzielnic: Żoliborz i Bielany;
6. Komendant Rejonowy Policji Warszawa VI – obszar dzielnic: Praga Północ, Targówek, Białołęka;
7. Komendant Rejonowy Policji Warszawa VII – obszar dzielnic: Praga Południe, Wesoła, Rembertów oraz Wawer.

¹²⁹ Ibidem, s. 67-68.

¹³⁰ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie utworzenia komend rejonowych Policji na obszarze m. st. Warszawy.

Każdego z komendantów wojewódzkich powołuje i odwołuje minister właściwy do spraw wewnętrznych po otrzymaniu wniosku od komendanta głównego złożonego po uzyskaniu przez niego opinii wojewody. Natomiast powoływania i odwoływania Komendanta Stołecznego Policji dokonuje minister właściwy do spraw wewnętrznych na wniosek komendanta głównego złożonego po zasięgnięciu opinii wojewody oraz Prezydenta miasta Warszawy. Komendant powiatowy (miejski) zostaje powołany lub odwołany przez komendanta wojewódzkiego po otrzymaniu opinii właściwego rejonowo starosty. Wymagane jest, aby osoba kandydująca na stanowisko komendanta powiatowego była oficerem¹³¹. Komendanta komisariatu powołuje i odwołuje komendant powiatowy po otrzymaniu opinii od wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Jednakże gdy kuratela działania komisariatu obejmuje swoim zasięgiem obszar większy niż jedna gmina, wówczas zasięgnięta zostaje opinia u kilku wójtów¹³².

Według art. 8 ustawy o Policji komendant wojewódzki za zgodą Komendanta Głównego Policji ma możliwość tworzenia komisariatów specjalistycznych. Wówczas bezpośrednim przełożonym komendantów na takich komisariatach jest komendant wojewódzki. Istnieje również sposobność otwierania mniejszych jednostek niż komisariaty, tj. posterunki czy rewiry¹³³.

Komenda Wojewódzka Policji jest aparatem pomocniczym komendanta wojewódzkiego i realizuje określone w przepisach zadania, tj.: koordynacja oraz organizacja programów działań prewencyjnych, wykonywanie czynności operacyjno-rozpoznawczych oraz dochodzeniowo-śledczych w sytuacjach udzielenia wsparcia jednostkom nadzorowanym przez komendanta wojewódzkiego, koordynacja czynności operacyjno-rozpoznawczych oraz dochodzeniowo-śledczych przez jednostki Policji niższego szczebla w celu poprawy skuteczności ścigania sprawców, współdziałanie z formacjami policyjnymi z innych krajów, wykonywanie czynności dotyczących odzyskiwania, ujawniania czy zabezpieczenia mienia pochodzącego z działań o charakterze przestępczym w prowadzonych lub kontrolowanych przez komendę sprawach, prowadzenie poszukiwań osób oraz mienia, wykonywanie czynności związanych z prowadzonymi na terenie

¹³¹ M. Paździor, B. Szmulik, *Instytucje...* op. cit., s. 183-184.

¹³² Ibidem.

¹³³ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji... op. cit., art. 8-8a.

województwa operacjami policyjnymi, wykonywanie zadań właściwych dla Policji sądowej, organizowanie działań jednostek Policji w sytuacji katastrof naturalnych i awarii technicznych, koordynacja oraz wykonywanie badań z zakresu kryminalistyki, nadzór nad ruchem drogowym z wykorzystaniem narzędzi rejestrujących zachowanie uczestników drogi oraz techniki drogowej, wykonywanie czynności z zakresu zapobiegania oraz wykrywania sprawców wykroczeń¹³⁴.

Natomiast komendant powiatowy swoje obowiązki wykonuje za pomocą komendy powiatowej¹³⁵. Komendant komisariatu analogicznie wykorzystuje aparat pomocniczy, jakim jest komisariat Policji¹³⁶.

W literaturze administracyjnej zaznaczono, że Policja jako instytucja właściwa z zakresu zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego wykonuje zadania o charakterze uniwersalnym. Oznacza to, że przepisy prawne określające funkcjonowanie Policji z jednej strony nacechowane zostały powszechną klauzulą kompetencyjną, z drugiej zaś – normą kolizyjną. Według tej zasady to Policja jest ustawowo odpowiedzialna za ochronę bezpieczeństwa i porządku publicznego w państwie, a zadania z zakresu ochrony nie zostały przypisane innym grupom dyspozycyjnym. Jednakże należy zaznaczyć, że Policja względem takich organizacji wykonuje czynności subsydiarne i wspierające¹³⁷.

Całościowy katalog zadań Policji jest bardzo obszerny. Najważniejszym zadaniem tej formacji jest wypełnienie konstytucyjnego obowiązku polegającego na zapewnieniu bezpieczeństwa obywatelom zgodnie z art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej¹³⁸. Ponadto Policja wykonuje ustawowe zadania, do których należą¹³⁹:

1. ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra;
2. ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz w środkach publicznego transportu

¹³⁴J. Rajchel, E. Dubois, *Policja w systemie podmiotów...*op. cit., s. 70-73.

¹³⁵Ibidem, s. 73.

¹³⁶M. Paździor, B. Szmulik, *Instytucje...*op. cit., s. 184.

¹³⁷M. Rudnicka, *Ogólna charakterystyka Policji jako formacji uzbrojonej i umundurowanej oraz jej wielowymiarowość*, w: De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i obronności, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny, Siedlce 2016, s. 168-169.

¹³⁸T. Cylkowski, *Rola Policji w Systemie...*op. cit., s. 134.

¹³⁹Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji...op. cit., art. 1.

- i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania;
3. inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym oraz współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi;
 4. prowadzenie działań kontrterrorystycznych w rozumieniu ustawy z dnia 10 czerwca 2016 roku o działaniach antyterrorystycznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 796);
 5. wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców;
 6. ochrona obiektów stanowiących siedziby członków Rady Ministrów, z wyłączeniem obiektów służących Ministrowi Obrony Narodowej i Ministrowi Sprawiedliwości, wskazanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych;
 7. nadzór nad specjalistycznie uzbrojonymi formacjami ochronnymi w zakresie określonym w odrębnych przepisach;
 8. kontrola przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną lub obowiązujących w miejscach publicznych;
 9. współdziałanie z policjami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi, a także z organami i instytucjami Unii Europejskiej na podstawie umów i porozumień międzynarodowych oraz odrębnych przepisów;
 10. przetwarzanie informacji kryminalnych, w tym danych osobowych;
 11. prowadzenie zbiorów danych zawierających informacje gromadzone przez uprawnione organy o odciskach linii papilarnych osób, niezidentyfikowanych śladach linii papilarnych z miejsc przestępstw oraz wynikach analizy kwasu deoksyrybonukleinowego (DNA).

Policja wykonuje również inne zadania wynikające z przepisów Unii Europejskiej oraz obowiązujących umów, a także porozumień o zasięgu międzynarodowym¹⁴⁰. Obecnie obserwuje się wzrost zadań Policji z uwagi na pojawiające się nowe, dotychczas nieznanne, zagrożenia.

¹⁴⁰ M. Paździor, B. Szmulik, *Instytucje...*op. cit., s. 182.

2.3. Formy i metody działań Policji

Uwzględniając całokształt działań funkcjonariuszy Policji, można wskazać kilka obszarów jej funkcjonowania, do których zaliczamy:

1. działania w sferze administracji publicznej;
2. zapobieganie, przeciwdziałanie oraz zwalczanie popełniania przestępstw i wykroczeń;
3. działania o charakterze profilaktycznym i społecznym;
4. wykonywane czynności z polecenia sądu, prokuratora, organów samorządu terytorialnego, a także instytucji publicznych;
5. czynności dotyczące ścigania karnego.

Formy oraz metody działania funkcjonariuszy Policji są bardzo liczne, obszerne oraz zróżnicowane. Rozległość w tej kwestii jest prawdopodobnie pochodną ilości zadań przez nich wykonywanych. Część czynności Policji przybiera formę prawnych form działania, a reszta należy do czynności faktycznych wykonywanych na podstawie ustawowo przyznanych uprawnień. Metody i formy zostały nie tylko określone w ustawie o Policji, ale również zostały wskazane w wielu aktach prawnych¹⁴¹.

W ramach wykonywanych działań w celu wykrywania oraz zapobiegania popełnieniu przestępstw i wykroczeń, poszukiwania osób zaginionych oraz poszukiwanych Policja wykonuje czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe¹⁴².

Funkcjonariusze, wykonując powyższe czynności, są uprawnieni do¹⁴³:

1. legitymowania osób, aby ustalić dane tożsamości;
2. zatrzymywania osób zgodnie z przepisami prawa;
3. zatrzymywania osób pozbawionych wolności, które w wyznaczonym terminie nie powróciły do aresztu śledczego lub zakładu karnego;
4. zatrzymywania osób, których zachowanie stwarza zagrożenie dla życia i zdrowia czy mienia;
5. pobierania od osób wymazu z służówki z policzków;

¹⁴¹ Ibidem, s. 185.

¹⁴² Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji...op. cit., art. 14.

¹⁴³ R. Szałowski, *Prawnoadministracyjne kompetencje Policji*, Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, Łódź 2010, s. 40-41.

6. pobierania materiału biologicznego ze zwłok w celu ustalenia tożsamości osoby;
7. przeszukiwania osób lub pomieszczeń zgodnie z przepisami prawa;
8. przeprowadzania kontroli osobistej, a także sprawdzania zawartości bagaży i ładunków;
9. obserwowania, a także rejestrowania obrazu, a podczas wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych oraz administracyjno-porządkowych rejestrowania również dźwięku;
10. żądania udzielenia pomocy przez organy samorządu terytorialnego, instytucje publiczne, organy administracji publicznej oraz podmioty gospodarcze prowadzące działalność dotyczącą użyteczności publicznej;
11. zwracania się o udzielenie wsparcia do innych organów.

Skuteczność działania policjantów jest w dużej mierze uzależniona od możliwości działania. W sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego niewątpliwie istotnym jest przyznanie Policji uprawnień dotyczących stosowania środków przymusu bezpośredniego (ŚPB) i broni palnej (BP). Przymusem bezpośrednim nazywamy siłowe, fizyczne działanie wobec człowieka mające na celu wyegzekwowanie zachowania zgodnego z przepisami prawa. Użycie ŚPB może nastąpić, gdy osoba nie stosuje się do wydanego przez uprawniony organ polecenia, lekceważy je, a jej działanie zagraża szeroko pojętemu bezpieczeństwu.

Literatura przedmiotu wymienia wiele zasad dotyczących korzystania z środków przymusu bezpośredniego. Najważniejszą z nich jest zasada celowości, która wskazuje, że ŚPB mogą zostać użyte po zaistnieniu określonych okoliczności i zmierzają do zastosowania się jednostki do wydanego polecenia. Następną jest zasada ostrzeżenia, poprzez którą należy rozumieć, że czynnością wymaganą jest ostrzeżenie o użyciu środków przymusu w sytuacji zachowania niezgodnego z prawem, a w sytuacji użycia środków niepenetracyjnych obowiązkiem jest oddanie strzału ostrzegawczego. Warto zaznaczyć, że od tej zasady można odstąpić, gdyby zwłoka stwarzała zagrożenie dla życia i zdrowia osób, a także mienia¹⁴⁴. Zasada niezbędności, zgodnie z którą odstępuje się od zastosowania ŚPB, dotyczy osób stosujących się do wydawanych poleceń. Zasada minimalizacji skutków głosi,

¹⁴⁴ S. Bukowski, *Policja w systemie...* op. cit., s. 113-115.

że uprawniony organ powinien użyć środka przymusu najmniej dolegliwego dla osoby¹⁴⁵. Ostatnią jest zasada niezależności, która określa, że ŚPB nie są karą, a narzędziem pomagającym funkcjonariuszom wyegzekwować przestrzeganie przepisów¹⁴⁶.

Funkcjonariusze Policji w ramach wykonywania czynności mogą korzystać z środków przymusu bezpośredniego¹⁴⁷. Katalog środków przymusu bezpośredniego jest ściśle określony i ma zamkniętą formę¹⁴⁸. Należą do nich: siła fizyczna (w formie technik transportowych, ataku, obrony, obezwładnienia), kajdanki (zakładane na ręce lub nogi oraz kajdanki zespolone), kaftan bezpieczeństwa, pas obezwładniający, kask zabezpieczający, pałka służbowa, siatka obezwładniająca, wodne środki obezwładniające, pies i koń służbowy, pociski niepenetracyjne, chemiczne środki obezwładniające (w postaci ręcznych lub plecakowych miotaczy substancji obezwładniających albo innych urządzeń przeznaczonych do tego celu, granatów łzawiących), paralizatory, cela zabezpieczająca, pokój oraz izba izolacyjna, kolczatka drogowa i inne środki służące do zatrzymywania i unieruchomienia pojazdów mechanicznych, pojazdy służbowe, środki służące do pokonywania zamknięć budowlanych i innych przeszkód, środki pirotechniczne o właściwościach ogłuszających lub olśniewających¹⁴⁹.

W określonych przez ustawę przypadkach Policja może użyć lub wykorzystać środki przymusu bezpośredniego. Wyróżniamy przypadki, tj.¹⁵⁰:

1. wyegzekwowanie wymaganego prawem zachowania zgodnie z wydanym przez uprawnionego poleceniem;
2. odparcie bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby;
3. przeciwdziałanie czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby;
4. przeciwdziałanie naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego;

¹⁴⁵ A. Kubanek, *Legalność stosowania środków przymusu bezpośredniego w kontekście gwarancji konstytucyjnych. Studium proceduralno-prawne*, w: Przegląd Prawniczy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2018, s. 185-186.

¹⁴⁶ S. Bukowski, *Policja w systemie...* op. cit., s. 113-115.

¹⁴⁷ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, Dz. U. 2013 poz. 628 z późn. zm., art. 2.

¹⁴⁸ M. Rudnicka, *Ogólna charakterystyka...* op. cit., s. 171.

¹⁴⁹ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej...op. cit., art. 12.

¹⁵⁰ Ibidem, art. 11.

5. przeciwdziałanie bezpośredniemu zamachowi na ochraniane przez uprawnionego obszary, obiekty lub urządzenia;
6. ochrona porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez uprawnionego;
7. przeciwdziałanie niszczeniu mienia;
8. zapewnienie bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia;
9. ujęcie osoby, udaremnienie jej ucieczki lub pościg za nią;
10. zatrzymanie osoby, udaremnienie jej ucieczki lub pościg za nią;
11. pokonanie biernego oporu;
12. pokonanie czynnego oporu;
13. przeciwdziałanie czynnościom zmierzającym do autoagresji.

Jeżeli zastosowanie środków przymusu bezpośredniego okazało się niewystarczające albo nie jest możliwe z uwagi na okoliczności zdarzenia, wówczas funkcjonariusz Policji może użyć broni palnej. Ustawa o broni i amunicji z dnia 21 maja 1999 roku definiuje broń palną jako „broń palną, w tym broń bojową, myśliwską, sportową, gazową, alarmową i sygnałową”¹⁵¹.

Użycie broni palnej jest dopuszczalne w określonych przypadkach, tj. ¹⁵²:

1. konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na:
 - życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu;
 - ważne obiekty, urządzenia lub obszary albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu;
 - mienie, który stwarza jednocześnie bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności uprawnionego lub innej osoby, albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu;
 - bezpieczeństwo konwoju lub doprowadzenia;
2. konieczność przeciwstawienia się osobie:

¹⁵¹ Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji, Dz. U. 1999 nr 53 poz. 549 z późn. zm., art. 4.

¹⁵² Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej...op. cit., art. 45.

- niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności uprawnionego lub innej osoby;
- która usiłuje bezprawnie odebrać broń palną uprawnionemu lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania;

3. bezpośredni pościg za osobą, wobec której:

- użycie broni palnej było dopuszczalne w przypadkach określonych w pkt 1 lit. a–d i pkt 2, b) ustawy z dnia 24 maja 2013 roku;
- istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełniła przestępstwo, o którym mowa w art. 115 § 20, art. 148, art. 156 § 1, art. 163–165, art. 197, art. 252 i art. 280–282 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny.

4. konieczność:

- ujęcia osoby:
 - ✓ wobec której użycie broni palnej było dopuszczalne w przypadkach określonych w pkt 1 lit. a–d i pkt 2 ustawy z dnia 24 maja 2013 roku;
 - ✓ wobec której istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełniła przestępstwo, o którym mowa w art. 115 § 20, art. 148, art. 156 § 1, art. 163–165, art. 197, art. 252 i art. 280–282 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny;
 - ✓ dokonującej zamachu, o którym mowa w pkt 1 lit. d lub e ustawy z dnia 24 maja 2013 roku;
 - ✓ jeżeli schroniła się w miejscu trudno dostępnym, a z okoliczności zdarzenia wynika, że może użyć broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu;
- ujęcia osoby zatrzymanej, tymczasowo aresztowanej lub odbywającej karę pozbawienia wolności albo udaremnienia jej ucieczki lub osoby, wobec której zarządził zatrzymanie i doprowadzenie celem odbycia kary pozbawienia wolności, jeżeli:
 - ✓ ucieczka tej osoby stwarza zagrożenie życia lub zdrowia uprawnionego lub innej osoby;
 - ✓ istnieje uzasadnione podejrzenie, że osoba ta może użyć materiałów wybuchowych, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu;

- ✓ pozbawienie wolności nastąpiło lub ma nastąpić w związku z uzasadnionym podejrzeniem lub stwierdzeniem popełnienia przestępstwa, o którym mowa w art. 115 § 20, art. 148, art. 156 § 1, art. 163–165, art. 197, art. 252 i art. 280–282 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny.

Ponadto policjant ma również prawo wykorzystać broń palną w celu¹⁵³:

1. zatrzymania pojazdu, jeżeli jego działanie zagraża życiu lub zdrowiu uprawnionego lub innej osoby lub stwarza zagrożenie dla ważnych obiektów, urządzeń lub obszarów;
2. pokonania przeszkody:
 - uniemożliwiającej lub utrudniającej ujęcie osoby albo ratowanie życia lub zdrowia uprawnionego czy innej osoby lub ratowanie mienia;
 - w przypadku naruszenia porządku lub bezpieczeństwa publicznego przez osobę pozbawioną wolności, zatrzymaną lub umieszczoną w strzeżonym ośrodku albo areszcie w celu wydalenia;
3. zaalarmowania lub wezwania pomocy;
4. unieszkodliwienia zwierzęcia, którego zachowanie zagraża bezpośrednio życiu lub zdrowiu uprawnionego lub innej osoby;
5. oddanie strzału ostrzegawczego;
6. zniszczenia lub unieruchomienia bezzałogowego statku powietrznego, w przypadkach określonych w ustawie z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze (Dz. U. z 2019 r. poz. 1580 i 1495).

Warto zaznaczyć różnicę między pojęciami „użycia” a „wykorzystania”, gdyż mają zupełnie inne znaczenie. Zgodnie z ustawową definicją użycie broni palnej rozumiane jest jako oddanie strzału z amunicji penetracyjnej w kierunku osoby. Natomiast wykorzystanie broni palnej oznacza oddanie strzału z amunicji penetracyjnej w kierunku zwierzęcia, jakiegoś przedmiotu, niestwarzające zagrożenia dla osoby¹⁵⁴. Należy podkreślić, że zastosowanie przez funkcjonariusza środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej zostało wskazane w wyżej przedstawionych przypadkach i jest to katalog zamknięty¹⁵⁵.

¹⁵³ K. Frąckowiak, *Kontratyp stosowania służbowej broni palnej przez funkcjonariuszy państwowych w świetle ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej z dnia 24 maja 2013 r.*, w: *Wojskowy Przegląd Prawniczy*, Warszawa 2014, s. 10.

¹⁵⁴ *Ibidem*.

¹⁵⁵ M. Rudnicka, *Ogólna charakterystyka...* op. cit., s. 170.

Wnioski

1. Organy policyjne od wieków są nierozłącznym elementem funkcjonowania społeczeństw i państw. Na przestrzeni lat zmieniały się zagrożenia, w ślad za tym również instytucje policyjne ulegały wielu modyfikacjom. Mimo to żaden władca, prezydent, włodarz państwa nie chciał odejść od instytucji policyjnych, gdyż to mogłoby przynieść tylko i wyłącznie negatywne skutki. Jeśli nie ma instytucji odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa, ludzie stają się bezkarni w swoim działaniu.
2. Od 1990 roku obserwujemy współczesny model Policji. Obecnie Policja jest jedną z najważniejszych Instytucji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w Polsce, gdyż to ona stoi na straży bezpieczeństwa państwa i obywateli. Pełni przede wszystkim rolę służebną wobec obywateli, a także dba o ich życie i zdrowie oraz posiadane mienie. Jest organem znajdującym się najbliżej ludzi i ich problemów. Do głównych zadań Policji należy zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego w państwie.
3. Podstawowym aktem prawnym regulującym funkcjonowanie Policji jest ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji, zgodnie z którą Policja jest jednolicie umundurowaną, uzbrojoną, scentralizowaną, a także zhierarchizowaną służbą. Struktura organizacyjna Policji jest wieloszczeblowa, obejmuje organy na poziomie centralnym, wojewódzkim, powiatowym oraz gminnym. Policjanci wykonują powierzone im zadania według przepisów prawa, tj. zgodnie z ustawami, rozporządzeniami, zarządzeniami, aktami wewnętrznymi. Liczba aktów normatywnych określających funkcjonowanie Policji jest tak duża, że trudno jest wymienić je wszystkie. Można nawet zaryzykować stwierdzenie, że Policja jest tak uniwersalną służbą, iż znaczna część aktów prawnych określa jej działalność bądź odnosi się do niej.
4. Na czele Policji stoi Komendant Główny Policji, który jest centralnym organem administracji rządowej. Podlega bezpośrednio ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych, a jego głównym zadaniem jest zapewnienie bezpieczeństwa oraz ochrony obywatelom. Aparatem pomocniczym Komendanta Głównego Policji jest Komenda Główna Policji,

która pełni funkcje: koordynacyjną, represyjną, regulacyjną oraz nadzorczo-kontrolną. Policjantom powierzone są różnorodne obowiązki, z których najważniejszym jest zapewnienie szeroko rozumianego bezpieczeństwa.

5. Należy zaznaczyć, iż formy i metody działań stosowane przez funkcjonariuszy Policji są bardzo zróżnicowane. Policjanci wykonują przede wszystkim czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze oraz administracyjno-porządkowe. Posiadają również wiele uprawnień: legitymowanie i zatrzymywanie osób, pobieranie wymazu ze służówki, pobieranie materiału biologicznego, przeszukiwanie, dokonywanie kontroli osobistej, zwracanie się o pomoc, żądanie udzielenia pomocy, a także obserwowanie oraz rejestrowanie obrazu.
6. W sytuacji pojawienia się niebezpieczeństwa czy zagrożenia niewątpliwie istotnym jest posiadanie przez funkcjonariuszy Policji uprawnień dotyczących stosowania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej. Jednakże niezbędnym elementem służby policjanta jest znajomość przepisów dotyczących użycia oraz wykorzystania środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej. Ponadto Policja określiła zasady dotyczące korzystania z środków przymusu bezpośredniego, tj. celowości, ostrzeżenia, niezbędności, minimalizacji skutków oraz niezależności.

ROZDZIAŁ 3. KRYZYSY I SYTUACJE KRYZYSOWE JAKO WYZWANIA I ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA

W niniejszym rozdziale scharakteryzowane zostały pojęcia „kryzys” oraz „sytuacja kryzysowa”, określono ich cechy, rodzaje oraz wzajemne związki i zależności. Ponadto wyeksponowano typologie zagrożeń niemilitarnych oraz omówiono przyczyny (źródła), przebieg oraz skutki sytuacji kryzysowych.

Przeprowadzone badania miały na celu rozwiązanie szczegółowego problemu badawczego zawartego w pytaniu: Jakiego rodzaju zagrożenia niemilitarne powodują kryzysy i sytuacje kryzysowe, jakie występują pomiędzy nimi relacje oraz jakie właściwości i cechy je charakteryzują? Miały również posłużyć do zweryfikowania przyjętych hipotez: przypuszczenia, że posługiwanie się terminami „kryzys” i „sytuacja kryzysowa” w sposób zamienny jest błędem, gdyż każdy kryzys jest sytuacją kryzysową, lecz nie każda sytuacja kryzysowa posiada elementy kryzysu; hipotezy, że zagrożenia dzielą się przede wszystkim na spowodowane siłami natury, antropogeniczne oraz inne; hipotezy, iż jest szereg działań powodujących sytuację kryzysową, do których należą głównie powodzie, awarie techniczne oraz pożary.

W celu rozwiązania przedstawionych problemów badawczych oraz weryfikacji sformułowanych hipotez w niniejszym rozdziale zastosowano następujące metody badawcze:

- analizę – stosowaną głównie w badaniu literatury przedmiotu;
- syntezę – wykorzystywaną podczas scalania produktów analizy w syntetyczną całość.

Dodatkowo, oprócz wyszczególnionych powyżej metod badawczych, w toku prowadzonych badań wspierano się metodami teoretycznymi, takimi jak:

- uogólnianie – służące do łączenia faktów na zasadzie ich pewnych podobieństw, zwłaszcza w zakresie oceniania zagrożeń;
- porównanie – metoda wykorzystywana do porównywania kilku elementów czy zestawienia ich ze sobą;
- wnioskowanie – umożliwiające wyciągnięcie właściwych wniosków oraz podsumowania rozprawy;

- abstrahowanie – służące do wyodrębnienia lub pominięcia określonych elementów badanego zjawiska, które z pewnych powodów zostały wskazane jako bardzo ważne lub okazały się nieistotne.

3.1. Kryzys a sytuacja kryzysowa

Rozpoczynając rozważania, niezbędnym jest zdefiniowanie terminów „kryzys” i „sytuacja kryzysowa”, gdyż te pojęcia bardzo często są używane zamiennie, co jest błędem. Definicję „kryzysu” można odnaleźć w każdym słowniku. Termin pochodzi od greckiego słowa *krino*, co oznacza działanie, decyzję, wybór pod presją czasu. Kluczowym elementem jest tutaj czas, który odgrywa bardzo ważną rolę w sytuacji pojawienia się kryzysu¹⁵⁶. Natomiast ten sam termin używany w języku angielskim (*crisis*) rozszerza swoje znaczenie o elementy, takie jak nagłość, urazowość oraz subiektywne następstwa urazu wywołane przez negatywne przeżycia.

Kryzys rozumiany jako zjawisko może być rozpatrywany na wielu płaszczyznach oraz w różnych aspektach. W literaturze mówi się o kryzysach ekonomicznych, politycznych, gospodarczych, rodzinnych, a także wielu innych. P. Ricoeur wskazał w swoich rozważaniach pięć regionalnych znaczeń kryzysów, do których należą¹⁵⁷:

- znaczenie medyczne – sytuacja, gdy zostaje ujawniona ukryta przyczyna pojawienia się schorzenia i gdy zostaje ona pozytywnie lub negatywnie rozstrzygnięta;
- znaczenie związane z rozwojem psychofizycznym – silne niedomaganie, związane z problemami natury fizycznej oraz psychicznej i wynikające z przechodzenia z jednego etapu życia do kolejnego;
- znaczenie kosmopolityczne – okres przejścia z heteronomii do autonomii;
- znaczenie epistemologiczne – brak sposobności włączenia nowego zasobu informacji, doświadczeń oraz stwierdzeń do posiadanej wiedzy;

¹⁵⁶ R. Grocki, *Zarządzanie kryzysowe. Dobre praktyki*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2012, s. 13-17.

¹⁵⁷ J. Walas-Trębacz, J. Ziarko, *Podstawy Zarządzania kryzysowego, Część 1 Zarządzanie kryzysowe w administracji publicznej*, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycz Modrzewskiego, Kraków 2010, s. 70.

- znaczenie ekonomiczne – załamanie ustalonej równowagi, czego następstwem jest zmniejszenie się produkcji, uzyskiwanych zysków, płac oraz innych elementów, co skutkuje wzrostem liczby osób bezrobotnych czy bankructw.

Termin „kryzys” wywołuje w ludziach odczucia pesymistyczne. Kojarzy się z zanikiem, schyłkiem, zakończeniem, klęską czy awarią, co powoduje kształtowanie się postaw zachowawczych, wycofanie oraz rezygnację¹⁵⁸. Myśl o kryzysie budzi przerażenie, chęć zapomnienia o bolesnych przeżyciach. Warto jednak zauważyć, że kryzys jest to punkt zwrotny, który wprowadza zmiany zarówno na lepsze, jak i na gorsze. Z uwagi na to można wskazać cztery cechy charakterystyczne dla kryzysu¹⁵⁹:

- kryzys może być doświadczeniem pozytywnym, tworzącym nowe perspektywy, możliwości działania, horyzonty w zależności od sposobu reagowania i rozwiązania kryzysu;
- kryzys może być doświadczeniem, które dotyka każdego człowieka;
- kryzys może być doświadczeniem powiązanim z podejmowaniem decyzji oraz posiadany systemem wartości;
- kryzys może być doświadczeniem bardzo głębokim, mocno angażującym.

Kryzysy mogą zostać uporządkowane według różnych kryteriów, co zostało zaprezentowane w tabeli 6.

Tabela 6. Kryteria uporządkowania kryzysów

Kryterium	Rodzaj
Przyczyny	Kryzys rzeczywisty – spowodowany pojawianiem się niebezpieczeństw na zewnątrz bądź wewnątrz organizacji
	Kryzys rzekomy – powstały sztucznie, aby uzyskać zmiany w funkcjonowaniu organizacji
Miejsce wystąpienia	Kryzys wewnętrzny – spowodowany przez elementy oddziałujące wewnątrz organizacji
	Kryzys zewnętrzny – powstały w wyniku działania czynników pochodzących spoza organizacji

¹⁵⁸ J. Walas-Trębacz, J. Ziarko, *Podstawy Zarządzania kryzysowego, Część 2 Zarządzanie kryzysowe w przedsiębiorstwie*, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycz Modrzewskiego, Kraków 2011, s. 16-17.

¹⁵⁹ M. Żmigrodzki, R. Żmigrodzki, A. Żebrowski, M. Michalczuk-Wlizło, *Zarządzanie kryzysowe w państwie*, Towarzystwo Naukowe Powszechne S. A., Warszawa 2012, s. 9-10.

Tempo przebiegu i czasu trwania	Kryzys nagły – nazywany również natychmiastowym, charakteryzuje się brakiem czasu na ocenę zaistniałego zdarzenia, dużą dynamiką zmian
	Kryzys przewlekły – może trwać bardzo długi czas: tygodniami bądź nawet latami; podłoże pojawienia się takiego kryzysu bardzo ciężko zidentyfikować
Skutki	Kryzys destrukcyjny – doprowadza do zniszczenia organizacji albo nawet powoduje jej upadek
	Kryzys twórczy – powoduje rozwój organizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie: S. J. Rysz, Zarządzanie kryzysowe zintegrowane, Difin, Warszawa 2016, s. 35.

W sferze bezpieczeństwa typologia kryzysów wyróżnia następujące kryteria¹⁶⁰:

- podmiotowe (wewnętrzne i zewnętrzne);
- przedmiotowe (polityczne, społeczne, polityczno-militarne, ekonomiczne, kulturowe, religijne);
- przestrzenne (lokalne, regionalne, krajowe, międzynarodowe, globalne);
- czasu trwania (incydentalne, krótkotrwałe, średnioterminowe, długoterminowe, permanentne);
- usytuowania źródła (wewnętrzne, zewnętrzne);
- częstotliwości (jednorazowe, sporadyczne, powtarzające się, cykliczne);
- symptomu zagrożenia (przewidywalne, nieprzewidywalne, oczekiwane, nieoczekiwane);
- istnienia konfliktu interesów (konfliktowe, niekonfliktowe).

W *Słowniku języka polskiego* oraz *Słowniku wyrazów obcych* wyróżniono desygnaty terminu kryzys, do których należą¹⁶¹:

- punkt zwrotny, okres zmian, punkt kulminacyjny w kontekście sytuacji życiowych, poglądów, polityki itd.;
- pojawiające się cierpienie wraz z uczuciem lęku, strachu, przerażenia, którą społeczeństwo odczuwa w związku z trudną sytuacją życiową;
- sytuacja, gdy coś się zmienia, rozstrzyga, decyduje;

¹⁶⁰ M. Żmigrodzki, R. Żmigrodzki, A. Żebrowski, M. Michalczuk-Wlizło, *Zarządzanie kryzysowe...* op. cit., s. 11.

¹⁶¹ J. Walas-Trębacz, J. Ziarko, *Podstawy Zarządzania kryzysowego, Część 2 Zarządzanie kryzysowe w przedsiębiorstwie...* op. cit., 17-18.

- „trudna sytuacja”, która pojawiła się lub może niedługo zaistnieć;
- niestabilna sytuacja;
- pojawiające się niebezpieczeństwo oraz zagrożenie dla posiadanych wartości, celów czy interesów podmiotów;
- element zwrotny prowadzący do zmiany na lepsze lub gorsze;
- okres cierpienia;
- proces.

W literaturze przedmiotu występuje wiele definicji kryzysu, odnoszących się do ludzi, społeczeństwa czy działania organizacji. Wybrane z nich wraz z podaniem autorów zaprezentowano w tabeli 7.

Tabela 7. Definicje terminu kryzys

Autor/ Źródło	Interpretacja terminu „kryzys”
H. Sęk	zjawisko lub stan, które charakteryzuje się takim stopniem dysproporcji i nierównoważenia elementów, że wymaga istotnych zmian; często stan będący punktem zwrotnym w jakimś procesie
A.S. Reber	zakłócenie normalnego biegu zdarzeń w życiu jednostki, wymagające ponownej oceny sposobów myślenia i działania, często połączone z niekontrolowalnością (bezradnością) i koniecznością poddania się biegowi wydarzeń
G. Caplan	sytuacja, gdy na drodze do osiągnięcia ważnych celów życiowych występują przeszkody, których nie można przezwyciężyć za pomocą dotychczasowych metod rozwiązywania problemów, co łączy się z utratą równowagi i powoduje dezorganizację
A. Allport	sytuacja emocjonalnego i umysłowego stresu wymagająca zmian perspektywy w ciągu krótkiego czasu, co często skutkuje progresywnymi lub regresywnymi zmianami struktury osobowości; brak spokoju, nieumiejętność zredukowania aktualnej traumatycznej sytuacji do znanych już rutynowych sposobów zachowania, nieumiejętność posłużenia się prostymi nawykowymi sposobami przystosowania
Z. Płużek, A. Jacyniak	moment niepewności w procesie przeobrażania systemu tracącego swą prawomocność w drugi, który się rodzi
R. Oldcorn	wynik nieplanowanych zdarzeń zakłócających lub zagrażających normalnemu funkcjonowaniu organizacji

R. Wróblewski	nieunikniona kumulacja konfliktów w różnych dziedzinach życia społecznego; rozwój wydarzeń wewnętrznych lub zewnętrznych, stanowiących bezpośrednie zagrożenie dla żywotnych interesów społeczeństwa (państwa)
J. R. Caponigro	każde wydarzenie lub działanie, potencjalnie negatywnie oddziałujące na wiarygodność i sprawność biznesu i pozostające lub wkrótce będące poza kontrolą tego biznesu
R. M. Barton	główne, nieprzewidywalne wydarzenie przynoszące potencjalnie negatywne efekty, znacząco ograniczające działalność organizacji w dziedzinie produkcji, usług, zatrudnienia, kondycji finansowej i reputacji
I.I. Mitroff	efekt pojawienia się nieoczekiwanych zakłóceń w działalności organizacji, w tym czynników wewnętrznych i zewnętrznych o losowym charakterze
U. Leupin	sytuacja, w której przedsiębiorstwo nie jest w stanie osiągnąć celów za pomocą własnych środków i wymaga zewnętrznej siły i/lub środków osób trzecich, aby tę sytuację przezwyciężyć; zagrożenie funkcjonowania i istnienia przedsiębiorstwa
A. Rozwadowska	nagle, nieoczekiwane i niepożądane wydarzenie, zakłócające równowagę w firmie i stanowiące zagrożenie dla dowolnej sfery jej działalności

Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Walas-Trębacz, J. Ziarko, Podstawy Zarządzania kryzysowego, Część 2 Zarządzanie kryzysowe w przedsiębiorstwie...op. cit., s. 20-21.

Wojciech Szlagura wskazał, że „pewnym poszerzeniem definicji kryzysu może być próba określenia jego podstawowych charakterystyk, wychodzących poza cechy wskazane już w cytowanych ujęciach definicyjnych; w tym miejscu chodzi o cechy samego kryzysu jako pewnego zjawiska, nie zaś opis doświadczenia osoby przeżywającej kryzys”¹⁶². Richard K. James i Burl E. Gilliland, definiując termin „kryzys”, zaproponowali jego właściwości¹⁶³:

- pojawienie się kryzysu może przynieść zarówno niebezpieczeństwo, jak i szansę, co uzależnione jest od sposobu reagowania na kryzys;

¹⁶² E. Włodarczyk, *Zdarzenia losowe i sytuacja kryzysowa*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2011, s. 4.

¹⁶³ Ibidem, s. 4-5.

- kryzys posiada skomplikowaną symptomatologię; jest procesem złożonym, nie jest typowym procesem przyczynowo-skutkowym;
- kryzys może wpłynąć na rozwój oraz wprowadzenie zmian;
- w kryzysie nie ma dobrych rozwiązań, brak panaceum;
- w czasie kryzysu dochodzi do podejmowania decyzji, wyboru sposobu działania, co pozwala na ruszenie z martwego punktu;
- istotną cechą jest wyjątkowość kryzysu, objawiająca się tym, że u jednych identyczne uwarunkowania i okoliczności będą powodować trudności uniemożliwiające przezwyciężenie, natomiast drudzy będą w stanie stawić im czoła.

Nie ma jednej, powszechnie obowiązującej, definicji terminu „kryzys”, gdyż pojęcie to można rozpatrywać w odniesieniu do różnorodnych dziedzin życia, organizacji czy obszarów działania. Z uwagi na powyższe w tabeli 7. zostały przedstawione różne spojrzenia na kryzys. Biorąc pod uwagę przywołane definicje oraz analizując istotę kryzysu, można określić, że kryzys to¹⁶⁴:

- sytuacja, podczas której właściwa działalność podmiotu jest trwale zakłócona;
- sytuacja, podczas której organizacja straciła nadzór oraz kontrolę nad prowadzoną działalnością;
- stan, który naruszył posiadaną wewnętrzną równowagę podmiotu;
- stan, podczas którego działalność podmiotu napotyka duże przeszkody;
- stan, który może spowodować zamknięcie organizacji lub jej poszczególnych części;
- stan, który doprowadza do destabilizacji finansowej podmiotu, ograniczając w ten sposób jego rozwój;
- sytuacja, kiedy zagrożona staje się realizacja celów strategicznych organizacji;
- sytuacja, w której są ograniczone możliwości rozwoju;
- sytuacja przełomowa, oddzielająca dwa różne etapy procesu wzrostu firmy;
- sytuacja, która może negatywnie wpłynąć na wizerunek oraz wiarygodność przedsiębiorstwa, a także zniszczyć publiczne zaufanie.

¹⁶⁴ Ibidem, s. 19.

W literaturze dotyczącej kryzysów zostały wprowadzone terminy „powagi kryzysu” oraz „intensywności kryzysu”. Poprzez powagę kryzysu należy rozumieć wielkość oraz bliskość niebezpieczeństwa dla posiadanych wartości, interesów, a także celów. Powaga kryzysu jest stopniowalna z uwagi na bliskość, czyli umiejscowienie kryzysu w czasoprzestrzeni, oraz wielkość, czyli rozmiar zagrożenia. Jest także zmienna, gdyż umożliwia decydentowi dokonanie ustaleń związanych z pojawieniem się zdarzenia odbiegającego od stanu równowagi. W momencie gdy mamy do czynienia z wystąpieniem pełnego kryzysu, pojawia się zmienna nazywana „intensywnością kryzysu”, oznaczająca poziom gwałtowności kryzysu i niebędąca wprost proporcjonalną do powagi kryzysu (tabela 8.)¹⁶⁵.

Tabela 8. Różne stopnie powagi kryzysu w zależności od rozmiaru i bliskości zagrożenia

		Stopnie powagi kryzysu		
		niski stopień powagi	średni stopień powagi	wysoki stopień powagi
Bliskość zagrożenia	natychmiastowe	niski stopień powagi	średni stopień powagi	wysoki stopień powagi
	opóźnione	niski stopień powagi	średni stopień powagi	wysoki stopień powagi
	odległe	niski stopień powagi	średni stopień powagi	wysoki stopień powagi
		Małe	średnie	duże
		Rozmiar zagrożenia		

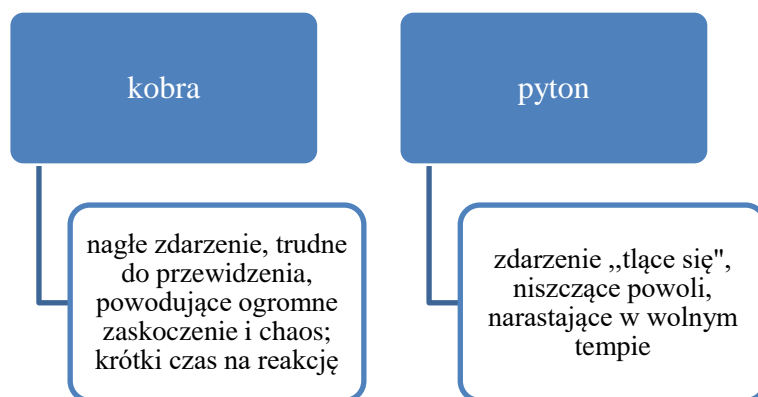
Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Stankiewicz-Małjurek, F.R. Krynojevska, Zarządzanie kryzysowe w administracji publicznej. Zarządzanie bezpieczeństwem, Difin, Warszawa 2010, s. 23.

Praktycy zarządzania kryzysowego wyróżniają dwie formy kryzysów: kobreę oraz pytona, które zostały przedstawione na poniższym schemacie¹⁶⁶.

¹⁶⁵ A. Kurkiewicz, *Zarządzanie kryzysowe w samorządzie. Podstawy organizacyjno-prawne*, Municipium SA, Warszawa 2008, s. 16-17.

¹⁶⁶ A. Dębicka, *Zarządzanie sytuacją kryzysową w małych...*op. cit., s. 34.

Schemat 2. Formy kryzysów

Źródło: opracowanie własne na podstawie: A. Dębicka, *Zarządzanie sytuacją kryzysową w małych i średnich przedsiębiorstwach*, Politechnika Poznańska, Poznań 2015, s. 34-35.

Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego NATO wskazała kilka elementów niezbędnych do zaistnienia kryzysu¹⁶⁷:

- pojawienie się realnego niebezpieczeństwa;
- właściwa wielkość;
- nieprzewidywalność;
- deficyt czasu oraz presja;
- brak wiedzy co do rozwoju sytuacji;
- eskalacja niebezpieczeństwa.

Amerykański Institute of Crisis Management wskazał cztery źródła powstawania kryzysów, do których zaliczył¹⁶⁸:

- czynniki losowe (trzęsienia ziemi, gwałtowne ulewy);
- problemy techniczne (awarie zakładów);
- błędy ludzkie (katastrofy komunikacyjne);
- błędne decyzje kierownictwa.

Często kryzys utożsamiany jest z terminem „sytuacja kryzysowa”. Jednakże w praktyce istnieje między tymi pojęciami znaczna różnica¹⁶⁹:

¹⁶⁷ K. Stankiewicz-Małyjurek, F. R. Krynojevska, *Zarządzanie kryzysowe w administracji publicznej...* op. cit., s. 22.

¹⁶⁸ W. Otwinowski, *Podstawy zarządzania kryzysowego i systemu obronnego*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu i Usług, Poznań 2015, s. 12.

¹⁶⁹ Ibidem, s. 22.

- kryzys jest częścią sytuacji kryzysowej;
- każdy kryzys jest sytuacją kryzysową, lecz nie każda sytuacja kryzysowa posiada elementy kryzysu;
- wystąpienie symptomów kryzysu nie musi doprowadzić do zmian w funkcjonowaniu organizacji, lecz może stanowić dla niej wyzwanie.

Sytuacją kryzysową, zgodnie z definicją z ustawy o zarządzaniu kryzysowym z dnia 26 kwietnia 2007 roku, nazywamy „sytuację wpływającą negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia w znacznych rozmiarach lub środowiska, wywołującą znaczne ograniczenia w działaniu właściwych organów administracji publicznej ze względu na nieadekwatność posiadanych sił i środków”¹⁷⁰.

Ponadto sytuacja kryzysowa oznacza „zespół gwałtownie zachodzących wydarzeń, który wywołuje oddziaływanie sił destabilizujących na ogólny stan międzynarodowy lub jakikolwiek jego podsystem zasadniczo powyżej normalnego (średniego) poziomu i powoduje tym wzrost prawdopodobieństwa narastania zjawisk negatywnych istniejących już w systemie”¹⁷¹.

Sytuacja kryzysowa została również zdefiniowana jako „taki stan organizacji, który prowadzi do naruszenia jej stabilności lub wręcz opóźnienia rozwoju w stosunku do zmian zachodzących w otoczeniu, a w przypadku utrzymywania się w dłuższym czasie – zagrożenia egzystencji”¹⁷².

Wyróżniamy przede wszystkim trzy główne fazy sytuacji kryzysowej:

- fazę spokoju – stan, podczas którego nie pojawia się żadne niebezpieczeństwo dla życia i zdrowia ludzi. Występują przesłanki do powstania sytuacji kryzysowej. Głównym obowiązkiem w tym czasie jest monitoring sytuacji, a także zbieranie informacji w tym zakresie;
- fazę eskalacji – ma swój początek już podczas zaistnienia zdarzenia, którego charakter może determinować użycie dodatkowych sił i środków współmiernych do zagrożenia w celu przeciwdziałania mu. W tej fazie przestaje być odczuwane bezpieczeństwo, a pojawia się motywacja

¹⁷⁰ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym...op. cit., art. 2.

¹⁷¹ M. Żmigrodzki, R. Żmigrodzki, A. Żebrowski, M. Michalczyk-Wliziło, *Zarządzanie kryzysowe...* op. cit., s. 12.

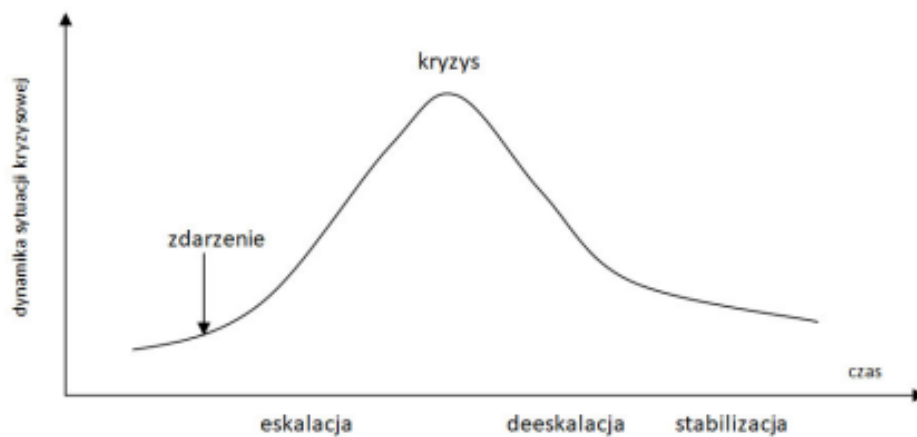
¹⁷² Z. Kral, A. Zabłocka-Kluczka, *Sposób postrzegania kryzysów w polskich przedsiębiorstwach*, w: *Ekonomia i Organizacja Przedsiębiorstw*, Warszawa 2004, s. 48.

do podjęcia stosowych działań. Narastanie sytuacji kryzysowej może prowadzić do momentu zwanego kryzysem;

- fazę deeskalacji – poziom intensywności zdarzenia kryzysowego zaczyna się zmniejszać, co wiąże się z opanowywaniem zaistniałej sytuacji. Jednakże nie oznacza to tego, że wykonane czynności zakończyły się pomyślnie. Jest to stan, w którym istnieje przekonanie, że najgorsze już minęło, a także nadszedł czas odbudowy. Następuje powrót do nowej stabilizacji, która wcale nie musi być równoznaczna ze stanem sprzed zdarzenia¹⁷³.

Fazy sytuacji kryzysowej przedstawiono na rysunku 1.

Rysunek 1. Fazy sytuacji kryzysowej

Źródło: M. Gaj, A. Dorobisz, Pojęcie sytuacji kryzysowej z punktu widzenia public relations, w: Ekonomiczne Problemy Usług nr 130, Akademia Wojsk Lądowych, Wrocław 2018, s. 40.

R. Grocki, interpretując ustawową definicję sytuacji kryzysowej, wskazał sześć głównych kryteriów będących warunkami jej powstania. Kryteria te przedstawia schemat 3.

¹⁷³ R. Grocki, *Zarządzanie kryzysowe...*op. cit., s. 18-20.

Schemat 3. Kryteria warunkujące powstanie sytuacji kryzysowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: R. Grocki, *Zarządzanie kryzysowe...op. cit.*, s. 18-20.

Pierwszym z kryteriów jest odległość w czasie. Aby można było określić sytuację kryzysową zgodnie z tym kryterium, stosuje się trzystopniową skalę zagrożenia: bezpośrednio, średnio odległe oraz odległe w czasie. Czas do powstania zagrożenia determinuje, jakie i w jakiej ilości zostaną użyte siły i środki, aby zmniejszyć skutki zagrożenia. W celu ukazania wzajemnych reakcji czasowych niezbędne jest wykorzystanie pojęć: „czas reakcji”, „czas gotowości” oraz „współczynnik reakcji”. Czas reakcji wskazuje, ile posiada się czasu od chwili otrzymania informacji o możliwym niebezpieczeństwie do momentu pojawienia się zagrożenia. Czas gotowości jest to okres, który jest niezbędny do wykonania podstawowych czynności: zaalarmowania, ewakuacji, zadysponowania siłami. Natomiast współczynnik reakcji określa możliwy poziom niebezpieczeństwa; jest stosunkiem między czasem reakcji a czasem gotowości¹⁷⁴.

Skala zagrożenia, inaczej nazywana stratami, jest zależna od typu sytuacji kryzysowej, poziomu jej intensywności, czasu trwania i poniesionych szkód.

¹⁷⁴ Ibidem, 21-22.

Posiadając informację, można określić poziom potencjalnego zagrożenia, nazywany wagą zagrożenia. Jest to miernik dwóch wielości: strat oraz czasu.

Kryterium prawdopodobieństwa przyjmuje się jako stałą wartość $p < 0,005$. Wartość ta jest zgodna z analizami ekspertów oraz literaturą.

Czas trwania to jeden z najtrudniejszych do określenia elementów warunkujących powstanie sytuacji kryzysowej. Trudno jest wskazać konkretny moment, od którego można mówić o zaistnieniu sytuacji kryzysowej. Właściwym będzie czas od podjęcia działań do chwili wykonywania czynności z zakresu odbudowy i unormowania sytuacji.

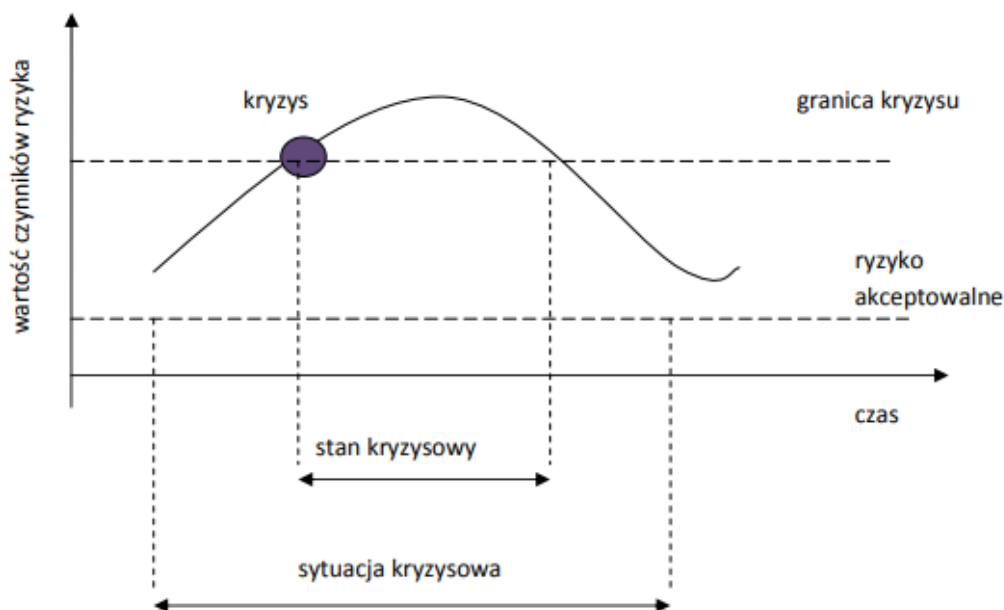
Dla kryterium obszaru zagrożonego powstaniem sytuacji kryzysowej przyjmuje się wartość 25%, zaproponowaną przez Federalną Agencję ds. Zagrożeń Nadzwyczajnych. Poprzez to należy rozumieć, iż jeśli co najmniej 25% jakiegoś obszaru jest objęte zagrożeniem, wówczas należy mówić o sytuacji kryzysowej.

Możliwość reagowania jest elementem końcowym mającym na celu uzyskanie zamierzonego celu. Głównym zadaniem jest zapobieżenie niebezpieczeństwu, a także – jeśli już powstanie – minimalizacja skutków tego zdarzenia¹⁷⁵.

W literaturze obok pojęć „kryzys” oraz „sytuacja kryzysowa” często pojawia się termin „stan kryzysowy”. Na rysunku 2. przedstawiono różnice między tymi pojęciami.

¹⁷⁵ Ibidem, 24-34.

Rysunek 2. Różnice pomiędzy kryzysem, sytuacją kryzysową i stanem kryzysowym

Źródło: M. Seidl, L. Šimák, Z. Zamiar, *Aktualne zagadnienia zarządzania kryzysowego*, NDiO, Wrocław 2009, s. 50.

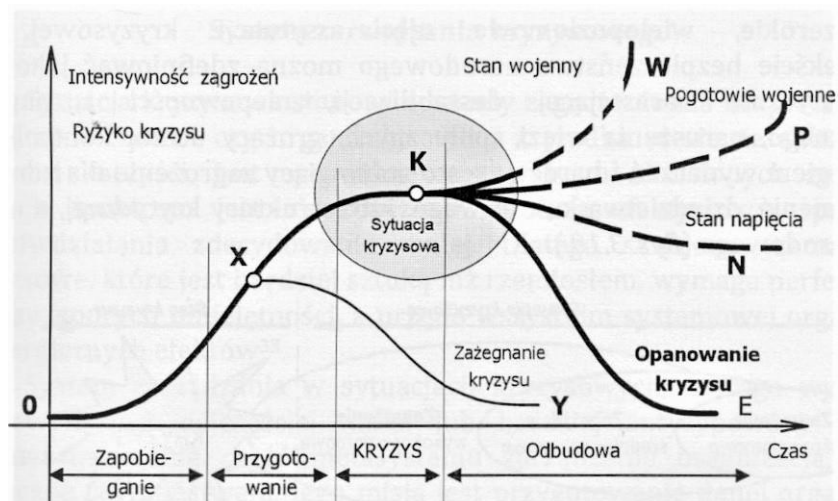
W toku analizy powyższego rysunku należy zauważyć, iż sytuacja kryzysowa określona została jako przebieg wydarzeń stwarzających zagrożenie dla życia ludzi, w czasie której zostaje naruszony stan równowagi. Przedstawiony model sytuacji kryzysowej wskazuje na jej duże oddziaływanie, negatywne skutki, a także znaczne zmiany. Natomiast stan kryzysowy należy postrzegać jako ogłoszony przez określony organ administracyjny w celu rozstrzygnięcia konkretnej sytuacji kryzysowej. Stan ten może wiązać się z ograniczeniem podstawowych swobód obywatelskich oraz przekroczeniem określonych norm ryzyka. Na rysunku 2. kryzys został przedstawiony jako moment kulminacyjny, po którym pojawiają się istotne zmiany¹⁷⁶.

K. Ficoń określił, iż sytuacja kryzysowa jest dynamicznym procesem, którego rozwój jest uzależniony od intensywności i poziomu eskalacji niebezpieczeństwa, a jego etapem końcowym jest zazwyczaj stan krytyczny. Sytuacja kryzysowa z uwagi na to, iż ma swoje źródła powstania, przyczyny, a zazwyczaj też symptomy, może być kontrolowana, prognozowana, monitorowana czy diagnozowana, co zostało zobrazowane na rysunku 3. Ponadto sytuacja kryzysowa jako splot różnych przyczyn

¹⁷⁶ M. Seidl, L. Šimák, Z. Zamiar, *Aktualne zagadnienia zarządzania...* op. cit., s. 49-50.

pochodzenia zewnętrznego czy wewnętrznego wpływa destrukcyjnie na daną organizację czy podmiot, co wymaga podjęcia natychmiastowych decyzji celem ograniczenia negatywnych skutków¹⁷⁷.

Rysunek 3. Warianty kształtowania bezpieczeństwa w funkcji zagrożeń

Źródło: K. Ficoń, *Logistyka kryzysowa. Procedury-Potrzeby-Potencjał*, BEL Studio, Warszawa 2011, s. 107.

Sytuacje kryzysowe są zjawiskami nagłymi, niespodziewanymi, a także destabilizującymi działanie państwa i całych społeczności. Do istotnych elementów, wskazujących, iż daną sytuację można nazwać kryzysową, zaliczamy¹⁷⁸:

- ograniczenie działalności organów państwowych oraz ludzi;
- posiadanie nieadekwatnych do istniejącego niebezpieczeństwa sił i środków.

Natomiast istotę sytuacji kryzysowej określają następujące czynniki¹⁷⁹:

- każdy kryzys jest sytuacją kryzysową;
- termin „sytuacja kryzysowa” jest nadrzędny wobec pojęcia „kryzys”;
- kulminacyjnym punktem sytuacji kryzysowej jest kryzys, jeśli nie uda się mu zaradzić na etapie eskalacji;
- sytuacja kryzysowa ma miejsce w chwili zaistnienia jej symptomów;

¹⁷⁷ K. Ficoń, *Logistyka kryzysowa...*op. cit., s. 107.

¹⁷⁸ M. Żmigrodzki, R. Żmigrodzki, A. Żebrowski, M. Michalczuk-Wlizio, *Zarządzanie kryzysowe...* op. cit., s. 13.

¹⁷⁹ Ibidem.

- sytuacja kryzysowa składa się z trzech etapów;
- niepodjęcie właściwych działań oraz czynności może doprowadzić do wybuchu wojny, pojawienia się innej sytuacji kryzysowej czy upadku podmiotu/organizacji;
- sytuacja kryzysowa może stwarzać niebezpieczeństwo, ale także może być szansą do rozwoju dla danego podmiotu.

Warto zaznaczyć, że sytuacja kryzysowa rozpoczyna się w momencie pojawienia się symptomów. Wówczas niezbędne staje się podjęcie działań, aby nie dopuścić do jej eskalacji, a także do powstania kolejnej, innej sytuacji kryzysowej. Zdarzenia powodujące sytuacje kryzysowe można podzielić na: działania grup separatystycznych, zdarzenia terrorystyczne, niepokoje społeczne, katastrofy naturalne oraz awarie techniczne¹⁸⁰.

3.2. Typologia zagrożeń niemilitarnych

Żeby dokonać typologii zagrożeń niemilitarnych, niezbędne jest zdefiniowanie pojęcia „zagrożenie”. Najogólniej ujmując, zagrożenie jest antonimem bezpieczeństwa¹⁸¹. Zagrożenie według B. Hołysta rozumiane jest jako „sytuacja uświadomiona przez podmiot, który zostaje dotknięty jakimś zdarzeniem”¹⁸². Natomiast K. Ficoń uważa, iż pod terminem zagrożenie „kryją się zdarzenia spowodowane przyczynami naturalnymi (losowymi) lub nielosowymi (celowymi), które wywierają negatywny wpływ na funkcjonowanie danego systemu lub powodują niekorzystne (niebezpieczne) zmiany w jego otoczeniu wewnętrznym lub zewnętrznym”¹⁸³. *Słownik języka polskiego* definiuje zagrożenie jako „sytuację lub stan, które komuś zagrażają lub w których ktoś czuje się zagrożony”¹⁸⁴. Według J. Piwowarskiego „zagrożenie to dla danego podmiotu bezpieczeństwa uświadomione lub nieuświadomione prawdopodobieństwo utraty (lub uszczerbku) wartości niematerialnej lub materialnej, będącej ważnym dla tego podmiotu dobrem, lub

¹⁸⁰ W. Otwinowski, *Podstawy zarządzania kryzysowego i systemu obronnego...* op. cit., s. 12.

¹⁸¹ J. Nowicka, *Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa narodowego*, w: Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne, Siedlce 2015, s. 111.

¹⁸² D. Kompała, *Istota zagrożeń*, w: *Obronność Zeszyty Naukowe*, Warszawa 2014, s. 24.

¹⁸³ Ibidem, s. 24-25.

¹⁸⁴ *Słownik języka polskiego*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/zagro%C5%BCenie;2542384>, (dostęp: 31.10.21 r.).

doraźnej albo trwałej utraty potencjalności tego podmiotu do szeroko pojmowanego rozwoju”¹⁸⁵. Natomiast S. Korycki wyjaśnia zagrożenie jako „stan psychiczny lub świadomościowy wywołany postrzeganiem zjawisk, które subiektywnie ocenia się jako niekorzystne lub niebezpieczne oraz jako czynniki obiektywnie powodujące stany niepewności lub obaw”¹⁸⁶.

W celu dokonania klasyfikacji zagrożeń warto wziąć pod uwagę istotne kryteria¹⁸⁷. W *Słowniku języka polskiego PWN* wskazano, że kryterium oznacza „warunek będący podstawą podziału, pomiaru, oceny”¹⁸⁸. Kryteria klasyfikacji zagrożeń zostały przedstawione na schemacie 4.

Biorąc pod uwagę pierwsze z przedstawionych poniżej kryteriów – źródło powstania – można wskazać zagrożenia naturalne, techniczne, społeczne, cywilizacyjne czy ekologiczne.

Podział rodzajowy dotyczący poziomu skutków wyróżnia zdarzenia: małe, średnie (katastrofy), duże (klęski), wielkie (katakлизmy).

Czas eliminacji oznacza okres do usunięcia skutków oraz neutralizacji zagrożenia. Zgodnie z tym kryterium istnieje podział na zagrożenia: krótkoterminowe, średnioterminowe, długoterminowe oraz bezterminowe.

Ze względu na dziedzinę oddziaływania wyróżnia się obszary: sektorowe, religijne, polityczne oraz uniwersalne.

Poziom destrukcji związany bezpośrednio ze skutkami wskazuje na straty: minimalne, średnie, wysokie oraz ogromne.

Podział dotyczący determinizmu przyczyn wyróżnia zdarzenia: celowe, losowe oraz mieszane, tj. celowo-losowe.

Biorąc pod uwagę charakter przestrzenny zagrożeń dzieli się je na: lokalne, regionalne, krajowe, międzynarodowe i ogólnoswiatowe (globalne).

Ze względu na możliwości antycypacji zagrożeń, czyli możliwości ich zwalczania, wyróżnić można zdarzenia: kontrolowane, prognozowane oraz nieprzewidywalne¹⁸⁹.

¹⁸⁵ G. Kuzara, *Zagrożenie oraz bezpieczeństwo oraz ich współzależność*, w: *Security, Economy & Law*, Kraków 2018, s. 110-111.

¹⁸⁶ J. Falecki, *Zagrożenia niemilitarne i ich typologia*, w: *Ochrona przeciwpożarowa a bezpieczeństwo państwa*, Wydawnictwo CNBOP-PIB, Józefów 2014, s. 49.

¹⁸⁷ D. Kompała, *Istota zagrożeń...*op. cit., s. 26.

¹⁸⁸ *Słownik języka polskiego PWN*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014, s. 435.

¹⁸⁹ D. Kompała, *Istota zagrożeń...*op. cit., s. 26-27.

Schemat 4. Kryteria klasyfikacji zagrożeń

Źródło: opracowanie własne na podstawie: D. Kompała, *Istota zagrożeń...op. cit.*, s. 26.

E. Kołodziński podzielił zagrożenia na naturalne oraz powstałe w wyniku działalności człowieka. Zupełnie inną klasyfikację zaproponował M. Kuć, dokonując podziału na zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne¹⁹⁰.

Kolejna typologia zagrożeń wprowadza podział na zagrożenia militarne oraz niemilitarne¹⁹¹. Do niemilitarnych zaliczamy zagrożenia: ekonomiczne, społeczne,

¹⁹⁰ J. Falecki, *Zagrożenia niemilitarne...op. cit.*, s. 55.

¹⁹¹ S. Koziej, *Wstęp do teorii i historii bezpieczeństwa*, https://koziej.pl/wp-content/uploads/2017/09/Teoria_i_historia_bezpieczenstwa.pdf, (dostęp: 04.11.21 r.).

ekologiczne, technologiczne¹⁹², a także wewnętrzne, polityczne¹⁹³, przyrodnicze, informacyjne¹⁹⁴.

Uwzględniając przedstawione definicje terminu „zagrożenie”, a także biorąc pod uwagę znaczenie pojęcia „zagrożenie niemilitarne”, poprzez które należy rozumieć „rodzaj zagrożenia obejmujący taki splot zdarzeń w stosunkach międzynarodowych, w których z dużym prawdopodobieństwem może nastąpić ograniczenie lub utrata warunków do niezakłóconego bytu i rozwoju państwa, albo naruszenie bądź utrata jego suwerenności w wyniku zastosowania wobec niego przemocy niebrojnej”¹⁹⁵, oraz analizę klasyfikacji zagrożeń, można wywnioskować, że właściwy będzie podział na cztery grupy zagrożeń niemilitarnych. Zgodnie z nim wyróżnić możemy zagrożenia pochodzenia naturalnego, cywilizacyjne, terrorystyczne oraz społeczne, co przedstawiono na schemacie 5¹⁹⁶. Warto również zaznaczyć, że dla obecnie zmieniającej się rzeczywistości jest to zbiór otwarty¹⁹⁷.

Schemat 5. Typologia zagrożeń niemilitarnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Falecki, *Zagrożenia niemilitarne...*op. cit., s. 51.

¹⁹² M. Wrzosek, *Bezpieczeństwo a ewolucja zagrożeń niemilitarnych na przełomie wieków*, w: Zeszyty Naukowe AON, Warszawa 2011, s. 8-25.

¹⁹³ Z. Polcikiewicz, P. Sięmiątkowski, P. Tomaszewski, *Współczesne wyzwania polityki bezpieczeństwa państwa*, Wydawnictwo Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Toruń 2019, s. 32.

¹⁹⁴ S. Koziej, *Wstęp do teorii...*op. cit., https://koziej.pl/wp-content/uploads/2017/09/Teoria_i_historia_bezpieczenstwa.pdf (dostęp: 04.11.21 r.).

¹⁹⁵ J. Falecki, *Zagrożenia niemilitarne...*op. cit., s. 51.

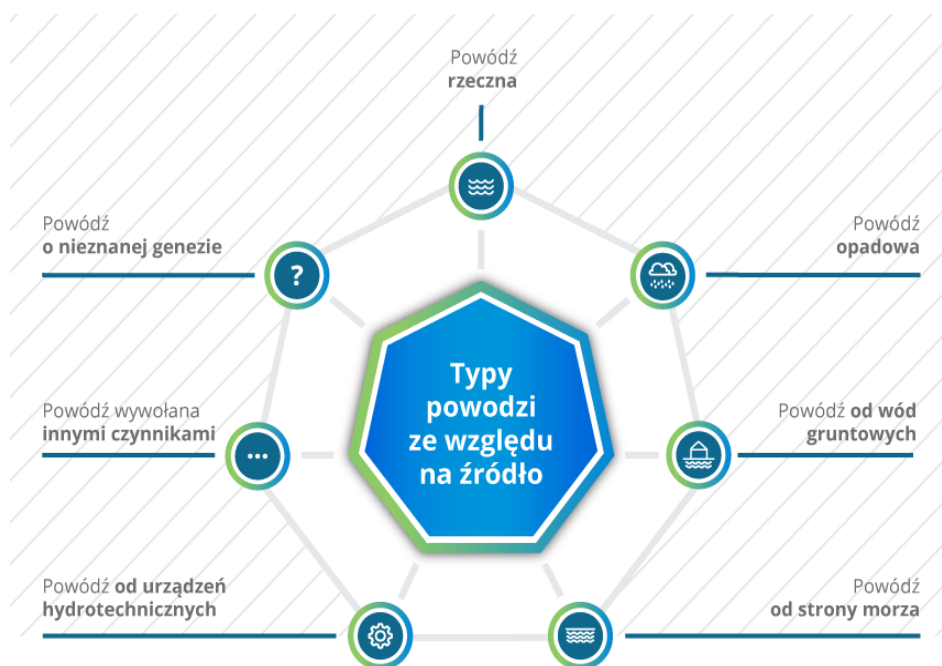
¹⁹⁶ Ibidem.

¹⁹⁷ Z. Grzywna, *Zagrożenia niemilitarne – siły Zbrojne RP w ich zapobieganiu i likwidacji*, w: Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka -Refleksje, Kraków 2017, s. 51.

Poprzez zagrożenia naturalne rozumie się zdarzenia powstałe w wyniku działania siły natury, do których zaliczamy przede wszystkim powódzie, silne wiatry, huragany, lawiny, śnieżycy, osuwiska, a także trąby powietrzne, intensywne opady atmosferyczne, roztopy, susze, lawiny błotne, oblodzenia, zatory lodowe, grad, lokalne podtopienia, trzęsienia ziemi, wybuchy wulkanów, pożary.

Jednym z najczęściej pojawiających się zagrożeń jest powódź¹⁹⁸. Zgodnie z art. 16 ustawy z dnia 20 lipca 2017 roku - Prawo wodne powódź jest to „czasowe pokrycie przez wodę terenu, który w normalnych warunkach nie jest pokryty wodą, w szczególności wywołane przez wezbranie wody w ciekach naturalnych, zbiornikach wodnych, kanałach oraz od strony morza, z wyłączeniem pokrycia przez wodę terenu wywołanego przez wezbranie wody w systemach kanalizacyjnych”¹⁹⁹. Na rysunku 4. przedstawiono typy powodzi ze względu na źródło powstania tego zjawiska.

Rysunek 4. Typy powodzi ze względu na źródło

Źródło: Powódź: definicja i typy, https://www.powodz.gov.pl/pl/definicja_i_typy, (dostęp: 06.11.21 r.).

¹⁹⁸ Powódź: definicja i typy, https://www.powodz.gov.pl/pl/definicja_i_typy, (dostęp: 06.11.21 r.).

¹⁹⁹ Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne, Dz. U. 2017 poz. 1566 z późn. zm., art. 16.

Powódź rzeczna zazwyczaj pojawia się po długotrwałych bądź intensywnych opadach deszczu, a także gdy mają miejsce roztopy śniegu po zimie²⁰⁰. Wówczas dochodzi do wezbrania wody w zbiornikach wodnych²⁰¹. Zasadniczą przyczyną powstania powodzi opadowych są obfite opady deszczu; ma to miejsce przede wszystkim w okresie letnim²⁰². W sytuacji pokrycia terenu przez wody gruntowe następuje zalanie obszaru wskutek podniesienia poziomu wód gruntowych i podziemnych. Kolejnym typem jest powódź spowodowana urządzeniami hydrotechnicznymi; dochodzi do niej podczas awarii budowli piętrzących. Powódź może mieć miejsce także w wyniku pokrycia terenu wodami morza; wówczas wody morskie, a także ujściowe odcinki rzek oraz jeziora przybrzeżne doprowadzają do powstania powodzi²⁰³. Można wyróżnić również inne rodzaje powodzi, biorąc pod uwagę mechanizm jej powstania (schemat 6.).

Schemat 6. Typy powodzi ze względu na mechanizm

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Powódź: definicja...op. cit., (dostęp: 06.11.21 r.).

Powódź zatorowa ma miejsce w wyniku powstania zatoru na zbiorniku wodnym. Ponadto do powodzi może dojść z powodu awarii budowli

²⁰⁰ Definicja, rodzaje i typy powodzi, <https://www.infor.pl/prawo/gmina/powodz-2010/226954,Definicja-rodzaje-i-typy-powodzi.html>, (dostęp: 06.11.21 r.)

²⁰¹ Powódź: definicja...op. cit., (dostęp: 06.11.21 r.).

²⁰² Jakie są rodzaje powodzi?, <https://floodwarden.com/jakie-sa-rodzaje-powodzi/>, (dostęp: 07.11.21 r.).

²⁰³ Powódź: definicja...op. cit., (dostęp: 07.11.21 r.).

przeciwpowodziowych lub innych urządzeń technicznych poprzez uszkodzenie lub unieruchomienie wszelkich zabezpieczeń tych obiektów²⁰⁴.

Innym zagrożeniem naturalnym jest huragan. To bardzo silny, nagły oraz porywisty wiatr, wiejący z prędkością powyżej 120 km/h²⁰⁵. Siłę huraganów mierzy się według skali Saphira-Simpsona, która posiada pięć kategorii (tabela 9.)²⁰⁶.

Tabela 9. Skala Saphira-Simpsona

Kategoria	Prędkość wiatru	Konsekwencje
1	119-153 km/h	Brak większych zniszczeń budynków. Zniszczenia spowodowane głównie przez niezabezpieczone przedmioty, drzewa, przyczepy kempingowe. Przybrzeżne podtopienia oraz niewielkie zniszczenia w portach i marinach.
2	154-177 km/h	Zniszczenie pokrycia dachów, drzwi, okien. Poważne zniszczenia roślinności, przyczep kempingowych, itp. Zniszczenia w portach i marinach spowodowane podtopieniami. Niektóre jednostki mogą zerwać cumy.
3	178-209 km/h	Niewielkie zniszczenia mniejszych budynków. Całkowite zniszczenie przyczep kempingowych. Podtopienia w rejonie przybrzeżnym może spowodować zniszczenie mniejszych budynków i uszkodzenie większych.
4	210-249 km/h	Duże zniszczenia ścian działowych, możliwość całkowitego zerwania dachów z mniejszych budynków. Duża erozja nadbrzeża. Możliwość podtopienia znacznych obszarów w głąb lądu.
5	>250 km/h	Całkowite zerwanie dachów domów, budynków użytkowych i przemysłowych. Całkowite zniszczenie niektórych budynków. Powodzie na dużym terenie. Niekiedy wymagana całkowita ewakuacja ludności.

Źródło: <https://ziemianarozdrozu.pl/i/upload/zmiany-klimatu-zjawiska/sila-huraganow-kategorie-skala-saffira-simpsona.png>, (dostęp: 25.11.21 r.).

Poprzez wiatr rozumie się ruch powietrza spowodowany oddziaływaniem siły poziomego gradientu ciśnienia²⁰⁷. Siła wiatru jest określana przy pomocy trzynastostopniowej skali Beauforta (rysunek 5.)²⁰⁸; wówczas mierzy się ją poprzez wskazanie kierunku oraz prędkości wiatru. Pomiaru dokonuje się w dziesięciominutowych okresach poprzedzających każdą pełną godzinę poprzez wykorzystanie wiatromierza umieszczonego na stałej wysokości 10 m. n. p. g.²⁰⁹.

²⁰⁴ Ibidem.

²⁰⁵ Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/huragan;4008475.html>, (dostęp: 25.11.21 r.).

²⁰⁶ Siła huraganów. Jak się ją mierzy? Czym jest skala Saphira-Simpsona?, <https://www.tokfm.pl/Tokfm/7,124813,25212521,sila-huraganow-jak-sie-ja-mierzy-czym-jest-skala-saphira-simpsona.html>, (dostęp: 25.11.21 r.).

²⁰⁷ Silny wiatr, <https://imgw.isok.gov.pl/mapy-zagrozen-i-ryzyka/zagrozenia-meteorologiczne/silny-wiatr.html>, (dostęp: 26.11.2021 r.).

²⁰⁸ Skala Beauforta, <https://zaglegore.pl/skala-beauforta/>, (dostęp: 26.11.21 r.).

²⁰⁹ Silny wiatr...op. cit., (dostęp: 26.11.2021 r.).

Rysunek 5. Skala Beauforta

Prędkość wiatru - skala Beauforta

Stopień skali		Prędkość wiatru	
0	Cisza, Flauta	1 km/h	Spokój, dym unosi się pionowo
1	Powiew	5 km/h	Ruch powietrza
2	Słaby wiatr	11 km/h	Wiatr wyczuwany na skórze
3	Łagodny wiatr	19 km/h	Liście i małe gałązki w stałym ruchu
4	Umiarkowany wiatr	28 km/h	Kurz i papier podnoszą się
5	Dość silny wiatr	38 km/h	Małe gałęzie kołyszą się
6	Silny wiatr	49 km/h	Kapelusze zrywane z głowy
7	Bardzo silny wiatr	61 km/h	Pod wiatr idzie się z wysiłkiem
8	Sztorm/Wicher	74 km/h	Samochody skręcają pod wpływem wiatru
9	Silny sztorm	88 km/h	Lekkie konstrukcje ulegają zniszczeniu
10	Bardzo silny sztorm	102 km/h	Drzewa wrywane z korzeniami
11	Gwałtowny sztorm	117 km/h	Znaczna część domów zniszczona
12	Huragan	118 km/h	Masowe zniszczenia domów

Źródło: PAP

Źródło:

<https://www.google.pl/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Ftwitter.com%2Fhashtag%2Fbeauforta&psig=AOvVaw0jrorg7F0YJR81KhSoU14&ust=1638022262804000&source=images&cd=vfe&ved=0CAgQjRxqFwoTCJcn082atvQCFQAAAAAdAAAAABAS>, (dostęp: 26.11.21 r.).

W grupie zagrożeń naturalnych należy umieścić również lawiny i śnieżyce. Zgodnie z definicją ze *Słownika języka polskiego* śnieżycą nazywamy „duży opad śniegu połączony z silnym wiatrem”²¹⁰. Lawina natomiast to pokłady zarówno śniegu, jak i lodu, które spadają z gór z ogromną prędkością. Lawiny pojawiają, gdy powstają znaczne różnice temperatury powietrza i temperatury na powierzchni. Dochodzi wtedy do roztapiania śniegu, z którego powstaje niestabilna i niebezpieczna masa.

²¹⁰ *Słownik języka polskiego*, <https://sjp.pl/%C5%9Bnie%C5%BCyca>, (dostęp: 27.11.21 r.).

W powyżej opisanych warunkach nawet niewielkie ruchy mogą spowodować lawinę²¹¹. Rodzaje lawin zobrazowano na schemacie 7.

Schemat 7. Rodzaje lawin

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Białe zagrożenie: właściwe zachowanie w przypadku...op. cit., (dostęp: 27.11.21 r.).

Pierwszym typem jest lawina płynąca, nazywana również lawiną mokrego śniegu. Pojawia się zazwyczaj wiosną i powstaje wskutek topnienia śniegu pod wpływem wyższych temperatur. Lawina płyt śnieżnych jest jedną z najszybszych i największych rodzajów lawin. Wówczas spadają ogromne pokłady śniegu wyglądające jak wielkie zjeżdżalnie. Natomiast lawina z luźnym śniegiem pojawia się w miejscu, gdzie pokrywa śnieżna jest wyjątkowo luźna i ma mniejszą masę niż lawina płyt śnieżnych. Ostatnim rodzajem jest pył lawinowy, zazwyczaj powstający na stokach o nachyleniu powyżej 40 stopni, na które spada duża ilość śniegu. Nowy śnieg i duża zawartość powietrza wywołują falę ciśnienia pokrywy śnieżnej i powietrza, tworząc lawinę²¹².

²¹¹ Białe zagrożenie: właściwe zachowanie w przypadku lawiny, <https://www.snowtrex.pl/magazyn/bezpieczna-jazda-na-nartach/lawiny/>, (dostęp: 27.11.21 r.).

²¹² Ibidem.

Jednym z zagrożeń naturalnych jest także osuwisko, tj. gwałtowne, niespodziewane przesuwanie się mas ziemnych²¹³. Ze względu na charakter oraz tempo powstania zjawiska wyróżnia się kilka rodzajów osuwisk, co zostało ukazane na schemacie 8.²¹⁴.

Schemat 8. Rodzaje osuwisk

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Co to są osuwiska...op. cit.*, (dostęp: 27.11.21 r.).

Pierwszym typem osuwisk jest odpadanie, tj. obrywanie fragmentów skał w wyniku działania siły ciężkości. Proces obrywania ścianek skalnych zachodzi już w powietrzu. Im dłużej mamy do czynienia z tym zjawiskiem, tym bardziej obserwujemy redukcję nachylenia skały²¹⁵.

Procesem osuwania nazywamy nagłe zsuwanie się skał, a także zwietrzeliny wzdłuż stoku. Skutkiem tego zjawiska jest powstanie osuwiska; w górnej części kształtuje się nisza osuwiskowa, przy podnóżu tworzy się jęzor osuwiskowy²¹⁶.

Poprzez spelzywanie rozumie się wolne zsuwanie się mas skalnych występujące na dużych stokach o bardzo małym nachyleniu²¹⁷. Przede wszystkim

²¹³ *Osuwiska – definicja i rodzaje*, <https://inzynieriasrodowiska.com.pl/encyklopedia/osuwiska---definicje-i-rodzaje>, (dostęp: 27.11.2021 r.).

²¹⁴ *Co to są osuwiska?*, <https://archiwum.mos.gov.pl/srodowisko/geologia/osuwiska/co-to-sa-osuwiska/>, (dostęp: 27.11.21 r.).

²¹⁵ A. Ruszczuk, *Rodzaje ruchów masowych*, <https://zpe.gov.pl/pdf/Psu8jvkW9>, (dostęp: 28.11.21 r.).

²¹⁶ Ibidem.

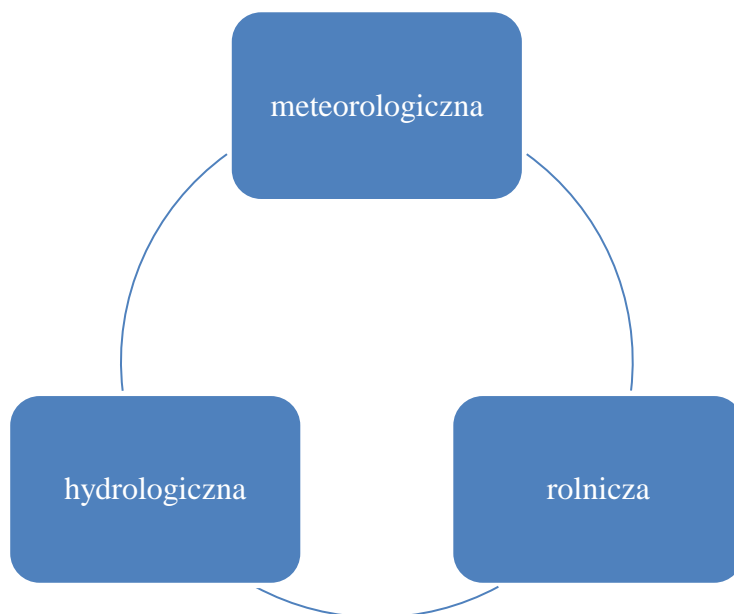
²¹⁷ Ibidem.

proces ten zachodzi na zboczach oraz skarpach²¹⁸. Istotnym – oprócz siły ciężkości – czynnikiem przyczyniającym się do spełzania jest silne nasiąkanie skał wodą²¹⁹.

Osiadanie nazywane jest również subsydencją powierzchni ziemi. Przemieszczanie ruchów masowych odbywa się w kierunku pionowym ze względu na to, że masy sztywne są umieszczone na plastycznym terenie²²⁰.

Następnym naturalnym zagrożeniem przedstawionym w dysertacji jest susza. Dochodzi do tego zjawiska, gdy na określonym obszarze pojawia się deficyt wody²²¹. Wyróżniamy trzy główne typy suszy (schemat 9.). Pierwszym z nich jest susza meteorologiczna (atmosferyczna), gdy poziom wilgotności danego obszaru spada poniżej stanu normalnego. Poprzez suszę rolniczą należy rozumieć stan, gdy poziom wilgotności terenu jest niewystarczający do zwyczajnego rozwoju roślinności, a także do wykonywania działalności rolniczej. Ostatnim rodzajem jest susza hydrologiczna, kiedy przepływ rzeki spada poniżej stanu średniego.

Schemat 9. Rodzaje suszy

Źródło: opracowanie własne na podstawie: B. Kaczmarczyk, *Współczesny wymiar zagrożeń...*, op. cit., s. 119.

²¹⁸ M. Cała, J. Flisiak, M. Kowalski, *Mechanika gruntów. Procesy osuwiskowe i metody ich zwalczania*, Wydawnictwo Akademii Górniczo-Hutniczej, Kraków 2015, s. 8.

²¹⁹ A. Ruszczyk, *Rodzaje ruchów masowych...*op. cit., (dostęp: 28.11.21 r.).

²²⁰ *Procesy stokowe*, https://www.naukowiec.org/wiedza/geografia/procesy-stokowe_3537.html, (dostęp: 02.12.21 r.).

²²¹ B. Kaczmarczyk, *Współczesny wymiar zagrożeń...*op. cit., s. 119.

Innym zagrożeniem naturalnym są trąby powietrzne. To nagłe powstanie intensywnego wiru powietrza w kształcie leja, który swój początek ma na terenie ziemi lub wody, a sięga aż do chmury burzowej. Posiada średnicę od kilku do nawet kilkunastu metrów²²².

Wśród zagrożeń naturalnych należy także wyróżnić oblodzenie. To zjawisko zamarznięcia opadu atmosferycznego w postaci deszczu bądź śniegu, który spadał, gdy temperatura powietrza była wyższa niż 0 stopni Celsjusza, a następnie miał miejsce spadek temperatury poniżej zera²²³.

Kolejnym zagrożeniem naturalnym jest grad. To opad baryłek lodu, którego wielkość określana jest między 5 a 50 mm. Opady gradu zazwyczaj mają miejsce w okresie lata, powstają z chmur cumulonimbus, a poprzedza je silny wiatr²²⁴.

Jeszcze inne zagrożenie naturalne stanowią lokalne podtopienia, do których dochodzi, gdy skumulowanie intensywnych opadów deszczu przewyższa możliwości odpływu systemami drenującymi²²⁵.

Zagrożeniem naturalnym są także trzęsienia ziemi, powstające wskutek przemieszczania i rozdzielania się płyt tektonicznych, co niesie za sobą negatywne skutki²²⁶. Na terenie Europy do pomiaru intensywności trzęsienia ziemi używana jest dwunastostopniowa Europejska Skala Makrosejsmiczna (EMS – 98), którą przedstawiono w tabeli 10²²⁷. Pierwsze sześć stopni jest określone w zależności od skali trzęsienia ziemi i poziomu oddziaływania na ludzi, natomiast stopnie od 7 do 12 wskazują wpływ tego zjawiska na budynki, infrastrukturę i środowisko. Warto zaznaczyć, iż energia pojawiająca się podczas trzęsienia jest mierzona poprzez sejsmometry, a wyrażana za pomocą stopni magnitudy²²⁸.

²²² <https://www.ekologia.pl/wiedza/slowniki/leksykon-ekologii-i-ochrony-srodowiska/traba-powietrzna>, (dostęp: 02.12.21 r.).

²²³ *Gololeź*, <https://imgw.isok.gov.pl/mapy-zagrozen-i-ryzyka/zagrozenia-meteorologiczne/gololez.html>, (dostęp: 02.12.21 r.).

²²⁴ B. Kaczmarczyk, *Współczesny wymiar zagrożeń...* op. cit., s. 120-121.

²²⁵ Ibidem, s. 120.

²²⁶ *Trzęsienie ziemi*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/trzesienia-ziemi>, (dostęp: 02.12.21 r.).

²²⁷ <https://www.pgi.gov.pl/mogepl-home/o-monitoringu-geodynamicznym/sejsmologia/9727-skale-i-skutki-trzesien-ziemi.html>, (dostęp: 03.12.21 r.).

²²⁸ Ibidem.

Tabela 10. Europejska Skala Makrosejsmiczna

Stopień		Charakterystyka
I	NIEODCZUWALNE	Drgania nieodczuwalne, rejestrowane tylko przez przyrządy.
II	MAŁO ODCZUWALNE	Drgania odczuwalne przez pojedyncze osoby przebywające w budowlach na wyższych piętrach i będące w stanie spoczynku.
III	SŁABE	Drgania odczuwalne jako kołysanie przez nieliczne osoby przebywające w budynkach.
IV	POWSZECHNIE ODCZUWALNE	Drgania odczuwalne przez większość osób w budynkach. Obserwuje się lekkie kołysanie przedmiotów wiszących, drżenie szyb i naczyń. Drgania odczuwalne przez nieliczne osoby znajdujące się na zewnątrz.
V	SILNE	Drgania odczuwalne przez wszystkie osoby znajdujące się w budynkach z powodu kołysania się budynków. Następuje kołysanie przedmiotów wiszących i przesuwanie mebli. Osoby śpiące wybudzają się. Na zewnątrz odczuwalne przez wiele osób.
VI	LEKKO NISZCZĄCE	Powszechnie odczuwalne: - wewnątrz budynków (w budynkach obrazy spadają ze ścian, przesuwają i przewracają się meble, wiele ludzi opuszcza budynek) - na zewnątrz (na budynkach powstają rysy w otynkowaniu, odpadanie tynku)
VII	NISZCZĄCE	Wewnątrz budynków, znaczne szkody, w mieszkaniach wszystkie przedmioty poprzesuwane i przewracane; ludzie w panice opuszczają budynki, pojawiają się rysy i spękania w murach, spadają dachówki,
VIII	BARDZO NISZCZĄCE	Budynki murowane ulegają poważnym uszkodzeniom. Wieże i kominy przewracają się. Budynki drewniane ulegają znacznym deformacjom.
IX	DESTRUKCYJNE	Mocne budynki murowane ulegają zawaleniu
X	BARDZO DESTRUKCYJNE	Większość budynków ulega zniszczeniu aż do fundamentów. Drogi, mosty, tory kolejowe ulegają deformacji i są poważnie uszkodzone.
XI	PUSTOSZĄCE	Budynki murowane zniszczone w całości. Zniszczeniu ulegają wały ziemne, rurociągi, szyny kolejowe. Zmiany w topografii terenu
XII	CAŁKOWICIE PUSTOSZĄCE	Wszystkie konstrukcje ulegają całkowitemu zniszczeniu. Olbrzymie zmiany topograficzne. Liczne obrywy skalne, osuwiska. Poważne zmiany w sieci wodnej i wodach podziemnych.

Źródło: <https://www.pgi.gov.pl/mogepl-home/o-monitoringu-geodynamicznym/sejsmologia/9727-skale-i-skutki-trzesien-ziemi.html>, (dostęp: 03.12.21 r.).

Skala Richtera jest to skala umożliwiającą pomiar ilości energii uwalnianej podczas wstrząsów. Jest niezbędna do wskazania intensywności zdarzenia, a także określenia możliwych skutków dla osób, aby udzielić im niezbędnej pomocy i wykonać czynności ratunkowe. Skala Richtera została przedstawiona w tabeli 11.

Tabela 11. Skala Richtera

Magnituda	Skutki	Średnia liczba trzęsień rocznie
<2,0	Najmniejsze wstrząsy, nieodczuwalne przez człowieka ani przez sejsmograf.	ok. 2 920 000 (8000 dziennie)
2,0–3,4	Wstrząsy nieodczuwalne dla człowieka, lecz rejestrowane przez sejsmograf.	ok. 800 000
3,5–4,2	Bardzo małe wstrząsy, odczuwalne tylko przez niektórych ludzi.	ok. 30 000
4,3–4,8	Wstrząsy odczuwalne przez większość osób, nieszkodliwe.	ok. 4 800
4,9–5,4	Wstrząsy odczuwalne przez wszystkich, powoduje bardzo niewielkie zniszczenia.	ok. 1 400
5,5–6,1	Średnie wstrząsy, powodujące mniejsze uszkodzenia budynków.	ok. 500
6,2–6,9	Duże wstrząsy, powodujące znaczne zniszczenia.	ok. 100
7,0–7,3	Poważne zniszczenia.	ok. 15
7,4–8,0	Ogromne zniszczenia.	ok. 4
8,1–8,9	Ogromne zniszczenia, katastrofalne skutki dla wielu krajów.	ok. 1
≥9,0	Trzęsienie, które może zburzyć wszystkie miasta na terenie większym niż kilkanaście tysięcy kilometrów kwadratowych.	ok. raz na 20 lat

Źródło: <https://www.pgi.gov.pl/mogepl-home/o-monitoringu-geodynamicznym/sejsmologia/9727-skale-i-skutki-trzesien-ziemi.html>, (dostęp: 03.12.21 r.).

Poprzez zagrożenia cywilizacyjne należy rozumieć niebezpieczeństwa związane z działalnością ludzką. Są one pokłosiem błędów ludzi, ich przypadkowego bądź celowego działania, niewłaściwego funkcjonowania urządzeń technicznych, a także negatywnego oddziaływania osób na środowisko naturalne²²⁹. J. Falecki wskazuje że zagrożeniami cywilizacyjnymi są pożary, katastrofy i awarie techniczne, epidemie chorób, skażenia przemysłowe oraz zagrożenia ekologiczne²³⁰.

Pożar został zdefiniowany jako niekontrolowany proces spalania materiałów pochodzenia zarówno organicznego, jak i nieorganicznego w miejscu do tego

²²⁹Charakterystyka współczesnych...op. cit., <https://ssl-administracja.sgh.waw.pl/pl/SSPOiOIN/oib/Strony/charakterystyka-zagrozen.aspx>, (dostęp: 06.12.21 r.).

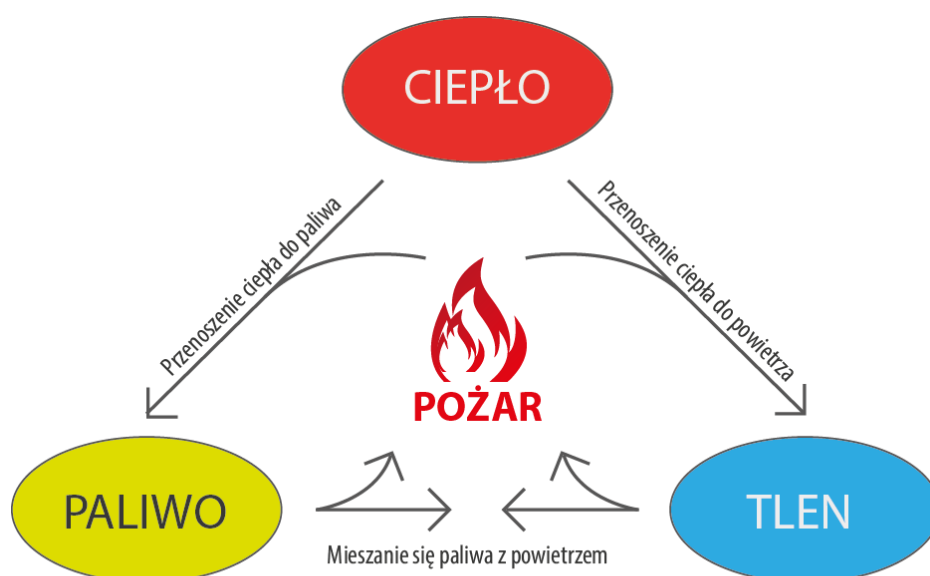
²³⁰ J. Falecki, *Zagrożenia niemilitarne*...op. cit., s. 58.

nieprzeznaczonym²³¹. Żywiół rozprzestrzenia się w sposób niekontrolowany, stwarzając ogromne niebezpieczeństwo dla życia i zdrowia ludzi, a także dla mienia. Można wyróżnić dwa typy pożarów: pochodzenia naturalnego i spowodowane działaniem ludzkim²³². Biorąc pod uwagę wielkość tego zagrożenia, pożary dzielimy na: bardzo duże, duże, średnie, małe, blokowe, otwarte, przestrzenne, podpowierzchniowe, ukryte, wewnętrzne, wierzchołkowe, w zarodku oraz zewnętrzne²³³.

Do powstania pożaru niezbędne jest zaistnienie tzw. trójkąt spalenia (rysunek 6.), a także odpowiednie warunki do jego podtrzymania. Są to²³⁴:

- materiał palny;
- utleniacz;
- źródło energii.

Rysunek 6. Trójkąt spalenia

Źródło: *Co to jest...op. cit.*, <http://zgasrzyko.pbox.pl/pl/831/co-to-jest-pozar-.html>, (dostęp: 06.12.21 r.).

²³¹ *Co to jest pożar?*, <http://zgasrzyko.pbox.pl/pl/831/co-to-jest-pozar-.html>, (dostęp: 06.12.21 r.).

²³² *Co to jest pożar?*, <https://www.osp.com.pl/mazowieckie/gostyninski/Sanniki/OSP-Czyzew/aktualnosci/media/1627/Co-to-jest-pozar>, (dostęp: 06.12.21 r.).

²³³ *Ibidem*.

²³⁴ *Jak powstaje pożar?*, <https://pliszka.pl/akademia/jak-powstaje-pozar/>, (dostęp: 06.12.21 r.).

Do zagrożeń cywilizacyjnych należą katastrofy i awarie techniczne. Poprzez katastrofę należy rozumieć nieprzewidywalne, niespodziewane zdarzenie niosące za sobą tragiczne skutki zarówno w ludziach, jak i materialne²³⁵. Natomiast awaria jest to sytuacja w czasie niekontrolowanego zdarzenia związanego z eksploatacją urządzeń technologicznych, instalacji, materiałów, a także podczas transportu oraz magazynowania²³⁶. Można wyróżnić kilka typów katastrof, które zaprezentowano na schemacie 10.

Schemat 10. Rodzaje katastrof

Źródło: opracowanie własne na podstawie: O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć, Vademecum Bezpieczeństwa, Wydawnictwo Libron, Kraków 2018, s. 366-370.

Zgodnie z definicją zaproponowaną w ustawie o stanie klęski żywiołowej awaria techniczna „to gwałtowne, nieprzewidziane uszkodzenie lub zniszczenie obiektu budowlanego, urządzenia technicznego lub systemu urządzeń technicznych powodujące przerwę w ich używaniu lub utratę ich właściwości”²³⁷.

Katastrofa budowlana to nagłe uszkodzenie całego budynku bądź jego znacznej części, a także zniszczenie elementów konstrukcji, części formujących,

²³⁵ *Awarie i katastrofy*, <https://www.mostostal.waw.pl/files/1048997113/17.4.-awarie-i-katastrofy-mostostal.pdf>, (dostęp: 06.12.21 r.).

²³⁶ Ibidem.

²³⁷ Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej, Dz.U. 2002 nr 62 poz. 558 z późn. zm., art. 3.

ścianek, konstrukcji rusztowań czy obudowy wykopów. Bezpośrednim skutkiem takiego zdarzenia są straty materialne, a także zagrożenie dla życia osób. Jako główne przyczyny można wskazać błędy przy projektowaniu obiektów, niewłaściwe wykonywanie prac budowlanych czy wykorzystywanie budynków, a także zdarzenia losowe²³⁸.

Katastrofa lotnicza, nazywana również wypadkiem lotniczym, to zdarzenie, które zaistniało w przedziale czasowym mierzonym wejściem z zamiarem lotu chociaż jednej osoby na pokład statku powietrznego i opuszczeniem pokładu przez ostatniego pasażera. O katastrofie lotniczej mówi się, jeżeli²³⁹:

- ktokolwiek z podróżujących doznał ciężkiego uszczerbku bądź poniósł śmierć na miejscu;
- samolot lub inny statek powietrzny został zniszczony lub uszkodzono elementy konstrukcji;
- statek powietrzny zaginął bądź znajduje się w miejscu niedostępnym.

Katastrofa drogowa jest zdarzeniem drogowym z dużą liczbą ofiar. Bezpośrednio jest związana z przemieszczaniem osób, a także przewożeniem towarów. Głównymi przyczynami katastrof drogowych są stosowanie nadmiernej prędkości przez kierujących pojazdami oraz nieprzestrzeganie istniejących przepisów²⁴⁰.

Katastrofa kolejowa w ujęciu P. Hachulskiego to nagłe zdarzenie zakłócające ruch kolejowy, a także powodujące straty dla życia i zdrowia wielu osób oraz mienia znacznej wartości²⁴¹. Przyczynami powstawania zdarzeń tego typu są sytuacje losowe, wyeksploatowane lub źle użytkowane składy czy wady techniczne²⁴².

Katastrofa przemysłowa pojawia się nagle, a głównymi przyczynami awarii są niewłaściwe składowanie odpadów, słaby stan techniczny urządzeń, a także niezgodne z przepisami użytkowanie urządzeń przemysłowych. Wówczas może dojść do rozprzestrzenienia się trujących substancji, a co za tym idzie skażenia środowiska,

²³⁸ O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopec, *Vademecum...*op. cit., s. 368.

²³⁹ *Ibidem*, s. 368.

²⁴⁰ *Ibidem*, s. 369.

²⁴¹ *Katastrofy kolejowe*, <http://www.zielona-gora.po.gov.pl/index.php?id=36&ida=8085>, (dostęp: 18.12.21 r.).

²⁴² O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopec, *Vademecum...*op. cit., s. 369.

zatrucia bądź śmierci ludzi czy zwierząt. Na tego rodzaju zagrożenie narażone są przede wszystkim aglomeracje miejskie²⁴³.

Zagrożenie cywilizacyjne stanowią również epidemie, które należy rozumieć jako pojawienie się na określonym terytorium i w konkretnym czasie zachorowań osób na chorobę zakaźną w liczbie większej niż występująca we wcześniejszych okresach lub niewystępującą wcześniej wcale^{244,245}. Pojawienie się ognisk zapalanych może być pokłosiem stanów nadzwyczajnych lub innych zdarzeń. Za główne przyczyny powstania epidemii należy uznać celową działalność zorganizowanych grup przestępczych, naturalne występowanie patogenów²⁴⁶, migracje oraz przemieszczanie się osób, nieprzestrzeganie przepisów sanitarno-epidemiologicznych oraz weterynaryjnych, oddziaływanie chorób odzwierzęcych, przypadkowe wprowadzenie do środowiska patogenu²⁴⁷.

Odrębną grupę tworzą zagrożenia terrorystyczne. Termin „terroryzm” pochodzi od łacińskiego słowa *terrere*, co znaczy strach, przerażenie²⁴⁸. Terroryzm oznacza „działalność zwykle małych, ekstremistycznych ugrupowań, które za pomocą zabójstw, zagrożeń śmiercią, mordów politycznych, porwania zakładników, uprowadzeń samolotów i innych podobnych środków potępianych przez społeczność międzynarodową usiłują zwrócić uwagę opinii publicznej na wysuwane przez siebie hasła bądź też wymusić na rządach państw, w których działają, określone ustępstwa lub świadczenia na swoją korzyść”²⁴⁹. Natomiast kluczowe pojęcie „zdarzenia o charakterze terrorystycznym”, zgodnie z zapisem ustawy z dnia 10 czerwca 2016 roku o działaniach antyterrorystycznych, oznacza „sytuację, co do której istnieje podejrzenie, że powstała na skutek przestępstwa o charakterze terrorystycznym, o którym mowa w art. 115 § 20 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny lub zagrożenie zaistnienia takiego przestępstwa”²⁵⁰. Przestępstwo o charakterze terrorystycznym zostało zdefiniowane w kodeksie karnym

²⁴³ Ibidem, 370.

²⁴⁴ *Epidemia*, <https://www.labtestsonline.pl/slownik/epidemia>, (dostęp: 20.12.21 r.).

²⁴⁵ Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, Dz. U. 2008 nr 234 poz. 1570 z późn. zm., art. 1.

²⁴⁶ *Plan zarządzania kryzysowego dla powiatu kaliskiego*, s. 8.

²⁴⁷ *Plan zarządzania kryzysowego dla miasta Kalisza*, s. 15.

²⁴⁸ I. Resztak, *Zjawisko terroryzmu*, w: Prokuratura i Prawo, Warszawa 2012, s. 148.

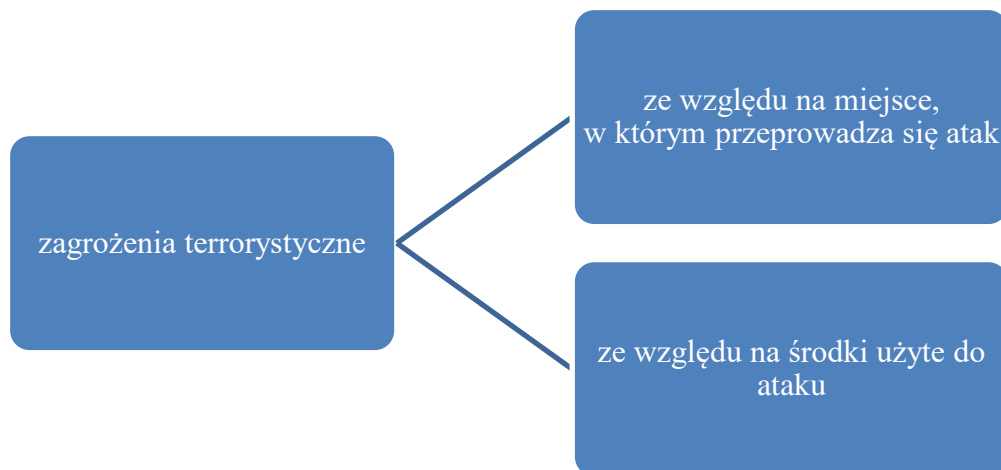
²⁴⁹ Ibidem, s. 149.

²⁵⁰ Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych, Dz. U. 2016 poz. 904 z późn. zm., art. 2.

jako „czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu: poważnego zastraszenia wielu osób, zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności, wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej, a także groźba popełnienia takiego czynu.²⁵¹”

Podział zagrożeń terrorystycznych został zaprezentowany na schemacie nr 11.

Schemat 11. Podział zagrożeń terrorystycznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Falecki, Zagrożenia niemilitarne...op. cit., s. 58.

Schemat wskazuje na dwa główne podziały zdarzeń o charakterze terrorystycznym. Ze względu na miejsce, w którym przeprowadza się atak, można wyróżnić²⁵²:

- atak terrorystyczny z powietrza;
- atak terrorystyczny na morzu;
- atak terrorystyczny na lądzie.

²⁵¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, Dz. U. 1997 nr 88 poz. 553 z późn. zm., art. 115.

²⁵² J. Falecki, *Zagrożenia niemilitarne...op. cit.*, s. 58.

Natomiast z uwagi na środki użyte do ataku można mówić o²⁵³:

- biologicznym ataku terrorystycznym;
- chemicznym ataku terrorystycznym;
- radiologicznym ataku terrorystycznym;
- cyberterroryzmie.

Z zebranych materiałów wynika, iż celem ataków o charakterze terrorystycznym mogą stać się kluczowe instytucje publiczne, infrastruktura krytyczna, ośrodki gospodarcze, a także budynki, których uszkodzenie albo zniszczenie spowoduje ogromne zagrożenie dla bezpieczeństwa powszechnego ludzi, a także obiekty należące do Ministerstwa Obrony Narodowej, placówki dyplomatyczne czy kluczowe dla bezpieczeństwa państwa zakłady i instytucje. Wśród najczęściej stosowanych podczas ataków terrorystycznych metod wyróżniamy²⁵⁴:

- zamachy samobójcze;
- podkładanie ładunków wybuchowych;
- porwania samolotów, pojazdów;
- porwania zakładników.

Jednakże biorąc pod uwagę nieprzewidywalność działania terrorystów, należy zakładać wykorzystanie przez nich również innych metod ataków: skażenie ujęć wody, atak biologiczny bądź chemiczny. Użycie przez zamachowców statków powietrznych czy innych środków komunikacji, zarówno naziemnych, jak i powietrznych, może spowodować ogromne zniszczenia, a także doprowadzić do powstania sytuacji kryzysowej²⁵⁵.

Działanie terrorystyczne obejmuje cztery fazy, które przedstawiono na schemacie 12.

²⁵³ Ibidem.

²⁵⁴ Z. Grzywna, *Zwalczanie współczesnych zagrożeń przy udziale Sił Zbrojnych RP*, w: *Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka*, Kraków 2013, s. 12-13.

²⁵⁵ Ibidem, s. 14.

Schemat 12. Fazy działania terrorystycznego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Z. Grzywna, *Zwalczanie współczesnych zagrożeń...* op. cit., s. 13.

Pierwszy etap wiąże się z wybraniem przez zamachowców obiektu ataku. Następnie wykonywane są działania mające na celu rozpoznanie obiektu ataku poprzez prowadzenie obserwacji, fotografowanie, kontrolę rejonu pobliskiego, sprawdzanie zabezpieczeń w wybranym obiekcie, uzyskiwanie kontaktu z pracownikami tego miejsca, uzyskiwanie informacji dotyczących kluczowych punktów, a także systemu łączności. Trzecim etapem jest przygotowanie ataku polegające na zaplanowaniu logistyki ataku. Ostatni, kluczowy element, wiąże się z realizacją zamachu trwającą od momentu przybycia terrorystów na wybrane terytorium do zakończenia wykonania ataku²⁵⁶.

Do ostatniej grupy zagrożeń niemilitarnych, społecznych, zaliczamy: masowe migracje, proliferacje broni masowego rażenia, przemyt innych materiałów niebezpiecznych, przestępczość zorganizowaną²⁵⁷, a także bezdomność, bezrobocie, alkoholizm, narkomanię, wykluczenie społeczne, prostytucję, przemoc w rodzinie²⁵⁸.

Bezrobocie w *Encyklopedii PWN* zostało zdefiniowane jako „zjawisko braku pracy zarobkowej dla osób zdolnych do pracy i gotowych do jej podjęcia na typowych

²⁵⁶ Ibidem, s. 13-14.

²⁵⁷ J. Falecki, *Zagrożenia niemilitarne...* op. cit., s. 59.

²⁵⁸ A. Gdula, *Zagrożenia bezpieczeństwa społecznego w XXI w.*, w: Kwartalnik Bellona, Warszawa 2017, s. 24-25.

warunkach płacowych występujących w gospodarce”²⁵⁹. Potocznie bezrobotnym nazywa się osobę, która usilnie poszukuje pracy zarobkowej, jednakże z uwagi na brak ofert jej nie wykonuje. W znaczeniu prawnym poprzez osobę bezrobotną rozumie się osobę zarejestrowaną we właściwym urzędzie i posiadającą status bezrobotnego²⁶⁰. To właśnie bezrobocie jest bardzo poważnym zagrożeniem społecznym, a także czynnikiem powodującym rozwarstwienie społeczne²⁶¹. Ogólnie wyróżniamy kilka typów bezrobocia, które zaprezentowano na schemacie 13.

Schemat 13. Rodzaje bezrobocia

Źródło: opracowanie własne na podstawie: P. Siejka-Wieczerycka, Bezrobocie zagrożeniem bezpieczeństwa społecznego...op. cit., s. 314-315.

O bezrobociu przymusowym mówimy, gdy osoba chciałaby znaleźć pracę i ją podjąć, gdyż ze względu na sytuację na rynku pracy utraciła zatrudnienie. Bezrobocie dobrowolne wiąże się z chęcią znalezienia pracy, jednakże na warunkach lepszych niż proponowane. Bezrobocie całkowite występuje wówczas, gdy osoba zdolna do pracy i dyspozycyjna nie jest w stanie uzyskać właściwego zatrudnienia, mimo że poszukuje pracy.

Ze względu na przyczynę bezrobocia dzielimy je również na²⁶²:

- frykcyjne, nazywane również przejściowym, wynoszące 3-5%;
- strukturalne, wynikające ze strukturalnego (umiejętności, wiedza i poziom wykształcenia) niedopasowania bezrobotnych do rynku pracy;
- koniunkturalne, związane z chwilowym brakiem popytu na pracę zarobkową;

²⁵⁹ *Bezrobocie*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/bezrobocie;3876818.html>, (dostęp: 22.12.21 r.).

²⁶⁰ P. Siejka-Wieczerycka, *Bezrobocie zagrożeniem bezpieczeństwa społecznego – stan w Polsce po 2005 roku*, w: *Journal of Modern Science*, Józefów 2015, s. 314.

²⁶¹ *Ibidem*.

²⁶² *Ibidem*.

- klasyczne, pojawiające się wtedy, gdy są zbyt wysokie płace realne zatrudnionych osób.

Zjawisko bezrobocia można również podzielić ze względu na czas trwania.

Wyróżnia się²⁶³:

- krótkookresowe – brak zatrudnienia nie jest dłuższy niż trzy miesiące;
- średniookresowe – brak pracy od 3 do 12 miesięcy;
- długookresowe – osoba nie posiada zatrudnienia powyżej roku;
- chroniczne, nazywane także długotrwałym; długi okres bez pracy powoduje niemożność jej podjęcia;
- sezonowe – związane z warunkami klimatycznymi i potrzebą zatrudnienia w okresach produkowania żywności;
- wtórne – ponowne rejestrowanie osób we właściwych urzędach.

Biorąc pod uwagę zasięg terytorialny, można wyróżnić bezrobocie: lokalne, regionalne oraz powszechne²⁶⁴.

Nadmierne spożywanie alkoholu jest jednym z największych zagrożeń społecznych współczesnego świata²⁶⁵. Zgodnie z definicją zaproponowaną przez Światową Organizację Zdrowia alkoholizmem nazywamy „każdą formę picia, która przekracza tradycyjne i zwyczajowe stosowanie alkoholu, wykracza poza istniejące w danej wspólnocie normy społeczne dotyczące picia, niezależnie od czynników etiologicznych prowadzących do tego rodzaju zachowań, niezależnie również od tego, w jakim stopniu te czynniki etiologiczne związane są z dziedzicznością czy nabytymi wpływami patofizjologicznymi i metabolicznymi”²⁶⁶.

Warto zaznaczyć, że w początkowej fazie spożywania alkoholu daje on uczucie ulgi, radości i przyjemnych doznań. Jednakże wraz z upływem czasu człowiek zaczyna potrzebować tej używki w celu poprawy swojego samopoczucia. Nadmierne spożywanie alkoholu staje się sposobem rozładowywania emocji i zaczyna być traktowane jako swoiste antidotum. Człowiek zamiast radzić sobie z problemami życia codziennego, spożywa alkohol, co daje mu ukojenie. Potencjalna

²⁶³ Ibidem.

²⁶⁴ Ibidem.

²⁶⁵ A. Gdula, *Zagrożenia bezpieczeństwa...* op. cit., s. 28.

²⁶⁶ *Leczenie alkoholizmu - przeczytaj na czym polega terapia alkoholizmu?*, <https://leczenie-uzaleznien.wroclaw.pl/artykuly/leczenie-uzaleznien-wroclaw>, (dostęp: 22.12.21 r.).

osoba uzależniona od alkoholu twierdzi, że jeśli tylko zechce, może przestać pić. Jednakże rzeczywistość jest zupełnie inna, co doprowadza do niekontrolowanego spożywania alkoholu. Alkoholik żyje w świecie pełnym iluzji i zaprzeczeń, próbuje wyprzeć fakt, iż jest uzależniony od alkoholu²⁶⁷.

Do zagrożeń społecznych zalicza się także narkomanię. Zgodnie z definicją zaproponowaną w ustawie z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii narkomanią nazywamy „stałe lub okresowe używanie w celach innych niż medyczne środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, w wyniku czego może powstać lub powstało uzależnienie od nich”²⁶⁸. Jest to jedno z najbardziej niebezpiecznych zagrożeń społecznych, gdyż stanowi masowe i dynamicznie rozwijające się zjawisko. Elementami sprzyjającymi sięganiu po narkotyki są: uzależnienie od innych używek, konflikty, nieporozumienia, niepowodzenia, brak autorytetu, poszukiwanie wolności, chęć poznania czegoś nowego, brak akceptacji, a także wiele innych. Mechanizm rozwijania uzależnienia od narkotyków jest nazywany skrótowo KKK – co oznacza utratę kontroli, kontynuację oraz kompulsję²⁶⁹. Uzależnienie od narkotyków można podzielić na kilka faz, co zostało zaprezentowane na schemacie nr 14.

Schemat 14. Fazy uzależnienia od narkotyków

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Narkomania, <https://www.medonet.pl/zdrowie,narkomania---definicja--fazy--przyczyny--leczenie,artykul,1729888.html>, (dostęp: 22.12.21 r.).

Pierwsza faza, inicjacji, dotyczy ludzi, którzy chociaż raz w swoim życiu sięgnęli po narkotyki. W kolejnym etapie, eksperymentalnym, następuje próbowanie

²⁶⁷ A. Gdula, *Zagrożenia bezpieczeństwa...*op. cit., s. 28-29.

²⁶⁸ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, Dz. U. 2005 nr 179 poz. 1485 z późn. zm., art. 4.

²⁶⁹ A. Gdula, *Zagrożenia bezpieczeństwa...*op. cit., s. 29.

różnorodnych typów substancji o działaniu psychoaktywnym, przy czym dla niektórych może to być ostatni etap, gdyż osoby takie mogą nie chcieć dalej zażywać narkotyków. W etapie zażywania osoba sięga po środki psychoaktywne, co zaczyna powodować negatywne skutki w życiu materialnym, społecznym, zawodowym, a także zdrowotnym. W ostatnim etapie osoba uzależniona od narkotyków nie jest w stanie odmówić przyjęcia kolejnej dawki, odczuwa głód narkotykowy i połączone z nim stany lękowe, nerwowość, a także depresję²⁷⁰.

Zagrożenie społeczne niesie także bezdomność. Zgodnie z definicją zawartą w *Encyklopedii PWN* jest to „zjawisko społeczne polegające na braku domu lub miejsca stałego pobytu gwarantującego jednostce lub rodzinie poczucie bezpieczeństwa, zapewniającego schronienie przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi i zaspokojenie podstawowych potrzeb na poziomie uznawanym w danym społeczeństwie za wystarczający”²⁷¹. P. Koegel i A. Burnan, badając złożone zjawisko, jakim jest bezdomność, wyróżnili kilka jej rodzajów (schemat 15.)²⁷².

Schemat 15. Rodzaje bezdomności

Źródło: opracowanie własne na podstawie: B. Moraczewska, *Bezdomność...op. cit.*, s. 115.

Bezdomności krótkotrwałej doświadczyć można na skutek utraty miejsca zamieszkania w wyniku nagłego, niespodziewanego zdarzenia. O bezdomności okresowej, nazywanej również cykliczną, niewiele wiadomo, mimo że nie należy

²⁷⁰ *Narkomania...op. cit.*, (dostęp: 22.12.21 r.).

²⁷¹ *Bezdomność*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/bezdomnosc;3876751.html>, (dostęp: 22.12.21 r.).

²⁷² B. Moraczewska, *Bezdomność. Definicja, problemy, rozwiązania obecne oraz historyczne odwołanie do ludzi luźnych*, w: *Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość.*, Gdańsk 2013, s. 115.

do rzadkich zjawisk. Bezdomność długotrwała jest spowodowana skumulowaniem wielu negatywnych czynników, np. chorobą psychiczną, ale też może wiązać się z własnym wyborem bezdomnego.

Biorąc pod uwagę kryterium przyczyny, można wyróżnić trzy typy bezdomności²⁷³:

- dobrowolną – jest to efekt własnego wyboru;
- spowodowaną przyczynami obiektywnymi – które nie są w jakikolwiek sposób zależne od człowieka;
- spowodowaną rozwojem cywilizacyjnym.

Wśród zagrożeń społecznych ważne miejsce zajmują migracje. Termin ten pochodzi od łacińskiego słowa *migratio*, co znaczy wędrówkę. Zjawisko migracji towarzyszyło ludzkości od zawsze, jednakże jej uwarunkowania ulegały modyfikacji na przestrzeni lat. Niegdyś jej głównym powodem były wojny czy klęski żywiołowe, natomiast obecnie przyczyny są zupełnie inne. Biorąc pod uwagę współczesne powody migrowania, można wyróżnić trzy główne jego przyczyny (schemat 16.)²⁷⁴.

Schemat 16. Przyczyny współczesnych procesów migracyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: A. Skrabacz, *Migracje XXI wieku...op. cit.*, s. 80-81.

Przyczyny ekonomiczne i demograficzne wpływające na pojawienie się zjawiska migracji to przede wszystkim ubóstwo, bezrobocie, niewłaściwa opieka zdrowotna, zbyt niskie zarobki czy wyż demograficzny. Wówczas ludzie przemieszczają się w celu poprawy warunków życia, znalezienia lepszego miejsca pracy, a także w celach rozwojowych. Do przyczyn politycznych migracji zaliczamy:

²⁷³ Ibidem.

²⁷⁴ A. Skrabacz, *Migracje XXI wieku jako wyzwanie dla bezpieczeństwa Polski oraz Unii Europejskiej*, w: *Społeczne konteksty bezpieczeństwa*, Warszawa 2019, s. 80.

korupcję, łamanie praw człowieka, a także wszelkie niebezpieczeństwa dla życia i zdrowia ludzi. Ostatnim rodzajem przyczyn migracyjnych są czynniki społeczno-kulturowe, np. dyskryminacja ze względu na wiek czy przynależność etniczną²⁷⁵. Uogólniając, zjawisko migracji istnieje we wszystkich typach społeczeństw, ma miejsce od wieków, gdyż ludzie zawsze się przemieszczali, dotyczy zarówno pojedynczych osób, jak i grup, a jego przyczynami są różne czynniki, powodujące złożone skutki²⁷⁶.

Jednym z zagrożeń społecznych jest proliferacja broni masowego rażenia. Słowo pochodzi od angielskiego *proliferation*, co oznacza rozprzestrzenienie. Poprzez proliferację broni masowego rażenia należy rozumieć „rozprzestrzenianie broni masowego rażenia (BMR) oraz środków jej przenoszenia do tzw. krajów ryzyka. Przedmiotem proliferacji są także materiały, surowce, urządzenia i wiedza, które mogą mieć podwójne zastosowanie, tzn. zarówno w sektorze cywilnym, jak i wojskowym”²⁷⁷. BMR jest to broń jądrowa, biologiczna, chemiczna oraz radiologiczna²⁷⁸.

Przestępczość zorganizowana została zdefiniowana przez Konwencję Narodów Zjednoczonych z 2000 roku przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej jako „zorganizowana grupa przestępcza, która posiada strukturę grupową, składającą się z trzech lub więcej osób, istniejącą przez pewien okres czasu oraz działającą w porozumieniu w celu popełnienia jednego lub więcej poważnych przestępstw, określonych na podstawie niniejszej konwencji, dla uzyskania, w sposób bezpośredni lub pośredni, korzyści finansowej lub innej korzyści materialnej”²⁷⁹. Warto zaznaczyć, że istnieje wiele definicji tak szeroko rozumianego zjawiska, jakim jest przestępczość zorganizowana. W polskim ustawodawstwie termin ten został po raz pierwszy użyty w art. 5 ustawy o ochronie obrotu gospodarczego z dnia 12

²⁷⁵ Ibidem, s. 80-81.

²⁷⁶ Ibidem, s. 81.

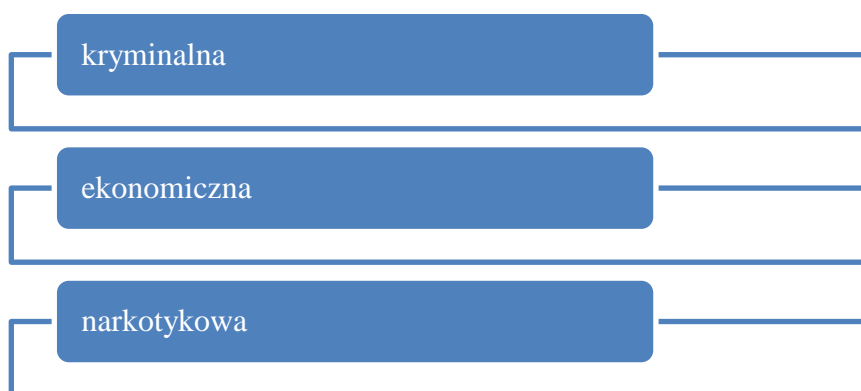
²⁷⁷ *Przeciwdziałanie proliferacji BMR*, <https://www.abw.gov.pl/pl/zadania/przeciwdzialanie-proli/8,Przeciwdzialanie-prolifracji-BMR.html>, (dostęp: 28.12.21 r.).

²⁷⁸ *Przeciwdziałanie proliferacji broni masowego rażenia*, <https://www.iaml.com.pl/wiedza/przeciwdzialanie-prolifracji-broni-masowego-razenia/>, (dostęp: 28.12.21 r.).

²⁷⁹ Z. Lach, *Potencjał zagrożeń kryzysowych państw i regionów świata*, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2010, s. 142.

października 1994 roku²⁸⁰. Mimo różnorodnych definicji można wyróżnić kilka głównych elementów przestępczości zorganizowanej: prowadzenie zaplanowanych działań mających na celu uzyskanie korzyści materialnych, posiadanie nieograniczonych możliwości, zasięgu oraz obszaru działań, a także wykorzystywanie przemocy²⁸¹. Przestępczość zorganizowaną można podzielić na kilka rodzajów, co zostało ukazane na schemacie 17.

Schemat 17. Rodzaje przestępczości zorganizowanej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Żuber, *Przestępczość zorganizowana i jej zwalczanie*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych, Wrocław 2012, s. 104.

Przestępczość kryminalna rozumiana jest jako „działanie przestępcze podejmowane przez osoby lub grupy osób, które z przestępstwa uczyniły sobie źródło stałego lub dorywczego dochodu, nie mając jednak zamiaru wprowadzania tego dochodu w legalny obrót, poprzestając na konsumpcji”²⁸².

Przestępczość ekonomiczna, nazywana również gospodarczą, została zdefiniowana „jako czyn zabroniony, godzący lub zagrażający ponadindywidualnym dobrom w sferze życia gospodarczego, polegający na naruszeniu zaufania związanego z pozycją sprawcy lub instytucją życia gospodarczego, grożący utratą zaufania do systemu gospodarczego lub jego podstawowych instytucji. Przestępstwa gospodarcze naruszają interesy wszystkich uczestników obrotu gospodarczego

²⁸⁰ W. Mądrzejewski, *Przestępczość zorganizowana: system zwalczania*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2008, s. 34.

²⁸¹ P. Olbrycht, *Problematyka przestępczości zorganizowanej – jej socjologiczne źródła i społeczne uwarunkowania*, w: *Zeszyty Naukowe Ruchu Studenckiego Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych*, Wrocław 2016, s. 18.

²⁸² *Ibidem*, s. 20.

(przedsiębiorców i konsumentów), a także godzą w instytucje finansów publicznych”²⁸³.

Przestępczość narkotykowa nie została dotychczas w sposób kompleksowy zdefiniowana. Jednakże termin ten obejmuje przestępstwa popełniane przez osoby będące pod wpływem narkotyków, działania mające na celu uzyskanie środków na zakup narkotyków, a także działania nielegalnych rynków narkotykowych. Przestępczość narkotykowa obejmuje również sytuacje, w których zostały naruszone przepisy antynarkotykowe²⁸⁴.

Kolejnym omawianym zagrożeniem jest wykluczenie społeczne, oznaczające, iż nie każdy człowiek ma takie same możliwości i dostęp do różnorodnych usług, które umożliwiłyby prowadzenie życia na oczekiwanym, satysfakcjonującym poziomie²⁸⁵. Osobą wykluczoną społecznie nazywamy jednostkę, która mieszka pod względem geograficznym na danym terenie, jednakże z powodów niezależnych od niej nie może uczestniczyć w życiu społecznym, mimo że chciałaby brać w nim czynny udział²⁸⁶. Można wyróżnić trzy typy wykluczenia społecznego, co zostało zaprezentowane na schemacie 18.

Schemat 18. Typy wykluczenia społecznego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: R. Rauziński, T. Słodra-Gwiżdż, K. Szczygielski, Grupy szczególnie zagrożone wykluczeniem społecznym — aspekt demograficzny, w: Studia Politicae Universitatis Silesiensis, Katowice 2020, s. 80.

²⁸³Przestępczość gospodarcza – stanowisko Biura Służby Kryminalnej KGP, <https://isp.policja.pl/isp/aktualnosci/6062,Przestepczosc-gospodarcza-stanowisko-Biura-Sluzby-Kryminalnej-KGP.html>, (dostęp: 02.01.22 r.).

²⁸⁴M. Struzik, *Przestępstwa związane z narkotykami. Próba zdefiniowania zjawiska*, w: Serwis informacyjny narkomania, Warszawa 2007, s. 5.

²⁸⁵Wykluczenie społeczne: definicja, wpływ, przykłady, perspektywy na przyszłość, <https://www.liberties.eu/pl/stories/wykluczenie-spooleczne/43579>, (dostęp: 02.01.22 r.).

²⁸⁶R. Szarfenberg, *Definicje ubóstwa i wykluczenia społecznego*, <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/uiws/>, (dostęp: 02.01.22 r.).

Wykluczenie fizyczne dotyczy osób z niepełnosprawnością, a także chronicznie chorych oraz wymagających stałej pomocy. Wykluczenie strukturalne oznacza, że niektórzy posiadają dochody poniżej granicy ubóstwa lub są bezdomni czy bezrobotni. Wykluczenia normatywnego natomiast doświadczają osoby mające zatarg z prawem, związane z patologiami, uzależnione od alkoholu lub narkotyków²⁸⁷.

Wśród zagrożeń społecznych wymienia się także prostytutkę. Samo pojęcie „ prostytutka ” pochodzi z języka łacińskiego od słowa *prostitutio*, a oznacza uprawianie nierządu²⁸⁸. W literaturze znajdziemy również odniesienie do słowa *prostare*, co dosłownie oznacza „ stać przed czymś, wystawać, ofiarować się na sprzedaż ”²⁸⁹. Warto od razu zaznaczyć, że prostytutka jest bardzo powszechnym zjawiskiem²⁹⁰, gdyż jest obecna we wszystkich warstwach społecznych²⁹¹.

W *Encyklopedii PWN* zdefiniowano prostytutkę jako „ uprawianie stosunków seksualnych w celach zarobkowych ”²⁹². Natomiast Zbigniew Lew-Starowicz wyjaśnił ten termin jako „ różnorodne w formie kontakty hetero- lub homoseksualne uprawiane w celach zarobkowych z większą liczbą osób. Stosunek prostytucyjny traktowany jest w kategoriach rzeczowych (usługowych) i wyklucza więź emocjonalną ”²⁹³. Kazimierz Imieliński stwierdził, iż prostytutka „ cechuje się oddawaniem własnego ciała do dyspozycji większej liczbie osób celem osiągnięcia przez nie zadowolenia seksualnego i pobieraniem za to wynagrodzenia materialnego ”²⁹⁴. Każda z definicji prostytutki zawiera trzy kluczowe elementy, do których należą: otrzymanie zapłaty, brak jakiegokolwiek zaangażowania uczuciowego, a także świadczenie usług seksualnych²⁹⁵.

Kolejne zagrożenie społeczne stanowi przemoc w rodzinie. Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zagrożenie to zostało zdefiniowane jako

²⁸⁷ R. Rauziński, T. Sołdra-Gwiżdż, K. Szczygielski, *Grupy szczególnie...* op. cit., s. 80.

²⁸⁸ M. Kowalewska-Łukuć, *Prostytucja i czerpanie z niej korzyści majątkowych – analiza prawno-porównawcza*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2017, s. 1.

²⁸⁹ A. Szajna, *Nierząd uprawiany w celu osiągnięcia zysku – wybrane pojęcia i aspekty prawnopodatkowe*, w: *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach*, Katowice 2020, s. 94.

²⁹⁰ M. Gwara, *Prostytucja w aspekcie prawnym i jej skutki psychiczno-społeczne*, w: *Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji*, Olsztyn 2016, s. 131.

²⁹¹ A. Szajna, *Nierząd uprawiany w celu osiągnięcia zysku...* op. cit., s. 91.

²⁹² *Prostytucja*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/prostytucja;3962819.html>, (dostęp: 02.01.22 r.).

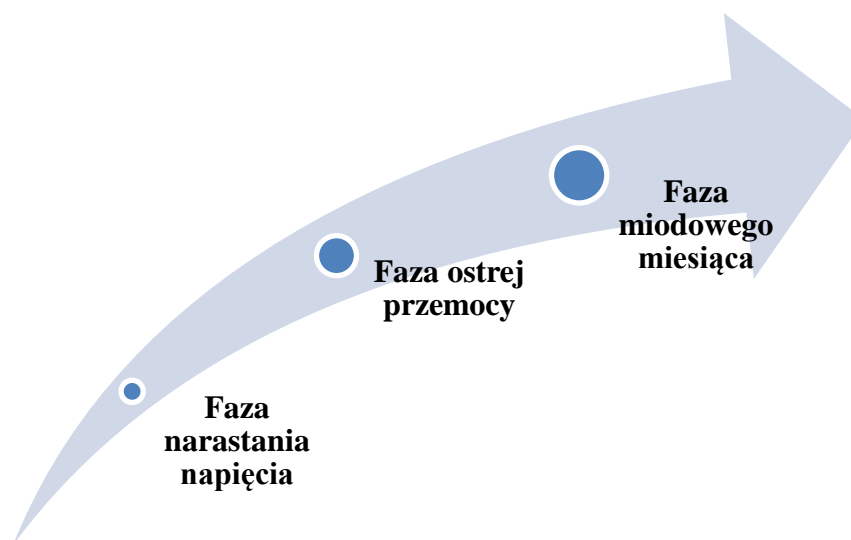
²⁹³ K. Charkowska, *Zjawisko prostytucji w doświadczeniach prostytuujących się kobiet*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2010, s. 12.

²⁹⁴ *Ibidem*, s. 12-13.

²⁹⁵ M. Kowalewska-Łukuć, *Prostytucja i czerpanie z niej korzyści...* op. cit., s. 1.

„jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób – członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”²⁹⁶. Psycholog Leonora E. Walker, obserwując zjawisko przemocy, wskazała trzy następujące po sobie fazy, które przedstawiono na schemacie 19²⁹⁷.

Schemat 19. Cykl przemocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Cykle przemocy w rodzinie, <http://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/30-cykle-przemocy-w-rodzinie>, (dostęp: 02.01.22 r.).

Pierwsza z faz, nazywana fazą narastania napięcia, objawia się zwiększeniem liczby konfliktów, a także wzrostem napięcia emocjonalnego w rodzinie. Partner staje się drażliwy, a każdy, nawet błahy, element jest powodem kolejnej sprzeczki. Wszelkie niepowodzenia i negatywne emocje wyładowywane są na rodzinie. Sprawca przemocy ewidentnie nie panuje nad swoimi emocjami. W drugiej fazie cyklu przemocy, zwanej przemocą ostrą, następuje eksplozja negatywnego i agresywnego

²⁹⁶ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493 z późn. zm., art. 2.

²⁹⁷ *Cykle przemocy...*op. cit., (dostęp: 02.01.22 r.).

zachowania partnera. Napięcie powstałe w poprzedniej fazie znajduje swoje ujście. Zachowanie sprawcy przemocy staje się nieprzewidywalne i niespodziewane. Ostatni etap – miesiąca miodowego ma miejsce, gdy sprawca zdaje sobie sprawę, że jego zachowanie przekroczyło maksymalną granicę. Wówczas diametralnie się zmienia, przeprasza partnera i żałuje swoich wcześniejszych poczynań. Jednak ta faza mija i ponownie dochodzi do pojawienia się fazy narastającego napięcia²⁹⁸.

3.3. Przyczyny (źródła), przebieg i skutki kryzysów i sytuacji kryzysowych

Warto zaznaczyć, że sytuacja kryzysowa „to zespół okoliczności zewnętrznych i wewnętrznych, wpływających na dany układ (system) w ten sposób, iż zaczyna się w nim i jest kontynuowany proces zmienny, w rezultacie czego dochodzi do zachwiania równowagi, a następnie jej przywrócenia dzięki podjętym środkom regulacji”²⁹⁹. Sytuacja kryzysowa najczęściej powstaje wskutek zagrożenia, katastrof naturalnych czy awarii technicznych. Ponadto do wystąpienia sytuacji kryzysowej może dojść w wyniku³⁰⁰:

- działań o charakterze terrorystycznym;
- proliferacji broni masowego rażenia;
- narkomanii;
- głodu;
- nadmiernych różnic kulturowych i religijnych;
- dysproporcji w rozwoju cywilizacyjnym i społecznym;
- zakłócenia porządku publicznego poprzez: manifestacje, blokady dróg, przejść granicznych, urzędów państwowych itp.;
- zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa lub bezpieczeństwa obywateli;
- zagrożenia wojną.

²⁹⁸ Ibidem.

²⁹⁹ W. Otwinowski, *Kryzys i sytuacja kryzysowa...* op. cit., s. 87-88.

³⁰⁰ Ibidem, s. 88.

T. Otwinowski określił cztery główne rodzaje źródeł powstania sytuacji kryzysowej, co zostało zaprezentowane na schemacie 20.

Schemat 20. Źródła sytuacji kryzysowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: W. Otwinowski, Kryzys i sytuacja kryzysowa... op. cit., s. 88.

Warto zaznaczyć, że to, czy dojdzie do pojawienia się sytuacji kryzysowej, a w dalszym etapie do kryzysu, jest uzależnione od kilku elementów. Przykładowe źródła powstania sytuacji kryzysowej zostały zaprezentowane w tabeli 12.

Tabela 12. Źródła sytuacji kryzysowej

System	Sytuacja kryzysowa	Przesłanki do sytuacji kryzysowej
Polityczny	wojna, konflikt zbrojny, zamach stanu, porwania, terror	błędy w negocjacjach, zły przepływ informacji, nieskuteczny monitoring
Ekonomiczno-technologiczny	krach ekonomiczny, awaria chemiczna, skażenie promieniotwórcze, rozlanie środków chemicznych, postępujące zanieczyszczenie środowiska	błędy w zarządzaniu, błędne decyzje, nieprzewidywalny rozwój, zła technologia, błąd człowieka
Socjalny	rozruchy, zamieszki, strajki, epidemie, choroby	błędy w negocjacjach, pogorszenie sytuacji materialnej, błędy w działaniach zapobiegawczych

Naturalny	pożary, susze, ekstremalne temperatury, osuwiska, sztorm	nieprzewidywalny rozwój, błąd w działaniach
------------------	--	---

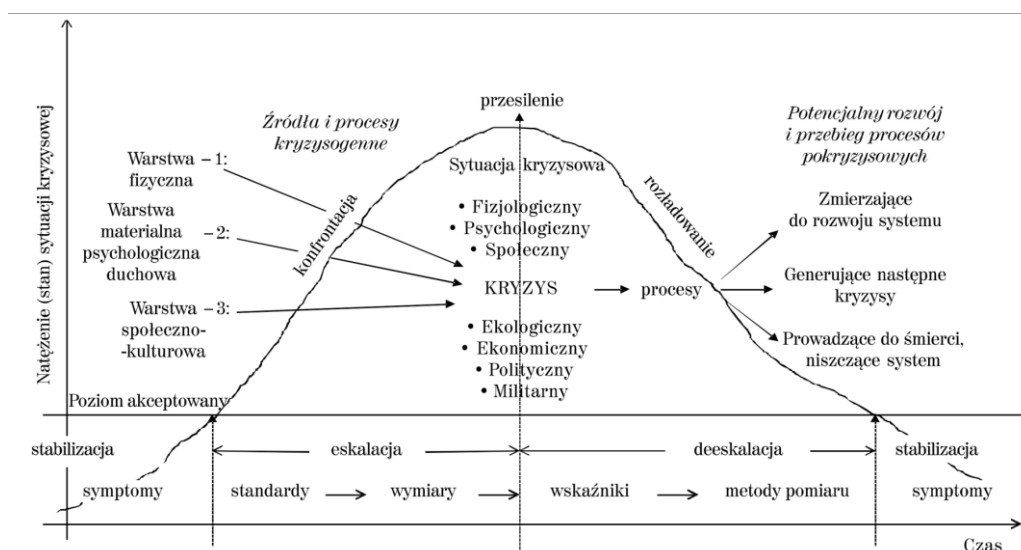
Źródło: R. Grocki, *Zarządzanie kryzysowe...op. cit., s.38.*

Każdy kryzys, bez względu na przyczynę jego powstania, jest procesem złożonym, posiadającym skomplikowaną strukturę, równocześnie mającym podobny przebieg, co umożliwia jego strukturalno-funkcjonalną identyfikację. Jest to niezbędny krok, aby określić problem kryzysowy, a następnie zakres zadań właściwych do jego neutralizacji. Identyfikacji kryzysu można dokonać dzięki jego elementom charakterystycznym, określonym w cyklu kryzysowym. Fazy cyklu kryzysowego obejmują³⁰¹:

- rozpoznanie symptomów kryzysu;
- eskalację kończącą się przesileniem;
- deeskalację.

Każdą z powyższych faz można wskazać i opisać z uwagi na zróżnicowane ich przejawy oraz ze względu na to, że człowiek posiada właściwe metody ich doświadczania (rysunek 7.).

Rysunek 7. Przykładowy model przebiegu sytuacji kryzysowej

Źródło: J. Walas-Trębacz, J. Ziarko, *Podstawy zarządzania kryzysowego. Część 2. Zarządzanie kryzysowe w przedsiębiorstwie...op. cit., s. 30.*

³⁰¹ J. Walas-Trębacz, J. Ziarko, *Podstawy Zarządzania kryzysowego, Część 2 Zarządzanie kryzysowe w przedsiębiorstwie...op. cit., s. 29.*

Stan, gdy krzywa znajduje się w pobliżu zdarzeń standardowych, nazywa się normalnym. Pojawiające się wówczas symptomy zwiastują wystąpienie zagrożenia. Ich nasilenie prowadzi do przekroczenia poziomu akceptowalnego (stabilizacji), a w konsekwencji do sytuacji kryzysowej. W takim momencie standardowe procedury reagowania nie są odpowiednie do opanowania zagrożenia³⁰².

J. Walas-Trębacz zaproponował opis poszczególnych sytuacji kryzysowych, co zostało przedstawione w tabeli 13.

Tabela 13. Opis poszczególnych rodzajów sytuacji kryzysowych

Rodzaje kryzysów/sytuacji kryzysowych	Charakterystyka
Kryzys fizjologiczny, psychologiczny i społeczny	<ul style="list-style-type: none"> • Związane z człowiekiem jako osobą, obejmująca tę grupę sytuacji kryzysowych, które dotyczą poszczególnych ludzi/pracowników, z ich problemami ze sfery fizjologicznej i psychologicznej, co rodzi kryzys natury fizjologicznej i psychologicznej, • dotyczy zbiorowości ludzkich tych lokalnych i ponadlokalnych i odnosi się do wszystkiego, co zagraża utratą życia i zdrowia, tożsamości narodowej i etnicznej poszczególnych społeczności, • objawia się między innymi zachowaniami naruszającymi prawa człowieka, takimi jak: nacjonalizm, szowinizm, ksenofobia, dyskryminacja kulturowa i religijna, rasizm, zwolnienia grupowe, a także zdarzeniami fizycznymi typu katastrofa techniczna czy klęska żywiołowa, które destabilizują funkcjonowanie systemu społecznego, co rodzi kryzysy natury społecznej.
Kryzys ekologiczny	<ul style="list-style-type: none"> • Obejmuje zdarzenia związane z ekologią i ochroną środowiska oraz dotyczy warunków życia człowieka w środowisku i trwałego rozwoju narodu, • są to sytuacje związane zarówno z działalnością człowieka jak i z czynnikami naturalnymi, które wywołują skażenia środowiska (masowe zanieczyszczenie wody, gleby, powietrza), destabilizują ekosystem (brak gospodarki odpadami komunalnymi, przemysłowymi, stosowanie niebezpiecznych technologii przemysłowych, katastrofy naturalne i przemysłowe, a także protesty i akcje ekologów, co prowadzić może do kryzysu ekologicznego.

³⁰² Ibidem, s. 29-30.

Kryzys ekonomiczny	<ul style="list-style-type: none"> • Związany z problematyką produkcji, wymianą i rozdziałem dóbr w państwie oraz racjonalnym nimi gospodarowaniem, • destabilizacja funkcji systemu gospodarczego objawiająca się niskim tempem rozwoju gospodarczego, pogłębiającą się dysproporcją w rozwoju ekonomicznym w stosunku do innych państw, potęgującymi się ograniczeniami w dostępie do różnych rynków, środków i zasobów naturalnych, co sprzyjać może utracie rynków zbytu, generować bezrobocie i powstawanie stref głodu i ubóstwa, a to prowadzi do kryzysu ekonomicznego.
Kryzys polityczny Kryzys polityczno-militarny	<ul style="list-style-type: none"> • Obejmuje problematykę dotyczącą zagrożeń bezpieczeństwa państwa w wymiarach narodowym i ponadnarodowym, • przykładem może być destabilizacja: systemu politycznego i/lub systemu polityczno-militarnego, co może być spowodowane m.in.: niekorzystnymi działaniami rządu, korupcją urzędników państwowych i przenikaniem struktur przestępczych do władz, sprawowaniem władzy przy użyciu siły, nieprzestrzeganiem praw i wolności obywateli, współpracą przedstawicieli władz z obcym wywiadem, przeciwstawianiem się tendencjom stabilizacyjnym i integracyjnym w regionie, dyskryminacjami mniejszości narodowych w kraju i poza jego granicami, nieprzestrzeganiem i niepodporządkowaniem się rezolucjom ONZ, a także demonstracją siły, dywersją i prowokacją militarną, incydenty czy zbrojne starcia graniczne, prowadzić mogą do kryzysów politycznych i/lub polityczno-militarnych.

Źródło: J. Walas-Trębacz, J. Ziarko, *Podstawy zarządzania kryzysowego...op. cit.*, s. 27.

Rozpoznawanie sytuacji kryzysowej jest bardzo ważnym procesem, rozpoczynającym się od identyfikacji przyczyn kryzysu, a następnie symptomów kryzysu przekraczających poziom akceptowalny (schemat 21.). Czynnikiem powodującym kryzys są pojawiające się zagrożenia utrudniające realizację poszczególnych zadań.

Schemat 21. Rozpoznawanie sytuacji kryzysowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Michałowska, D. Stankiewicz, W. Danielak, *Zarządzanie sytuacją kryzysową w przedsiębiorstwie*, w: *Zeszyty Naukowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w Zielonej Górze, Zielona Góra 2015*, s. 112.

Analizując powyższy schemat, warto zwrócić uwagę na różnorodność sytuacji kryzysowych, które można podzielić na podstawie wielu kryteriów, np. tempa i czasu trwania kryzysu (nagły i przewlekły), miejsca, przyczyny (wewnętrzny i zewnętrzny, rzeczywisty i wirtualny), skutków (destrukcyjny i twórczy).

Proces zarządzania sytuacjami kryzysowymi obliguje do wykonywania działań nadzwyczajnych z uwagi na istnienie różnych niebezpiecznych sytuacji: konfliktowych i niekonfliktowych. Sytuacje konfliktowe to polityczno-militarne, natomiast niekonfliktowe nazywane są również cywilnymi. Ocena takich zagrożeń zazwyczaj ma charakter subiektywny i uzależniona jest od poziomu oddziaływania na bezpieczeństwo danego podmiotu. Zdarza się, że zaistnienie takich zdarzeń wymaga działań systemowych. Należy wówczas się liczyć z presją czasu, niedoborem informacji, elementem zaskoczenia, paniką czy konfliktem interesów. Istotnym czynnikiem jest również skrócenie ścieżki podejmowania decyzji, aby skutecznie przeciwdziałać niebezpieczeństwom. Niezbędne jest ponadto posiadanie planu działań antykryzysowych, który powinien się składać z poszczególnych etapów³⁰³.

Kryzysy objawiają się w różnorodny sposób, a ich skutki można podzielić na dwie kategorie: wymierne oraz niewymierne. Skutki wymierne polegają na naruszeniu podstawowych wielkości ekonomicznych, takich jak: spadek produktu krajowego brutto, zmniejszenie zarobków przez pracowników, zwiększenie bezrobocia, wzrost inflacji, zaburzenia na rynku walutowym, a także inne. Natomiast niewymierne skutki są niewątpliwie trudne do wskazania, gdyż powodują one brak zaufania organów gospodarczych do pieniądza, a także spraw finansowych. Może to doprowadzić do wywołania paniki z uwagi na zaistnienie kryzysów bankowych, inflacji, bezrobocia. W takiej sytuacji kryzysy finansowe czy gospodarcze posiadają wymiar społeczny³⁰⁴.

Ponadto sytuacje kryzysowe mogą doprowadzić do wyhamowania wzrostu gospodarczego, zmniejszenia importu oraz eksportu, minimalizacji zatrudnienia, spadku inwestycji czy zmniejszenia wydatków³⁰⁵. Warto również zaznaczyć, iż sytuacje kryzysowe są najczęściej niespodziewanymi, nagłymi zagrożeniami

³⁰³ A. Fajczak-Kowalska, *Logistyka sytuacji kryzysowych*, w: *Logistyka – nauka*, Łódź 2014, s. 3509-3510.

³⁰⁴ S. Owsiak, *Społeczny wymiar kryzysu – lekcja dla przyszłości*, w: *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego*, Warszawa 2012, s. 99-100.

³⁰⁵ *Kryzys gospodarczy i finansowy – analiza przyczyn i skutków*, <https://eblogfinansowy.pl/kryzys-gospodarczy-i-finansowy-analiza-przyczyn-i-skutkow.html>, (dostęp: 07.12.22 r.).

mającymi istotny wpływ na życie człowieka. Wówczas ludzie odczuwają różnorodne emocje począwszy od lęku, strachu, bezradności, paniki aż po szybko zmieniające się stany emocjonalne, co negatywnie wpływa na postrzeganie rzeczywistości³⁰⁶.

Duża liczba zagrożeń daje szerokie spektrum sytuacji kryzysowych wpływających negatywnie na poziom bezpieczeństwa państwa. Każda sytuacja kryzysowa powoduje wiele niebezpiecznych skutków, do których likwidacji niezbędne jest wykorzystanie sił i środków formacji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w państwie. Za istotne czynniki w sytuacji kryzysowej należy uznać usunięcie skutków i przywrócenie stanu sprzed pojawienia się zagrożenia³⁰⁷.

Wnioski

1. Pojęcie „kryzys” pochodzi od greckiego słowa *krino*, które oznacza działanie pod presją czasu, decyzję czy wybór. Natomiast sytuacja kryzysowa, zgodnie z definicją zaproponowaną w ustawie z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym, to sytuacja wpływająca negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia w znacznych rozmiarach lub środowiska, wywołująca znaczne ograniczenia w działaniu właściwych organów administracji publicznej ze względu na nieadekwatność posiadanych sił i środków. Do kryteriów warunkujących powstanie sytuacji kryzysowej zaliczamy: czas trwania, obszar, możliwość reagowania, prawdopodobieństwo, straty oraz odległość w czasie. Wyróżniamy dwie formy kryzysów: kobrę i pytona.
2. Kryzys jest ważnym, przełomowym momentem sytuacji kryzysowej. To kulminacyjny punkt sytuacji kryzysowej występujący, jeśli nie uda się mu zaradzić na etapie eskalacji. Każdy kryzys jest sytuacją kryzysową, jednakże nie zawsze sytuacja kryzysowa musi doprowadzać do zaistnienia kryzysu. Termin „sytuacja kryzysowa” jest nadrzędny wobec pojęcia „kryzysu”.

³⁰⁶ Skutki psychologiczne sytuacji kryzysowych – czyli jak pracownicy szczególnie narażeni powinni radzić sobie w sytuacji zagrożenia epidemicznego, <https://www.solidarnosc.org.pl/sbhiu/?p=1979>, (dostęp: 07.12.22 r.).

³⁰⁷ T. Ciszewski, *Udział Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu oraz usuwaniu skutków zagrożeń niemilitarnych*, w: Zeszyty naukowe WSOWL, Wrocław 2011, s. 370.

3. „Zagrozenie” jest antonimem terminu „bezpieczenstwo”. W literaturze mamy do czynienia z r6oznymi definicjami tego pojecia. Wyr6ozniamy wiele kryteri6w klasyfikuj6cych rodzaje zagroze6, gdyz jest to zbi6r otwarty z uwagi na zmieniaj6ca si6 rzeczywisto6c. Najog6lniej ujmuj6c, mozna je podzieli6 na niemilitarne oraz militarne. Typologia zagroze6 niemilitarnych wyodr6bnia zagrozenia naturalne, terrorystyczne, cywilizacyjne oraz spo6eczne.
4. Poprzez zagrozenia naturalne rozumie si6 zdarzenia powsta6 w wyniku dzialania si6 natury: powodzie, huragany, tr6by powietrzne. Natomiast zagrozenia cywilizacyjne s6 to niebezpieczenstwa zwi6zane z dzialaniem cz6owieka. Terroryzm oznacza dzialalno6c ma6ych, ekstremistycznych ugrupowa6, kt6re przy pomocy r6oznych s6rodk6w pot6pianych przez spo6eczno6c narodow6 pr6buj6 zwr6ci6 uwag6 na przedstawiane przez siebie postulaty b6dz wymusi6 na rz6adach pa6stw wykonanie okre6slonych przez nich czynno6ci. Do zagroze6 spo6ecznych nalezy przede wszystkim bezrobocie, alkoholizm, masowe migracje, przemoc w rodzinie, prostytutcja, wykluczenie spo6eczne czy proliferacja broni masowego razenia.
5. Do g66wnych z6r6de6 powstania sytuacji kryzysowych zaliczamy niepokoje spo6eczne, katastrofy naturalne, awarie techniczne oraz zdarzenia terrorystyczne. Každy kryzys jest procesem z66onym, kt6rego niezb6dnym elementem jest identyfikacja. Jest to kluczowe, aby okre6si6 problem kryzysowy, a nast6pnie zakres zada6 w66ciwych do jego neutralizacji. Identyfikacji kryzysu mozna dokona6 dzi6ki jego elementom charakterystycznym, okre6slonym w cyklu kryzysowym: rozpoznaniu symptom6w kryzysu, eskalacji oraz deeskalacji.
6. Každy sytuacja kryzysowa, a takze kryzys nios6 za sob6 wiele skutk6w gospodarczych, ekonomicznych czy spo6ecznych. Nalez6 do nich przede wszystkim: wzrost bezrobocia, inflacja, niepokoje spo6eczne, zmniejszenie liczby pracownik6w, a takze wiele innych. W6wczas niezb6dne okazuje si6 uzycie si6 i s6rodk6w, kt6rych g66wnym celem jest neutralizacja zagrozenia, a takze przywr6cenie stanu sprzed pojawienia si6 niebezpieczenstwa.

ROZDZIAŁ 4. FORMY I METODY REALIZACJI ZADAŃ ORAZ DOSKONALENIA DZIAŁAŃ POLICJI WE WSPARCIU WŁADZ CYWILNYCH I SPOŁECZEŃSTWA

W niniejszym rozdziale przedstawione zostało funkcjonowanie i zakres działania Policji w sytuacjach kryzysowych, a przede wszystkim współdziałanie Policji z wybranymi instytucjami, służbami, inspekcjami, strażami, Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej. Przedstawiono również działania Policji wykonywane wspólnie, a także na korzyść społeczeństwa i władz cywilnych w momencie pojawienia się sytuacji kryzysowych i kryzysów. Zaprezentowano wyniki przeprowadzonych badań oraz wskazano obszary, kierunki, formy i metody doskonalenia działań Policji w sytuacjach kryzysowych.

Przeprowadzone badania miały na celu rozwiązanie szczegółowych problemów badawczych zawartych w pytaniach: Jakie działania podejmuje Policja wraz z innymi instytucjami, służbami, inspekcjami i strażami, władzami cywilnymi i społeczeństwem w sytuacjach kryzysowych oraz jaki wpływ na przeciwdziałanie zagrożeniom ma współdziałanie Policji z wymienionymi podmiotami podczas wsparcia władz cywilnych i społeczeństwa? W jakich obszarach i kierunkach można doskonalić działania Policji, aby poprawić jej skuteczność we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa? Badania miały też służyć zweryfikowaniu przyjętych hipotez, które stanowią przypuszczenie, że Policja wykonuje wszelkie przewidziane w przepisach prawa działania polegające na zapobieganiu, przygotowaniu, reagowaniu i odbudowie; organy państwowe, tj. Urząd Miasta, Starostwo Powiatowe ściśle współdziałają z Policją, gdyż jedynie współpraca tych służb na różnych szczeblach może przynieść efekty w przeciwdziałaniu sytuacjom kryzysowym; udział społeczeństwa w sytuacji pojawienia się zdarzenia jest ważny, gdyż ludzie w obliczu zagrożenia udzielają wsparcia organom państwowym w celu zapobieżenia i usunięcia skutków zdarzeń; sytuacje kryzysowe wywołują w świadomości społecznej kształtowanie postaw zachowawczych, często rezygnację, a nawet skrajny krytycyzm rzeczywistości, zamiast poszukiwania rozwiązań sytuacji trudnych, innych niż te, do których jesteśmy przyzwyczajeni; współdziałanie, koordynacja i synchronizacja podmiotów w sytuacji zagrożeń ma kluczowe znaczenie dla wsparcia

władz cywilnych i zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom w sytuacjach kryzysowych, gdyż umożliwi to uzyskanie efektu synergii, a w konsekwencji sprawne i skuteczne przeciwdziałanie zagrożeniom; wśród obszarów wieloaspektowego doskonalenia działań Policji poprawiających jej skuteczność we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa wymienić można m.in. obszary: personalny, organizacyjny, prawno-proceduralny, edukacyjny, techniczny.

W celu rozwiązania przedstawionego problemu badawczego oraz weryfikacji sformułowanej hipotezy w niniejszym rozdziale zastosowano następujące metody badawcze :

- analizę – stosowaną głównie w badaniu literatury przedmiotu;
- syntezę – wykorzystywaną podczas scalania produktów analizy w syntetyczną całość;
- metodę sondażu diagnostycznego – umożliwiającą zbadanie opinii respondentów na temat działań Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych;
- obserwację – umożliwiającą dokonanie refleksji nad sytuacją problemową, pozwalającą na proste spostrzeganie jednostkowych faktów, zjawisk, osób lub przedmiotów w ściśle wyznaczonym czasie i miejscu.

Dodatkowo, oprócz wyszczególnionych powyżej metod badawczych, w toku prowadzonych badań wspierano się metodami teoretycznymi, takimi jak:

- uogólnienie – służące do łączenia faktów na zasadzie ich pewnych podobieństw, zwłaszcza w zakresie metod i form działania Policji;
- porównanie – metoda wykorzystywana do porównywania kilku elementów czy zestawienia ich ze sobą;
- wnioskowanie – umożliwiające wyciągnięcie właściwych wniosków oraz podsumowania rozprawy;
- abstrahowanie – służące do wyodrębnienia lub pominięcia określonych elementów badanego zjawiska, które z pewnych powodów zostały wskazane jako bardzo ważne lub okazały się nieistotne.

4.1. Funkcjonowanie i zakres współdziałania Policji w sytuacjach kryzysowych

Policja jest jednym z najważniejszych podmiotów bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, gdyż wykonuje zadania mające na celu ochronę życia i zdrowia ludzi, a także mienia³⁰⁸. Zgodnie z regulacjami prawnymi, zarządzanie kryzysowe rozumiane jest jako „działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów i infrastruktury krytycznej”³⁰⁹. Zgodnie z powyżej przedstawioną definicją Policja nie jest podmiotem zarządzania kryzysowego, a jedynie formacją wykonującą zadania na rzecz organów zarządzania kryzysowego. Czynności podejmowane przez funkcjonariuszy Policji w ramach zarządzania kryzysowego mają jedynie charakter wykonawczy, tak samo jak działania innych instytucji, np. Państwowej Straży Pożarnej czy Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Warto jest zaznaczyć, że zgodnie z ustawą o zarządzaniu kryzysowym Policja może uczestniczyć w działaniach zespołu zarządzania kryzysowego³¹⁰. Według ustawy o Policji to Komendant Główny Policji jest „centralnym organem administracji rządowej, właściwym w sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego”³¹¹. Wydał on szereg dokumentów określających funkcjonowanie Policji w sytuacji kryzysowej, z których do najważniejszych należą³¹²:

- Zarządzenie nr 1429 Komendanta Głównego Policji z 31 grudnia 2004 roku w sprawie wprowadzenia w Policji procedur reagowania w sytuacjach kryzysowych;
- Zarządzenie nr 4 Komendanta Głównego Policji z 26 marca 2002 roku w sprawie form i metod wykonywania negocjacji policyjnych;

³⁰⁸ R. Gwardyński, *Działania Policji w warunkach poważnego niebezpieczeństwa*, w: *Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy*, Legnica 2020, s. 45.

³⁰⁹ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym...op. cit., art. 2.

³¹⁰ M. Elszkowski, *Działalność Policji w sytuacjach kryzysowych. Podejście formalne*, w: *Zeszyty Naukowe SGSP*, Bydgoszcz 2017, s. 96.

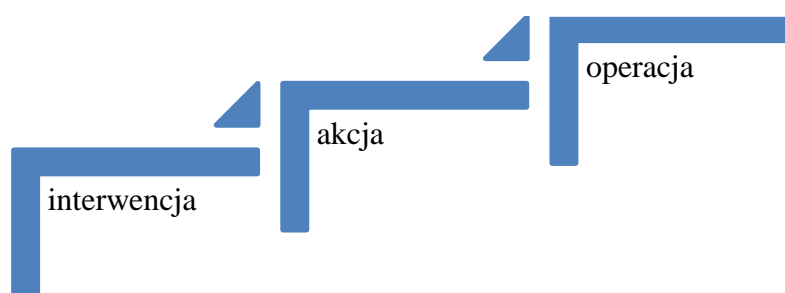
³¹¹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji...op. cit., art. 5.

³¹² M. Elszkowski, *Działalność Policji w sytuacjach kryzysowych*...op. cit., s. 97-98.

- Zarządzenie nr 23 Komendanta Głównego Policji z 2 września 2014 roku w sprawie metod i form przygotowania i realizacji działań Policji w związku ze zdarzeniami kryzysowymi.

Biorąc pod uwagę typ i charakter zdarzenia, można wyróżnić trzy formy organizacyjne Policji, co zostało zaprezentowane na schemacie 22.

Schemat 22. Formy organizacyjne działań Policji

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Z. Kozłowski, W. Nosek, Sytuacje kryzysowe, Wydawnictwo Szkoły Policji w Pile, Pila 2008, s. 12.

Z interwencją policyjną mamy do czynienia, gdy zaistnieje zdarzenie naruszające wszelkie zasady współżycia społecznego oraz przyjęte normy prawne albo istnieje duże prawdopodobieństwo pojawienia się takiego zagrożenia. Wówczas na miejsce zostają odesłani funkcjonariusze pozostający w tym czasie w służbie i będący w dyspozycji dyżurującego jednostki Policji. Celem interwencji jest podjęcie czynności na miejscu, usunięcie zagrożenia, a także przekazanie informacji w tym zakresie dyżurnemu Policji. W czasie interwencji działaniami dowodzi funkcjonariusz, który jako pierwszy przybył na miejsce zdarzenia albo dowódca patrolu, chyba że dyżurny jednostki lub komendant wskazał inną osobę do kierowania działaniami³¹³.

Osoba dowodząca działaniami na poziomie interwencji musi się zmierzyć z poniżej przedstawionymi wyzwaniami³¹⁴:

- działanie pod presją czasu i przy deficycie posiadanych informacji;

³¹³ Z. Kozłowski, W. Nosek, *Sytuacje kryzysowe...*op. cit., s. 12-16.

³¹⁴ J. Stelmach, *Rozwiązywanie sytuacji kryzysowych w działaniach policyjnych*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki, Wrocław 2016, s. 61.

- niemożność poświęcenia się dowodzeniu działaniami, gdyż policjant, który jest jednocześnie dowódcą patrolu, musi także wykonywać zadania na miejscu zdarzenia wraz z drugą osobą z patrolu;
- możliwość diametralnej zmiany charakteru interwencji, co wymaga wcześniejszego przygotowania wariantów działania;
- pojawiające się ograniczenia związane ze zmieniającą się pogodą, obecnością osób trzecich, nagrywaniem interwencji czy uczestnictwem mediów;
- użycie lub wykorzystanie broni palnej czy środków przymusu bezpośredniego w sytuacji pojawiającego się zagrożenia;
- zebranie materiału dowodowego oraz udokumentowanie przebiegu zdarzenia w sytuacji dynamicznego działania;
- podejmowanie decyzji pomiędzy udzielaniem pomocy osobom poszkodowanym, zatrzymaniem sprawcy zdarzenia a ustalaniem świadków;
- utrzymywanie ciągłego kontaktu z dyżurnym w związku z podejmowanymi czynnościami, a w razie potrzeby uzyskiwanie wsparcia innych funkcjonariuszy;
- utrudnienia w zakresie dowodzenia w patrolach mieszanych, np. z Żandarmerią Wojskową.

W momencie wystąpienia zdarzenia, którego nie można opanować poprzez interwencję policyjną, komendant powiatowy (miejski) zarządza akcją policyjną. Warto zaznaczyć, że od momentu otrzymania informacji o takim zagrożeniu to dyżurujący jednostki dowodzi działaniami do chwili przekazania dowodzenia osobom właściwym. Osobami mogącymi dowodzić takimi działaniami są komendant powiatowy lub inna osoba wskazana przez niego. Poprzez akcję policyjną należy rozumieć czynności wykonywane przez niewielką liczbę policjantów na małym obszarze (osiedle czy dzielnica) w krótkim okresie czasowym. Celem takich działań jest usunięcie zagrożenia lub naruszonego porządku publicznego czy zatrzymanie przestępców. Akcje policyjne można podejmować w dwóch trybach: doraźnym, nazywanym również alarmowym (akcja pościgowa, czynności poszukiwawcze),

i planowanym (imprezy masowe, zabezpieczenia przemarszu, imprezy sportowe)³¹⁵.
W czasie akcji policyjnej dowódca jest zobowiązany do działań polegających na³¹⁶:

- przewidywaniu rozwoju zagrożenia i ocenie źródła jego powstania;
- wskazaniu rozmieszczenia sił i środków właściwych do zapobieżenia zdarzeniu;
- wskazaniu zadań i obowiązków sztabu zgodnie z obowiązującymi przepisami;
- zapewnieniu systemów łączności na potrzeby akcji policyjnej;
- stworzeniu stanowiska dowodzenia;
- wskazaniu zadań dla policjantów;
- wyznaczeniu funkcjonariusza utrzymującego kontakt z mediami w zakresie zaistniałego zdarzenia;
- współpracy z instytucjami i specjalistycznymi służbami;
- przygotowaniu meldunków dla przełożonego z podejmowanych czynności.

Operacja policyjna została zdefiniowana jako „zespół przedsięwzięć organizacyjnych, taktycznych i materiałowo-technicznych podejmowanych w sytuacjach kryzysowych, w celu zapobieżenia lub likwidacji stanu zagrażającego życiu i zdrowiu ludzi lub ich mieniu albo bezpieczeństwa i porządku publicznego”³¹⁷. Operacja zostaje zarządzana, gdy zagrożenie wystąpiło na obszarze więcej niż jednej komendy wojewódzkiej lub komendy powiatowej, a także gdy czynności na miejscu przedłużają się w czasie. Wówczas niezbędnym elementem staje się udzielenie wsparcia logistycznego lub użycia dodatkowych sił i środków wykraczających poza możliwości komendy wojewódzkiej lub powiatowej. Głównym celem tych działań jest uniemożliwienie naruszenia prawa oraz przywrócenie porządku publicznego. Operacja policyjna zostaje zarządzana przez³¹⁸:

- Komendanta Głównego Policji – gdy zagrożenie obejmuje obszar większy niż teren jednej komendy wojewódzkiej lub z posiadanych informacji wynika możliwość zaistnienia takiego zdarzenia, a także w sytuacji działań przedłużających się na terenie jednej komendy wojewódzkiej, gdy siły i środki wykraczają poza potencjał tej komendy;

³¹⁵ Z. Kozłowski, W. Nosek, *Sytuacje kryzysowe...*op. cit., s. 12-16.

³¹⁶ J. Stelmach, *Rozwiązywanie sytuacji kryzysowych w działaniach...*op. cit., s. 63.

³¹⁷ Ibidem, s. 52.

³¹⁸ Z. Kozłowski, W. Nosek, *Sytuacje kryzysowe...*op. cit., s. 12-16.

- komendanta wojewódzkiego – gdy zagrożenie obejmuje obszar większy niż teren jednej komendy powiatowej lub z posiadanych informacji wynika możliwość zaistnienia takiego zdarzenia, a także w sytuacji działań przedłużających się na terenie jednej komendy powiatowej, gdy siły i środki wykraczają poza potencjał tej komendy;
- komendanta powiatowego – gdy zagrożenie obejmuje obszar większy niż teren jednej podległej jednostki lub z posiadanych informacji wynika możliwość zaistnienia takiego zdarzenia, a także w sytuacji działań przedłużających się na terenie jednej jednostki, gdy siły i środki wykraczają poza potencjał tej komendy.

Operacją policyjną dowodzi Komendant Główny Policji, komendant wojewódzki, komendant powiatowy, ich zastępcy lub oficer prasowy, jeśli posiada przeszkolenie w zakresie dowodzenia³¹⁹. Dowódca operacji policyjnej zajmuje się przede wszystkim³²⁰:

- oceną zdarzenia i przewidywaniem rozwoju zagrożenia;
- wskazaniem liczby funkcjonariuszy właściwych do usunięcia zdarzenia;
- określeniem obowiązków i systemu działania sztabu;
- zapewnieniem obiegu informacji i utrzymaniem systemu łączności;
- nadzorem nad zapewnieniem zaplecza medycznego, logistycznego oraz technicznego;
- kontrolą wykonywania czynności według przyjętego planu operacji;
- wskazaniem funkcjonariusza właściwego w sprawach utrzymywania kontaktu z mediami;
- przygotowaniem i przedłożeniem przełożonemu meldunku z czynności;
- współpracą ze służbami oraz właściwymi instytucjami.

Istotnym elementem jest tzw. zabezpieczenie prewencyjne, które należy rozumieć jako grupę przedsięwzięć wykonywanych w ramach posiadanych sił i środków będących na stanie lub wyposażeniu Policji. Z zabezpieczeniem prewencyjnym mamy do czynienia na poziomie interwencji. Zostaje użyte, gdy

³¹⁹ Ibidem.

³²⁰ J. Stelmach, *Rozwiązywanie sytuacji kryzysowych w działaniach...* op. cit., s. 65-66.

z analizy zdarzeń wynika, że może dojść do zdarzenia o znamionach sytuacji kryzysowej³²¹.

Wykonywanie działań policyjnych w powyższych formach ma na celu przede wszystkim podejmowanie czynności przez funkcjonariuszy w najbardziej efektywny sposób. W powyższym podziale dominuje zasada terytorialnej odpowiedzialności z możliwością wsparcia przez przełożonego. Interwencja, akcja i operacja policyjna uzależnione są od skali zdarzenia³²².

Funkcjonariusze Policji wykonują konkretne zadania w każdej z poszczególnych faz zarządzania kryzysowego³²³. Do obowiązków policjantów w fazie zapobiegania należą:

- ocena wystąpienia zdarzenia;
- wykonywanie czynności mających na celu zmniejszenie prawdopodobieństwa wystąpienia zdarzenia;
- monitorowanie zagrożeń.

W fazie przygotowania policjanci zajmują się:

- wskazaniem celu wykonywanych działań;
- przygotowaniem planu;
- organizowaniem ćwiczeń oraz szkoleń;
- organizowaniem i tworzeniem zasobów.

W trzeciej z faz, reagowaniu, priorytetem staje się:

- wykonywanie zadań określonych w planie, który wcześniej przygotowano;
- zapewnienie ochrony życia i zdrowia ludzi;
- utrzymywanie bezpieczeństwa oraz porządku;
- kontrola miejsc ewakuacji oraz tras ewakuacyjnych;
- ochrona majątków w związku z grabieżami;
- udrażnianie dróg przejazdowych;
- rozpraszanie tłumu.

³²¹ M. Mazurek, *Zadania Policji w sytuacjach kryzysowych*, w: *Journal of Modern Science*, Warszawa 2017, s. 219.

³²² J. Stelmach, *Rozwiązywanie sytuacji kryzysowych w działaniach...* op. cit., s. 52.

³²³ R. Gwardyński, *Działania Policji w warunkach...* op. cit., s. 48.

Faza odbudowy ma na celu przywrócenie poziomu bezpieczeństwa oraz porządku publicznego w miejscu reagowania. Wówczas policjanci są obowiązani do:

- kontroli i zabezpieczenia miejsc przebywania osób ewakuowanych;
- wydawania pozostawionego mienia;
- zabezpieczenia tras powrotów osób;
- czynności poszukiwawczych osób zaginionych;
- identyfikowania tożsamości denatów;
- wykonywania czynności ujawniających sprawców przestępstw popełnionych w czasie sytuacji kryzysowej.

Policja jako instytucja właściwa w sprawach zapewnienia bezpieczeństwa, a także jeden z podmiotów systemu obronnego Polski posiada systemy: alarmowania oraz osiągnięcia stanów gotowości obronnej. System osiągnięcia stanów gotowości obronnej zostaje uruchomiony, gdy mają miejsce planowane działania oraz w sytuacji zaistnienia zdarzenia, w momencie trudności ich realizacji z uwagi na zbyt małą liczbę policjantów na służbie. Wyższy stan gotowości zostaje wprowadzony przez komendanta jednostki lub jego przełożonego w formie pisemnej. Ma to miejsce w sytuacji przewidywania lub zaistnienia zdarzeń naruszających ustroj konstytucyjny państwa, stwarzających zagrożenie dla obywateli, naruszających porządek publiczny, gdy niezbędna jest ewakuacja jednostki Policji, a także gdy wymagane jest użycie znacznych sił policyjnych. Decyzja dotycząca wprowadzenia wyższego stanu gotowości obronnej nakłada na policjantów dodatkowe ograniczenia dotyczące m.in. zakazu spożywania alkoholu, obowiązku przebywania w miejscu zamieszkania, przesunięcia urlopów czy ograniczonej możliwości wyjazdów. W sytuacji wprowadzenia stanu gotowości dana jednostka ma wyznaczony czas na uzyskanie gotowości. Wówczas podejmowane są czynności mające na celu przede wszystkim uzyskanie właściwej liczby sił i środków oraz zapewnienie zabezpieczenia koncepcyjno-logistycznego³²⁴.

Innym elementem zarządzania kryzysowego jest system alarmowania w Policji. Do przyczyn uruchamiających system alarmowania zaliczamy: niebezpieczeństwo dla życia i zdrowia osób, a także mienia, zagrożenie dla porządku

³²⁴ Z. Kozłowski, W. Nosek, *Sytuacje kryzysowe...* op. cit., s. 18.

publicznego, konieczność oddelegowania sił do dyspozycji komendanta innej jednostki. Typ alarmu jest uzależniony od zaistniałej sytuacji na terenie jednostki Policji lub jednostki nadrzędnej. Decyzja dotycząca alarmu należy do komendanta lub jego przełożonego. Zazwyczaj alarm ogłaszany jest przez dyżurnych; wówczas każdy funkcjonariusz powinien w najkrótszym czasie stawić się w miejscu wskazanym bądź jednostce³²⁵.

W sytuacjach zaistnienia katastrof, klęsk żywiołowych, zagrożeń dla bezpieczeństwa ludzi i mienia, a także innych zdarzeń kryzysowych Policja zobowiązana jest wykonywać następujące czynności³²⁶:

- ostrzeganie i alarmowanie;
- działania porządkowe;
- bezpośrednie działania ratownicze;
- powrót do stanu sprzed wystąpienia zdarzenia i czynności dochodzeniowo-śledcze.

W ramach ostrzegania i alarmowania policjanci wykonują przede wszystkim działania polegające na³²⁷:

- informowaniu społeczeństwa o zaistniałych zdarzeniach i zagrożeniach z użyciem policyjnych środków komunikacji;
- pozyskiwaniu i przetwarzaniu danych dotyczących zagrożeń w ramach potrzeb dowodzenia, kierowania oraz współpracowania;
- umożliwianiu dostępu do policyjnych środków łączności innym organom w sytuacji zaistnienia takiej potrzeby w ramach dowodzenia.

W zakres działań porządkowych Policji wchodzi³²⁸:

- umożliwienie swobodnego przejazdu osobom wykonującym czynności poprzez udrażnianie dróg przejazdowych;
- ustalanie objazdów miejsc zagrożonych, a także przekazywanie informacji o utworzonych objazdach;
- zapewnienie porządku publicznego w miejscach akcji ratowniczej;

³²⁵ Ibidem, s. 18-19.

³²⁶ Ibidem, s. 22.

³²⁷ Zarządzenie nr 36 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 listopada 2017 r. w sprawie zadań realizowanych przez Policję w sytuacjach kryzysowych, paragraf 7.

³²⁸ Ibidem.

- uniemożliwienie tworzenia zbiegowisk;
- egzekwowanie wymaganego prawem zachowania i stosowania się do poleceń dowódcy działań;
- pilotaż przejazdu pojazdów uczestniczących w działaniach;
- przekazywanie społeczeństwu informacji dotyczących miejsc ewakuacji;
- kierowanie ruchem osób przemieszczających się do innych miejscowości;
- ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- ochrona porzuconego lub pozostawionego majątku osób ewakuowanych;
- pozyskiwanie i przekazywanie informacji dotyczących miejsca deponowania pozostawionego mienia oraz udzielania pomocy medycznej.

Do działań ratowniczych realizowanych przez funkcjonariuszy Policji należą przede wszystkim³²⁹:

- pomaganie osobom w ewakuowaniu się z miejsc zagrożonych, a w szczególności starszym i chorym, a także udostępnianie policyjnych środków transportu do ewakuacji ludzi i mienia;
- realizowanie pierwszej pomocy przedmedycznej;
- umożliwienie prowadzenia dowodzenia działaniami ratowniczymi w obiektach należących do Policji;
- przekazywanie policyjnych środków transportu w ramach akcji ratowniczej;
- wsparcie w czynnościach zabezpieczających urządzenia techniczne, gdy siły zajmujące się ochroną takich obiektów są niewystarczające, a z uwagi na brak zabezpieczenia może dojść do powstania większych szkód.

Policja, realizując czynności mające na celu powrót do stanu sprzed wystąpienia zdarzenia oraz czynności dochodzeniowo-śledcze, zajmuje się m.in.:

- zapewnieniem ochrony punktów dystrybucji leków i medykamentów;
- regulacją ruchu kołowego pojazdów oraz ludzi;
- przekazywaniem informacji dotyczących miejsc przebywania osób poszkodowanych oraz przechowywaniem pozostawionego mienia;
- ujawnianiem i przesłuchiwaniami świadków zdarzeń;

³²⁹ Z. Kozłowski, W. Nosek, *Sytuacje kryzysowe...* op. cit., s. 23-24.

- ujawnianiem, zabezpieczaniem wszelkich przedmiotów i rzeczy mogących być dowodem w sprawie, a także śladów;
- wykonywaniem czynności procesowych;
- identyfikacją osób;
- ujawnianiem sprawców zdarzeń;
- przeprowadzeniem kompleksowej analizy powstania zdarzenia³³⁰.

Istotnym elementem jest to, że na poziomie Komendy Głównej Policji funkcjonuje Główny Sztab Policji Komendy Głównej Policji, którego zadaniem jest pozyskiwanie informacji dotyczących poziomu bezpieczeństwa oraz porządku publicznego, a także reagowanie w momencie pojawienia się zagrożenia bezpieczeństwa. Do obowiązków tego organu należą³³¹:

- zbieranie i gromadzenie informacji o zdarzeniach i niebezpieczeństwach zaistniałych na obszarze państwa, a także wykonywanie czynności mających na celu ich eliminację;
- zarządzanie czynności policyjnych na terenie całej Polski;
- wykonywanie czynności zarządczych flotą powietrzną będącą w dyspozycji Komendanta Głównego Policji;
- opracowywanie procedur oraz planów właściwych z zarządzania kryzysowego;
- koordynowanie czynności przygotowawczych do wykonywania ustawowych zadań w momencie pojawienia się zagrożenia zewnętrznego lub działań wojennych;
- zagwarantowanie funkcjonowania Stanowiska Kierowania KGP, Centrum Zarządzania Kryzysowego Komendanta Głównego Policji, Centrum Operacyjnego Komendanta Głównego Policji i Stacji Szyfrów KGP;
- przygotowanie procedur funkcjonowania: Lotnictwa Policji, oddziałów i samodzielnych pododdziałów prewencji Policji, komórek właściwych w sprawach sztabowych i dyżurnych w jednostkach organizacyjnych Policji.

Na poziomie wojewódzkim również zostały stworzone sztaby komend wojewódzkich z właściwymi terytorialnie zadaniami. Ponadto, aby właściwie

³³⁰ Ibidem, s. 24.

³³¹ J. Stelmach, *Rozwiązywanie sytuacji kryzysowych w działaniach...* op. cit., s. 68.

koordynować czynności oraz przepływ informacji dotyczących prowadzonych akcji czy operacji policyjnych na obszarze województwa, komendant wojewódzki może na podstawie decyzji tworzyć Centrum Operacyjne Komendanta Wojewódzkiego Policji. Do głównych zadań tego organu należą:

- regularne analizowanie pozyskanych danych o poziomie bezpieczeństwa, a także prowadzenie aktualizacji informacji o siłach i środkach użytych do czynności;
- kontrola sytuacji i wskazywanie liczby sił i środków niezbędnych do zapewnienia bezpieczeństwa;
- dokumentowanie zaistniałych zdarzeń i przebiegu czynności;
- otrzymywanie meldunków z wykonanych działań oraz czynności;
- kontrola zapotrzebowania komend powiatowych na siły i środki niezbędne do zapewnienia bezpieczeństwa;
- zapewnienie przepływu informacji;
- przekazywanie decyzji podjętych przez komendanta wojewódzkiego do realizacji przez właściwe podmioty;
- współdziałanie z organami pozapolicyjnymi.

Istotną składową zarządzania kryzysowego jest udział funkcjonariuszy Policji w pracach zespołów zarządzania kryzysowego. To właśnie Komendant Główny Policji posiada prawo uczestniczenia w posiedzeniach Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego (RZZK). Wówczas do jego zadań należy³³²:

- wskazanie liczby sił i środków niezbędnych do opanowania sytuacji kryzysowej;
- doradzanie w sprawach współdziałania organów administracji, służb i instytucji w kwestiach zarządzania kryzysowego;
- wydawanie opinii ze sprawozdań z podejmowanych działań w sytuacji kryzysowej;
- opiniowanie zaistniałych potrzeb w sytuacji odtwarzania infrastruktury krytycznej;

³³² R. Gwardyński, *Działania Policji w warunkach...*op. cit., s. 49.

- wydawanie opinii oraz przedstawienie Radzie Ministrów Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego;
- wydawanie opinii w sprawach projektu zarządzenia Prezesa Rady Ministrów, który wskazuje listę podejmowanych przedsięwzięć oraz procedur w ramach zarządzania kryzysowego.

Ponadto komendant wojewódzki, który pełni funkcję organu administracji rządowej na terenie województwa w kwestiach dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa osobom oraz utrzymania porządku publicznego, jest członkiem Wojewódzkiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego (WZZK). Wówczas komendant wojewódzki ma za zadanie:

- kontrolować występujące i mogące się pojawić niebezpieczeństwa stwarzające zagrożenie dla stanu bezpieczeństwa;
- przekazywać informacje dotyczące zarządzania kryzysowego do wiadomości publicznej;
- wydawać opinie w sprawie planu zarządzania kryzysowego na poziomie wojewódzkim;
- przygotować możliwości działania oraz przekazywać wnioski z czynności realizowanych w ramach wojewódzkiego planu zarządzania kryzysowego.

Komendant powiatowy (miejski) jest organem administracji rządowej na terenie powiatu w kwestiach związanych z szeroko rozumianym bezpieczeństwem. Jest on członkiem organu pomocniczego starosty w czasie posiedzeń Powiatowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego (PZZK), który wykonuje zadania analogiczne do WZZK tylko na obszarze powiatu. Natomiast na najniższym poziomie administracyjnym – gminie, organem pomocniczym wóldarza gminy jest Gminny Zespół Zarządzania Kryzysowego (GZZK), w którego skład również wchodzi funkcjonariusz Policji. GZZK wykonuje na obszarze gminy zadania analogiczne do WZZK na terenie województwa³³³.

³³³ Ibidem, s. 48-50.

4.1.1. Współdziałanie Policji ze służbami, inspekcjami i strażami

W początkowej części rozważań istotne jest wyjaśnienie pojęcia „współdziałanie”. T. Pszczołowski określa współdziałanie jako „(...) kooperację pozytywną, działanie wielopodmiotowe, którego uczestnicy wzajemnie sobie pomagają”³³⁴. Można rozumieć ten termin jako działanie w celu osiągnięcia wspólnego celu, korzyści, a osoby zaangażowane w takie czynności pracują razem lub mają określone zakresy działań.

Współdziałanie w sytuacji kryzysowej polega na wykorzystaniu w konkretnym czasie i miejscu określonych sił i środków, jakimi dysponują wszelkie podmioty uczestniczące w działaniach. Istotnym elementem w czasie współdziałania jest sprawność obejmująca: skuteczność, korzystność i ekonomiczność. Skuteczność definiowana jest jako uzyskanie zamierzonego celu. Korzystność dotyczy różnicy pomiędzy wynikiem użytecznym a kosztami działania, a ekonomiczność rozumiana jest jako stosunek wyniku użytecznego do kosztów działania³³⁵. Wymagania w zakresie współdziałania inspekcji, służb i straży powinny zostać ściśle określone w planie działania na wypadek pojawienia się sytuacji kryzysowej. Mogą zostać przedstawione za pomocą tzw. siatki bezpieczeństwa, która graficznie ukazuje współpracę poszczególnych organów³³⁶.

Głównym zadaniem państwa jest zapewnienie szeroko rozumianego bezpieczeństwa, czyli ochrony życia i zdrowia ludzi, a także porządku publicznego. Najważniejszą instytucją dbającą o te dobra jest Policja, jednakże samorządy terytorialne w swoim zakresie obowiązków również posiadają obowiązek dbania o bezpieczeństwo mieszkańców według określonych przepisów prawa. Organy terytorialne, aby we właściwy sposób wykonywać te obowiązki, powołały tzw. straże gminne (miejskie) na mocy ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku o strażach gminnych. Ponadto akt normatywny zaznaczył rolę nadzorczą Policji w sprawach merytorycznych oraz konsultacyjnych³³⁷.

³³⁴ M. Żuber, A. Dziadkiewicz, *Współdziałanie służb, inspekcji i straży na szczeblu powiatu w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń*, w: *Historia i Polityka*, Toruń 2018, s. 78.

³³⁵ *Ibidem*, s. 77-78.

³³⁶ *Ibidem*, s. 80.

³³⁷ J. Wróbel, *Współdziałanie Policji z wybranymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo i porządek publiczny*, Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach, Katowice 2010, s. 9.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 12 sierpnia 2004 roku w sprawie zakresu i sposobu współpracy Policji ze strażami gminnymi (miejskimi) oraz zakresu sprawowania przez Komendanta Głównego Policji nadzoru nad działalnością straży to Komendant Główny Policji nadzoruje pod względem fachowym działalność straży za pośrednictwem właściwych komendantów wojewódzkich³³⁸.

W Polsce straże gminne wykonują przede wszystkim zadania wspomagające Policję w związku z naruszaniem porządku publicznego, patologiami społecznymi czy czynnościami administracyjno-porządkowymi. Wówczas fundamentalne zadanie ma przepływ informacji między formacjami umożliwiający sprawne działanie na rzecz poprawy stanu bezpieczeństwa. Istotne staje się właściwe dyslokowanie funkcjonariuszy Policji oraz strażników, gdyż umożliwia to optymalne użycie posiadanego potencjału ludzkiego z wykorzystaniem następujących rozwiązań:

- patrole łączone policjantów i strażników;
- patrole w rejonach szkół wysyłane w związku niepożądanymi zjawiskami, demoralizacją nieletnich, patologią, a także mające systematyczny kontakt z dyrektorami szkół;
- obchody łączone dzielnicowego ze strażnikiem.

Straż utworzona w gminach, gdzie organem wykonawczym jest burmistrz bądź prezydent miasta, nosi nazwę straży miejskiej. Włodarz gminy ma możliwość zawarcia z właściwym terytorialnie komendantem Policji porozumienia dotyczącego współdziałania tych organów. Do podstawowych zadań straży gminnej (miejskiej) należą:

- zapewnienie porządku w miejscach dostępnych dla osób;
- kontrola ruchu drogowego;
- współpracowanie z podmiotami w sprawach dotyczących ratowania życia i zdrowia oraz zdarzeń kryzysowych;
- zabezpieczenie miejsca zdarzenia do przyjazdu właściwych służb;
- ochrona urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów;

³³⁸ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 12 sierpnia 2004 r. w sprawie zakresu i sposobu współpracy Policji ze strażami gminnymi (miejskimi) oraz zakresu sprawowania przez Komendanta Głównego Policji nadzoru nad działalnością straży, paragraf 5.

- współpracowanie z właściwymi organami w czasie imprez masowych oraz zgromadzeń;
- doprowadzenie osób w celu wytrzeźwienia;
- przekazywanie informacji społeczeństwu o zagrożeniach;
- konwojowanie dokumentów i innych istotnych przedmiotów właściwej gminy.

Współpraca straży oraz Policji została omówiona w rozporządzeniu z dnia 12 sierpnia 2004 roku w sprawie zakresu i sposobu współpracy Policji ze strażami gminnymi (miejskimi) oraz zakresu sprawowania przez Komendanta Głównego Policji nadzoru nad działalnością straży. Wspólne działania tych instytucji polegają przede wszystkim na:

- permanentnej wymianie informacji dotyczących poziomu bezpieczeństwa i zakłócenia porządku na danym rejonie, a także zagrożeń dla osób i mienia;
- zapewnieniu sprawnego systemu łączności Policji i straży gminnej (miejskiej);
- właściwej koordynacji dyslokacji sił policyjnych i straży na danym terenie;
- wspólnym wykonywaniu czynności zapewniających porządek publiczny;
- przeprowadzaniu wspólnych ćwiczeń oraz szkoleń dla tych organów;
- przekazywaniu i wymianie danych dotyczących rejestrowania zdarzeń przy pomocy technicznych środków.

Ponadto komendant właściwej jednostki Policji wraz z komendantem straży podejmują również współpracę, którą realizują poprzez:

- cykliczne spotkania, w czasie których zostaje przeprowadzona ocena poziomu bezpieczeństwa ludzi oraz określone wspólne cele;
- bieżące konsultacje;
- odprawy, gdy są prowadzone wspólne czynności tych dwóch organów;
- utrzymaniem bieżącego kontaktu.

Warto również zaznaczyć, że właściwy terytorialnie komendant wojewódzki przy pomocy komendanta powiatowego (miejskiego) udziela wsparcia straży gminnej (miejskiej), gdy siły straży są niewystracające oraz przy zapewnianiu profesjonalnej kadry do przeprowadzenia szkoleń i ćwiczeń funkcjonariuszy straży.

Właściwy terytorialnie komendant powiatowy Policji oraz komendant straży składają do 15 lutego każdego roku sprawozdanie o współpracy tych organów. Takie sprawozdanie jest przekazywane do Komendanta Głównego Policji poprzez właściwego komendanta wojewódzkiego Policji. Istotnym jest, że w czasie pojawienia się niebezpieczeństwa i zagrożenia wójt, burmistrz lub prezydent miasta, na wniosek Komendanta Głównego Policji, wydają zgodę na użycie funkcjonariuszy straży na określony czas do takich działań. Przy wystąpieniu zagrożenia na mniejszym obszarze – województwa czy gminy – z takim wnioskiem występuje właściwy terytorialnie komendant Policji³³⁹.

Każda formacja, aby efektywnie realizować cele, współpracuje z innymi jednostkami. Funkcjonariusze Policji często wykonują swoje zadania przy współdziałaniu ze Strażą Graniczną. Zakres współpracy tych formacji został określony w porozumieniu z dnia 17 czerwca 2004 roku w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej. Współpraca tych formacji polega na:

- zapobieżeniu pojawienia się działań przestępczych, zwalczaniu przestępczości, a także identyfikowaniu zagrożeń o charakterze terrorystycznym;
- zapewnieniu ochrony granicy państwa;
- działaniach prewencyjnych w zakresie bezpieczeństwa oraz porządku publicznego;
- działaniach związanych z logistyką.

Takie współdziałanie prowadzone jest z wykorzystaniem określonych form:

- przekazywania wzajemnego informacji;
- prowadzenia skoordynowanych działań;
- pomocy w sytuacji szerokich działań w zakresie użycia specjalistycznego sprzętu technicznego;
- wymiany pozyskanych doświadczeń oraz umiejętności;
- wzajemnego wsparcia w zakresie logistycznym.

³³⁹ J. Wróbel, *Współdziałanie Policji z wybranymi podmiotami...*op. cit., s. 9-13.

W sytuacji pojawienia się okoliczności niecierpiących zwłoki współdziałanie Policji i Straży Granicznej może przybrać inne formy niż określone w porozumieniu, jednakże nie mogą one naruszyć przepisów prawa³⁴⁰.

Następną strażą współdziałającą z Policją jest Państwowa Straż Pożarna (PSP). PSP została powołana na mocy ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 roku o Państwowej Straży Pożarnej. Do jej ustawowych zadań należą przede wszystkim³⁴¹:

- rozpoznawanie różnych zagrożeń, w tym pożarowych;
- przeprowadzanie akcji ratowniczych;
- realizacja czynności pomocniczych i specjalistycznych w czasie działań ratowniczych;
- prowadzenie kształcenia kadr PSP, innych jednostek ratowniczych oraz powszechnego systemu ochrony ludności;
- kontrola stosowania się do przepisów przeciwpożarowych;
- współdziałanie z Szefem Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych w ramach jego zadań;
- wykonywanie wspólnych działań ze strażami pożarnymi i służbami ratowniczymi innych państw;
- wykonywanie innych działań wynikających z umów międzynarodowych.

W związku z porozumieniem zawartym między Komendantem Głównym Straży Pożarnej a Komendantem Głównym Policji z dnia 12 czerwca 2001 r. formacje te zostały zobligowane do³⁴²:

- prowadzenia wzajemnych konsultacji dotyczących potencjalnych zagrożeń;
- prowadzenia konsultacji dotyczących projektów planów ratowniczych oraz planów działań na wypadek zagrożeń;
- przekazywania informacji o podmiotach mających na wyposażeniu specjalistyczny sprzęt do usuwania skutków zdarzeń;
- prowadzenia skoordynowanych działań;
- prowadzenia właściwych dla każdej z formacji działań na miejscu zdarzenia.

³⁴⁰ Ibidem, s. 13-15.

³⁴¹ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej, Dz. U. 1991 nr 88 poz. 400 z późn. zm., art. 1.

³⁴² J. Wróbel, *Współdziałanie Policji z wybranymi podmiotami...*op. cit., s. 16-17.

Zgodnie z art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym Straż Ochrony Kolei zobowiązana jest do współdziałania z Policją, Strażą Graniczną, Żandarmerią Wojskową, organami kontroli skarbowej i Inspekcją Transportu Drogowego³⁴³. Z uwagi na powyższe Minister Transportu i minister właściwy do spraw wewnętrznych określili za pomocą rozporządzenia z dnia 29 września 2004 r. szczegółowe formy współdziałania Straży Ochrony Kolei z Policją, Strażą Graniczną i Inspekcją Transportu Drogowego. Współpraca Policji ze Strażą Ochrony Kolei polega na³⁴⁴:

- wykonywaniu wspólnych działań mających na celu zapewnienie porządku w pociągach, na stacjach oraz innych miejscach związanych z koleją;
- realizowaniu wspólnych patroli;
- właściwym zabezpieczeniu miejsca zdarzenia;
- wspieraniu patroli Straży Ochrony Kolei w ramach czynności, które wykraczają poza ich uprawnienia;
- wymianie informacji dotyczących osób poszukiwanych;
- udzielaniu wsparcia przy potwierdzaniu danych osobowych osób;
- współdziałaniu w czasie prowadzenia postępowań;
- organizowaniu wspólnych szkoleń oraz ćwiczeń.

Na mocy ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach została powołana do życia Straż Leśna³⁴⁵. Jest to instytucja zajmująca się zwalczaniem przestępstw oraz wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego, ochroną lasów i przyrody, a także prowadzeniem gospodarki leśnej. Rozporządzenie z dnia 15 września 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad współdziałania Lasów Państwowych z Policją określa zakres współpracy tych instytucji, która polega na:

- ochronie lasu, a także ujawnianiu sprawców przestępstw i wykroczeń oraz zwalczaniu bezprawnych działań;
- przydzielaniu oraz przechowywaniu broni palnej i amunicji;
- zapewnieniu porządku publicznego w lasach;
- ochronie wszelkich składników Lasów Państwowych.

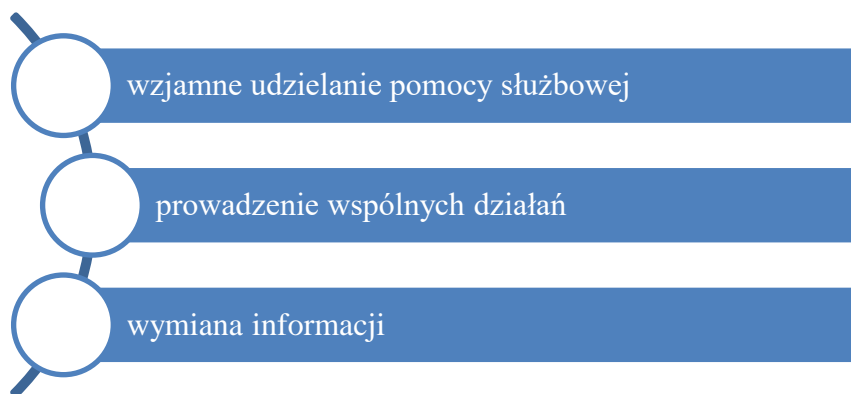
³⁴³ Ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym, Dz. U. 2003 nr 86 poz. 789 z późn. zm., art. 62.

³⁴⁴ J. Wróbel, *Współdziałanie Policji z wybranymi podmiotami...*op. cit., s. 18-19.

³⁴⁵ Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach, Dz. U. 1991 nr 101 poz. 444 z późn. zm., art. 47.

Współdziałanie Policji ze Strażą Leśną dotyczy trzech zasadniczych kwestii, co zostało zaprezentowane na schemacie 23.

Schemat 23. Formy współdziałania Policji i Straży Leśnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Wróbel, Współdziałanie Policji z wybranymi podmiotami...op. cit., s. 21.

Pierwsza forma, czyli wzajemne udzielanie pomocy służbowej, polega na: przeprowadzaniu szkolenia w zakresie korzystania z broni palnej, używaniu środków przymusu bezpośredniego wobec sprawców przestępstw i wykroczeń dotyczących szkodnictwa leśnego, wykonywaniu przeszukań, zatrzymywaniu kłusowników, pomaganiu przy ujawnianiu sprawców przestępstw i wykroczeń związanych z lasami, przeprowadzaniu napraw broni palnej oraz przeglądów, zabezpieczaniu śladów przestępstw na terenie lasu, wymianie doświadczeń związanych z edukacją społeczeństwa, a w ramach potrzeby udostępnianiu środków łączności oraz transportu.

Kolejnym rodzajem współpracy Policji ze Strażą Leśną jest prowadzenie wspólnych działań, przez co należy rozumieć patrole na terenach leśnych związane z ochroną przeciwpożarową i ochroną środowiska, zapewnianie porządku publicznego w lasach, a także organizowanie działań zgodnie z wcześniej przygotowanym planem w rejonach szczególnie zagrożonych szkodnictwem leśnym.

Natomiast wymiana informacji polega na: obiegu informacji między instytucjami, a w szczególności spostrzeżeń związanych z przestępczością, szkodnictwem leśnym czy wykroczeniami, wzajemnym przekazywaniu oraz rozpowszechnianiu elementów profilaktycznych, uczestnictwie wytypowanego

funkcjonariusza na okresowej naradzie dotyczącej poziomu bezpieczeństwa lasów, przekazywaniu do Komendy Głównej Policji, a także do komend wojewódzkich rocznej informacji oraz sprawozdania, wymianie doświadczeń dotyczących sposobów walki ze szkodnictwem leśnym, wymianie informacji związanych z rejonami zagrożonymi szkodnictwem, okresami nasilenia niebezpieczeństw i zagrożeniem pożarowym³⁴⁶.

Policja współpracuje również z Inspekcją Weterynaryjną, która została utworzona na podstawie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej. Zgodnie z przepisami powiatowy lub wojewódzki lekarz weterynarii może zwrócić się do właściwego miejscowo komendanta Policji z wnioskiem o udzielenie pomocy, gdy jest to niezbędne do realizacji kontroli weterynaryjnej³⁴⁷. Wówczas komendant Policji jest zobligowany takiej pomocy udzielić. Funkcjonariusze osobom utrudniającym wykonanie przez Inspekcję Weterynaryjną kontroli wydają wiążące polecenia zachowania zgodnego z prawem, a w sytuacji zachowania niezgodnego z prawem mogą użyć sił i środków wskazanych w ustawie o Policji³⁴⁸.

Ponadto Komendant Główny Policji wraz z Głównym Inspektorem Nadzoru Budowlanego prowadzą wspólne działania w sytuacji kryzysowej. Współpraca tych organów polega na przekazywaniu przez funkcjonariuszy Policji do nadzoru budowlanego informacji dotyczących katastrof budowlanych. Organy te przekazują między sobą przygotowane analizy, które określają przyczyny zdarzeń, działania ratownicze oraz proces likwidacji skutków. Również istotnym elementem współpracy jest wspólne wykonywanie czynności kontrolnych i egzekucyjnych. Instytucje te prowadzą także szkolenia mające na celu przede wszystkim wymianę doświadczeń i przygotowanie się na wypadek sytuacji kryzysowej³⁴⁹.

W czasie sytuacji kryzysowej również Główny Inspektorat Sanitarny wykonuje szereg działań polegających na zapewnieniu bezpieczeństwa żywności, przeciwdziałaniu pojawieniu się zagrożeń biologicznych i usuwaniu ich skutków, powstałych przede wszystkim w wyniku działań terrorystycznych, a także zwalczaniu

³⁴⁶ J. Wróbel, *Współdziałanie Policji z wybranymi podmiotami...* op. cit., s. 20-23.

³⁴⁷ Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej, Dz. U. 2004 nr 33 poz. 287 z późn. zm., art. 19.

³⁴⁸ Ibidem.

³⁴⁹ *Deklaracja Współpracy Policji z Głównym Urzędem Nadzoru Budowlanego*, <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/87193,Deklaracja-wspolpracyq-Policji-z-Glownym-Urzedem-Nadzoru-Budowlanego.html>, (dostęp: 28.03.22 r.).

chorób zakaźnych. Współdziałanie polega przede wszystkim na stałym obiegu informacji między tymi organami a Policją, a także na właściwym nadzorze. Natomiast w sytuacji pojawienia się zagrożeń o charakterze sanitarno-epidemiologicznym to Główny Inspektorat Sanitarny staje się organem wiodącym dla prowadzonych czynności³⁵⁰.

4.1.2. Współdziałanie z Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej

Zdarzenia kryzysowe powodują równie duże i poważne skutki jak działania militarne. Jednakże, niezależnie od rodzaju zdarzenia, priorytetem jest ratowanie życia i zdrowia ludzi. Szybkość reagowania i niesienia pomocy uzależniona jest od posiadanych sił i środków. Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej (SZ RP) są przygotowane do wykonywania czynności ratowniczych oraz do współpracy z innymi podmiotami w zakresie zarządzania kryzysowego. Jako podstawy prawne użycia SZ RP w sytuacjach kryzysowych uznaje się ustawę z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym oraz Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 lutego 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęsk żywiołowych lub ich usuwaniu³⁵¹. Natomiast kwestie działania SZ RP w czasie stanów nadzwyczajnych określono w ustawie z dnia 11 marca 2022 r. o obronie ojczyzny³⁵². Zgodnie z art. 25 ustawy o zarządzaniu kryzysowym w sytuacji, gdy posiadane siły i środki nie będą wystarczające do opanowania kryzysu lub wykorzystanie innych środków nie będzie możliwe, mogą zostać użyte oddziały lub pododdziały SZ RP do wykonywania czynności związanych z zarządzaniem kryzysowym. SZ RP pełnią rolę pomocniczą w sytuacjach kryzysowych, gdy posiadane siły i środki nie są wystarczające do podjęcia właściwych działań³⁵³.

W najnowszych uregulowaniach prawnych, zawartych w ustawie o obronie Ojczyzny, nie tylko utrzymano zaangażowanie SZ RP w zarządzaniu kryzysowym,

³⁵⁰ *Zarządzanie kryzysowe*, <https://www.gov.pl/web/psse-warszawa/zarządzanie-kryzysowe>, (dostęp: 07.05.22 r.).

³⁵¹ F. Mroczko, *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach niemilitarnych...* op. cit., s. 309-310.

³⁵² Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, Dz. U. z 2022 r. poz. 655, 974.

³⁵³ *Ibidem*, s. 310-311.

ale przewidziano, iż „Siły Zbrojne mogą brać udział w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działaniach antyterrorystycznych, działaniach z zakresu ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych, akcjach ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, ochronie i obronie cyberprzestrzeni, oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego”³⁵⁴.

W czasie pojawienia się zagrożeń niemilitarnych SZ RP zostają użyte we wszystkich czterech fazach zarządzania kryzysowego: zapobieganiu, przygotowaniu, reagowaniu i odbudowie. SZ RP w czasie sytuacji kryzysowej wykonują działania polegające na³⁵⁵:

- monitorowaniu potencjalnych zagrożeń;
- prowadzeniu działań poszukiwawczych;
- prowadzeniu działań ratowniczych;
- dokonywaniu oceny skutków zjawisk pojawiających się w rejonie zagrożonym;
- prowadzeniu ewakuacji;
- przygotowywaniu miejsc do przebywania osób ewakuowanych;
- współpracy przy zabezpieczeniu pozostawionego mienia osób ewakuowanych;
- izolowaniu miejsc zagrożonych;
- izolowaniu miejsc prowadzenia działań ratowniczych;
- prowadzeniu czynności ratowniczych, zabezpieczających oraz ewakuacyjnych w rejonie budynków i obiektów będących zagrożonymi;
- wykonywaniu czynności z użyciem materiałów wybuchowych czy specjalistycznego sprzętu będącego na wyposażeniu SZ RP;
- współdziałaniu przy udrażnianiu szlaków komunikacyjnych;
- odbudowie infrastruktury krytycznej;
- likwidacji skażeń biologicznych i chemicznych;
- usuwaniu skażeń promieniotwórczych;

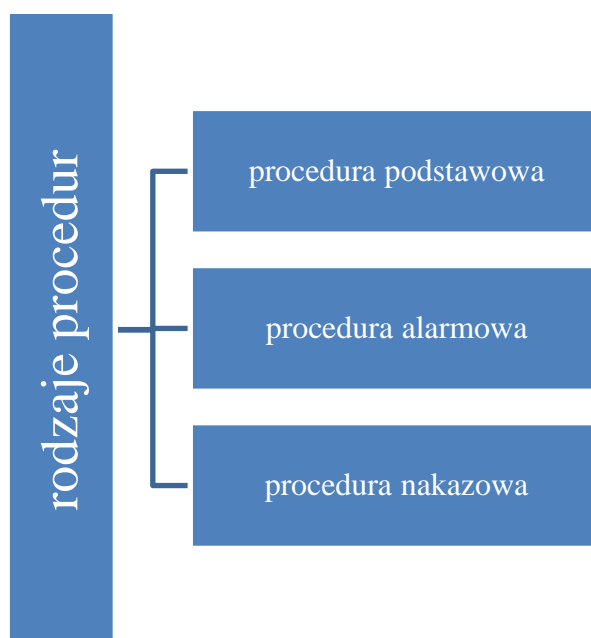
³⁵⁴ Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny...op. cit., art. 11.

³⁵⁵ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym...op. cit., art. 25.

- niesieniu pomocy medycznej oraz wykonywaniu czynności przeciwepidemicznych oraz zadań sanitarno-higienicznych;
- likwidacji substancji i materiałów niebezpiecznych.

Istotnym jest, że w pierwszej kolejności z SZ RP zostają użyte wyspecjalizowane oddziały i pododdziały, które na swoim wyposażeniu posiadają sprzęt niezbędny do realizacji powyższych zadań. Wykorzystanie wojska w sytuacjach kryzysowych odbywa się przy zastosowaniu trzech procedur, co zostało zaprezentowane na schemacie 24.

Schemat 24. Procedury wykorzystania SZ RP w sytuacjach kryzysowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: F. Mroczo, Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach niemilitarnych...op. cit., s. 312-313.

Pierwsza z procedur wykorzystania wojska w sytuacjach kryzysowych, nazwana podstawową, polega na tym, że wojewoda składa wniosek do Ministra Obrony Narodowej o skierowanie sił i środków celem udzielenia wsparcia podmiotom cywilnym, które wykonują czynności związane z przeciwdziałaniem sytuacji kryzysowej. Wojewoda w czasie opracowania wniosku może zasięgnąć opinii właściwego miejscowo terenowego organu administracji wojskowej. Następną z procedur, nakazowa, oznacza, że na mocy decyzji Ministra Obrony Narodowej lub na rozkaz Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego zostają skierowane do działań

siły i środki SZ RP. Podstawą do wydania takiej decyzji jest wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych lub plan użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w sytuacjach kryzysowych. Ostatnia z procedur, alarmowa, jest stosowana w czasie gwałtanego pojawienia się i rozwoju sytuacji kryzysowej. Wówczas w określonych przypadkach dowódca jednostki wojskowej samodzielnie wydaje decyzję o udziale SZ RP w akcji, o czym melduje swojemu bezpośredniemu przełożonemu³⁵⁶.

SZ RP na każdym szczeblu dowodzenia posiadają *Plan użycia oddziałów i pododdziałów SZ RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych*, który składa się z poszczególnych załączników³⁵⁷:

- planu użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w obronie przed terroryzmem;
- planu użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zwalczaniu powodzi i zjawisk lodowych;
- planu użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w akcji odśnieżania;
- planu użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w akcjach ratowniczo-gaśniczych i w usuwaniu skutków pożarów przestrzennych;
- planu użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w likwidacji skutków awarii technicznych z toksycznymi środkami przemysłowymi i wypadków radiacyjnych;
- planu użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w oczyszczaniu terenu z przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych;
- planu użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w akcjach poszukiwawczo-ratowniczych;
- planu działań przeciwepidemicznych.

W ustawie o Policji zostały określone konkretne procedury pozwalające na wykorzystanie wojska do wsparcia działań policyjnych³⁵⁸, zgodnie z którymi oddziały i poddziały SZ RP mogą być użyte, gdy wykorzystanie oddziałów

³⁵⁶ T. Bąk, *Sytuacje kryzysowe*, w: Współczesne problemy zarządzania, Jarosław 2017, s. 17.

³⁵⁷ A. Kazuro, *Funkcjonowanie Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych*, w: Studia Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2020, s. 115.

³⁵⁸ W. Lidwa, *Narodowy System Zarządzania Kryzysowego w Polsce*, Wydawnictwo Uczelniane Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu, Kalisz 2013, s. 126.

i poddziałów Policji okazało się lub może nie być wystarczające. Decyzję o ich użyciu podejmuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa Rady Ministrów. W sytuacjach niecierpiących zwłoki taką decyzję może podjąć Minister Obrony Narodowej na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Istotne jest, że o swojej decyzji Minister Obrony Narodowej musi niezwłocznie powiadomić Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i Prezesa Rady Ministrów. Wówczas Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, po zapoznaniu się z wszelkimi okolicznościami, wydaje postanowienie o zatwierdzeniu lub uchyleniu powyższej decyzji³⁵⁹. Konsekwencją tych czynności jest postanowienie Ministra Obrony Narodowej, przekazane do właściwych dowódców i określające według procedur obowiązujących w SZ RP³⁶⁰:

- liczbę, skład oraz zadania jednostek SZ RP niezbędnych do udzielenia wsparcia;
- czasookres realizacji czynności;
- konkretne miejsce działań;
- niezbędny sprzęt i uzbrojenie wykorzystane w czasie czynności.

W sytuacji użycia pododdziałów i oddziałów SZ RP celem udzielenia wsparcia Policji żołnierzom przysługują takie same uprawnienia jak policjantom, na tych samych zasadach i w trybie.

Zgodnie z art. 18a ustawy o Policji w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego, gdy siły policyjne nie są wystarczające lub mogą okazać się zbyt małe do właściwej realizacji powierzonych działań, Prezes Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych uzgodniony z Ministrem Obrony Narodowej, może zarządzić użycie żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do udzielenia pomocy Policji. Wówczas żołnierzom Żandarmerii Wojskowej analogicznie przysługują uprawnienia funkcjonariuszy Policji³⁶¹.

W czasie zaistnienia sytuacji kryzysowej jednostki wojskowe z różnych rodzajów sił zbrojnych uruchamiają przewidziane w planach, a w przypadku niedoboru także inne niezbędne siły i środki zorganizowane w wojskowe

³⁵⁹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji...op. cit., art. 18.

³⁶⁰ W. Lidwa, *Narodowy System Zarządzania Kryzysowego*...op. cit., s. 126-127.

³⁶¹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji...op. cit., art. 18.

zgrupowania zadaniowe. Umożliwia to sprawne prowadzenie akcji i operacji ratowniczych, m.in. ewakuacji ludności oraz mienia, a także przewożenia artykułów niezbędnych do życia i pierwszej potrzeby³⁶².

W kontekście prowadzonych rozważań warto zaznaczyć, że ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny wprowadziła istotne zmiany w systemie kierowania SZ RP w sytuacjach kryzysowych. Zgodnie z przepisami od 23 kwietnia 2022 r. na mocy decyzji wydanej przez Ministra Obrony Narodowej funkcję Centrum Zarządzania Kryzysowego Ministerstwa Obrony Narodowej (CZK MON) pełni Dowództwo Wojsk Obrony Terytorialnej^{363,364}.

4.1.3. Współdziałanie z innymi instytucjami

System Zarządzania Kryzysowego w Polsce składa się z wielu podmiotów. Jednym z komponentów zarządzania kryzysowego są szeroko rozumiane organizacje pozarządowe³⁶⁵. Organizacje pozarządowe to „wszystkie podmioty, które nie są organami lub jednostkami podległymi administracji publicznej (rządowej i samorządowej) oraz których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku”³⁶⁶. W ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie również została podana uniwersalna definicja terminu „organizacje pozarządowe”, zgodnie z którą są to ³⁶⁷:

- podmioty niebędące jednostkami sektora finansów publicznych;
- podmioty niedziałające w celu osiągnięcia zysku;

³⁶²Z. Kuśmirek, *Udział wojska w sytuacjach kryzysowych*, w: Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy, Legnica 2014, s. 19.

³⁶³Decyzja Nr 60/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 maja 2022 r. uchylająca decyzję w sprawie utworzenia Centrum Zarządzania Kryzysowego Ministerstwa Obrony Narodowej.

³⁶⁴Terytorialsi zakończyli ćwiczenie Przyjazna Energia-22, <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/780675/terytorialsi-zakonczyli-cwiczenie-przyjazna-energia-22>, (dostęp: 09.12.22 r.).

³⁶⁵A. Morawski, *Rola organizacji pozarządowych w procesie zarządzania kryzysowego*, w: Kwartalik Naukowy OAP UW „e-Politikon”, Warszawa 2013, s. 187.

³⁶⁶Co to są organizacje pozarządowe? Czym jest stowarzyszenie, a czym fundacja?, <https://poradnik.ngo.pl/co-to-sa-organizacje-pozarządowe-czym-jest-stowarzyszenie-a-czym-fundacja>, (dostęp: 02.04.22 r.).

³⁶⁷Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz. U. 2003 nr 96 poz. 873 z późn. zm., art. 3.

- osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia.

W stosunku do terminu „organizacje pozarządowe” stosuje się zamiennie wiele innych nazw, np. „non profit”, organizacje społeczne, obywatelskie.

Wśród organizacji pozarządowych, biorących czynny udział w procesie zarządzania kryzysowego, wyróżniamy cztery główne, co zaprezentowano na schemacie 25.

Schemat 25. Organizacje pozarządowe uczestniczące w procesie zarządzania kryzysowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: I. Drabik, Rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesie zarządzania kryzysowego, w: Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2015, s. 155-156.

Takim właśnie podmiotem są Ochotnicze Straże Pożarne (OSP), których funkcjonowanie regulują ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach oraz ustawa o ochronie przeciwpożarowej, określająca OSP „jednostkami ochrony przeciwpożarowej”. Według definicji zawartej w ustawie o ochronie przeciwpożarowej OSP chronią życie, zdrowie, mienie, a także środowisko przed pożarem, klęską żywiołową lub innym miejscowym zagrożeniem³⁶⁸. Ochotnicy udzielają wsparcia służbom w sytuacji wypadków, pożarów czy innych zdarzeń

³⁶⁸ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, Dz. U. 1991 nr 81 poz. 351 z późn. zm., art. 1.

kryzysowych. OSP są komponentem Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG). Istotne również jest, że OSP mają na wyposażeniu specjalistyczny sprzęt oraz wozy strażackie, które stanowią wsparcie dla działalności PSP oraz Policji. Głównym celem OSP jest reakcja na wszelkie pojawiające się zagrożenia i niebezpieczeństwa³⁶⁹. Z uwagi na powyższe OSP są organami wykonującymi zadania w czasie zaistnienia sytuacji kryzysowej.

Kolejną organizacją pozarządową uczestniczącą w procesie zarządzania kryzysowego są społeczne organizacje ratownicze. W polskim prawie brak jednoznacznej definicji tych organizacji. Jednakże w ustawie z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym można znaleźć kryterium do nich się odnoszące³⁷⁰. W ustawie zostały wskazane jednostki współdziałające z ratownictwem medycznym, nazwane społecznymi organizacjami ratowniczymi i zdefiniowane jako podmioty, które „w ramach swoich zadań ustawowych lub statutowych są obowiązane do niesienia pomocy osobom w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego”³⁷¹. Do tego rodzaju organizacji zaliczamy: Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (WOPR), Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (TOPR), Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (GOPR), a także inne podmioty związane z ratownictwem, np. Polski Czerwony Krzyż (PCK)³⁷².

W procesie zarządzania kryzysowego uczestniczą też organizacje o charakterze społeczno-wychowawczym. Są to podmioty wykonujące działalność wychowawczo-edukacyjną skierowaną przede wszystkim do młodzieży oraz dzieci. Do tej grupy należą: stowarzyszenia sportowe, wyznaniowe czy ruchy młodzieżowe.

Kolejnym podmiotem pozarządowym są organizacje, które dysponują unikalnymi zasobami zarówno sprzętowymi, kadrowymi, jak i lokalowymi, tj. kluby krótkofalowe, aerokluby czy inne stowarzyszenia.

Organizacje pozarządowe mogą brać czynny udział we wszelkich etapach procesu zarządzania kryzysowego: zapobieganiu, przygotowaniu, reagowaniu i odbudowie. Głównym zadaniem w fazie zapobiegania jest niedopuszczenie do

³⁶⁹A. Morawski, *Wykorzystanie potencjału organizacji pozarządowych w procesie zarządzania kryzysowego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014, s. 48-49.

³⁷⁰I. Drabik, *Rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesie zarządzania kryzysowego*, w: *Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej*, Częstochowa 2015 s. 155.

³⁷¹Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym, Dz.U. 2006 nr 191 poz. 1410, z późn. zm., art. 15.

³⁷²I. Drabik, *Rola i znaczenie organizacji pozarządowych...*op. cit., s. 155.

pojawienia się zagrożenia, a jeśli jest to niemożliwe, prowadzenie działań ograniczających jego skutki. W związku z tym wykonywane są przede wszystkim czynności polegające na zabezpieczeniu technicznym, a także edukacyjne i wychowawcze, mające istotny wpływ na kształtowanie postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży. Kluczowym elementem jest wspieranie szkół w zakresie prowadzenia zajęć z edukacji dla bezpieczeństwa, podczas których poruszana jest tematyka pierwszej pomocy, bezpieczeństwa, pojawiających się niebezpieczeństw, a także kwestie związane z szeroko rozumianą obroną cywilną. W fazie zapobiegania organizacje pozarządowe zajmują się również przekazywaniem społeczeństwu informacji oraz instrukcji postępowania w sytuacji pojawienia się zagrożenia. Współdziałanie z Policją oraz innymi służbami na tym etapie polega na szybkim przekazywaniu informacji dotyczących zarządzania kryzysowego, a także na angażowaniu struktur tych organizacji do przekazywania danych i instruowania społeczeństwa.

W fazie przygotowania wykonywane są czynności polegające na ocenie możliwych zagrożeń, prawdopodobieństwa ich wystąpienia oraz charakteru niebezpieczeństwa. Głównymi zadaniami stają się monitoring, czynności planistyczne (przygotowanie planów i procedur) czy określenie niezbędnych sił i środków. Działania na tym etapie mogą w znacznym stopniu przyczynić się do zmniejszenia skutków i strat, a także w krótszym czasie umożliwić odtworzenie zniszczonej bądź uszkodzonej infrastruktury niezbędnej do życia ludzi. Organizacje pozarządowe zgodnie z ustawą o zarządzaniu kryzysowym mogą brać czynny udział w pracach zespołów na wszystkich szczeblach administracyjnych. Wówczas organizacje „non profit” pełnią funkcję pomocniczą. Na każdym poziomie spotkań, zarówno gminnym, powiatowym, wojewódzkim, jak i rządowym, przedstawiciele tych organizacji mogą być zapraszani do udziału w pracach zespołu zarządzania kryzysowego. Współpraca opiera się na wymianie informacji, gdyż często do organizacji trzeciego sektora należą wyspecjalizowane podmioty, będące ekspertami z zakresu bezpieczeństwa. Można również wykorzystać siły i środki organizacji społecznych do walki z zagrożeniem.

Kolejny etap reagowania opiera się na działaniach podejmowanych przez właściwe podmioty w czasie wystąpienia zdarzenia o znamionach sytuacji

kryzysowej. Wówczas wykonuje się czynności mające na celu opanowanie niebezpieczeństwa. W zależności od typu zdarzenia prowadzone są działania ratownicze lub neutralizujące. W tejże fazie ogromne znaczenie odgrywiają OSP oraz inne społeczne organizacje ratownicze. Podmioty te są ogromnym wsparciem dla działań podejmowanych przez inne służby, inspekcje i straże oraz jednostki prowadzące czynności ratownicze dla życia, zdrowia ludzi, a także mienia. Warto zaznaczyć, że niektóre organizacje pozarządowe należą do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG), który ujednolica prowadzenie działań ratowniczych.

Ostatnią fazą procesu zarządzania kryzysowego jest etap odbudowy. Podejmowane wówczas działania mają na celu przewrócenie stanu sprzed wystąpienia zdarzenia. Etap ten jest w sferze zainteresowania organizacji pozarządowych. Podmioty organizacji społecznych kontaktują się z osobami poszkodowanymi, aby wesprzeć je w usuwaniu zniszczeń i negatywnych skutków spowodowanych kryzysem. Współdziałanie Policji z jednostkami „non profit” polega na sprawnej komunikacji społecznej, przekazywaniu informacji, co pozwala na lepszą dystrybucję potrzebnych społeczeństwu rzeczy. Podmioty trzeciego sektora utrzymują ważne obiekty, nie tylko w kontekście zarządzania kryzysowego, ale także bardzo ważnego bezpieczeństwa społecznego³⁷³.

4.2. Wsparcie władz cywilnych i społeczeństwa przez Policję w sytuacjach zagrożeń

Rozważania na temat wsparcia władz cywilnych i społeczeństwa przez Policję w sytuacjach kryzysowych należy rozpocząć od wyjaśnienia podstawowych pojęć. Wsparcie rozumiane jest jako „działania sił lub ich części, które pomagają, chronią, uzupełniają lub zasilają i podtrzymują funkcjonowanie innego rodzaju sił”³⁷⁴. Jest to bardzo ważny element właściwego funkcjonowania państwa. Władze cywilne w ramach prowadzonej dysertacji interpretowane są jako „część władz administracyjnych w państwie, które zarządzają wszelkimi cywilnymi dziedzinami życia, które obejmują cały zakres funkcji publicznych realizowanych przez organy

³⁷³ Ibidem, s. 155-160.

³⁷⁴ M. Huzarski, J. Wołeszo, *Leksykon Obronności...*op. cit., s. 95.

samorządowe oraz rządowe”³⁷⁵. Poprzez władze cywilne rozumie się władze wykonawcze, stanowiące samorządów terytorialnych oraz wojewodę. Natomiast społeczeństwo jest to „współczesne, żyjące pokolenie narodu polskiego, przed którym stoi wyzwanie nie tylko zapewnienia bezpieczeństwa sobie, ale również przyszłemu pokoleniu Polaków, a także ochrony i zachowania dziedzictwa duchowego, materialnego i terytorialnego naszych przodków”³⁷⁶.

4.2.1. Działania Policji podejmowane wraz z władzami cywilnymi w sytuacjach kryzysowych

W czasie sytuacji kryzysowych istotne jest współdziałanie Policji i władz cywilnych. Pierwszym elementem współpracy Policji z władzami cywilnymi jest przekazywanie na żądanie jednostek samorządu terytorialnego sprawozdań z wykonywanych przez Policję przedsięwzięć, a także danych i informacji dotyczących poziomu bezpieczeństwa i porządku terytorialnego. Zgodnie z przepisami ujętymi w ustawie o Policji zarówno komendanci powiatowi (miejscy), jak i komendanci komisariatów mają obowiązek składać coroczne sprawozdania dotyczące działalności komendy czy komisariatu Policji odpowiednio staroście i radzie powiatu oraz włodarzom gminy i radzie gminy. Są również zobowiązani do przekazywania informacji o stanie bezpieczeństwa. Warto zaznaczyć, iż współdziałanie tych organów jest bardzo szerokie, biorąc pod uwagę, że sprawozdanie jest składane nie tylko podmiotom wykonawczym, ale także stanowiącym i kontrolnym³⁷⁷. Policja może również zostać zobligowana do tego, aby na żądanie jednostek samorządowych składać takie sprawozdanie w momencie pojawienia się zagrożenia poziomu bezpieczeństwa czy naruszenia porządku publicznego. W ustawie o Policji nie zostały określone konkretne zagrożenia i zakłócenia porządku publicznego istotne dla samorządu terytorialnego. Z tego powodu Policja w sporządzanych sprawozdaniach może zawierać informacje niebudzące zainteresowania tej instytucji.

³⁷⁵ K. Gąsiorek, W. Kitler, *Wojskowe wsparcie władz cywilnych i społeczeństwa...*op. cit., s. 13.

³⁷⁶ Ibidem, s. 41.

³⁷⁷ A. Sęk, Z. Obrębski, *Prawne determinanty współpracy jednostek samorządu terytorialnego i Policji w zakresie ochrony bezpieczeństwa publicznego*, w: *Studia Politologiczne*, Warszawa 2009, s. 293-294.

Organy samorządu terytorialnego nie mogą wskazywać, jakie zadania mają wykonywać funkcjonariusze Policji, jednakże mogą określać obszary szczególnego nadzoru tej formacji, np. rozboje, wymuszenia rozbójnicze, rozprawianie narkotyków, zachowania chuligańskie, naruszenia przepisów ruchu drogowego, włamania, kradzieże czy inne przestępstwa bądź wykroczenia. W takiej sytuacji organy samorządu terytorialnego mogą wymagać od Policji informacji dotyczących eliminacji wskazanych zagrożeń czy podjętych czynności zmierzających do eliminacji niebezpieczeństw.

Ponadto przewodniczący komisji bezpieczeństwa i porządku publicznego może żądać od komendanta powiatowego (miejskiego) Policji udostępnienia informacji dotyczących pracy i działalności Policji na terenie powiatu. Jednostki samorządu mogą podejmować uchwały określające zagrożenia dla bezpieczeństwa.

Współdziałanie Policji z samorządem terytorialnym zostało określone w wielu aktach prawnych, a przede wszystkim w ustawie o Policji, a także w ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, ustawie z dnia 8 marca 1998 r. o samorządzie gminnym. W ustawach zostały określone istotne aspekty zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego. Ustawa o samorządzie województwa w wąskim zakresie zajmuje się problematyką szeroko rozumianego bezpieczeństwa publicznego. Według zapisów tejże ustawy zapewnienie bezpieczeństwa publicznego rozumiane jest jako jeden z podstawowych obowiązków organów samorządu terytorialnego w województwie. Andrzej Szewc wskazuje, że w tym kontekście bezpieczeństwo publiczne polega na wykonywaniu czynności związanych z powszechnym obowiązkiem obronnym, umacnianiem obronności kraju, przygotowaniem osób i mienia na wojnę³⁷⁸.

Natomiast w art. 4 ustawy o samorządzie powiatowym określono szeroki zakres działań w celu zapewnienia bezpieczeństwa, a także porządku publicznego. Z kolei art. 7 tejże ustawy wskazuje, iż organy administracji rządowej mają prawo zobligować samorząd powiatu do czynności związanych z usuwaniem

³⁷⁸ Ibidem, s. 294-297.

niebezpieczeństw dla bezpieczeństwa, a także obronności³⁷⁹. Może to jednak nastąpić tylko i wyłącznie w drodze ustawy.

W ustawie z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie mowa jest, iż wojewoda jako organ zajmujący się kierowaniem organami samorządu terytorialnego w sprawach dotyczących bezpieczeństwa może w nadzwyczajnych sytuacjach wydawać wiążące dla tych organów polecenia. O tych czynnościach wojewoda musi natychmiast powiadomić właściwego w tej sprawie ministra. Ponadto obowiązkiem samorządu powiatowego jest uchwalanie powiatowego programu dotyczącego zapobiegania przestępczości, ochrony osób oraz zapewnienia porządku publicznego. Wymaga to ciągłej współpracy w tym zakresie z Policją. Starosta odpowiada również za powoływanie komisji bezpieczeństwa i porządku publicznego, w której posiedzeniach uczestniczy osoba oddelegowana przez komendanta powiatowego (miejskiego) Policji. Wówczas przewodniczący takiej komisji ma prawo żądać od funkcjonariusza materiałów dotyczących czynności operacyjno-rozpoznawczych czy dochodzeniowo-śledczych, a także informacji o pracy funkcjonariuszy³⁸⁰.

Aspekty bezpieczeństwa zostały również określone w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, zgodnie z którą zapewnienie bezpieczeństwa ludziom i porządku publicznego jest zadaniem własnym gminy. Istotną kwestią są przy tym możliwości stanowienia prawa miejscowego. Zgodnie z art. 40 tejże ustawy rada gminy ma prawo uchylać przepisy porządkowe niezbędne do zapewnienia ludziom ochrony, a także spokoju oraz porządku³⁸¹.

Istnieje również katalog przepisów prawa nazywanych ustawami kryzysowymi, do których należą przede wszystkim ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej czy ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej. W wyżej wymienionych ustawach określono tryb wykorzystania właściwych struktur Policji w sytuacji

³⁷⁹ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym, Dz. U. 1998 nr 91 poz. 578 z późn. zm., art. 7.

³⁸⁰ A. Sęk, Z. Obrębski, *Prawne determinanty współpracy...* op. cit., s. 297-298.

³⁸¹ Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym, Dz. U. 1990 nr 16 poz. 95 z późn. zm., art. 7, 40.

pojawienia się zagrożenia. Wszystkie czynności muszą być oparte na współpracy Policji oraz jednostek samorządu terytorialnego, aby można było sprawnie zarządzać i wprowadzać właściwe procedury³⁸².

4.2.2. Działania Policji na rzecz społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych

Istotnym elementem państwa dotyczącym szeroko rozumianego zarządzania kryzysowego jest obrona cywilna, która umożliwia ochronę społeczeństwa, mienia, a także przyrody przed zagrożeniami. Z uwagi na charakter czynności obrona cywilna jest segmentem bezpieczeństwa wewnętrznego państwa³⁸³. „Obrona cywilna w Polsce stanowi system o sprecyzowanych zadaniach, strukturach i formach działania. Jest zespolona ze wszystkimi szczeblami administracji państwowej i samorządowej, podmiotami gospodarczymi (niezależnie od osobowości prawnej), organizacjami społecznymi oraz z całym społeczeństwem. Siłą obrony cywilnej jest jej powszechność, oznacza to, że wszyscy obywatele naszego kraju uczestniczą w ochronie grup ludzi, którzy znaleźli się w sytuacji zagrożenia”³⁸⁴. W ramach obrony cywilnej zostały określone obowiązki, do których należą m.in.: ochrona ludności, ratowanie oraz udzielanie pomocy potrzebującym czy współdziałanie w sytuacji pojawienia się zdarzeń nadzwyczajnych³⁸⁵. W czasie zaistnienia zdarzeń niemilitarnych wyczerpujących znamiona sytuacji kryzysowej obrona cywilna wykonuje zadania humanitarne, których głównym celem jest ochrona ludności przed zagrożeniami. Działania te polegają przede wszystkim na³⁸⁶:

- ostrzeganiu społeczeństwa przed niebezpieczeństwami;
- ewakuacji zagrożonej ludności;
- prowadzeniu działań ratowniczych;
- prowadzeniu pierwszej pomocy medycznej;
- gaszeniu pożarów;

³⁸² A. Sęk, Z. Obrębski, *Prawne determinanty współpracy...* op. cit., s. 298.

³⁸³ F. Mroczo, *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach niemilitarnych, Zarys problemów województwa dolnośląskiego*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości, Wałbrzych 2012, s. 301.

³⁸⁴ *Obrona cywilna*, <https://www.gov.pl/web/wsse-bydgoszcz/obrona-cywilna>, (dostęp: 20.12.22 r.).

³⁸⁵ *Ibidem*.

³⁸⁶ F. Mroczo, *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach niemilitarnych...* op. cit., s. 302-303.

- wskazywaniu oraz oznaczaniu miejsc niebezpiecznych;
- tworzeniu tymczasowych pomieszczeń i zaopatrzeniu;
- doraźnym wspieraniu i pomaganiu w celu przywrócenia i utrzymania porządku w miejscach dotkniętych klęskami;
- doraźnym przywracaniu funkcjonowania niezbędnych służb użyteczności publicznej;
- organizowaniu pochówku zmarłych;
- pomocy w ratowaniu niezbędnego mienia dla przetrwania;
- wszelkich działaniach organizacyjnych i planistycznych niezbędnych do wykonania powyższych zadań.

Struktura organizacyjna obrony cywilnej jest zbliżona do podziału administracyjnego Polski. Centralnym organem administracji rządowej jest Szef Obrony Cywilnej Kraju, powołany przez Prezesa Rady Ministrów na wniosek złożony przez ministra właściwego w sprawach wewnętrznych. Szef Obrony Cywilnej Kraju zajmuje się przede wszystkim:

- tworzeniem, przedkładaniem, wydawaniem opinii dotyczących projektów związanych z obroną cywilną;
- prowadzeniem rozmów dotyczących projektu planu obrony cywilnej kraju z właściwymi ministrami;
- wskazywaniem priorytetów planu obrony jednostek samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorców;
- określaniem kierunków szkoleń oraz ćwiczeń ludności, ratowników i innych osób z zakresu obrony cywilnej;
- oceną poziomu przygotowania obrony cywilnej w gminach, powiatach i województwach;
- wskazywaniem potrzeb materiałowych oraz ekonomicznych związanych z obroną cywilną;
- przygotowaniem dokumentów obrony cywilnej na potrzeby Prezesa Rady Ministrów lub ministra właściwego w sprawach wewnętrznych;
- udziałem w pracach naukowych obrony cywilnej oraz inicjowaniem takiej działalności;

- nadzorem nad przygotowaniem ratowników i innych osób do prowadzenia czynności ratowniczych;
- wskazywaniem potrzeb dotyczących środków i sprzętu.

Do terenowych organów obrony cywilnej można zaliczyć szefów obrony cywilnej, czyli wojewodów, starostów, wójtów (burmistrzów lub prezydentów miast). Podmioty te wykonują zadania zlecone przez organy administracji rządowej. Formacje obrony cywilnej są podstawowymi jednostkami działającymi w ramach obrony cywilnej i nie są wyposażone w kompetencje o charakterze decyzyjnym. Głównym celem tych jednostek jest wykonywanie poleceń komendantów. To właśnie wojewodowie, starostowie czy władarze gmin tworzą na mocy rozporządzenia formacje obrony cywilnej, uwzględniając zakres zagrożenia, skalę zdarzenia, organizację formacji, siły i środki.

Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obron cywilnych województw, powiatów i gmin określa dokładne zasady działania szefów obrony cywilnej. Do głównych zadań tych podmiotów należą³⁸⁷:

- kontrola przygotowania obrony cywilnej, wydawanie opinii dotyczącej planów, także określenie kierunków działania obrony cywilnej;
- prowadzenie, a także koordynowanie ćwiczeń i szkoleń z zakresu obrony cywilnej;
- inicjowanie szkoleń dla społeczeństwa dotyczących obrony cywilnej;
- wykonywanie działań mających na celu zapewnienie sprawnego funkcjonowania systemów wczesnego ostrzegania oraz wykrywania i alarmowania;
- tworzenie oraz przygotowanie jednostek obrony na wypadek zagrożenia;
- organizacja ewakuacji w momencie pojawienia się zdarzenia;
- planowanie oraz zapewnienie osobom ewakuowanym pomocy medycznej, logistycznej, miejsc bytowych;

³⁸⁷ Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obron cywilnych województw, powiatów i gmin, Dz. U. nr 96 poz. 850, paragraf 1-3.

- ochrona płodów rolnych, żywności, zwierząt gospodarskich oraz ujęć wody w sytuacji niebezpieczeństwa;
- prowadzenie ewakuacji dóbr kultury w czasie zagrożenia;
- wskazywanie miejsc pomocy medycznej osobom poszkodowanym, a także kontrola przygotowania takich ośrodków;
- zapewnienie wody osobom potrzebującym oraz dla działań przeciwpożarowych i przemysłu spożywczego;
- przygotowanie właściwego sprzętu i umundurowania dla organów i formacji obrony cywilnej;
- współpracowanie obrony cywilnej z innymi instytucjami niosącymi pomoc;
- opiniowanie przygotowanych projektów aktów prawa miejscowego mających wpływ na działalność obrony cywilnej;
- przygotowanie informacji o prowadzonych i wykonanych działaniach;
- umożliwianie działalności naukowo-badawczej z zakresu obrony cywilnej;
- współdziałanie z organami wojskowymi;
- inicjowanie i wykonywanie szkoleń ratowników, odbywających zasadniczą służbę wojskową w obronie cywilnej kraju;
- tworzenie wykazu ważnych punktów, miejsc i instytucji działających na ich terenie właściwych do realizacji czynności związanych z obroną cywilną;
- organizowanie osób doraźnie zajmujących się grzebaniem zmarłych.

Jedną z głównych czynności wykonywanych w celu ratowania życia i zdrowia osób jest ewakuacja. Można ją rozumieć jako zbiorową ochronę nie tylko ludzi, ale także mienia, rzeczy, zwierząt czy ważnych dokumentów. Ewakuacja może zostać przeprowadzona prewencyjnie, gdy istnieje ryzyko pojawienia się zdarzenia, ale także po wystąpieniu zagrożenia, aby uniknąć poważniejszych strat. Wówczas zostają nią objęci wszyscy obywatele znajdujący się w rejonie niebezpiecznym³⁸⁸. Z uwagi na skalę i rodzaj zagrożenia wyróżniamy trzy stopnie ewakuacji, co zostało przedstawione w tabeli 14.

³⁸⁸ F. Mroczko, *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach niemilitarnych...* op. cit., s. 306.

Tabela 14. Stopnie ewakuacji

Stopień ewakuacji	Charakterystyka	Zarządzający ewakuację
I stopień	Polega na natychmiastowej ewakuacji osób, mienia, zwierząt z rejonu, w którym nastąpiło niespodziewane zagrożenie, w miejsce poza zdarzeniem.	Zostaje zarządzona z polecenia wójta, burmistrza (prezydenta miasta), starosty, wojewody. Ewakuację I stopnia można przeprowadzić z polecenia osoby kierującej akcją ratunkową na terenie nią objętym.
II stopień	Polega na wcześniej przygotowanym i określonym przemieszczaniu ludności, mienia czy zwierząt z rejonów przyległych do istotnych budynków czy miejsc, których uszkodzenie bądź zniszczenie spowodowałoby kolejne niebezpieczeństwo. Ewakuacja II stopnia zostaje zarządzona w sytuacji pojawienia się symptomów zagrożenia.	Zostaje zarządzona z polecenia wójta, burmistrza (prezydenta miasta), starosty, wojewody.
III stopień	Polega na wcześniej przygotowanym i określonym przemieszczaniu ludności, mienia czy zwierząt w czasie podwyższonego stanu gotowości obronnej państwa. Zostaje zarządzona w czasie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny.	Jest prowadzona z polecenia terenowych organów obrony cywilnej lub organów wojskowych (w strefie bezpośrednich działań wojennych) we współpracy i porozumieniu z organami obrony cywilnej.

Źródło: F. Mroczo, Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach niemilitarnych...op. cit., s. 307.

Warto również zaznaczyć, że w sytuacji powstania zagrożenia istotnym elementem jest samoewakuacja. Polega ona na przemieszczaniu się poza rejon zagrożony z wykorzystaniem własnych środków transportowych oraz posiadanych możliwości zakwaterowania. Biorąc pod uwagę liczbę samochodów osobowych, można wnioskować, że samoewakuacja może wystąpić nawet przed wprowadzeniem ewakuacji. Ewakuacja, aby została przeprowadzona sprawnie i efektywnie, istotne jest przygotowanie wcześniej kompleksowego planu ewakuacji. W przypadku ewakuacji I stopnia, która jest zarządzana w sytuacji nagłego i nieprzewidywalnego pojawienia się zdarzenia, planu ewakuacji się nie sporządza. Jedynie niektóre elementy ewakuacji I stopnia powinny być opisane w planie ewakuacji II stopnia.

Plan taki przede wszystkim musi zawierać informacje dotyczące ostrzegania i alarmowania ludności o niebezpieczeństwie, organizacji logistycznej i transportowej, stref i miejsc pobytu czy zabezpieczenia medycznego. Plan ewakuacji jest jednym z komponentów planu zarządzania kryzysowego, określającym zasoby oraz koncepcję prowadzenia ewakuacji w zależności od pojawiających się uwarunkowań.

Zarówno szefowie obrony cywilnej, jak i przedsiębiorcy, instytucje czy wszelkie inne podmioty przygotowują plany obrony cywilnej, których zakres i treść konsultują z terenowymi organami obrony cywilnej³⁸⁹.

Zgodnie z ustawą z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny „obowiązkowi obrony Ojczyzny podlegają obywatele polscy zdolni ze względu na wiek i stan zdrowia do wykonywania tego obowiązku”³⁹⁰. Obywatele są zobligowani do:

- pełnienia służby wojskowej;
- służenia w określonych jednostkach militarnych;
- wykonywania świadczeń związanych z obroną;
- wykonywania czynności z nadanych przydziałów mobilizacyjnych i pracowniczych przydziałów mobilizacyjnych.

Warto również zaznaczyć, iż obowiązkowi obrony kraju podlegają wszyscy obywatele od dnia osiągnięcia pełnoletności do końca roku kalendarzowego, w którym skończą 60. rok życia, a także osoby posiadające stopień oficerski lub podoficerski do sześćdziesiątych trzecich urodzin.

Ponadto wykonywanie czynności związanych z obroną państwa „należy do wszystkich organów władzy i administracji rządowej oraz innych organów i instytucji państwowych, organów samorządu terytorialnego, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i innych podmiotów, a także do każdego obywatela, w zakresie określonym w ustawach”³⁹¹.

³⁸⁹ Ibidem, s. 306-308.

³⁹⁰ Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie...op. cit., art. 3.

³⁹¹ Ibidem, art. 5-7.

4.2.3. Praktyczny wymiar współdziałania Policji, władz cywilnych i społeczeństwa

Z roku na rok pojawiają się nowe, dotychczas nieznanne zagrożenia. Taką niespodziewaną sytuacją kryzysową była pandemia COVID-19 w Polsce i na całym świecie. Dynamiczne rozprzestrzenianie się wirusa SARS-CoV-2 spowodowało przerażenie społeczeństwa. Wówczas wszelkie służby stanęły przed nie lada wyzwaniem, jakim była walka z pandemią. Z obawy przed tak niebezpiecznym zagrożeniem rząd natychmiast podjął właściwe kroki i ogłosił na terenie Rzeczypospolitej Polskiej stan epidemii. Następnie zostało wprowadzone wiele nakazów, zakazów oraz ograniczeń obowiązujących na obszarze kraju mających na celu wyhamowanie transmisji wirusa³⁹². W początkowej fazie doszło do zamknięcia granic państwa, a funkcjonariusze Policji zostali oddelegowani w rejony przygraniczne, aby we współpracy ze Strażą Graniczną dokonywać kontroli osób chcących wrócić do Polski. Głównym zadaniem było wykonywanie pomiaru temperatury ciała osób na przejściach granicznych w celu wykrycia pierwszych objawów choroby. Ponadto policjanci od osób przybywających pobierali oświadczenia związane z miejscem przebywania oraz odbywania przymusowej kwarantanny czy izolacji w warunkach domowych. Działanie to było związane z kolejnym obowiązkiem, a mianowicie odbywania czternastodniowej kwarantanny w miejscu zamieszkania, którego prawidłowość kontrolowali policjanci wspólnie z Wojskami Obrony Terytorialnej (WOT). Z uwagi na tak poważne zagrożenie, jakim jest pandemia o zasięgu światowym, Policja podjęła szereg działań mających na celu walkę z wirusem, m.in. działania o charakterze informacyjno-prewencyjnym. Stworzono komunikat głosowy informujący społeczeństwo o powstałym zagrożeniu oraz o obowiązujących przepisach prawa obligujących do pozostania w domu. Komunikat był emitowany drogą radiową, a także przez megafony umieszczone w radiowozach. W czasie pandemii obostrzenia były wielokrotnie modyfikowane, rozszerzane, zmieniane, co powodowało zmęczenie i rozdrażnienie obywateli. W takiej sytuacji Policja podjęła szereg inicjatyw mających na celu poprawę sytuacji. Policjanci wykonywali czynności wykraczające poza ich obowiązki służbowe,

³⁹² N. Andrzejak, *Zaangażowanie policjantów w czasie kryzysu: jak pandemia COVID-19 zmieniła pracę funkcjonariuszy Policji?*, w: Dwumiesięcznik Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie e-mentor, Warszawa 2020, s. 35.

np. pomagali osobom odbywającym kwarantannę czy organizowali przedsięwzięcia w celu poprawy nastrojów w społeczeństwie³⁹³.

Ponadto policjanci wykonywali czynności kontrolne wobec osób przybywających do Polski wszelkimi środkami komunikacji, gdyż w czasie pandemii swobodne poruszenie się obywateli po świecie było utrudnione³⁹⁴. Część społeczeństwa nie stosowała się do wprowadzonych nakazów, zakazów oraz obowiązków, bagatelizując rozprzestrzenianie się pandemii SARS-CoV-2. Z uwagi na powyższe Policja musiała podjąć radykalne kroki, mające na celu egzekwowanie przestrzegania przepisów przez osoby niestosujące się do wytycznych rządowych w kraju³⁹⁵.

Zwalczanie pandemii w kraju wymagało współdziałania wielu służb. Policja wspólnie z Wojskami Obrony Terytorialnej wykonywała czynności zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom. Rozpoczęto operację „Odporna Wiosna”, której głównym celem było zniwelowanie wirusa, zmniejszenie skutków pandemii, uniemożliwienie rozprzestrzeniania się SARS-CoV-2. Wojsko wraz z Policją udzielało wsparcia osobom potrzebującym, chorym, starszym, a także jednostkom samorządu terytorialnego czy innym instytucjom. Warto zauważyć, że działania pod kryptonimem „Odporna Wiosna” miały służyć przede wszystkim wsparciu osób szczególnie narażonych na działanie wirusa, w tym zajmujących się walką z pandemią. To właśnie dlatego pomocy udzielano m.in. w szpitalach, innych ośrodkach i placówkach ochrony zdrowia czy medycznych, gdzie mierzono temperaturę czy organizowano triaż. Stworzono również specjalną całodobową infolinię dla osób, które z uwagi na pandemię czuły się dodatkowo obciążone psychicznie i potrzebowały rozmowy z psychologiem. Istotnym elementem było także współdziałanie Policji i Straży Granicznej. Funkcjonariusze wspólnie prowadzili patrole oraz działania w rejonach dworców, lotnisk czy przejść granicznych. Żandarmeria Wojskowa również została włączona w działania związane z pandemią COVID-19, gdyż zajmowała się kontrolą osób odbywających

³⁹³ Ibidem.

³⁹⁴ M. Muszyńska, *Działania Policji w czasie pandemii Covid-19*, w: Zarządzanie kryzysowe w warunkach pandemii w Polsce, red. J. Frąszczak, R. Orliński, T. Rubaj, Wydawnictwo Naukowe Akademii Kaliskiej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego, Kalisz 2021, s. 106.

³⁹⁵ R. Socha, *Działania Policji w zapobieganiu i zwalczaniu chorób zakaźnych ludzi*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2020, s. 142-148.

przymusową kwarantannę lub izolację domową, a także egzekwowaniem przestrzegania przepisów przez cywili. Co ważne, w tym okresie Żandarmeria Wojskowa otrzymała uprawnienia funkcjonariuszy Policji, aby mogła dyscyplinować wszystkie osoby nierespektujące obowiązującego w danym momencie prawa³⁹⁶.

Reasumując, współdziałanie Policji z różnorodnymi instytucjami, a także społeczeństwem w sytuacji kryzysowej jest bardzo ważne, gdyż każdy z tych podmiotów stanowi istotny komponent systemu bezpieczeństwa kraju. Policja jako organ zajmujący się szeroko rozumianym bezpieczeństwem jest podmiotem uczestniczącym we wszystkich sytuacjach kryzysowych w kraju. Jednakże, obserwując przebieg działania służb w okresie pandemii COVID-19, można dojść do wniosku, że grupy dyspozycyjne, społeczeństwo oraz władze cywilne nie były przygotowane na takie wydarzenie. W państwie nie było konkretnych procedur działania podmiotów w momencie tak szybko rozprzestrzeniającej się pandemii. Do udziału w czynnościach były wykorzystywane kolejne służby, a ich współdziałanie w żaden sposób nie było prawnie określone. Policjanci, oprócz szerokiego, ustawowego spektrum działania, otrzymali szereg nowych obowiązków, do których należały: kontrola odbywania kwarantanny czy izolacji domowej, kontrola przejść granicznych, kontrola wypełniania kart lokalizacyjnych, dbanie o przestrzeganie przepisów porządkowych i sanitarnych według obowiązujących zasad, a także prowadzenie działań o charakterze informacyjnym oraz profilaktycznym.

Kolejną sytuacją kryzysową był, trwający do dziś, kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej. W czasie konfliktu dochodziło do wielu ataków ze strony imigrantów wobec polskich służb. Należy stwierdzić, iż istotnym czynnikiem w tej kwestii będzie modyfikacja istniejącego w Polsce prawa dotyczącego nielegalnego wjazdu imigrantów na teren Polski oraz niszczenia i dewastowania przejść granicznych, a także przepisów dotyczących osób pomagających innym nielegalnie wjechać do naszego kraju. W dalszej perspektywie należy zwiększyć liczbę policjantów, strażników granicznych i żołnierzy na stałe stacjonujących w rejonie przygranicznym, będącym również granicą państw Unii Europejskiej oraz Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego. Kluczowe będzie

³⁹⁶ M. Muszyńska, *Działania Policji w czasie pandemii...* op. cit., s. 106-110.

również wskazanie procedur postępowania na wypadek sytuacji i zagrożeń związanych z nielegalnym przemieszczaniem się osób. Przyszłościowym działaniem powinno być przyjęcie do służby większej liczby funkcjonariuszy oraz zbudowanie nowych jednostek Policji w rejonach przygranicznych. Warto również poprawić wyposażenie tych służb w pojazdy przystosowane do poruszania się po nierównych terenach, quady, drony, kamizelki kuloodporne, urządzenia wspomagające obserwację, a także wiele innych komponentów wyposażenia i oprzyrządowania pomagających w wykonywaniu czynności w takich warunkach. Należy także przygotować służby na zaistnienie takich zdarzeń poprzez organizację szkoleń i ćwiczeń wspólnie z innymi podmiotami.

Do udziału w konflikcie na granicy polsko-białoruskiej zadysponowano ogromną liczbę policjantów, jednakże po wybuchu wojny w Ukrainie znaczą część osób skierowano na przejścia graniczne, dworce oraz punkty recepcyjne. Stało się tak, bowiem Policja jako służba odpowiedzialna za bezpieczeństwo państwa jest niezbędna w każdym miejscu, gdzie wystąpił kryzys. W czasie konfliktu wojennego w Ukrainie wszystkie służby podległe Ministerstwu Spraw Wewnętrznych i Administracji, a także sami wojewodowie współdziałali, aby skutecznie pomóc uchodźcom. Funkcjonariusze Straży Granicznej wzmocnili posiadane siły i środki w rejonie ośmiu przejść granicznych z Ukrainą, gdzie odbywał się wzmożony ruch pieszych oraz samochodowy. Strażnicy graniczni zajmowali się: ustalaniem tożsamości osób wjeżdżających na teren Polski, przeprowadzaniem odpraw, udzielaniem niezbędnych informacji, dbaniem o bezpieczeństwo w tych rejonach. Wojewodowie w każdym z województw utworzyli punkty recepcyjne, w których uchodźcy mogli uzyskać informacje dotyczące miejsc zakwaterowania, a także otrzymać posiłek czy pomoc medyczną i odpocząć. Były również organizowane dodatkowe miejsca, w których osoby uciekające przed wojną mogły uzyskać informacje dotyczące form wsparcia. Straż Pożarna również wykonywała szereg działań mających na celu pomoc osobom poszkodowanym w wyniku wojny. Strażacy przewozili uchodźców do miejsc zakwaterowania oraz punktów recepcyjnych. Ponadto udostępniali posiadane na ich wyposażeniu namioty, nagrzewnice, łóżka, materace i inne niezbędne utensylia. Zajmowali się również organizowaniem zbiórek funduszy na pomoc uchodźcom.

Funkcjonariusze Policji byli rozlokowani we wszystkich kluczowych punktach kraju: dworcach, przejściach granicznych, punktach informacyjnych, gdzie dbali o bezpieczeństwo i porządek, a także udzielali wsparcia osobom potrzebującym. Policjanci zapewniali także płynność przejazdów w rejonach o wzmożonym natężeniu ruchu, patrolowali miejsca przebywania uchodźców, udzielali wsparcia i informacji w kwestiach zakwaterowania, przekazywali kluczowe informacje osobom poruszającym się pociągami, a także pomagali przy rozładunku jedzenia, ubrań oraz innych niezbędnych przedmiotów. Policja stworzyła specjalną infolinię dla osób uciekających z Ukrainy służącą do zgłaszania zaginięć uchodźców. Także Urząd do Spraw Cudzoziemców uruchomił dodatkowy numer kontaktowy oraz stronę internetową zawierającą wszelkie istotne informacje dotyczące form wsparcia dla uchodźców³⁹⁷. Bardzo ważnym elementem współdziałania było zaangażowanie się społeczeństwa poprzez szereg działań polegających na organizowaniu zbiórek przedmiotów oraz żywności, a także udzielaniu wsparcia w zakwaterowaniu uchodźców, transporcie, rozładowywaniu busów z darami i przekazywaniu niezbędnych informacji.

Warto zaznaczyć, że współdziałanie Policji, władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych ma kluczowe znaczenie. W czasie konfliktu w Ukrainie do Polski napłynęła fala uchodźców, co spowodowało początkowo ogromny chaos w rejonie przygranicznym, a także w innych częściach kraju, związany z zakwaterowaniem oraz z zapewnieniem niezbędnych potrzeb osobom uciekającym przed wojną. W tak trudnej sytuacji doszło do współpracy służb, inspekcji, straży, instytucji oraz ludzi, aby jak najlepiej opanować kryzysową sytuację, a przede wszystkim udzielić pomocy osobom poszkodowanym. Doszło do ogromnej mobilizacji wszystkich służb, a także społeczeństwa, co potwierdziło, jak istotna jest wszechstronna pomoc udzielana ludziom w tak dramatycznym położeniu.

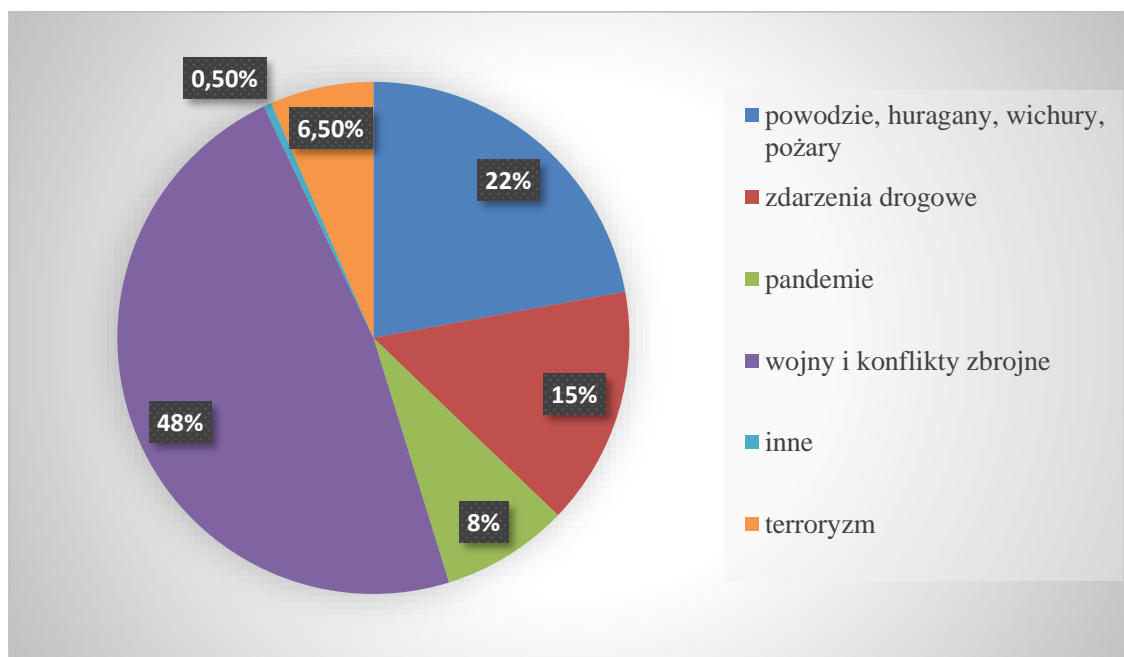
4.3. Analiza wyników badań

W ramach prowadzonych badań empirycznych poproszono respondentów o udzielenie odpowiedzi na pytanie 1 (zał. 1): *Co według Pani/Pana współcześnie jest*

³⁹⁷ *Służby MSWiA i wojewodowie pomagają osobom uciekającym z Ukrainy przed wojną*, <https://www.gov.pl/web/mswia/sluzby-mswia-i-wojewodowie-pomagaja-osobom-uciekajacym-z-ukrainy-przed-wojna>, (dostęp: 31.05.22 r.).

największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa? Ankietowani mieli do wyboru 6 wariantów odpowiedzi, w tym jeden o charakterze półotwartym pozwalający na wpisanie wskazanego przez siebie zagrożenia. Respondenci z przedstawionych wariantów mogli wybrać maksymalnie jedną odpowiedź, czego efektem było uzyskanie łącznie 773 wskazań. Całkowity rozkład uzyskanych odpowiedzi został zilustrowany na wykresie 5. Według uczestników ankiety największymi współczesnymi zagrożeniami są wojny i konflikty zbrojne, gdyż aż 48% ankietowanych wybrało ten wariant. Kolejna znacząca grupa osób (22% respondentów) uznała, że zagrożenie stwarzają powodzie, huragany, wichury oraz pożary. 15% osób stwierdziło, że źródłem współczesnego niebezpieczeństwa są zdarzenia drogowe, 8% wybrało wariant, iż są to pandemie, 6,5% wskazało na terroryzm, a zaledwie 0,5% ankietowanych zaznaczyło odpowiedź „inne”, podając własny wariant.

Wykres 5. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących zagrożeń dla bezpieczeństwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Respondenci należący do I grupy, czyli pełnoletni obywatele Polski, wskazali, że największymi dla nich zagrożeniami są wojny i konflikty zbrojne – aż 40% ankietowanych udzieliło takiej odpowiedzi. Kolejnym pod względem procentowym wskazaniem były zdarzenia drogowe (25% respondentów). 17% osób z tejże grupy

za współczesne zagrożenie uznało powódzie, huragany, wichury oraz pożary, a po 9% respondentów wybrało pandemię oraz terroryzm. Nie odnotowano wskazań wariantu ostatniego – „inne”.

Na zbliżonym poziomie kształtuje się układ procentowy odpowiedzi dotyczącej II grupy, a mianowicie osób zatrudnionych w strukturach samorządu terytorialnego. W drugiej próbie badawczej także uznano, że największymi współczesnymi zagrożeniami są wojny i konflikty zbrojne, o czym świadczy 56% wskazań tej odpowiedzi. Kolejnymi według hierarchii procentowej były powódzie, huragany, wichury oraz pożary – wskazania tego wariantu ukształtowały się na poziomie 27%. Zaledwie 6% osób zaznaczyło pandemię, 5% terroryzm i zdarzenia drogowe. Tylko 1% respondentów wybrało ostatnią odpowiedź – „inne”. Szczegółowy rozkład odpowiedzi zaprezentowano w tabeli 15.

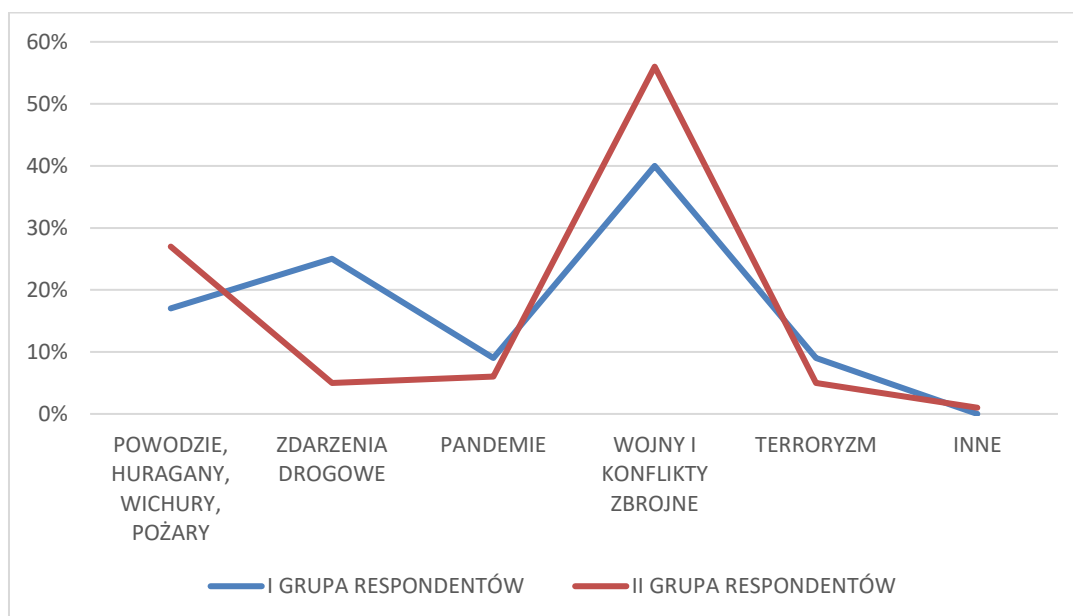
Tabela 15. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczący zagrożeń dla bezpieczeństwa

Odpowiedzi	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa
Powódzie, huragany, wichury, pożary	66	17%	106	27%	172	22%
Zdarzenia drogowe	96	25%	20	5%	116	15%
Pandemie	36	9%	24	6%	60	8%
Wojny i konflikty zbrojne	154	40%	216	56%	370	48%
Terroryzm	33	9%	18	5%	51	6,5%
Inne	0	0%	4	1%	4	0,5%
Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W celu pełniejszego zobrazowania uzyskanych rozkładów udzielonych odpowiedzi z obu grup wyniki przedstawiono na wykresie 6.

Wykres 6. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących zagrożeń dla bezpieczeństwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Analiza danych ujętych na powyższym wykresie potwierdza rozbieżności wynikające z udzielonych przez respondentów obu grup badawczych odpowiedzi. Dla zbadania, jak istotny jest wzajemny wpływ wyników, czyli jak oddziałują na siebie przynależność do danej grupy i wskazana odpowiedź, wykonano test współczynnikiem korelacji liniowej r-Pearsona (tabela 16.).

Tabela 16. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona

Odpowiedzi	I grupa respondentów	II grupa respondentów	Ogółem		
	x_i	y_i	x_i^2	y_i^2	$x_i * y_i$
Powodzie, huragany, wichury, pożary	66	106	4356	11236	6996
Zdarzenia drogowe	96	20	9216	400	1920
Pandemie	36	24	1296	576	864
Wojny i konflikty zbrojne	154	216	23716	46656	33264
Terroryzm	33	18	1089	324	594
Inne	0	4	0	16	0

Ogółem	$\sum_{i=1}^n x_i$ = 385	$\sum_{i=1}^n y_i$ = 388	$\sum_{i=1}^n x_i^2$ = 39673	$\sum_{i=1}^n y_i^2$ = 59192	$\sum_{i=1}^n x_i$ * y_i = 43638
$\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = \frac{1}{6} * 385 \approx 64,17$ $\bar{y} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i = \frac{1}{6} * 388 \approx 64,67$ $\bar{x}^2 = 4117,79$ $\bar{y}^2 = 4182,21$					

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i y_i - \bar{x} \bar{y}}{\sqrt{(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2)(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i^2 - \bar{y}^2)}} =$$

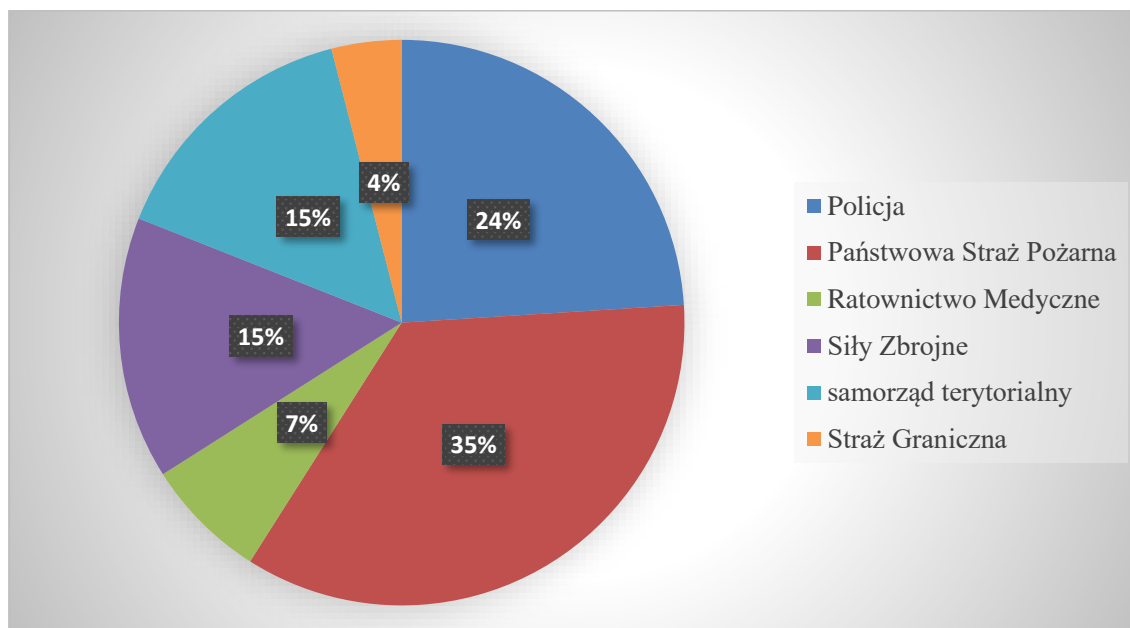
$$\frac{\frac{1}{6} * 43638 - (64,17 * 64,67)}{\sqrt{(\frac{1}{6} * 39673 - 4117,79)(\frac{1}{6} * 59192 - 4182,21)}} \approx 0,83$$

Współczynnik korelacji wynosi w przybliżeniu 0,83. Wskazuje to na korelację dodatnią i bardzo wysoką. Oznacza to, że zależność pomiędzy byciem w danej grupie a wskazaniem danego wariantu odpowiedzi jest bardzo duża. Świadczy to o tym, że wzrost wartości w odpowiedziach jednej z grup powoduje wzrost wartości odpowiedzi drugiej z grup. Obydwie próby badawcze wskazywały, że wojny i konflikty zbrojne są największymi współczesnymi zagrożeniami.

W ramach przeprowadzonych badań empirycznych poproszono respondentów o udzielenie odpowiedzi na pytanie 2 (zał. 1): *Który z podmiotów według Pani/Pana jest najbardziej zaangażowany w czynności związane z zarządzaniem kryzysowym?* Ankietowani mieli do wyboru 6 wariantów odpowiedzi, a mianowicie: Policja, Państwowa Straż Pożarna, Ratownictwo Medyczne, Straż Graniczna, Siły Zbrojne oraz samorząd terytorialny. Z powyższych wariantów respondenci mogli wybrać tylko jeden.

Ogólny rozkład odpowiedzi na to pytanie został zobrazowany na wykresie 7. Analizując otrzymane wyniki, można zauważyć, że aż 35% osób wskazało Państwową Straż Pożarną jako najbardziej zaangażowany podmiot w sytuacji kryzysowej. Następne w kolejności wskazanie ankietowanych dotyczyło Policji (24% osób). Warianty „Siły Zbrojne” i „samorząd terytorialny” zaznaczyło po 117 respondentów, co wyniosło po 15% w obu przypadkach. 7% respondentów wybrało Ratownictwo Medyczne, a 4% osób wskazało Straż Graniczną.

Wykres 7. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących podmiotów zaangażowanych w czynności związane z zarządzaniem kryzysowym

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Badani z I grupy najczęściej wskazywali Policję jako organ najbardziej zaangażowany w czasie pojawienia się sytuacji kryzysowej, o czym świadczy 24% odpowiedzi. Na zbliżonym poziomie (33%) odnotowano wskazania Państwowej Straży Pożarnej. Znacznie mniej respondentów (11%) zdecydowało się na wybór odpowiedzi odnoszącej się do Sił Zbrojnych. 9% ankietowanych głos oddało na samorząd terytorialny, a 7% na Ratownictwo Medyczne. Najmniej wskazań dotyczyło wariantu czwartego – Straży Granicznej, gdyż wybrało go tylko 12 osób, co przełożyło się na 3 punkty procentowe.

Inne wyniki obserwujemy w II grupie respondentów, którzy najczęściej wybierali Państwową Straż Pożarną – 38% badanych. Aż 22% ankietowanych wskazało samorząd terytorialny. Wariant „Siły Zbrojne” zaznaczyło 19% ankietowanych. Policję, wariant najpopularniejszy w grupie I, wybrało zaledwie 10% osób. 6% ankietowanych tej grupy wskazało na Ratownictwo Medyczne. Najmniejszy procent wskazań dotyczył odpowiedzi „Straż Graniczna” (tylko 5% respondentów). Szczegółowy rozkład odpowiedzi ankietowanych został ukazany w tabeli 17.

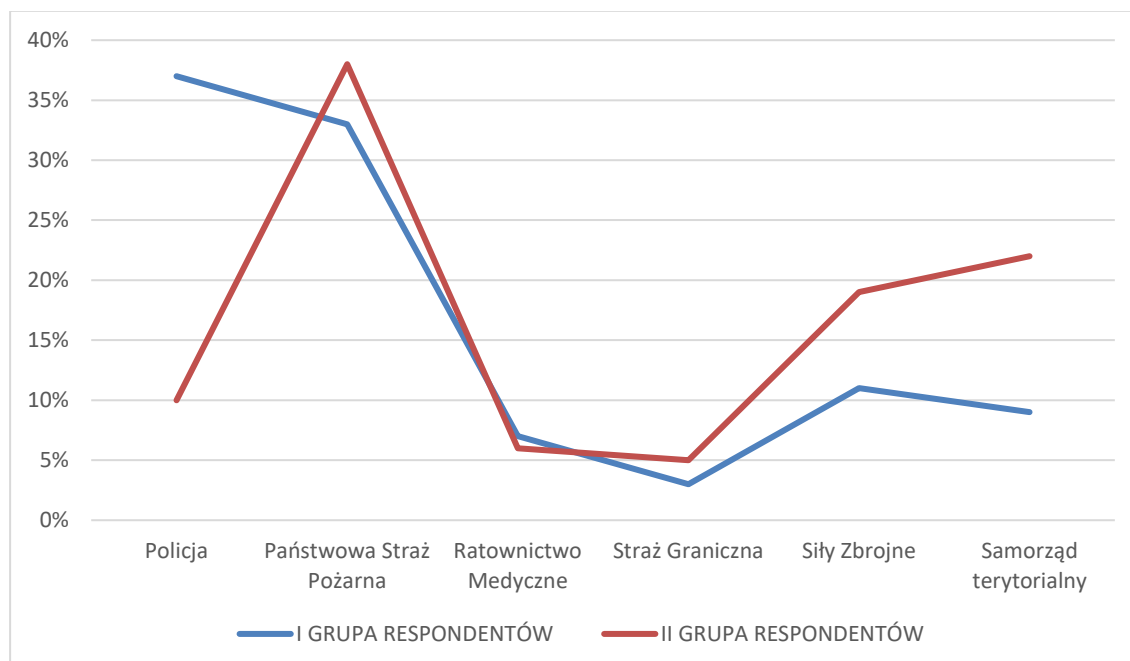
Tabela 17. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących podmiotów zaangażowanych w czynności związane z zarządzaniem kryzysowym

Odpowiedzi	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura Procentowa
Policja	143	37%	40	10%	183	24%
Państwowa Straż Pożarna	126	33%	146	38%	272	35%
Ratownictwo Medyczne	28	7%	24	6%	52	7%
Straż Graniczna	12	3%	20	5%	32	4%
Siły Zbrojne	43	11%	74	19%	117	15%
Samorząd terytorialny	33	9%	84	22%	117	15%
Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W celu dokładniejszego zobrazowania uzyskanych rozkładów udzielonych odpowiedzi z obu grup wyniki zaprezentowano na wykresie 8.

Wykres 8. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących podmiotów zaangażowanych w czynności związane z zarządzaniem kryzysowym

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Powyższy wykres prezentuje rozbieżności zachodzące pomiędzy odpowiedziami udzielonymi przez respondentów obu grup badawczych. W celu wykazania wzajemnego wpływu wyników, a mianowicie oddziaływania przynależności do grupy i wskazań ankietowanych, wykonano test współczynnikiem korelacji liniowej r-Pearsona (tabela 18.).

Tabela 18. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona

Odpowiedzi	I grupa respondentów	II grupa respondentów	Ogółem		
	x_i	y_i	x_i^2	y_i^2	$x_i * y_i$
Policja	143	40	20449	1600	5720
Państwowa Straż Pożarna	126	146	15876	21316	18396
Ratownictwo Medyczne	28	24	784	576	672
Straż Graniczna	12	20	144	400	240
Siły Zbrojne	43	74	1849	5476	3182
Samorząd terytorialny	33	84	1089	7056	2772

Ogółem	$\sum_{i=1}^n x_i = 385$	$\sum_{i=1}^n y_i = 388$	$\sum_{i=1}^n x_i^2 = 40191$	$\sum_{i=1}^n y_i^2 = 36424$	$\sum_{i=1}^n x_i * y_i = 30982$
$\bar{x} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = \frac{1}{6} * 385 \approx 64,17 \quad x^2 = 4117,79 \quad \bar{y} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i = \frac{1}{6} * 388 \approx 64,67 \quad y^2 = 4182,21$					

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i y_i - \bar{x} \bar{y}}{\sqrt{(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2)(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i^2 - \bar{y}^2)}} =$$

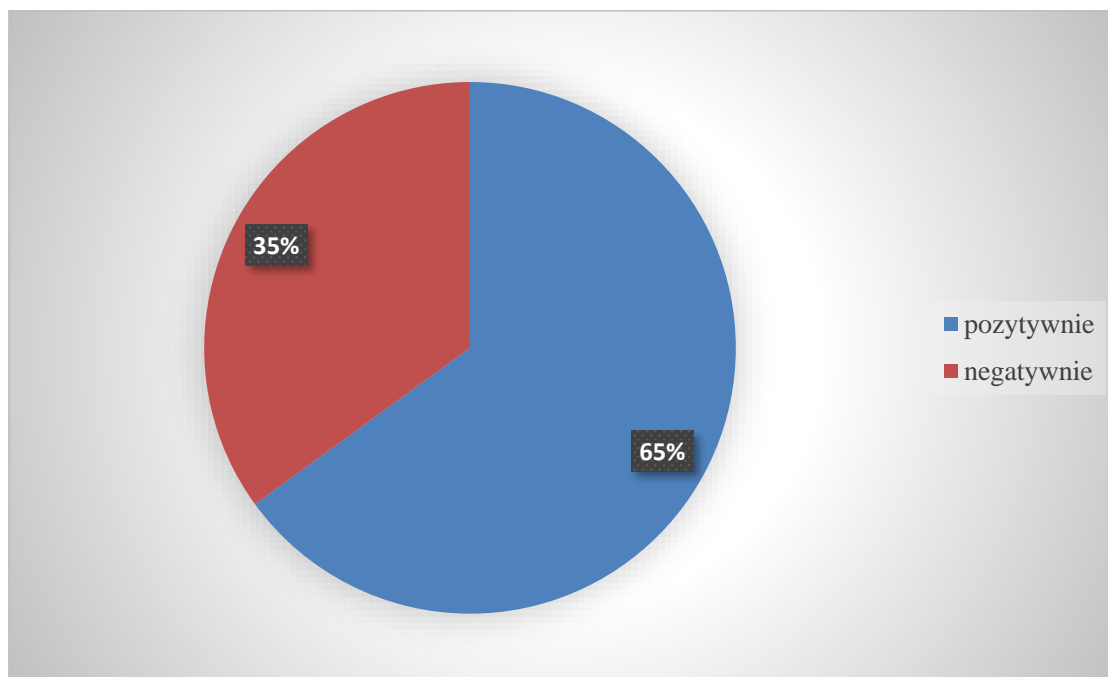
$$\frac{\frac{1}{6} * 30982 - (64,17 * 64,67)}{\sqrt{(\frac{1}{6} * 40191 - 4117,79)(\frac{1}{6} * 36424 - 4182,21)}} \approx 0,49$$

Współczynnik korelacji Pearsona w przybliżeniu wynosi wartość 0,49, co wskazuje na dodatnią korelację liniową. Ponadto informuje o istnieniu umiarkowanej zależności pomiędzy I a II grupą badanych. Uzyskany wynik świadczy o tym, iż wzrost wartości w odpowiedziach jednej z grup powoduje wzrost wartości odpowiedzi w grupie drugiej.

W ramach przeprowadzonych badań empirycznych poproszono respondentów o udzielenie odpowiedzi na pytanie 3 (zał. 1): *Jak ocenia Pani/Pan współpracę różnych służb i podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe?* Ankietowani mieli do wyboru tylko dwa warianty odpowiedzi: ocenę pozytywną lub negatywną.

Ogólny rozkład odpowiedzi został ujęty na wykresie 9. Z analizy danych zobrazowanych na wykresie wynika, że zdecydowana większość, bo aż 65%, ankietowanych pozytywnie ocenia współdziałanie służb i podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe. Z kolei 35% wszystkich ankietowanych ma przeciwne zdanie w tej kwestii.

Wykres 9. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących współpracy służb i podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Szczegółowy rozkład odpowiedzi został przedstawiony w tabeli 19.

Tabela 19. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących współpracy służb i podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe

Odpowiedzi	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura Liczbowa	Struktura procentowa
Pozytywnie	246	64%	260	67%	506	65%
Negatywnie	139	36%	128	33%	267	35%
Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

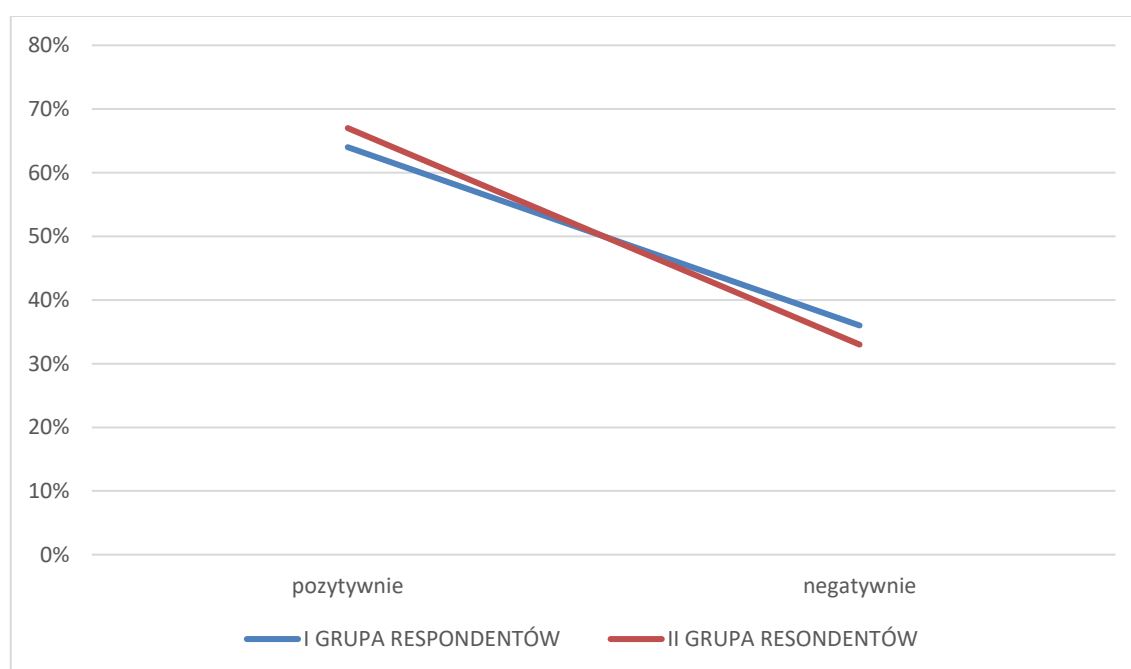
I grupa ankietowanych w większości wskazała, że pozytywnie ocenia współdziałanie służb i podmiotów właściwych w kwestiach zarządzania kryzysowego

(64% osób). Tylko 139 respondentów, czyli 36%, posiada negatywną opinię na ten temat.

Bardzo podobnie rozkład kształtuje się w II grupie. 67% osób wybrało odpowiedź „pozytywnie”, a 33% drugi wariant – „negatywnie”.

W celu uzyskania lepszego zobrazowania rozkładów odpowiedzi udzielonych przez obie grupy utworzono wykres 10.

Wykres 10. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących współpracy służb i podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Analiza danych zaprezentowanych na wykresie wskazuje na delikatną rozbieżność w udzielaniu odpowiedzi przez respondentów dwóch grup badawczych. W celu wykazania wzajemnego wpływu wyników, a mianowicie oddziaływania przynależności do grupy i wskazań odpowiedzi, wykonano test współczynnikiem korelacji liniowej r-Pearsona (tabela 20.).

Tabela 20. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona

Odpowiedzi	I grupa respondentów	II grupa respondentów	Ogółem		
	x_i	y_i	x_i^2	y_i^2	$x_i * y_i$
Pozytywnie	246	260	60516	67600	63960
Negatywnie	139	128	19321	16384	17792
Ogółem	$\sum_{i=1}^n x_i = 385$	$\sum_{i=1}^n y_i = 388$	$\sum_{i=1}^n x_i^2 = 79837$	$\sum_{i=1}^n y_i^2 = 83984$	$\sum_{i=1}^n x_i * y_i = 81752$
$\bar{x} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = \frac{1}{2} * 385 = 192,5$ $x^2 = 37056,25$ $\bar{y} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i = \frac{1}{2} * 388 = 194$ $y^2 = 37636$					

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

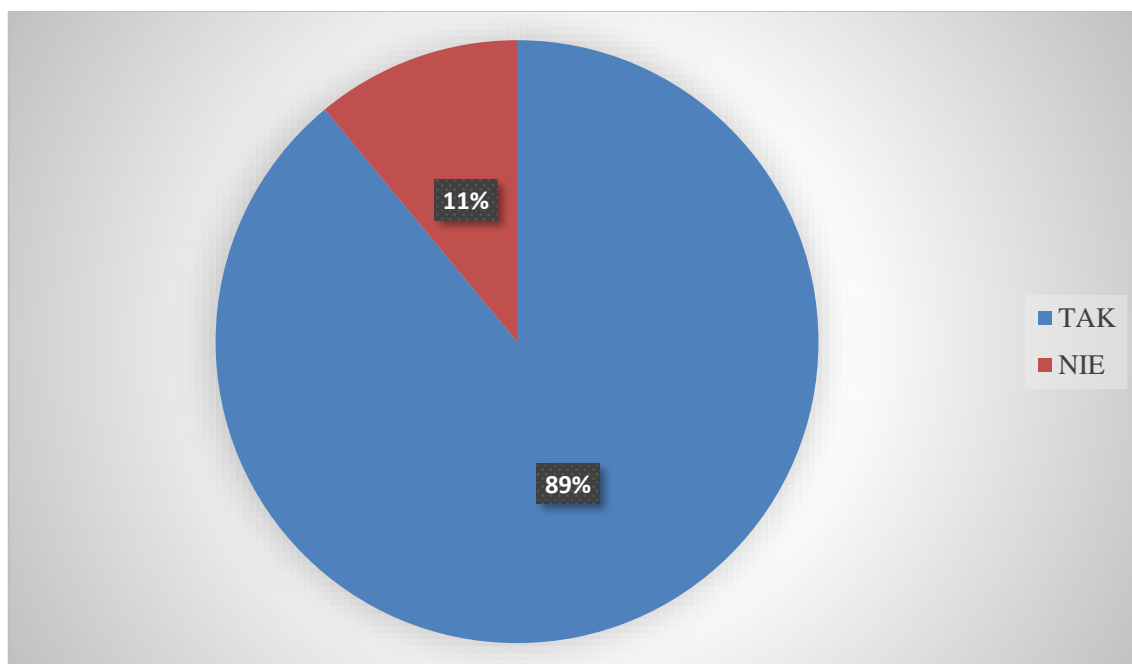
$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i y_i - \bar{x} \bar{y}}{\sqrt{(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2)(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i^2 - \bar{y}^2)}} = \frac{\frac{1}{2} * 81752 - (192,5 * 194)}{\sqrt{(\frac{1}{2} * 79837 - 37056,25)(\frac{1}{2} * 83984 - 37636)}} = 1$$

Współczynnik korelacji Pearsona wynosi 1, co wskazuje na korelację dodatnią o bardzo silnej zależności. Oznacza to, że wybór przez ankietowanych z I grupy badanych którejs z cech jest równoznaczny z wzrostem średniej cechy wskazanej przez respondentów należących do II grupy.

W ramach przeprowadzonych badań empirycznych poproszono respondentów o udzielenie odpowiedzi na kolejne, 4 pytanie (zał. 1): *Czy według Pani/Pana współdziałanie Policji z instytucjami, służbami, inspekcjami i strażami wpływa na bezpieczeństwo państwa?* Wyboru odpowiedzi na to pytanie ankietowani dokonywali z dwóch wariantów, czego efektem było uzyskanie 773 wskazań.

Ogólny rozkład odpowiedzi został ujęty na wykresie 11. Dokonując analizy wyników na wykresie, należy stwierdzić, że zdecydowana większość próby badawczej, aż 89% osób, wybrała pierwszy wariant odpowiedzi, a mianowicie „tak”. Reszta ankietowanych, czyli 87 osób, co stanowiło 11% wszystkich respondentów, wybrała wariant drugi, czyli „nie”.

Wykres 11. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących wpływu współdziałania Policji z instytucjami, służbami, inspekcjami i strażami na bezpieczeństwo

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

I grupa respondentów, składająca się z pełnoletnich mieszkańców Polski, w dużej mierze, bo aż 87% osób, oświadczyła, że współdziałanie Policji ze służbami, instytucjami oraz strażami wpływa na poziom bezpieczeństwa. Zaledwie 51 osób ankietowanych, tj. 13% osób tej grupy, wybrało drugi wariant odpowiedzi.

W II grupie ankietowanych, składającej się z pracowników administracji, najczęściej – podobnie jak w grupie I – wskazywano pierwszą odpowiedź (352 respondentów, co stanowiło 91%). Natomiast 9% badanych wybrało drugi wariant – odpowiedź „nie”. Szczegółowy rozkład odpowiedzi został ujęty w tabeli 21.

Tabela 21. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących wpływu współdziałania Policji z instytucjami, służbami, inspekcjami i strażami na bezpieczeństwo

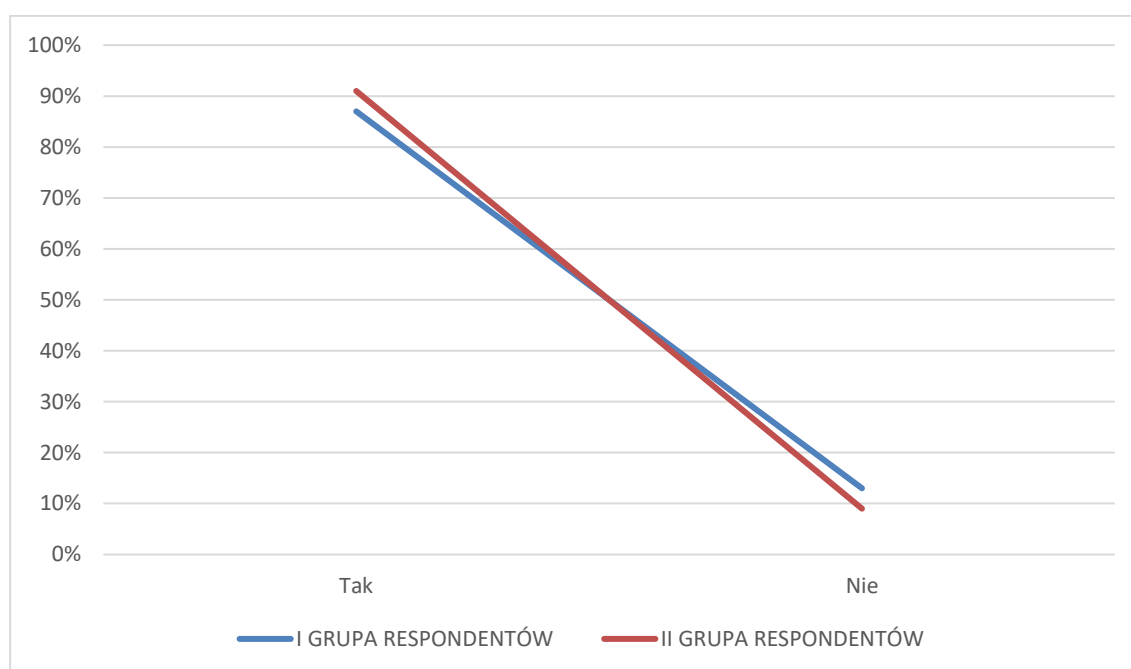
Odpowiedzi	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura Procentowa	Struktura liczbowa	Struktura Procentowa
Tak	334	87%	352	91%	686	89%

Nie	51	13%	36	9%	87	11%
Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W celu lepszego zobrazowania uzyskanych rozkładów odpowiedzi udzielonych przez obie grupy respondentów wyniki przedstawiono na wykresie 12.

Wykres 12. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących wpływu współdziałania Policji z instytucjami, służbami, inspekcjami i strażami na bezpieczeństwo

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Analiza danych zaprezentowanych na wykresie wskazuje na delikatną rozbieżność w udzielaniu odpowiedzi przez respondentów obu grup badawczych. W celu wykazania wzajemnego wpływu wyników, a mianowicie oddziaływania przynależności do grupy i wskazań odpowiedzi wykonano test współczynnikiem korelacji liniowej r-Pearsona (tabela 22.).

Tabela 22. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona

Odpowiedzi	I grupa respondentów	II grupa respondentów	Ogółem		
	x_i	y_i	x_i^2	y_i^2	$x_i * y_i$
Tak	334	352	111556	123904	117568
Nie	51	36	2601	1296	1836
Ogółem	$\sum_{i=1}^n x_i = 385$	$\sum_{i=1}^n y_i = 388$	$\sum_{i=1}^n x_i^2 = 114157$	$\sum_{i=1}^n y_i^2 = 125200$	$\sum_{i=1}^n x_i * y_i = 119404$
$\bar{x} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = \frac{1}{2} * 385 = 192,5$ $x^2 = 37056,25$ $\bar{y} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i = \frac{1}{2} * 388 = 194$ $y^2 = 37636$					

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i y_i - \bar{x} \bar{y}}{\sqrt{(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2)(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i^2 - \bar{y}^2)}} =$$

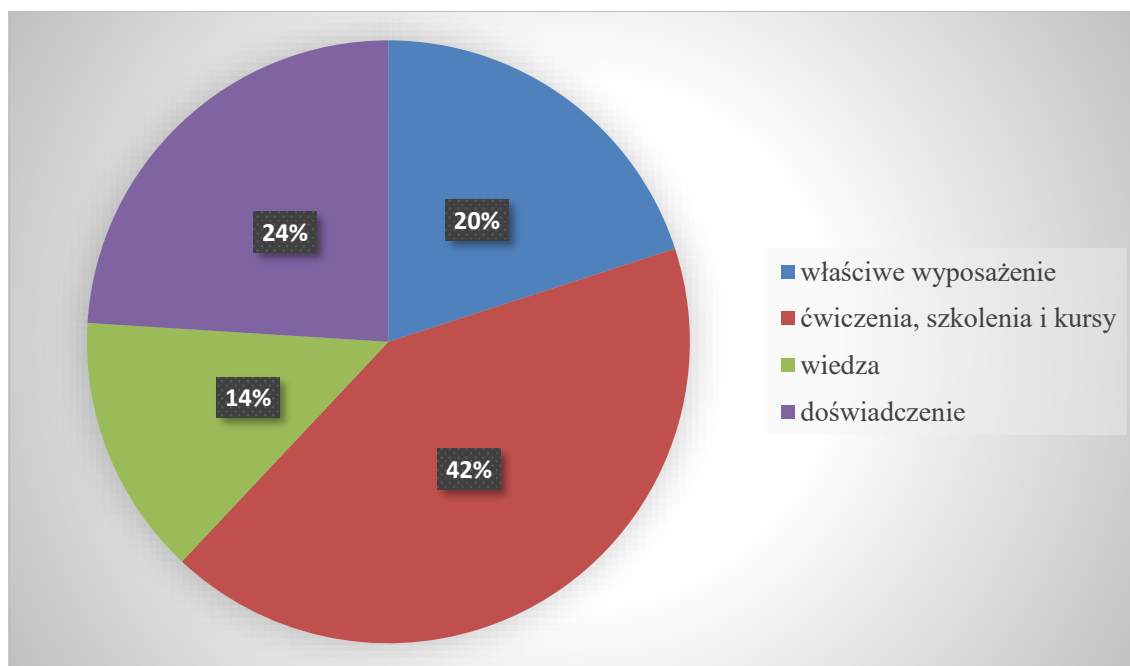
$$\frac{\frac{1}{2} * 119404 - (192,5 * 194)}{\sqrt{(\frac{1}{2} * 114157 - 37056,25)(\frac{1}{2} * 125200 - 37636)}} = 1$$

Współczynnik korelacji Pearsona wynosi 1, co wskazuje na korelację dodatnią o bardzo silnej zależności. Oznacza to, że wybór przez ankietowanych z I grupy badanych którejś z cech jest równoznaczny z wzrostem średniej cechy wskazanej przez respondentów należących do II grupy.

W ramach prowadzonych badań empirycznych poproszono ankietowanych o udzielenie odpowiedzi na pytanie 5 (zał. 1): *Co według Pani/Pana wpływa na efektywność współdziałania służb w sytuacji kryzysowej?* Ankietowani z czterech zaproponowanych odpowiedzi (właściwe wyposażenie, ćwiczenia, szkolenia i kursy, wiedza oraz doświadczenie) mieli do wyboru maksymalnie jeden wariant.

Ogólny rozkład odpowiedzi ilustruje wykres 13. Analizując dane, można stwierdzić, iż większość respondentów (42%) zdecydowało, że najważniejszym czynnikiem wpływającym na współdziałanie służb są ćwiczenia, szkolenia i kursy. 24% ankietowych wybrało czwarty wariant odpowiedzi – doświadczenie. Niewiele mniej, gdyż 153 osoby, tj. 20%, wskazało właściwe wyposażenie. Najmniej respondentów zdecydowało się na zaznaczenie wariantu „wiedza”; było to zaledwie 14%.

Wykres 13. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących czynników wpływających na efektywność współdziałania służb

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Ankietowani należący do I grupy najczęściej wskazywali na wariant drugi, czyli ćwiczenia, szkolenia i kursy. Odpowiedź ta uzyskała aż 48 punktów procentowych. Właściwe wyposażenie wybrało 93 ankietowanych, tj. 24%. 17% respondentów zdecydowało się na doświadczenie. Najmniej popularna okazała się wiedza. Wariant ten zadeklarowały zaledwie 43 osoby, czyli 11% tej grupy.

Inaczej ukształtował się układ procentowy odpowiedzi udzielonych przez respondentów należących do II grupy. Najczęściej wybierano wariant „ćwiczenia, szkolenia i kursy”, o czym świadczą 142 wskazania (37%). 30% uzyskała odpowiedź dotycząca doświadczenia. Zaledwie 18% osób wybrało wariant trzeci, czyli wiedzę, a najmniej ankietowanych (15%) wskazało na właściwe wyposażenie jako czynnik wpływający na efektywność współdziałania służb. Bardziej rozbudowany rozkład odpowiedzi został ujęty w tabeli 23.

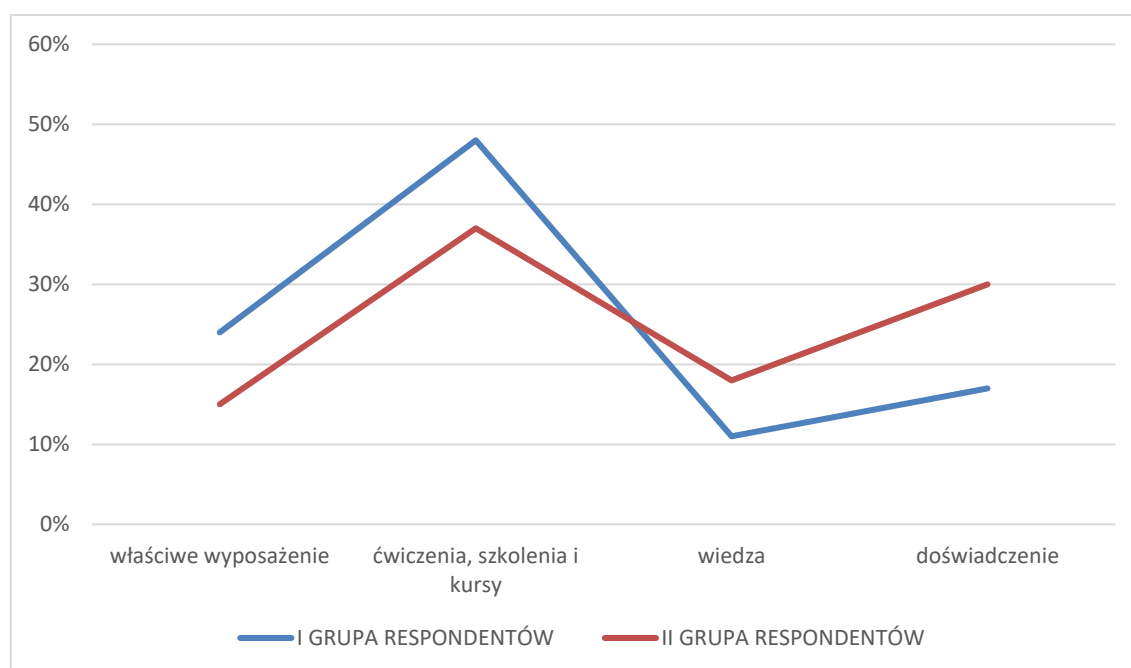
Tabela 23. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących efektywności współdziałania służb

Odpowiedzi	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura Procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa
Właściwe wyposażenie	93	24%	60	15%	153	20%
Ćwiczenia, szkolenia i kursy	183	48%	142	37%	325	42%
Wiedza	43	11%	68	18%	111	14%
Doświadczenie	66	17%	118	30%	184	24%
Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W celu pełnej wizualizacji uzyskanych rozkładów odpowiedzi udzielonych przez obie grupy respondentów zobrazowano je na wykresie 14.

Wykres 14. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących efektywności współdziałania służb

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Dane przedstawione na wykresie potwierdzają rozbieżności, które wynikają z odpowiedzi udzielonych przez respondentów obu grup badawczych. Właśnie dlatego w celu zbadania istotności wzajemnego wpływu przynależności do grupy i wskazań wykonano test współczynnikiem korelacji r-Pearsona (tabela 24.).

Tabela 24. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona

Odpowiedzi	I grupa respondentów	II grupa respondentów	Ogółem		
	x_i	y_i	x_i^2	y_i^2	$x_i * y_i$
Właściwe wyposażenie	93	60	8649	3600	5580
Ćwiczenia, szkolenia i kursy	183	142	33489	20164	25986
Wiedza	43	68	1849	4624	2924
Doświadczenie	66	118	4356	13924	7788
Ogółem	$\sum_{i=1}^n x_i$ = 385	$\sum_{i=1}^n y_i$ = 388	$\sum_{i=1}^n x_i^2$ = 48343	$\sum_{i=1}^n y_i^2$ = 42312	$\sum_{i=1}^n x_i * y_i$ = 42278
$\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = \frac{1}{4} * 385 \approx 96,25$ $\bar{x}^2 = 9264,06$ $\bar{y} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i = \frac{1}{4} * 388 = 97$ $\bar{y}^2 = 9409$					

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i y_i - \bar{x} \bar{y}}{\sqrt{(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2)(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i^2 - \bar{y}^2)}} =$$

$$\frac{\frac{1}{4} * 42278 - (96,25 * 97)}{\sqrt{(\frac{1}{4} * 48343 - 9264,06)(\frac{1}{4} * 42312 - 9409)}} \approx 0,68$$

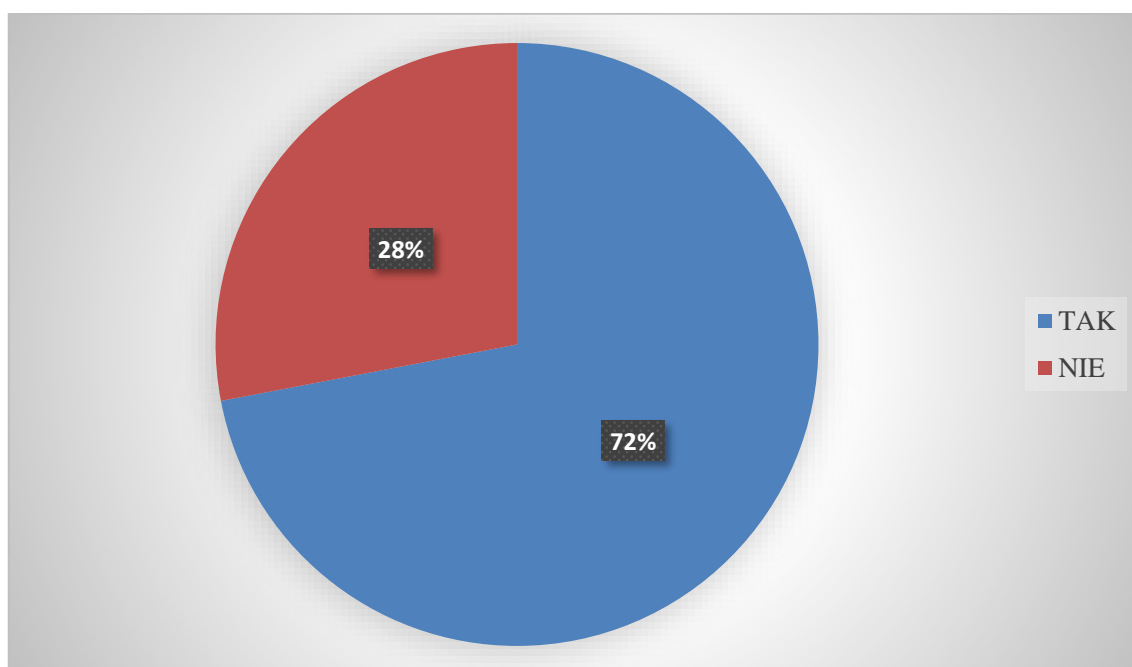
Współczynnik korelacji Pearsona wynosi 0,68, co wskazuje na korelację dodatnią o umiarkowanej zależności. Oznacza to, że wybór przez ankietowanych z I grupy badanych którejś z cech jest równoznaczny z wzrostem średniej cechy wskazanej przez respondentów należących do II grupy.

W ramach przeprowadzonych badań empirycznych poproszono ankietowanych o udzielenie odpowiedzi na kolejne, 6 pytanie (zał. 1): *Czy uważa Pani/Pan, że społeczeństwo ma istotny wpływ na przeciwdziałanie zagrożeniom?*

Respondenci mogli wybrać jedną odpowiedź z dwóch zaproponowanych wariantów, tj. tak lub nie, czego efektem było uzyskanie 773 wskazań. Ponadto badani zostali poproszeni o uzasadnienie wybranego przez nich wariantu.

Ogólny rozkład odpowiedzi został ujęty na wykresie 15. Wynika z niego, że największa liczba osób zadeklarowała swoje preferencje, wskazując na pierwszy wariant. Daną odpowiedź wskazało aż 72% całej próby, co przekłada się na 556 wskazań. Natomiast odpowiedź „nie” została udzielona przez 22% wszystkich respondentów, czyli 217 osób.

Wykres 15. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących wpływu społeczeństwa na przeciwdziałanie zagrożeniom

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Respondenci należący do I grupy z zaproponowanych dwóch wariantów odpowiedzi wskazywali w większości, że społeczeństwo ma istotny wpływ na przeciwdziałanie zagrożeniom, co udowodniły otrzymane wyniki w wysokości 69%. Zaledwie 121 wskazań, co stanowiło 31% tej próby badawczej, dotyczyło wariantu negatywnego.

Ankietowani pochodzący z II grupy, podobnie jak opiniodawcy z grupy I, w większości wskazywali wariant pierwszy odpowiedzi, czyli „tak”, o czym świadczy uzyskany wynik 75 punktów procentowych. Mniej istotną odpowiedzią

okazał się wariant „nie”, który zaznaczyło zaledwie 25% opiniodawców. Szczegółowy rozkład odpowiedzi został zaprezentowany w tabeli 25.

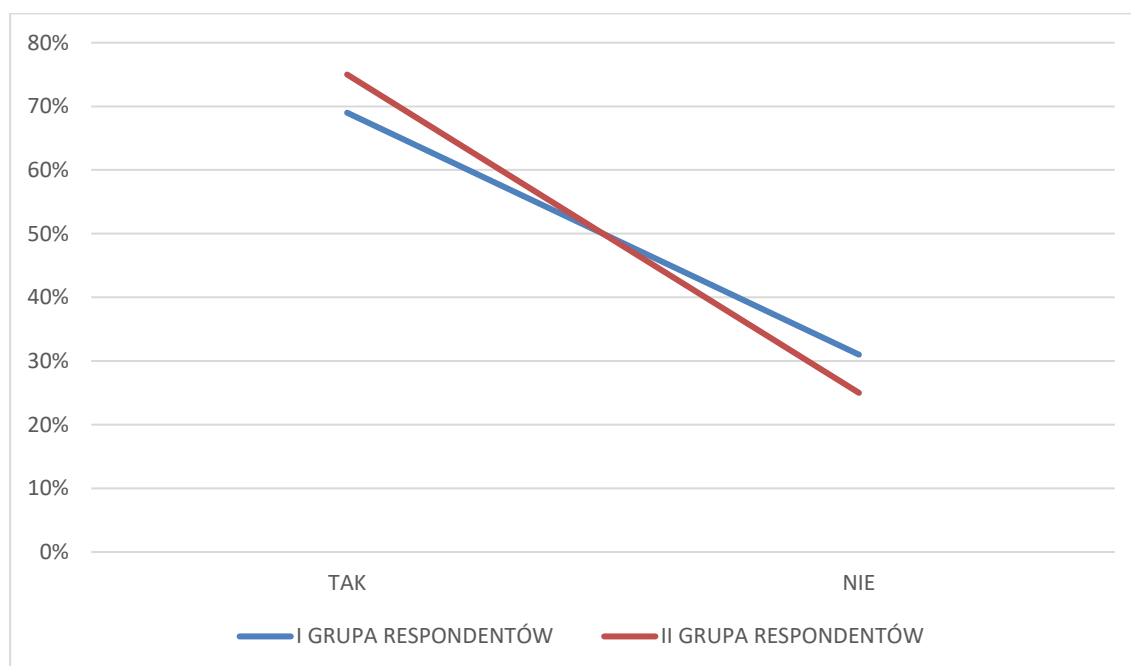
Tabela 25. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących wpływu współdziałania Policji z instytucjami, służbami i strażami na bezpieczeństwo

Odpowiedzi	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura Liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura Procentowa
Tak	264	69%	292	75%	556	72%
Nie	121	31%	96	25%	217	28%
Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W celu zobrazowania uzyskanych rozkładów odpowiedzi respondentów obu grup wyniki ujęto na wykresie 16.

Wykres 16. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących wpływu społeczeństwa na przeciwdziałanie zagrożeniom

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Analizując dane ujęte na powyższym wykresie, można zauważyć występującą zbieżność wynikającą z odpowiedzi udzielonych przez opiniodawców obu grup badawczych. W celu zbadania istotności występujących współzależności wyników, to znaczy siły związku między przynależnością do grupy a wskazaniami, wykonano test korelacji liniowej r-Pearsona (tabela 26.).

Tabela 26. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona

Odpowiedzi	I grupa respondentów	II grupa respondentów	Ogółem		
	x_i	y_i	x_i^2	y_i^2	$x_i * y_i$
Tak	264	292	69696	85264	77088
Nie	121	96	14641	9216	11616
Ogółem	$\sum_{i=1}^n x_i = 385$	$\sum_{i=1}^n y_i = 388$	$\sum_{i=1}^n x_i^2 = 84337$	$\sum_{i=1}^n y_i^2 = 94480$	$\sum_{i=1}^n x_i * y_i = 88704$
$\bar{x} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = \frac{1}{2} * 385 = 192,5$ $x^2 = 37056,25$ $\bar{y} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i = \frac{1}{2} * 388 = 194$ $y^2 = 37636$					

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i y_i - \bar{x} \bar{y}}{\sqrt{(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2)(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i^2 - \bar{y}^2)}} =$$

$$\frac{\frac{1}{2} * 88704 - (192,5 * 194)}{\sqrt{(\frac{1}{2} * 84337 - 37056,25)(\frac{1}{2} * 94480 - 37636)}} = 1$$

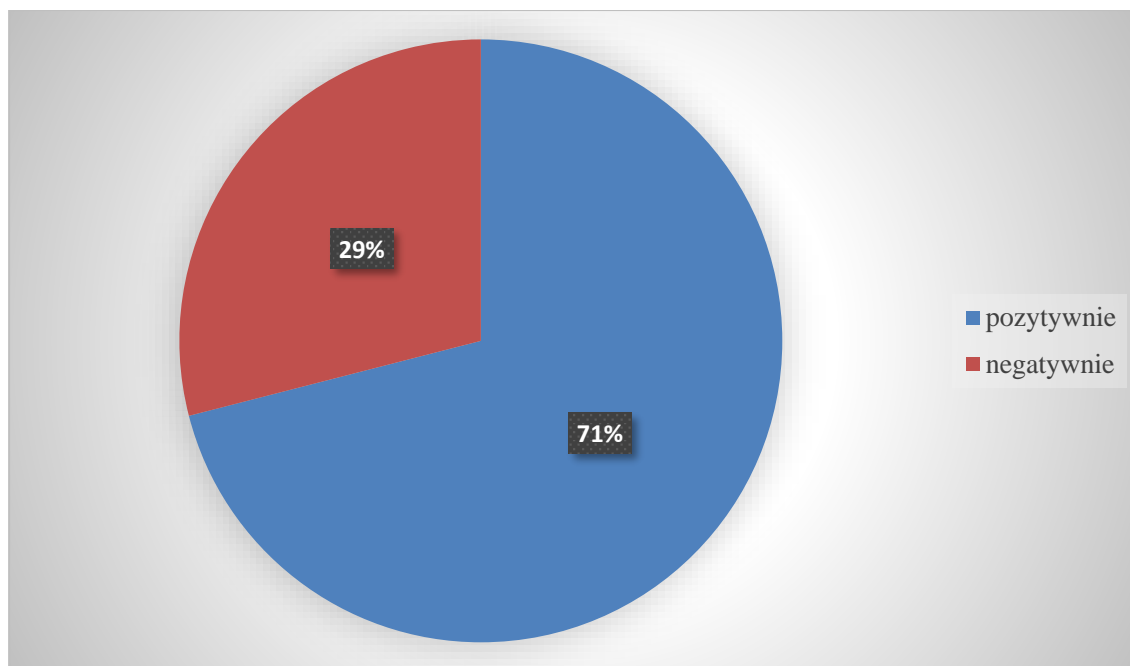
W przypadku analizowanego pytania pomiędzy I a II grupą badawczą występuje bardzo silna zależność. Otrzymany wynik współczynnika korelacji liniowej Pearsona wynosi 1. Wskazuje to na korelację dodatnią. Dowodzi to, iż wzrost wartości w odpowiedziach jednej z grup wpływa na wzrost wartości odpowiedzi grupy drugiej.

W ramach przeprowadzonych badań empirycznych poproszono respondentów obu grup badawczych o udzielenie odpowiedzi na pytanie 7 zawarte w kwestionariuszu ankiety (zał. 1): *Jak ocenia Pani/Pan przygotowanie podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe do przeciwdziałania zagrożeniom?* Respondenci mieli do wyboru dwa warianty odpowiedzi: „pozytywnie”

i „negatywnie”. Pytanie miało charakter jednokrotnego wyboru, czego efektem było otrzymanie 773 wskazań.

Ogólny rozkład odpowiedzi został zobrazowany na wykresie 17. Z wykresu kołowego wynika, że większość ankietowanych wskazała na pierwszą zaproponowaną odpowiedź, co oznaczało, że respondenci pozytywnie oceniają przygotowanie podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe do przeciwdziałania zagrożeniom (wynik 71 punktów procentowych). Pozostała część ankietowanych, czyli 29% osób, wskazała drugi wariant.

Wykres 17. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących przygotowania podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe do przeciwdziałania zagrożeniom

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Większość respondentów należących do I grupy, czyli 70% osób, zdecydowało się na pierwszy wariant – odpowiedź „pozytywnie”. 117 ankietowanych, co stanowiło 30% osób tej grupy, przygotowanie podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe do przeciwdziałania zagrożeniom ocenia negatywnie.

Respondenci należący do II grupy, podobnie jak opiniodawcy z grupy I, najczęściej wybierali pierwszą odpowiedź – „pozytywnie” (282 wskazania,

co stanowiło 73%). Wariant negatywny został wybrany przez 27% ankietowanych (106 wskazań). Szczegółowy rozkład odpowiedzi został przedstawiony w tabeli 27.

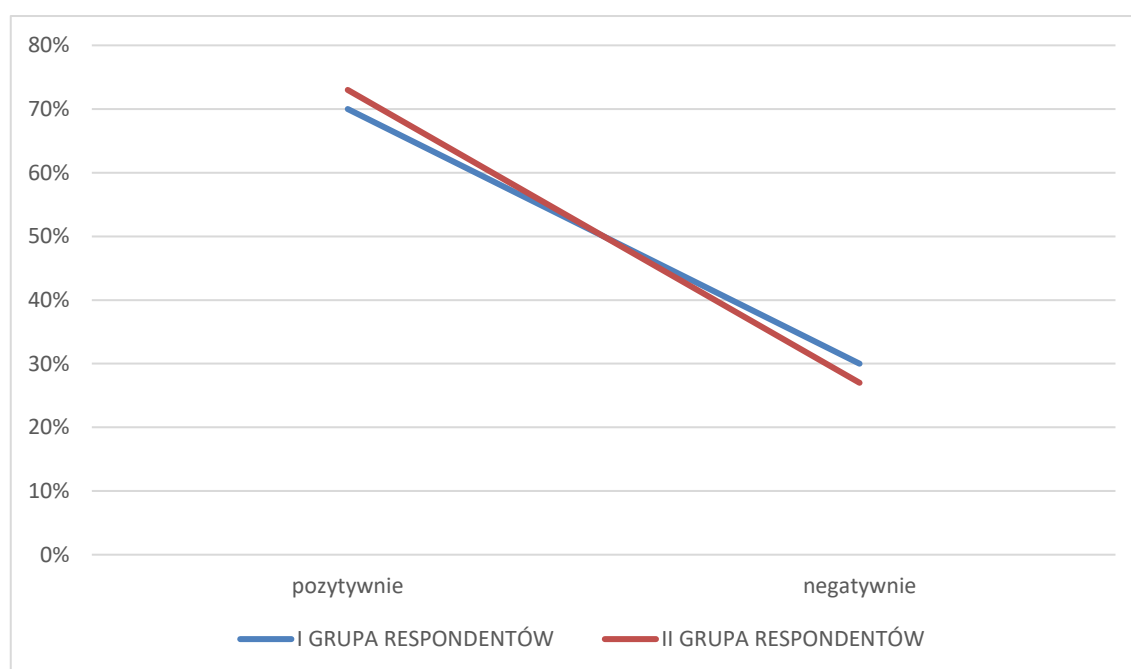
Tabela 27. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących przygotowania podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe do przeciwdziałania zagrożeniom

Odpowiedzi	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura Liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa
Pozytywnie	268	70%	282	73%	550	71%
Negatywnie	117	30%	106	27%	223	29%
Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Uzyskany rozkład odpowiedzi udzielonych z obu grup ujęto na wykresie 18.

Wykres 18. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących przygotowania podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe do przeciwdziałania zagrożeniom

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Powyższy wykres przedstawia brak rozbieżności wynikający ze wskazań opiniodawców obu grup badawczych. W celu wykazania wzajemnego wpływu wyników, a mianowicie oddziaływania przynależności do grupy i wskazań, wykonano test współczynnikiem korelacji liniowej r-Pearsona (tabela 28.).

Tabela 28. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona

Odpowiedzi	I grupa respondentów	II grupa respondentów	Ogółem		
	x_i	y_i	x_i^2	y_i^2	$x_i * y_i$
Pozytywnie	268	282	71824	79524	75576
Negatywnie	117	106	13689	11236	12402
Ogółem	$\sum_{i=1}^n x_i = 385$	$\sum_{i=1}^n y_i = 388$	$\sum_{i=1}^n x_i^2 = 85513$	$\sum_{i=1}^n y_i^2 = 90760$	$\sum_{i=1}^n x_i * y_i = 87978$
$\bar{x} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = \frac{1}{2} * 385 = 192,5 \quad x^2 = 37056,25 \quad \bar{y} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i = \frac{1}{2} * 388 = 194 \quad y^2 = 37636$					

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

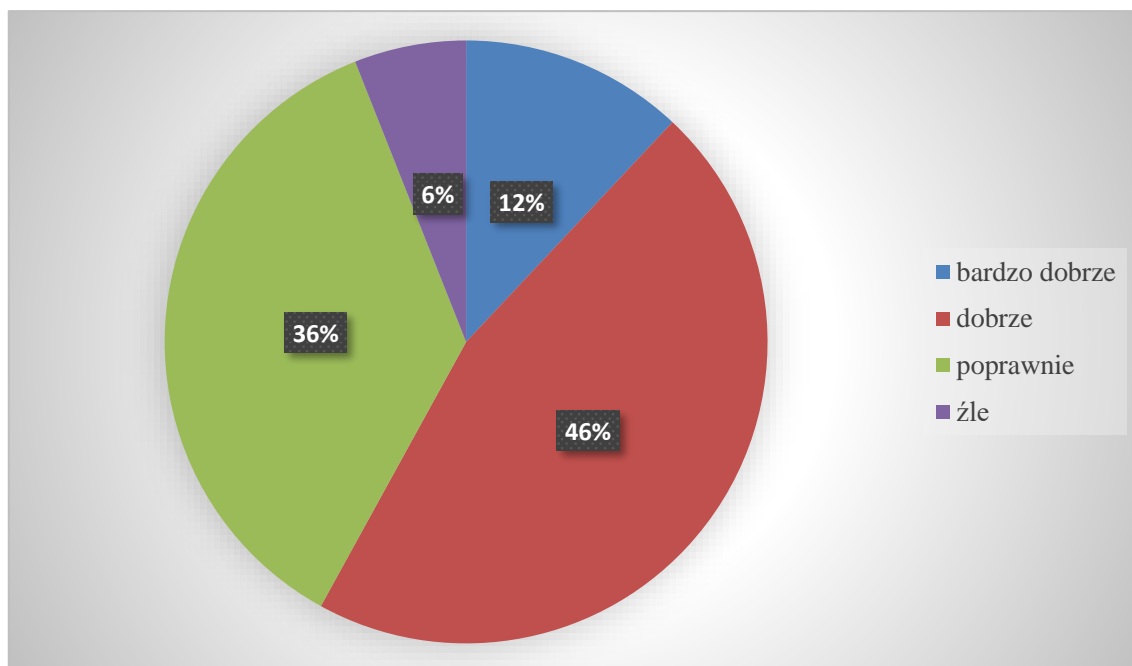
$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i y_i - \bar{x} \bar{y}}{\sqrt{(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2)(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i^2 - \bar{y}^2)}} = \frac{\frac{1}{2} * 87978 - (192,5 * 194)}{\sqrt{(\frac{1}{2} * 85513 - 37056,25)(\frac{1}{2} * 90760 - 37636)}} = 1$$

Uzyskany współczynnik korelacji liniowej r- Pearsona wynosi 1. Oznacza to, iż korelacja ma charakter dodatni, a występująca zależność między przynależnością do grupy a wskazywanymi odpowiedziami jest bardzo duża. Świadczy to przede wszystkim o tym, iż wzrost wartości w odpowiedziach jednej z grup powoduje wzrost wartości odpowiedzi w drugiej grupie.

W ramach przeprowadzonych badań empirycznych poproszono respondentów obu grup badawczych o udzielenie odpowiedzi na 8 pytanie (zał. 1.): *Jak ocenia Pani/Pan działania Policji w sytuacji kryzysowej?* Respondenci mogli wybrać tylko jedną możliwość z czterech zaproponowanych wariantów: bardzo dobrze, dobrze, poprawnie, źle. Ogólny rozkład odpowiedzi został zilustrowany na wykresie 19.

Z analizy danych wynika, że aż 56% respondentów, tj. 356 osób, dobrze oceniło działania Policji w czasie wystąpienia sytuacji kryzysowych. 277 respondentów wybrało wariant trzeci – „poprawnie”, co stanowiło 36%. 12% ankietowanych bardzo dobrze oceniło Policję w kontekście zadanego pytania. Najmniej osób, gdyż zaledwie 46 (6%), wybrało ostatnią z zaproponowanych odpowiedzi („źle”).

Wykres 19. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących działania Policji w sytuacji kryzysowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

I grupa respondentów w większości zdecydowała się na wybór drugiego z zaproponowanych wariantów – „dobrze” (222 wskazania, co stanowiło 58%). Odpowiedź „poprawnie” uzyskała 22% wskazań. Nieco mniej respondentów wybrało wariant pierwszy, który dotyczył bardzo dobrej oceny Policji; złożyło się na to 56 wskazań (14%). Najmniej osób zadeklarowało ostatnią zaproponowaną odpowiedź („źle”) – zaledwie 6% respondentów tej grupy.

Na innym poziomie ukształtował się układ procentowy odpowiedzi udzielonych przez respondentów należących do II grupy. Najwięcej wskazań otrzymała odpowiedź „poprawnie” (49%). 35% badanych zaznaczyło drugi wariant („dobrze”). Odpowiedź „bardzo dobrze” wybrało 10% ankietowanych. Działania

Policji w czasie sytuacji kryzysowej źle oceniło zaledwie 6% respondentów tej grupy, tj. 24 ankietowanych. Szczegółowy rozkład odpowiedzi zaprezentowano w tabeli 29.

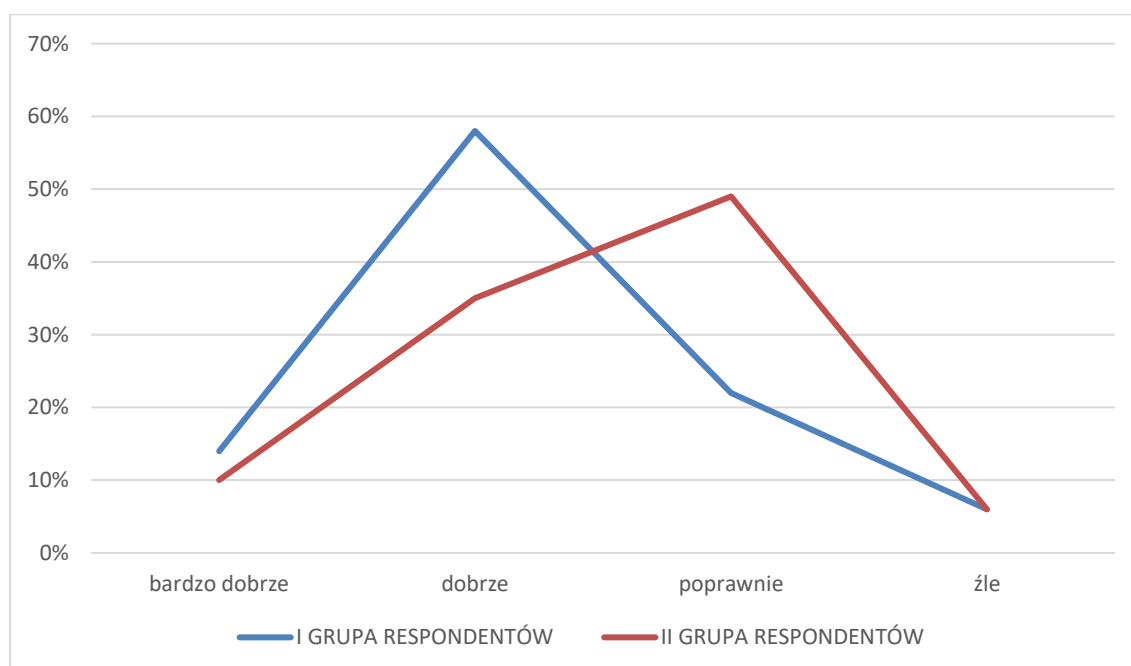
Tabela 29. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących działania Policji w sytuacji kryzysowej

Odpowiedzi	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura Liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura Procentowa
Bardzo dobrze	56	14%	38	10%	94	12%
Dobrze	222	58%	134	35%	356	46%
Poprawnie	85	22%	192	49%	277	36%
Źle	22	6%	24	6%	46	6%
Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Rozkłady odpowiedzi udzielonych z obu grup przedstawiono na wykresie 20.

Wykres 20. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących działania Policji w sytuacji kryzysowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Analiza danych ujętych na powyższym wykresie potwierdza rozbieżności wynikające z odpowiedzi udzielonych przez respondentów obu grup badawczych. Dla zbadania, jak istotny jest wzajemny wpływ wyników, czyli jak oddziałują na siebie przynależność do danej grupy i wskazana odpowiedź, wykonano test współczynnikiem korelacji liniowej r – Pearsona (tabela 30.).

Tabela 30. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona

Odpowiedzi	I grupa respondentów	II grupa respondentów	Ogółem		
	x_i	y_i	x_i^2	y_i^2	$x_i * y_i$
Bardzo dobrze	56	38	3136	1444	2128
Dobrze	222	134	49284	17956	29748
Poprawnie	85	192	7225	36864	16320
Źle	22	24	484	576	528
Ogółem	$\sum_{i=1}^n x_i = 385$	$\sum_{i=1}^n y_i = 388$	$\sum_{i=1}^n x_i^2 = 60129$	$\sum_{i=1}^n y_i^2 = 56840$	$\sum_{i=1}^n x_i * y_i = 48724$
$\bar{x} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = \frac{1}{4} * 385 \approx 96,25 \quad x^2 = 9264,06 \quad \bar{y} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i = \frac{1}{4} * 388 = 97 \quad y^2 = 9409$					

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i y_i - \bar{x} \bar{y}}{\sqrt{(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2)(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i^2 - \bar{y}^2)}} =$$

$$\frac{\frac{1}{4} * 48724 - (96,25 * 97)}{\sqrt{(\frac{1}{4} * 60129 - 9264,06)(\frac{1}{4} * 56840 - 9409)}} \approx 0,54$$

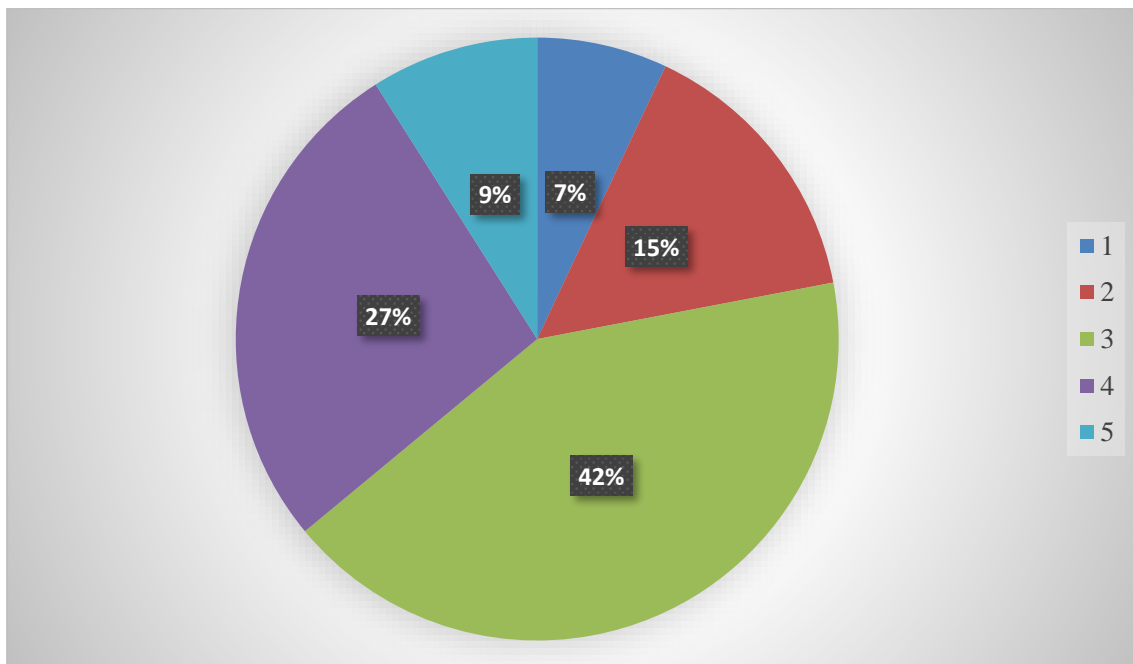
Współczynnik korelacji wynosi w przybliżeniu 0,54. Wskazuje to korelację dodatnią i oznacza, że zależność pomiędzy byciem w danej grupie a wskazaniem odpowiedzi jest średnia. Świadczy to o tym, że wzrost wartości w odpowiedziach jednej z grup powoduje wzrost wartości odpowiedzi drugiej z grup.

W ramach przeprowadzonych badań empirycznych poproszono respondentów o udzielenie odpowiedzi na następujące pytanie (pyt. 9 zał. 1): *Jak ocenia Pani/Pan w skali od 1 do 5 poziom współpracy Policji ze społeczeństwem, uwzględniając również wnioski i doświadczenia z okresu pandemii COVID-19, kryzysów*

migracyjnych na granicy polsko-białoruskiej i polsko-ukraińskiej? Dla respondentów została przewidziana skala ocen: 1, 2, 3, 4, 5, w której 5 to najwyższa ocena. Otrzymano 773 wskazania.

Ogólny rozkład odpowiedzi został zaprezentowany na wykresie 21. Wynika z niego, że najczęściej wskazań otrzymała trzecia odpowiedź, czego dowodem jest procentowy udział kształtujący się na poziomie 42% (320 wskazań respondentów obu grup). Kolejno 210 ankietowanych (27%) oceniło poziom współpracy Policji ze społeczeństwem na „4” w zaproponowanej skali. Na trzecim miejscu według hierarchii uplasowała się ocena „2”, którą wybrało 15% osób. 9% respondentów zadeklarowało odpowiedź „5”, a zaledwie 56 osób, co stanowiło 7% respondentów, zdecydowało się na ocenę „1”. Szczegółowy rozkład odpowiedzi został ukazany w tabeli 31.

Wykres 21. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących oceny poziomu współpracy Policji ze społeczeństwem w skali 1-5

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Respondenci grupy I najczęściej oceniali poziom współpracy Policji ze społeczeństwem na „3” w zaproponowanej skali (162 wskazania, co stanowiło 42%). 28% ankietowanych tej grupy wybrało ocenę „4”. Kolejno uplasowała się

odpowiedź druga („2”) – 12% głosów. 41 osób, co stanowiło 11%, zaznaczyło odpowiedź „5”. Jedynie 7% ankietowanych wybrało najniższą skalę („1”).

II grupa badanych, podobnie jak I grupa respondentów, w większości wskazała na trzecią z zaproponowanych odpowiedzi (158 wskazań, tj. 41%). 102 osób (26%) wybrało odpowiedź czwartą, a 18% respondentów oceniło poziom współpracy Policji i społeczeństwa na „2”. Najmniej wskazań otrzymały oceny pierwsza oraz ostatnia, które zaznaczyło po 7,5% respondentów. Bardziej szczegółowy rozkład odpowiedzi został zaprezentowany w tabeli 31.

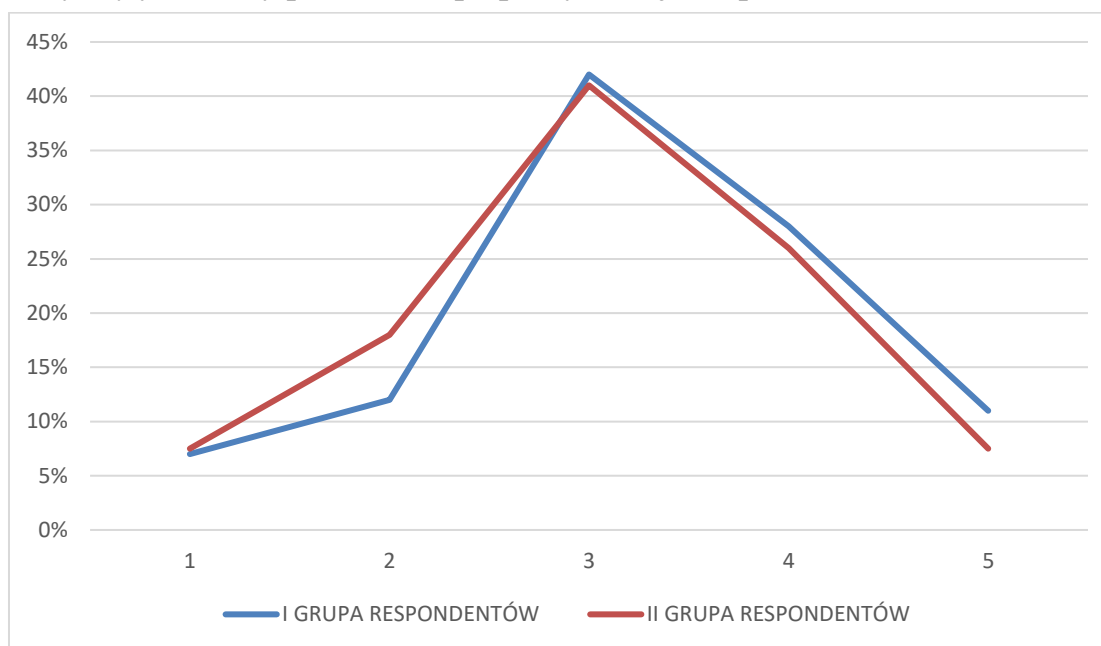
Tabela 31. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących oceny poziomu współpracy Policji ze społeczeństwem w skali 1-5

Odpowiedzi	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa
1	26	7%	30	7,5%	56	7%
2	48	12%	68	18%	116	15%
3	162	42%	158	41%	320	42%
4	108	28%	102	26%	210	27%
5	41	11%	30	7,5%	71	9%
Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W celu zwizualizowania uzyskanych rozkładów odpowiedzi udzielonych przez próbę badawczą wyniki ujęto na wykresie 22.

Wykres 22. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących oceny poziomu współpracy Policji ze społeczeństwem w skali 1-5

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Analiza danych ujętych na powyższym wykresie wskazuje na zachodzące delikatne rozbieżności. Dla zbadania istotności wzajemnego wpływu wyników, czyli oddziaływania na siebie przynależności do danej grupy i wskazanych odpowiedzi, wykonano test współczynnikiem korelacji r-Pearsona (tabela 32.).

Tabela 32. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona

Odpowiedzi	I grupa respondentów	II grupa respondentów	Ogółem		
	x_i	y_i	x_i^2	y_i^2	$x_i * y_i$
1	26	30	676	900	780
2	48	68	2304	4624	3264
3	162	158	26244	24964	25596
4	108	102	11664	10404	11016
5	41	30	1681	900	1230
Ogółem	$\sum_{i=1}^n x_i = 385$	$\sum_{i=1}^n y_i = 388$	$\sum_{i=1}^n x_i^2 = 42569$	$\sum_{i=1}^n y_i^2 = 41792$	$\sum_{i=1}^n x_i * y_i = 41886$
$\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = \frac{1}{5} * 385 = 77$ $\bar{x}^2 = 5929$ $\bar{y} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i = \frac{1}{5} * 388 = 77,6$ $\bar{y}^2 = 6021,76$					

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i y_i - \bar{x} \bar{y}}{\sqrt{(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2)(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i^2 - \bar{y}^2)}} =$$

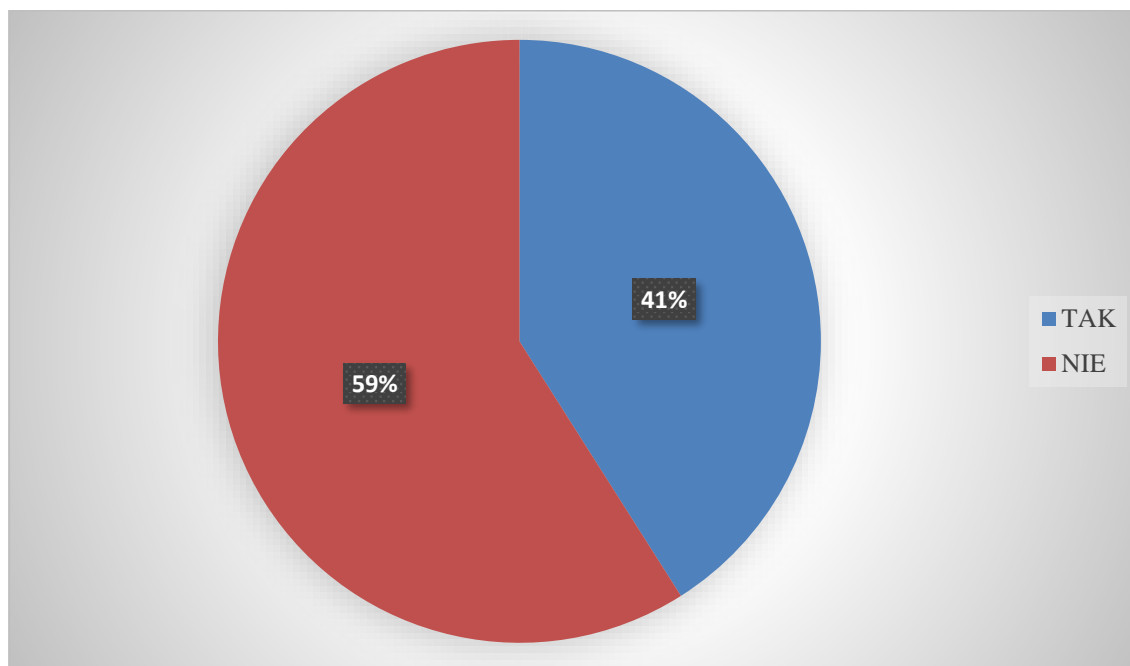
$$\frac{\frac{1}{5} * 41886 - (77 * 77,6)}{\sqrt{(\frac{1}{5} * 42569 - 5929)(\frac{1}{5} * 41792 - 6021,76)}} \approx 0,98$$

Wynik współczynnika korelacji wynosi 0,98, co świadczy o dodatniej, silnej korelacji. Oznacza to, iż wzrost wartości w odpowiedziach jednej z grup wpływa na wzrost wartości odpowiedzi grupy drugiej.

W ramach przeprowadzonych badań empirycznych poproszono ankietowanych o udzielenie odpowiedzi na pytanie 10 (zał. 1): *Czy według Pani/Pana Policja posiada właściwe wyposażenie do przeciwdziałania zagrożeniom bezpieczeństwa?* Respondenci mieli możliwość wyboru z dwóch wariantów odpowiedzi: twierdzącej i negującej twierdzenie zawarte w pytaniu. Pytanie pozwalało na jednokrotny wybór, czego efektem było uzyskanie łącznie 773 wskazań przez próbę badawczą.

Ogólny rozkład odpowiedzi został ukazany na wykresie kołowym 23. Z analizy danych ujętych na wykresie wynika, że większość respondentów (56%) opowiedziała się za drugim z zaproponowanych wariantów, który oznaczał negowanie posiadania przez Policję właściwego wyposażenia służącego do podjęcia działań w sytuacji pojawienia się zagrożeń dla bezpieczeństwa. Pozostała część ankietowanych, czyli 44%, wybrała odpowiedź twierdzącą na zadane pytanie.

Wykres 23. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących posiadanego przez Policję wyposażenia do przeciwdziałania zagrożeniom

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Respondenci należący do I grupy w większości wskazali na drugi wariant z zaproponowanych odpowiedzi, a mianowicie „nie” – 229 wskazań (59%). Zaledwie 41% badanej próby z grupy I wybrało odpowiedź „tak”.

Podobnie do respondentów I grupy, ankietowani grupy II, najczęściej wybierali drugą odpowiedź („nie”), co stanowiło 52% (202 wskazania). Wariant pierwszy został zaznaczony przez 48% opiniodawców, na co złożyło się 186 wskazań. Szczegółowy rozkład odpowiedzi prezentuje tabela 33.

Tabela 33. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących posiadanego przez Policję wyposażenia do przeciwdziałania zagrożeniom

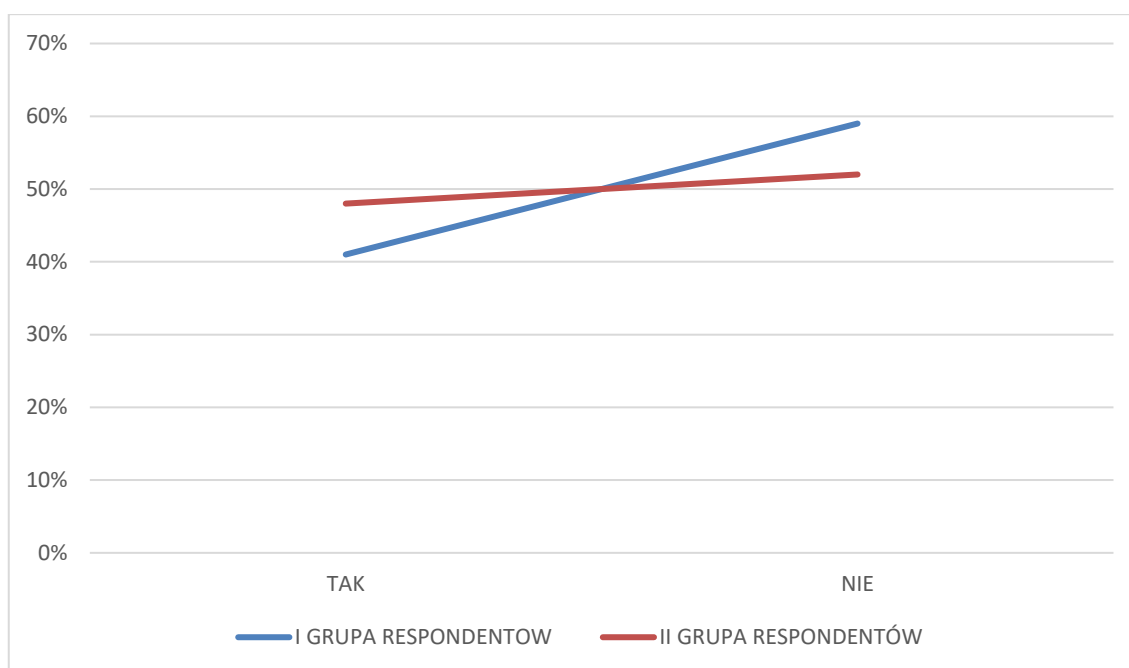
Odpowiedzi	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura Procentowa
Tak	156	41%	186	48%	342	44%
Nie	229	59%	202	52%	431	56%

Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%
--------	-----	------	-----	------	-----	------

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W celu wizualizacji uzyskanych rozkładów odpowiedzi udzielonych przez obie grupy respondentów wyniki ujęto na wykresie 24.

Wykres 24. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących posiadanego przez Policję wyposażenia do przeciwdziałania zagrożeniom

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Dane ujęte na wykresie potwierdzają rozbieżności wynikające z odpowiedzi udzielonych przez opiniodawców obu grup badawczych. W celu zbadania istotności wzajemnego wpływu przynależności do grupy i wskazań wykonano test współczynnikiem korelacji r-Pearsona (tabela 34.).

Tabela 34. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona

Odpowiedzi	I grupa respondentów	II grupa respondentów	Ogółem		
	x_i	y_i	x_i^2	y_i^2	$x_i * y_i$
Tak	156	186	24336	34596	29016
Nie	229	202	52441	40804	46258

Ogółem	$\sum_{i=1}^n x_i = 385$	$\sum_{i=1}^n y_i = 388$	$\sum_{i=1}^n x_i^2 = 76777$	$\sum_{i=1}^n y_i^2 = 75400$	$\sum_{i=1}^n x_i * y_i = 75274$
$\bar{x} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = \frac{1}{2} * 385 = 192,5$ $x^2 = 37056,25$ $\bar{y} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i = \frac{1}{2} * 388 = 194$ $y^2 = 37636$					

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

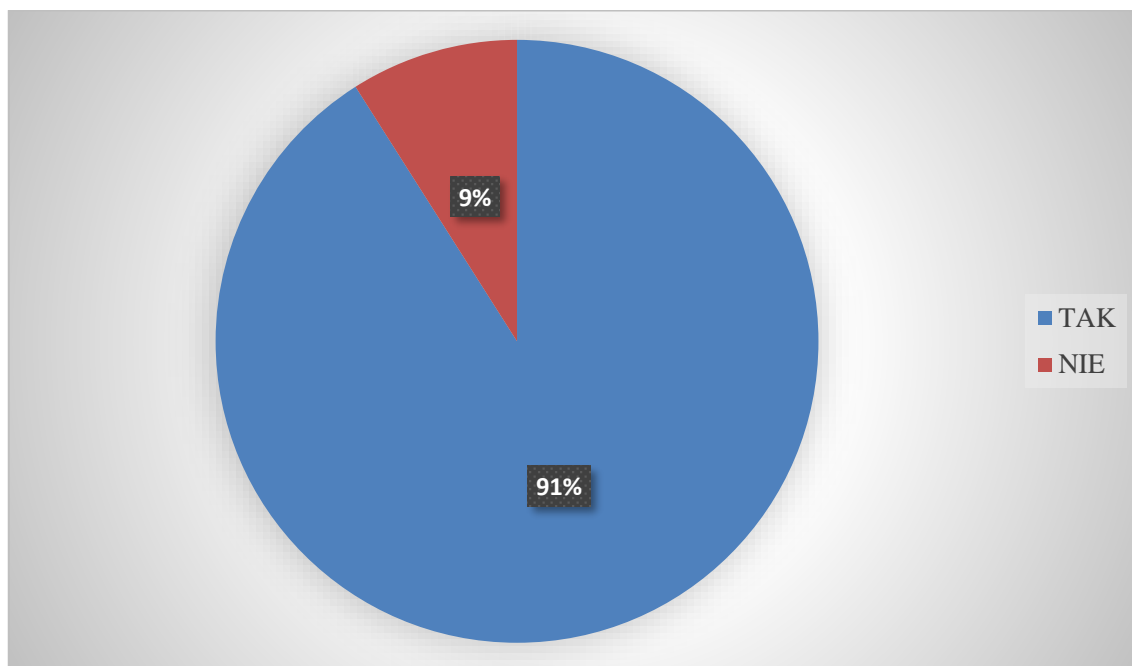
$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i y_i - \bar{x} \bar{y}}{\sqrt{(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2)(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i^2 - \bar{y}^2)}} = \frac{\frac{1}{2} * 75274 - (192,5 * 194)}{\sqrt{(\frac{1}{2} * 76777 - 37056,25)(\frac{1}{2} * 75400 - 37636)}} = 1$$

Współczynnik korelacji wynosi 1. Wskazuje to na korelację dodatnią i bardzo wysoką. Oznacza to, że zależność pomiędzy przynależnością do danej grupy a wskazaniem odpowiedzi jest bardzo duża. Świadczy to o tym, że wzrost wartości w odpowiedziach jednej z grup powoduje wzrost wartości odpowiedzi drugiej z grup.

W ramach przeprowadzonych badań empirycznych poproszono respondentów o udzielenie odpowiedzi na pytanie 11 (zał. 1): *Czy uważa Pani/Pan, że zastosowanie nowoczesnych technologii poprawiłoby skuteczność działań Policji?* Badani mieli do wyboru dwa warianty odpowiedzi: „tak” oraz „nie”. Było to pytanie jednokrotnego wyboru, czego efektem było otrzymanie 773 odpowiedzi.

Ogólny rozkład wskazań został ujęty na wykresie 25. Jak można od razu zauważyć, zdecydowana większość respondentów, gdyż aż 701 jednostek, co przełożyło się na 91%, wybrała wariant pierwszy, który oznaczał potwierdzenie potrzeby wprowadzenia nowoczesnych technologii do działań Policji. Zaledwie 72 osoby, czyli 9% respondentów, przecząco odpowiedziały na pytanie.

Wykres 25. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących zastosowania nowoczesnych technologii w Policji

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

I grupa respondentów (próba składająca się z pełnoletnich obywateli Polski) z zaproponowanych możliwości odpowiedzi najczęściej wskazywała potwierdzenie („tak”) – aż 337 wskazania, co przełożyło się na 88%. Zaledwie 12 punktów procentowych zdobył drugi wariant, negujący potrzebę wprowadzenia nowoczesnych technologii do działań Policji w celu poprawienia skuteczności jej działania.

II grupa respondentów, podobnie jak I, najczęściej decydowała się na wybór pierwszego wariantu – 94%. Tylko 6% osób wybrało odpowiedź „nie”. Bardziej szczegółowy rozkład odpowiedzi ujęto w tabeli 35.

Tabela 35. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących zastosowania nowoczesnych technologii w Policji

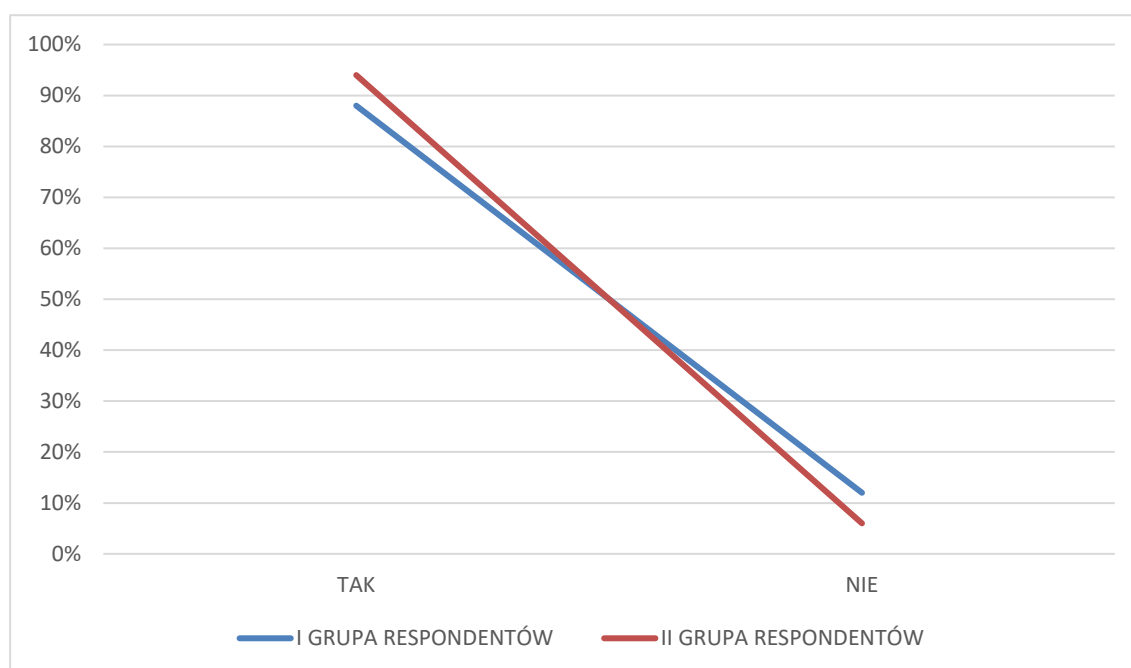
Odpowiedzi	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa
Tak	337	88%	364	94%	701	91%

Nie	48	12%	24	6%	72	9%
Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W celu zobrazowania uzyskanych rozkładów odpowiedzi udzielonych przez obie grupy badawcze wyniki ujęto na wykresie 26.

Wykres 26. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących zastosowania nowoczesnych technologii w Policji

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Analiza danych ukazuje zbieżność wskazań respondentów obu grup badawczych. W celu zbadania istotności wzajemnego wpływu wyników, czyli oddziaływania przynależności do danej grupy i udzielonych odpowiedzi, wykonano test współczynnikiem korelacji liniowej r-Pearsona (tabela 36.).

Tabela 36. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona

Odpowiedzi	I grupa respondentów	II grupa respondentów	Ogółem		
	x_i	y_i	x_i^2	y_i^2	$x_i * y_i$
Tak	337	364	113569	132496	122668
Nie	48	24	2304	576	1152

Ogółem	$\sum_{i=1}^n x_i = 385$	$\sum_{i=1}^n y_i = 388$	$\sum_{i=1}^n x_i^2 = 115873$	$\sum_{i=1}^n y_i^2 = 133072$	$\sum_{i=1}^n x_i * y_i = 123820$
$\bar{x} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = \frac{1}{2} * 385 = 192,5 \quad x^2 = 37056,25 \quad \bar{y} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i = \frac{1}{2} * 388 = 194 \quad y^2 = 37636$					

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

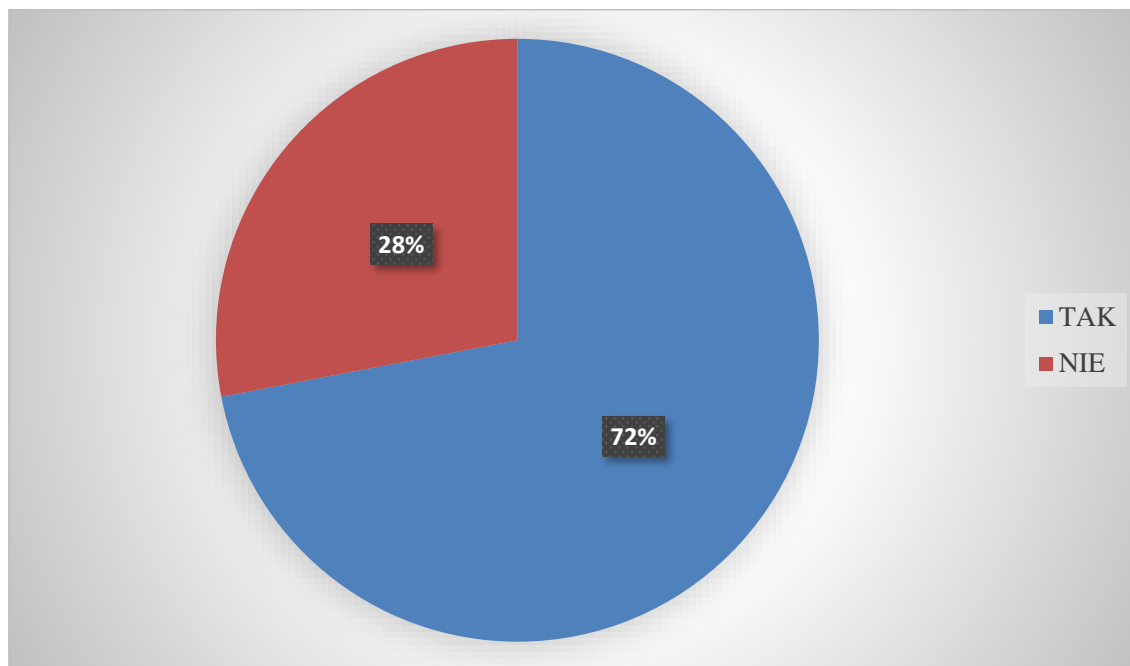
$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i y_i - \bar{x} \bar{y}}{\sqrt{(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2)(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i^2 - \bar{y}^2)}} = \frac{\frac{1}{2} * 123820 - (192,5 * 194)}{\sqrt{(\frac{1}{2} * 115873 - 37056,25)(\frac{1}{2} * 133072 - 37636)}} = 1$$

W przypadku pytania 11 pomiędzy badanymi grupami występuje zależność o bardzo silnym charakterze, czego dowodem jest uzyskanie powyższego współczynnika korelacji liniowej r-Pearsona, ukształtowanego na poziomie 1. Wynik wskazuje na korelację dodatnią. Świadczy to o tym, iż wzrost wartości w odpowiedziach jednej z grup powoduje wzrost wartości odpowiedzi grupy kolejnej.

W ramach przeprowadzonych badań empirycznych poproszono obie grupy opiniodawców o udzielenie odpowiedzi na kolejne, 12 pytanie (zał. 1): *Czy według Pani/Pana zwiększenie liczby funkcjonariuszy Policji w Polsce wpłynęłoby na poprawę poziomu bezpieczeństwa?* Respondenci z dwóch zaproponowanych odpowiedzi mieli możliwość wyboru tylko jednej. Pierwszy wariant odpowiedzi („tak”) dotyczył zgodności z twierdzeniem zawartym w pytaniu, natomiast drugi wariant („nie”) oznaczał wykluczenie owej zgodności.

Ogólny rozkład odpowiedzi został ukazany na wykresie 27. Analizując ujęte na nim dane, należy stwierdzić, iż większość osób (72%) opowiedziała się za potrzebą zwiększenia liczby policjantów, co będzie miało istotny wpływ na poprawę bezpieczeństwa w kraju. Tylko 28% (218 jednostek całej próby badawczej) wybrało drugi wariant, wskazując odpowiedź „nie”.

Wykres 27. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących zwiększenia liczby funkcjonariuszy Policji

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

I grupa badawcza najczęściej wskazywała na odpowiedź „tak”, co stanowiło 82% (315 wskazań). Zaledwie 70 wskazań uzyskał drugi z zaproponowanych wariantów, który przeczy twierdzeniu zawartemu w pytaniu 12.

Podobnie ukształtowały się odpowiedzi II grupy respondentów. Również zdecydowana większość osób (62%) zaznaczyła wariant pierwszy. 38 punktów procentowych otrzymała odpowiedź druga, czyli „nie”. Bardziej szczegółowy rozkład odpowiedzi został zilustrowany w tabeli 37.

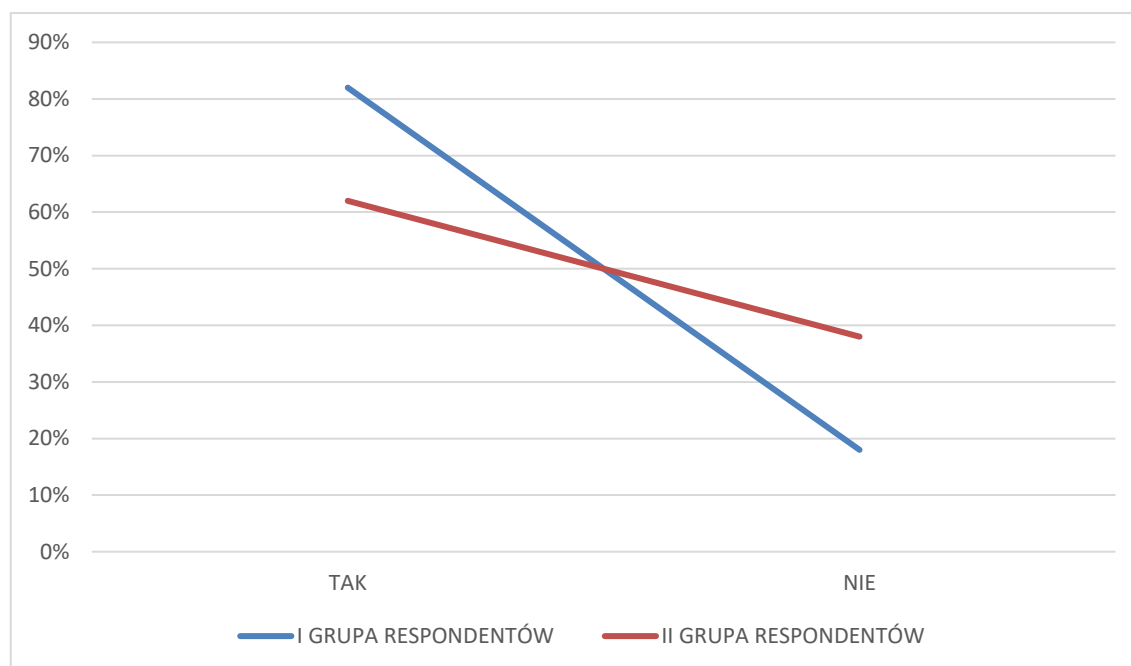
Tabela 37. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących zwiększenia liczby funkcjonariuszy Policji

Odpowiedzi	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura Procentowa
Tak	315	82%	240	62%	555	72%
Nie	70	18%	148	38%	218	28%
Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Rozkład odpowiedzi udzielonych przez obie grupy ujęto na wykresie 28.

Wykres 28. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących zwiększenia liczby funkcjonariuszy Policji

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Powyższy wykres ilustruje rozbieżność pomiędzy odpowiedziami ankietowanych należących do obu grup badawczych. W celu zbadania istotności wzajemnego wpływu wyników wykonano test współczynnikiem korelacji liniowej r-Pearsona (tabela 38.).

Tabela 38. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona

Odpowiedzi	I grupa respondentów	II grupa respondentów	Ogółem		
	x_i	y_i	x_i^2	y_i^2	$x_i * y_i$
Tak	315	240	99225	57600	75600
Nie	70	148	4900	21904	10360
Ogółem	$\sum_{i=1}^n x_i = 385$	$\sum_{i=1}^n y_i = 388$	$\sum_{i=1}^n x_i^2 = 104125$	$\sum_{i=1}^n y_i^2 = 79504$	$\sum_{i=1}^n x_i * y_i = 85960$
$\bar{x} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = \frac{1}{2} * 385 = 192,5$ $x^2 = 37056,25$ $\bar{y} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i = \frac{1}{2} * 388 = 194$ $y^2 = 37636$					

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

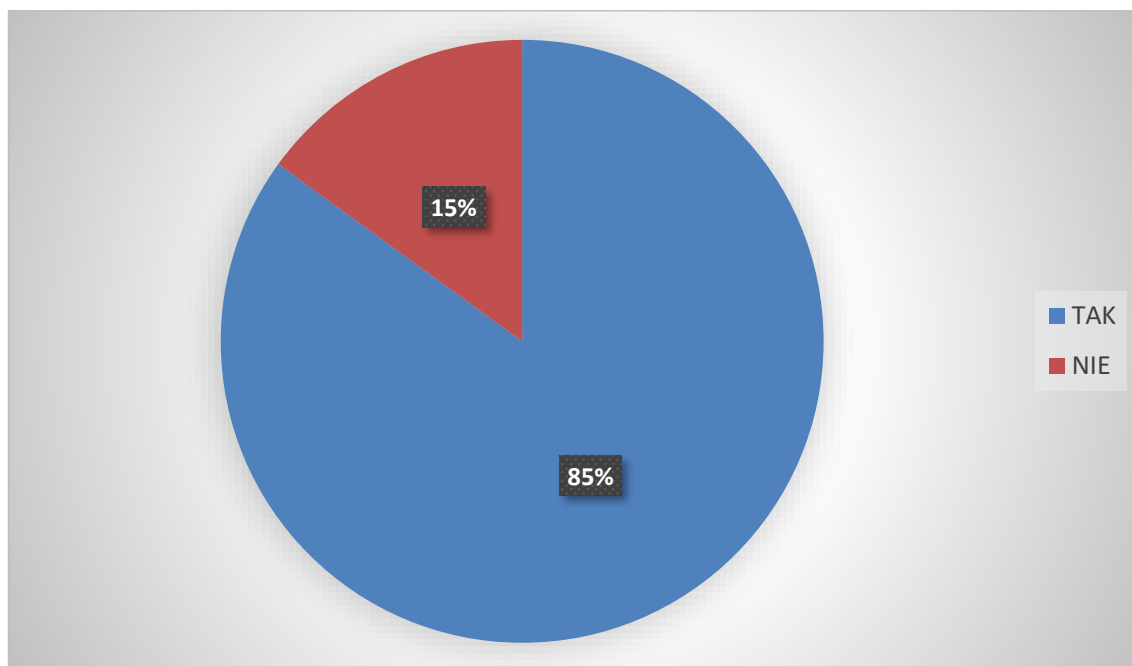
$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i y_i - \bar{x} \bar{y}}{\sqrt{(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2)(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i^2 - \bar{y}^2)}} = \frac{\frac{1}{2} * 85960 - (192,5 * 194)}{\sqrt{(\frac{1}{2} * 104125 - 37056,25)(\frac{1}{2} * 79504 - 37636)}} = 1$$

Współczynnik korelacji liniowej dla pytania 12 wynosi 1, co oznacza wynik dodatni o bardzo silnej zależności pomiędzy przynależnością do grupy a udzielanymi wskazaniami. Świadczy to o tym, iż wzrost wartości w odpowiedziach jednej z grup badawczych powoduje wzrost wartości odpowiedzi w drugiej grupie.

W ramach przeprowadzonych badań empirycznych poproszono opiniodawców o udzielenie odpowiedzi na pytanie 13 (zał. 1): *Czy uważa Pani/Pan, że zwiększenie wiedzy społeczeństwa na temat sytuacji kryzysowych wpłynęłoby pozytywnie na jego bezpieczeństwo?* Respondenci mogli wybrać tylko jeden spośród dwóch zaproponowanych wariantów: „tak” lub „nie”. Pytanie to było jednokrotnego wyboru, czego efektem było uzyskanie 773 odpowiedzi.

Ogólny rozkład odpowiedzi został ujęty na wykresie 29. Jak wynika z analizy danych, większość opiniodawców opowiedziała się za pierwszym z zaproponowanych wariantów („tak”), czego dowodem jest uzyskany wynik procentowy ukształtowany na poziomie 85%. Niewielka grupa ankietowanych (116 wskazań, co przełożyło się na 15%) nie zgodziła się z twierdzeniem, iż zwiększenie wiedzy społeczeństwa na temat sytuacji kryzysowych wpłynęłoby pozytywnie na jego bezpieczeństwo.

Wykres 29. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących wpływu wiedzy społeczeństwa na temat sytuacji kryzysowych na jego bezpieczeństwo

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

I grupa respondentów z zaproponowanych możliwości odpowiedzi najczęściej wybierała wariant „tak” (aż 297 wskazań, co przełożyło się na 77%). Zaledwie 23% opiniodawców zdecydowało się na drugą odpowiedź.

II grupa respondentów, podobnie do I, najczęściej zaznaczała pierwszy wariant, czego dowodem jest wynik 93%. Grupa II uzyskała niższy niż grupa I współczynnik wskazań drugiego zaproponowanego wariantu, gdyż odpowiedzi „nie” udzieliło zaledwie 7%. Bardziej szczegółowy rozkład odpowiedzi ujęto w tabeli 39.

Tabela 39. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących wpływu wiedzy społeczeństwa na temat sytuacji kryzysowych na jego bezpieczeństwo

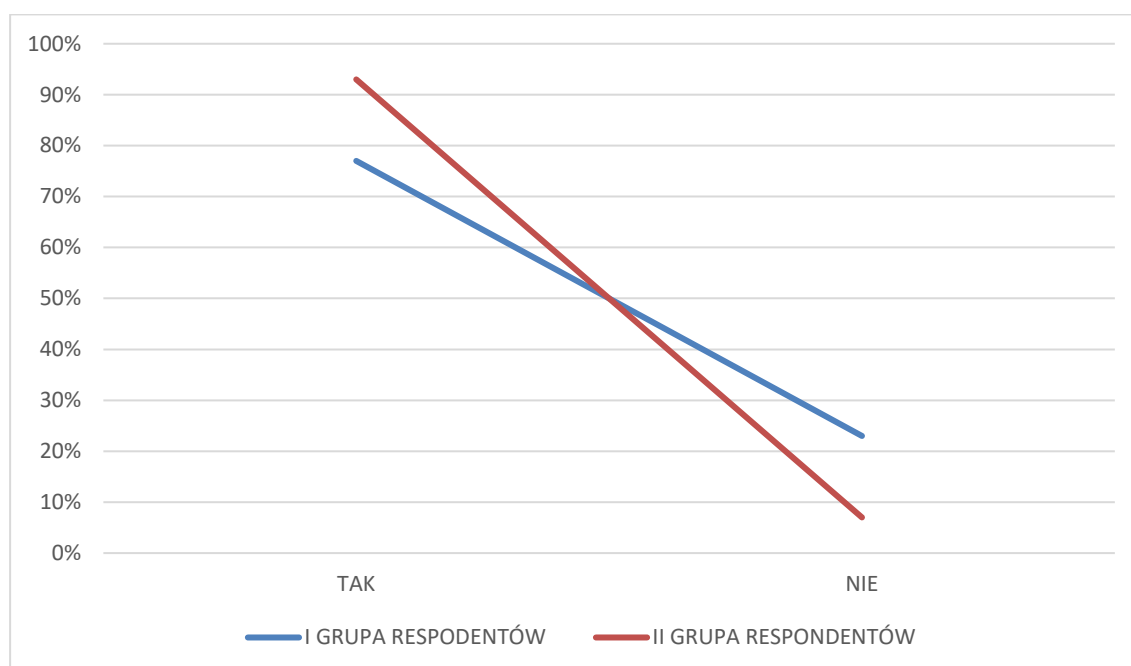
Odpowiedzi	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa
Tak	297	77%	360	93%	657	85%
Nie	88	23%	28	7%	116	15%

Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%
--------	-----	------	-----	------	-----	------

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Rozkłady odpowiedzi udzielonych przez obie grupy badawcze przedstawiono na wykresie 30.

Wykres 30. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących wpływu wiedzy społeczeństwa na temat sytuacji kryzysowych na jego bezpieczeństwo

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Analiza danych ukazuje bardzo małą rozbieżność między wskazaniami obu grup badawczych. W celu zbadania istotności wzajemnego wpływu wyników, czyli oddziaływania przynależności do danej grupy i udzielonych odpowiedzi, wykonano test współczynnikiem korelacji liniowej r-Pearsona (tabela 40.).

Tabela 40. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona

Odpowiedzi	I grupa respondentów	II grupa respondentów	Ogółem		
	x_i	y_i	x_i^2	y_i^2	$x_i * y_i$
Tak	297	360	88209	129600	106920
Nie	88	28	7744	784	2464

Ogółem	$\sum_{i=1}^n x_i = 385$	$\sum_{i=1}^n y_i = 388$	$\sum_{i=1}^n x_i^2 = 95953$	$\sum_{i=1}^n y_i^2 = 130384$	$\sum_{i=1}^n x_i * y_i = 109384$
$\bar{x} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = \frac{1}{2} * 385 = 192,5$ $x^2 = 37056,25$ $\bar{y} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i = \frac{1}{2} * 388 = 194$ $y^2 = 37636$					

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i y_i - \bar{x} \bar{y}}{\sqrt{(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2)(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i^2 - \bar{y}^2)}} =$$

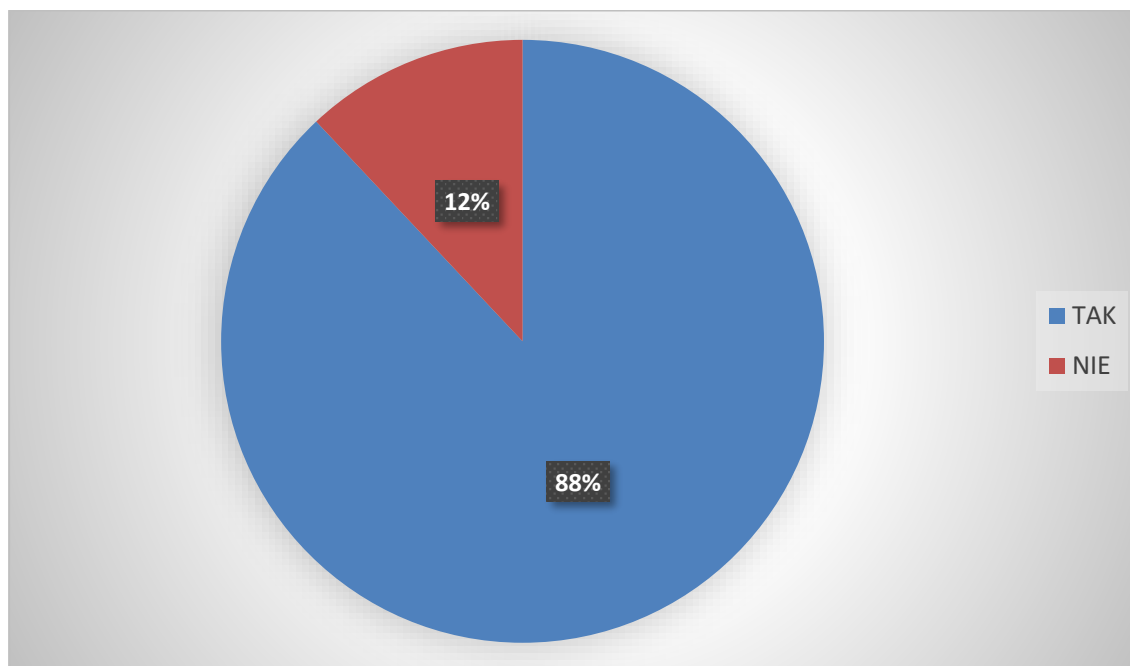
$$\frac{\frac{1}{2} * 109384 - (192,5 * 194)}{\sqrt{(\frac{1}{2} * 95953 - 37056,25)(\frac{1}{2} * 130384 - 37636)}} = 1$$

Współczynnik korelacji wynosi 1. Wskazuje to na korelację dodatnią i bardzo wysoką. Oznacza to, że zależność pomiędzy byciem w danej grupie a wskazaniem odpowiedzi jest bardzo duża. Świadczy to o tym, że wzrost wartości w odpowiedziach jednej z grup powoduje wzrost wartości odpowiedzi drugiej z grup.

W ramach przeprowadzonych badań empirycznych poproszono opiniodawców o udzielenie odpowiedzi na kolejne, 14 pytanie (zał. 1): *Czy Pan/Pani uważa, że współdziałanie Policji, władz cywilnych i społeczeństwa przyniesie wymierne skutki w zapobieganiu i przeciwdziałaniu sytuacjom kryzysowym?* Respondenci mieli możliwość wyboru jednego z dwóch wariantów odpowiedzi: „tak” lub „nie”.

Ogólny rozkład odpowiedzi został zaprezentowany na wykresie 31. Z analizy rozkładu wynika, iż respondenci w większości potwierdzili, iż współdziałanie Policji, władz cywilnych i społeczeństwa przyniesie pozytywne skutki w przeciwdziałaniu niebezpieczeństwom (88%, na co złożyło się 678 wskazań). Zaledwie 12% wszystkich ankietowanych zaznaczyło odpowiedź „nie”.

Wykres 31. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących współdziałania Policji, władz cywilnych i społeczeństwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

I grupa respondentów w zdecydowanej większości (322 wskazania, co stanowiło 84%) wybrała odpowiedź twierdzącą („tak”). Tylko 63 wskazania, czyli 16 punktów procentowych, uzyskała odpowiedź przecząca.

II grupa w większości również wskazała pierwszy z zaproponowanych wariantów odpowiedzi (92%, tj. 356 wskazań). Drugą możliwość wybrała niewielka część ankietowanych, gdyż jedynie 8% (32 wskazania). Bardziej szczegółowy rozkład odpowiedzi udzielonych przez opiniodawców został ukazany w tabeli 41.

Tabela 41. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących współdziałania Policji, władz cywilnych i społeczeństwa

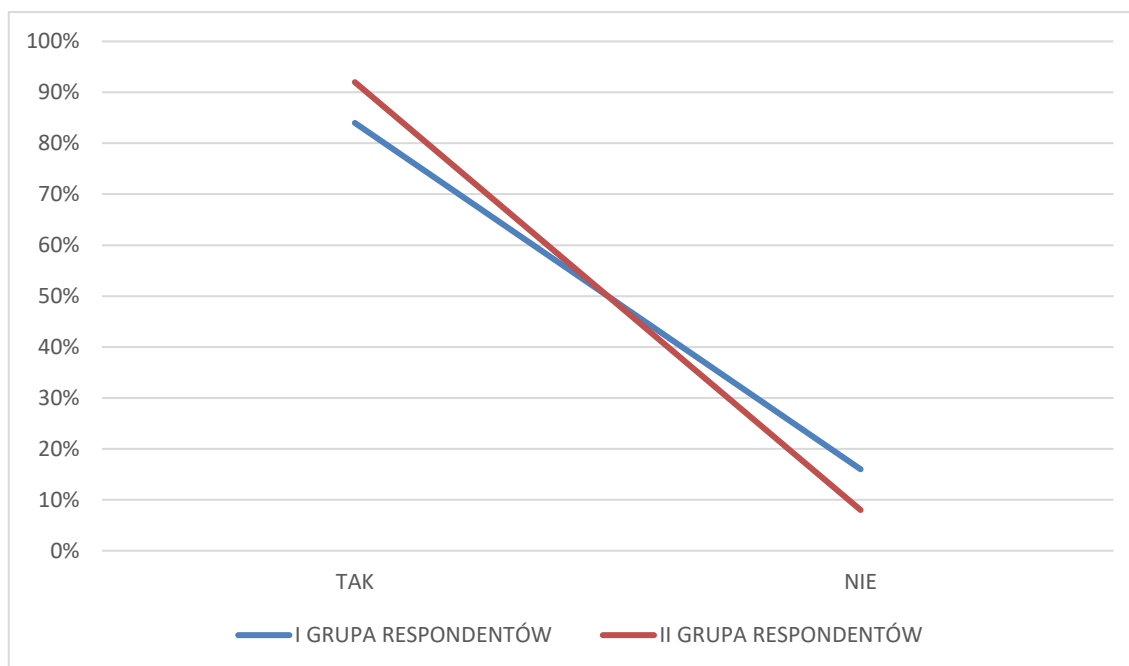
Odpowiedzi	I GRUPA RESPONDENTÓW (pełnoletni obywatele Polski)		II GRUPA RESPONDENTÓW (pracownicy samorządu terytorialnego)		Ogółem	
	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura procentowa	Struktura liczbowa	Struktura Procentowa
Tak	322	84%	356	92%	678	88%
Nie	63	16%	32	8%	95	12%

Ogółem	385	100%	388	100%	773	100%
--------	-----	------	-----	------	-----	------

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W celu zobrazowania rozkładów odpowiedzi udzielonych przez obie grupy posłużono się wykresem 32.

Wykres 32. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących współdziałania Policji, władz cywilnych i społeczeństwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Powyższy wykres potwierdza zbieżność odpowiedzi udzielonych przez obie grupy badawcze, dlatego zbadano istotność wpływu przynależności do grupy na udzielane odpowiedzi. W celu wykazania zależności wykonano test współczynnikiem korelacji r-Pearsona (tabela 42.).

Tabela 42. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona

Odpowiedzi	I grupa respondentów	II grupa respondentów	Ogółem		
	x_i	y_i	x_i^2	y_i^2	$x_i * y_i$
Tak	322	356	103684	126736	114632
Nie	63	32	3969	1024	2016

Ogółem	$\sum_{i=1}^n x_i = 385$	$\sum_{i=1}^n y_i = 388$	$\sum_{i=1}^n x_i^2 = 107653$	$\sum_{i=1}^n y_i^2 = 127760$	$\sum_{i=1}^n x_i * y_i = 116648$
$\bar{x} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = \frac{1}{2} * 385 = 192,5$ $x^2 = 37056,25$ $\bar{y} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i = \frac{1}{2} * 388 = 194$ $y^2 = 37636$					

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i y_i - \bar{x} \bar{y}}{\sqrt{(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2)(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i^2 - \bar{y}^2)}} =$$

$$\frac{\frac{1}{2} * 116648 - (192,5 * 194)}{\sqrt{(\frac{1}{2} * 107653 - 37056,25)(\frac{1}{2} * 127760 - 37636)}} \approx 0,96$$

Współczynnik korelacji liniowej r-Pearsona wynosi w przybliżeniu 0,96, co świadczy o korelacji dodatniej i silnej zależności. Wyniki dowodzą, iż wzrost wartości w odpowiedziach jednej z grup powoduje wzrost wartości odpowiedzi w grupie drugiej.

4.4. Obszary, kierunki, formy i metody doskonalenia działań Policji w sytuacjach kryzysowych

Szczegółowa analiza otrzymanych wyników badań, a także doświadczenia własne autorki dysertacji doprowadziły do wyodrębnienia obszarów i kierunków, a także metod i form doskonalenia działania Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych. Z uwagi na powyższe doskonalenie działania Policji zostało ujęte w sześciu obszarach: personalnym, organizacyjnym, prawno-proceduralnym, edukacyjnym, technicznym oraz logistycznym.

Pierwszym obszarem wymagającym doskonalenia jest obszar nazywany personalnym. Analizując uzyskane wyniki badań ankietowych (załącznik 1 pytanie 12), należy zauważyć, że 72% osób biorących udział w badaniu stwierdziło, iż w Policji kluczowym elementem jest zwiększenie liczby funkcjonariuszy w poszczególnych jednostkach, co wpłynie na poprawę poziomu bezpieczeństwa obywateli. To samo zauważono w czasie przeprowadzania obserwacji (załącznik 2). Zaledwie 28% respondentów uważa, że liczba funkcjonariuszy Policji nie wpływa na wzrost poczucia bezpieczeństwa. Jest to bardzo ważny aspekt, gdyż aby skutecznie

przeciwdziałać wszelkim zagrożeniom, należy posiadać zasoby, w tym przypadku osobowe. Biorąc pod uwagę pojawiające się w kraju i poza jego granicami niebezpieczeństwa, a także to, iż świat jest globalną wioską, należy stwierdzić, że zagrożenia występujące na drugim końcu kuli ziemskiej bardzo szybko mogą dotrzeć do naszego kraju. W ostatnim czasie Polska zmagала się z pandemią wirusa SARS-CoV-2, kryzysem migracyjnym na granicy polsko-białoruskiej czy trwającą wojną w Ukrainie. Tak zmieniająca się rzeczywistość i pojawiające się różnorodne zagrożenia wymagają zwiększenia liczby funkcjonariuszy w Policji. W każdym z garnizonów warto zwiększyć liczbę etatów dla policjantów o co najmniej 50%, co oznaczać będzie przyjęcie nowych kandydatów. Kluczowym aspektem osobowym będzie także wprowadzenie limitu wieku dla przyszłych funkcjonariuszy Policji. Biorąc pod uwagę minimalny okres służby, tj. 25 lat, właściwym będzie określenie górnej granicy wiekowej dla mężczyzn na 35 lat, a dla kobiet na 30 lat. Będzie to zasadne z uwagi na tryb pracy policjanta, jak również na zmieniający się charakter służby. Należy ponadto podkreślić fakt, iż w służbach mundurowych dbających o bezpieczeństwo dominują stanowiska wykonawcze, co tylko może potwierdzić konieczność zmiany. Zwiększenie liczby funkcjonariuszy może pozytywnie wpłynąć na czas reakcji w przypadku pojawienia się zagrożenia. W Policji bardzo ważna jest sprawność oraz szybkość podejmowanych działań, a z uwagi na niewielką liczbę policjantów pełniących służbę na jednej zmianie, a także wielkość rejonu służbowego czas dojazdu do miejsca interwencji w zależności od warunków atmosferycznych, natężenia ruchu drogowego czy innych elementów może być bardzo długi. W sytuacji zagrożenia życia i zdrowia ludzi oraz mienia to czas ma kluczowe znaczenie, gdyż przesądza o skuteczności podejmowanych działań.

24% respondentów (załącznik 1 pytanie 5) stwierdziło, że na efektywność współdziałania służb wpływa doświadczenie, przez co należy rozumieć, że kluczowymi osobami w formacji są funkcjonariusze posiadający dłuższy staż służby. W takiej sytuacji istotnym czynnikiem będzie wyznaczenie do służby patrolowej funkcjonariuszy doświadczonych wraz z tymi, którzy dopiero rozpoczynają swoją pracę w Policji. Działanie to pozwoli na przekazanie niezbędnej wiedzy oraz umiejętności zdobytych podczas wieloletniej służby osobom z krótkim

stażem. Takie rozwiązanie wykluczy też pojawianie się nieprawidłowości oraz błędów powstających wskutek braku doświadczenia.

Doskonalenia wymaga także obszar organizacyjny. Kluczowym będzie wprowadzenie większej liczby stanowisk wykonawczych, gdyż obecnie mamy do czynienia ze zwiększającą się liczbą zadań przydzielanych funkcjonariuszom z powodu powstających nowych zagrożeń, np. wirusa SARS-CoV-2 czy wojny w Ukrainie. Propozycję tę potwierdzają także wnioski z przeprowadzonej obserwacji (załącznik 2). W odpowiedzi na pytanie 5 (załącznik 1) aż 42% respondentów stwierdziło, że najważniejszym czynnikiem wpływającym na efektywność współdziałania służb są ćwiczenia, szkolenia oraz kursy. Można zatem wywnioskować, że niezbędne są szkolenia na wypadek pojawienia się sytuacji kryzysowej. Wszystkie służby odpowiedzialne za zapewnienie szeroko rozumianego bezpieczeństwa w Polsce powinny wspólnie szkolić się w tym zakresie. Oprócz ćwiczeń poszczególnych służb, inspekcji i straży należy wprowadzić wspólne kursy zarówno w formie teoretycznej, jak i praktycznej, w czasie których zostaną omówione i przećwiczone różne warianty działania. Należy podkreślić, że powyższy aspekt obejmuje elementy zarówno obszaru organizacyjnego, jak i edukacyjnego.

Na pytanie 2 (załącznik 1) ankietowani odpowiedzieli, iż najbardziej zaangażowanym podmiotem wykonującym działania w czasie zaistnienia sytuacji kryzysowej w Polsce jest Państwowa Straż Pożarna (35%). Następnie zostały wskazane Policja (24%), Siły Zbrojne (15%), samorząd terytorialny (15%), Ratownictwo Medyczne (7%) oraz Straż Graniczna (4%), których współdziałanie w czasie zaistnienia sytuacji kryzysowej pozytywnie ocenia aż 67% ankietowanych (załącznik 1 pytanie 3). Natomiast 33% osób oceniło tę współpracę negatywnie. Analizując powyższe wyniki badań empirycznych, zauważyć należy wysokie wskazania prawidłowości działania służb, jednakże należy dążyć do zniwelowania tak dużego odsetka zdarzeń mających wpływ na negatywne postrzeganie przez społeczeństwo współpracy różnych podmiotów. W kontekście pojawiających się zagrożeń widoczny jest brak właściwej koordynacji i synchronizacji działań różnych instytucji. Warto dodać, że 89% wszystkich ankietowanych (załącznik 1 pytanie 4) uważa, iż współdziałanie Policji z instytucjami, służbami, inspekcjami i strażami ma pozytywny wpływ na bezpieczeństwo państwa.

W prawno-proceduralnym obszarze doskonalenie związane jest przede wszystkim z koniecznością dokonania zmian w ustawie o Policji, obowiązującej od 1990 roku i posiadającej przestarzałe zapisy, niedostosowane do współczesnych potrzeb. Wymagane jest dokładne przeanalizowanie tejże ustawy oraz dostosowanie jej we wszystkich aspektach do współczesnych potrzeb i zmieniającej się rzeczywistości. Istotne jest ujednoczenie przepisów i procedur dotyczących działania różnych służb w sytuacjach kryzysowych, aby wszystkie instytucje, służby, inspekcje i stráže pracowały w oparciu o jednolitą wykładnię prawną (akty prawa) i według właściwych im, ale jednocześnie kompatybilnych procedur i schematów działania. Ponadto nie zostały określone dokładne procedury oraz schematy działania Policji we wsparciu społeczeństwa w czasie wystąpienia zagrożenia. Widoczny jest brak określonych elementów współdziałania społeczeństwa z Policją w momencie pojawienia się sytuacji kryzysowej, co według autorki rozprawy może generować stres, chaos, a także nieporozumienia z tym związane. W odpowiedzi na pytanie 13 (załącznik 1) 85% respondentów oświadczyło, że zwiększenie poziomu wiedzy społeczeństwa na temat sytuacji kryzysowych wpłynie pozytywnie na jego bezpieczeństwo. Natomiast 88% ankietowanych obydwu prób badawczych stwierdziło, że współdziałanie Policji, władz cywilnych i społeczeństwa przyniesie wymierne skutki w zapobieganiu i przeciwdziałaniu sytuacjom kryzysowym (załącznik 1 pytanie 14). Powyższe wyniki badań potwierdzają konieczność wprowadzenia zmian legislacyjnych w celu usprawnienia współdziałania Policji, władz cywilnych oraz ludności.

Słabym ogniwem w obszarze edukacyjnym jest system szkolenia funkcjonariuszy Policji, co zostało zauważone w trakcie obserwacji (załącznik 2). Jedynym obowiązkowym kursem policjantów jest szkolenie zawodowe-podstawowe, które każdy przyjęty do służby funkcjonariusz musi odbyć na początku swojej pracy w tejże formacji. Należy wydłużyć czas trwania tego kursu, aby lepiej przygotować funkcjonariuszy do służby, a także wprowadzić zajęcia związane z zarządzaniem kryzysowym oraz kursy nauki języków obcych, aby funkcjonariusze potrafili porozumiewać się w języku angielskim. Kluczowym elementem będzie również wprowadzenie dla każdego policjanta dodatkowych szkoleń z zakresu działań kryzysowych co najmniej raz na trzy lata w trybie skoszarowanym. W czasie

pełnionej służby funkcjonariusze Policji często znajdują się w sytuacji kryzysowej, wskutek czego są zmuszeni stosować środki przymusu bezpośredniego. Z uwagi na powyższe niezbędne jest organizowanie dodatkowych zajęć z użycia ŚPB oraz BP, aby policjanci w sposób profesjonalny wykonywali zadania oraz czynności służbowe.

Obszar techniczny jest równie ważny jak inne powyżej przedstawione elementy. Aż 59% osób zapytanych, czy w ich opinii Policja posiada właściwe wyposażenie (załącznik 1 pytanie 10), udzieliło odpowiedzi przeczącej. Potwierdza to raz jeszcze tezę, że oprócz kwestii personalnych niezbędnym elementem pełnienia właściwie służby jest posiadane wyposażenie. Środki techniczne są konieczne do walki z zagrożeniami, jakie występują w sytuacjach kryzysowych. Istotnym działaniem będzie zwiększenie środków finansowych na zakup dodatkowego sprzętu dla policjantów, tj. radiowozów umożliwiających jazdę po nierównym terenie, quadów, środków komunikacji, radiostacji, telefonów służbowych, kamizelek kuloodpornych i wielu innych. Warto również zwrócić uwagę na dostosowywanie sprzętu i wyposażenia do rodzaju pełnionej służby, ważny jest bowiem rejon pełnienia służby, tj. czy są to w dużej mierze obszary leśne, miasta, wsie, rejony przygraniczne. Kluczowym elementem będzie również wprowadzenie dla wszystkich policjantów kamer nasobnych, które umożliwiają nagrywanie przebiegu każdej interwencji realizowanej w czasie służby. Takie rozwiązanie wyeliminuje negatywne sytuacje związane z pomówieniami policjantów, tym samym wpłynie pozytywnie na wizerunek Policji. Warto dodać, że aż 91% respondentów stwierdziło, iż zastosowanie przez Policję nowoczesnych technologii poprawiłoby skuteczność działania tej grupy dyspozycyjnej (załącznik 1 pytanie 11).

Z obserwacji autorki wynika, że w Policji wiele elementów wymaga usprawnienia i unowocześnienia, ponieważ wprowadzenie nowych technologii umożliwi szybsze i efektywniejsze działanie funkcjonariuszy w czasie interwencji, akcji czy operacji policyjnych. Warto wziąć pod uwagę fakt, że podczas służby policjanta kluczowym elementem jest czas; od szybkości wykonania czynności, dojazdu na miejsce zdarzenia czy udzielenia pomocy tak wiele zależy. To właśnie dlatego należy przyjąć, iż zwiększenie inwestycji przeznaczonych na działanie Policji i innych służb przyniesie tylko pozytywne skutki. 20% respondentów (załącznik 1

pytanie 5) wskazało, że właściwe wyposażenie istotnie wpływa na efektywność współdziałania służb w sytuacji kryzysowej.

Obszar logistyczny to ostatni z analizowanych obszarów, w którym należy usprawnić działania Policji, władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych. Istotnym elementem byłoby ujednoczenie środków łączności między służbami, dotyczących przede wszystkim kanałów pracy na wypadek sytuacji kryzysowej i współdziałania wielu instytucji, służb, inspekcji i straży. Każdy z wskazanych w rozprawie podmiotów wykorzystuje różne urządzenia i kanały, co w ogromnym stopniu utrudnia komunikację. Wprowadzenie jednego kanału w sytuacji kryzysowej niewątpliwie usprawni działanie tych jednostek. W czasie kryzysu istotnym elementem jest współdziałanie, którego przebieg powinien być nadzorowany przez właściwy podmiot, wyposażony w wiedzę z zakresu funkcjonowania służb uczestniczących w działaniach, dotyczącą nie tylko możliwości, ale również ograniczeń poszczególnych instytucji, służb, inspekcji i straży.

Należy również zaznaczyć, że kluczowym elementem jest pomoc społeczeństwa w sytuacji kryzysowej. W tym zakresie istotne jest zwiększenie świadomości społecznej poprzez zwiększenie poziomu edukacji z uwzględnieniem postępowania na wypadek zdarzeń kryzysowych. Społeczeństwo ma także bezpośredni wpływ na przeciwdziałanie zagrożeniom; obywatele są jednym z komponentów Systemu Bezpieczeństwa Narodowego (państwa) w Polsce. Potwierdzeniem dla powyższych tez są odpowiedzi 85% respondentów twierdzących, że zwiększenie wiedzy społeczeństwa na wypadek sytuacji kryzysowych wpłynie pozytywnie na poziom bezpieczeństwa kraju (załącznik 1 pytanie 13). Oprócz dodatkowych zajęć z tego zakresu organizowanych w szkołach powinny być przeprowadzane szkolenia cywili zarówno z pierwszej pomocy przedmedycznej, jak i ogólnie rozumianej edukacji dla bezpieczeństwa. Świadomość społeczna dotycząca bezpieczeństwa może przynieść tylko i wyłącznie pozytywne konsekwencje, gdyż obowiązkiem obywateli jest wspieranie Policji w czasie sytuacji kryzysowych oraz niesienie pomocy innym ludziom.

Ważne jest stworzenie nowych, dostosowanych do współczesnych zagrożeń procedur współdziałania służb, uwzględniających ich możliwości i ograniczenia,

wskazujących racjonalne i uzasadnione zasady oraz sposoby działania poszczególnych instytucji, służb, inspekcji i straży oraz społeczeństwa, a także przeciwiczenie tych elementów w zmieniających się warunkach i środowisku, z uwzględnieniem czynników mających bezpośredni czy pośredni wpływ na przebieg sytuacji kryzysowej.

Istotny wydaje się także czynnik ekonomiczny, gdyż obowiązkiem państwa jest finansowanie służb odpowiedzialnych za poziom bezpieczeństwa. Realizacja tego aspektu jest niezbędna w celu zapewnienia sprawnego funkcjonowania kraju. Warto zaznaczyć, że ponoszone na utrzymanie i działanie służb nakłady powinny być zwiększone, szczególnie w ramach kursów policjantów prowadzonych za granicą, podczas których funkcjonariusze będą mogli wymienić się doświadczeniami, a także zapoznać z procedurami działań w czasie pojawienia się sytuacji kryzysowej. Nie mogą to być jednak jednostkowe przypadki szkoleń, tylko ćwiczenia prowadzone regularnie, gdyż tylko wypracowanie właściwych schematów działań może mieć pozytywny wpływ na ich sprawność. Warto również zwiększyć liczbę szkoleń zagranicznych dla kadry kierowniczej w celu pozyskania nowych umiejętności działania w sytuacji kryzysu.

Wprowadzenie powyższych zmian, zdaniem autorki dysertacji, usprawni działalność Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych, co z kolei wpłynie pozytywnie na jakość wykonywanych działań w czasie przeciwstawiania się, ograniczania i likwidowania różnorodnych zagrożeń.

Wnioski

Przeprowadzone przez autorkę dysertacji badania miały na celu przede wszystkim rozwiązanie szczegółowych problemów badawczych zawartych w pytaniach: Jakie działania podejmuje Policja wraz z innymi instytucjami, służbami, inspekcjami i strażami, władzami cywilnymi i społeczeństwem w sytuacjach kryzysowych oraz jaki wpływ na przeciwdziałanie zagrożeniom ma współdziałanie Policji z wymienionymi podmiotami podczas wsparcia władz cywilnych i społeczeństwa? W jakich obszarach i kierunkach można doskonalić działania Policji, aby poprawić jej skuteczność we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa? W toku badań sformułowano następujące wnioski:

1. Policja jest jednym z najważniejszych podmiotów dbających o bezpieczeństwo i porządek publiczny w państwie. Zgodnie z ustawą o zarządzaniu kryzysowym wykonuje zadania na rzecz organów zarządzania kryzysowego. Można wyodrębnić trzy formy działania Policji w czasie sytuacji kryzysowej: interwencję, akcję oraz operację policyjną. Interwencja jest podstawowym rodzajem wykonywania zadań przez Policję w momencie pojawienia się zdarzenia, które narusza zasady współżycia społecznego oraz obowiązujące normy prawa, także gdy istnieje duże prawdopodobieństwo pojawienia się takiego zagrożenia. Z akcją policyjną mamy do czynienia, gdy policjanci, dysponując siłami i środkami na miejscu interwencji, nie są w stanie opanować zaistniałego zdarzenia. Natomiast operacja policyjna jest to grupa przedsięwzięć organizacyjnych, taktycznych oraz materiałowo-technicznych wykonywanych w czasie zdarzeń kryzysowych, mających na celu zapobieżenie lub likwidację stanu zagrażającego życiu i zdrowiu osób lub ich mieniu, a także bezpieczeństwu oraz porządkowi publicznemu.
2. Policjanci wykonują szereg zadań w każdej z poszczególnych faz zarządzania kryzysowego: zapobiegania, przygotowania, reagowania i odbudowy. Funkcjonariusze posiadają dwa kluczowe systemy: alarmowania oraz osiągnięcia stanu gotowości obronnej. W momencie wystąpienia zagrożeń, katastrof czy klęsk żywiołowych Policja wykonuje następujące czynności: ostrzeżenie i alarmowanie, działania porządkowe, bezpośrednie działania ratownicze, czynności mające na celu przywrócenie stanu sprzed wystąpienia zdarzenia oraz dochodzeniowo-śledcze. Istotnym elementem jest również to, iż policjanci biorą udział w pracach zespołu zarządzania kryzysowego.
3. Policja współdziała z wieloma inspekcjami, strażami i służbami. W chwili zaistnienia sytuacji kryzysowej do najważniejszych z nich – według autorki – należą: straże gminne (miejskie), Straż Graniczna, Państwowa Straż Pożarna, Straż Ochrony Kolei, Straż Leśna, Inspekcja Weterynaryjna, Główny Inspektorat Nadzoru Budowlanego, Główny Inspektorat Sanitarny. Ponadto w momencie pojawienia się zagrożenia Policja współpracuje z Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej oraz organizacjami pozarządowymi.

4. Kluczowym elementem są działania Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacji kryzysowej. Policja na żądanie organów samorządu terytorialnego przekazuje sprawozdanie dotyczące wykonywania czynności związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa i porządku publicznego. Ponadto komendanci powiatowi (miejscy) oraz komendanci komisariatów na mocy ustawy o Policji są zobowiązani do składania organom samorządu terytorialnego corocznych sprawozdań z działalności komendy i komisariatów. Wojewodowie posiadają uprawnienia w sytuacjach nadzwyczajnych do wydawania wiążących dla Policji poleceń.
5. Zgodnie z ustawą z dnia 11 marca 2022 r. obywatele mają obowiązek obrony państwa w zakresie określonym w aktach prawnych. Istotną kwestią jest obrona cywilna, której głównym celem jest współdziałanie ludności w zwalczaniu klęsk żywiołowych oraz zagrożeń środowiska, a także usuwanie ich skutków.
6. Współdziałanie Policji, władz cywilnych oraz społeczeństwa jest niezbędne w czasie wystąpienia zdarzeń kryzysowych. W ostatnich latach mieliśmy do czynienia z niespodziewanymi niebezpieczeństwami, do których należały przede wszystkim pandemia wirusa SARS-CoV-2, wojna w Ukrainie czy kryzys na granicy polsko-białoruskiej. Takie zdarzenia zobligowały służby do współdziałania w tym zakresie.
7. W ramach badań empirycznych przeprowadzonych wśród dwóch prób badawczych, tj. osób pełnoletnich oraz pracowników administracji samorządowej, uzyskano odpowiedzi na czternaście pytań dotyczących działań Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych (załącznik 1). Respondenci dokonali wskazań, które dostarczyły cennego materiału badawczego, pozwalającego na argumentowanie formułowanych tez i wyciągnięcie wielu wniosków.
8. Bazując na wynikach badań zarówno teoretycznych, jak i empirycznych, należy stwierdzić, że Policja wraz z władzami cywilnymi, społeczeństwem oraz wszelkimi instytucjami, służbami, inspekcjami i strażami współdziała w czasie pojawienia się sytuacji kryzysowej. Jest to bardzo ważne z uwagi na

występujące zagrożenia: kryzys migracyjny, pandemię COVID-19 czy wojnę w Ukrainie.

9. Pojawianie się nowych, nieznanych wcześniej zagrożeń i niebezpieczeństw wymaga od służb, władz cywilnych i społeczeństwa synchronizacji, koordynacji i współdziałania w sytuacji zagrożenia. Warto zaznaczyć, iż niezbędne jest wprowadzenie zmian w zakresie współpracy tych podmiotów w celu poprawy sprawności działania w zakresie zapobiegania, przygotowania, przeciwdziałania i reagowania w sytuacji pojawienia się zagrożenia oraz odbudowy miejsca dotkniętego zdarzeniem. Wśród obszarów wieloaspektowego doskonalenia działań Policji poprawiających jej skuteczność we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa jako główne wskazać można m.in. obszary: personalny, organizacyjny, prawno-proceduralny, edukacyjny, techniczny oraz logistyczny.

ZAKOŃCZENIE

Dysertacja stanowi efekt dociekań autorki w tematyce współpracy podmiotów w czasie pojawienia się zagrożeń, a mianowicie działania Policji, władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych. Wykonane w ramach rozprawy doktorskiej badania umocniły autorkę w przekonaniu o konieczności dalszego zgłębiania wskazanego problemu.

Głównym celem rozprawy było zaprezentowanie miejsca, roli i zadań Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych, a także wskazanie racjonalnych i naukowo uzasadnionych obszarów, kierunków oraz form i metod doskonalenia jej działań. Rozwiązanie problemów szczegółowych wraz z pozytywną weryfikacją hipotez szczegółowych umożliwiły wyjaśnienie głównego problemu badawczego zawartego w pytaniu: Jakiego rodzaju działania wykonuje Policja we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa, aby przeciwdziałać sytuacjom kryzysowym i jakie mogą być obszary i kierunki ich doskonalenia? Umożliwiło to potwierdzenie hipotezy głównej, a mianowicie: przypuszcza się, że Policja współdziała ze społeczeństwem i władzami cywilnymi w sytuacjach kryzysowych, podejmując szereg działań mających na celu zapobieganie pojawieniu się zagrożeń, przygotowanie do przeciwdziałania, reagowanie w sytuacji ich pojawienia się oraz odbudowę miejsca dotkniętego zdarzeniem. Prowadzone analizy działań Policji wskazują na ich wysoką skuteczność, występują jednak obszary, w których można i należy doskonalić funkcjonowanie tej formacji w zakresie integracji, współdziałania, koordynacji i synchronizacji z instytucjami, służbami, inspekcjami i strażami w sytuacjach kryzysowych we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa, w szczególności wobec nowych, coraz częściej pojawiających się i dynamicznie rozwijających zagrożeń.

Wyniki przeprowadzonych badań potwierdzają, iż założony cel rozprawy został osiągnięty, a sformułowane problemy badawcze rozwiązane. Także postawione hipotezy badawcze okazały się trafne i w pełni uległy confirmacji.

Założono, iż Policja jest scentralizowaną, uzbrojoną i jednolicie umundurowaną formacją funkcjonującą na zasadach i w ramach określonego w przepisach prawa, a formy i metody jej działania określają szczegółowo regulaminy, podręczniki i instrukcje. Policja pełni bardzo ważną rolę, gdyż

do głównych jej zadań należy ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra.

Przyjęto, że termin „kryzys” oznacza działanie pod presją czasu, decyzję, wybór, natomiast „sytuacja kryzysowa” definiowana jest jako sytuacja mająca negatywny wpływ na bezpieczeństwo osób, mienia, a także środowiska, doprowadzająca do ograniczenia działalności właściwych organów administracji publicznej z powodu posiadania niewystarczających sił i środków. Posługiwanie się terminami „kryzys” i „sytuacja kryzysowa” w sposób zamienny jest błędem, gdyż każdy kryzys jest sytuacją kryzysową, lecz nie każda sytuacja kryzysowa posiada znamiona kryzysu.

Przedstawiono szereg zjawisk powodujących sytuacje kryzysowe, do których należą głównie powodzie, awarie techniczne oraz pożary. Współcześnie mamy do czynienia z wieloma zagrożeniami: spowodowanymi siłami natury, antropogenicznymi oraz innymi.

Założono także, że Policja podejmuje wszelkie przewidziane w przepisach prawa działania polegające na zapobieganiu, przygotowaniu, reagowaniu i odbudowie. Organy państwowe (Urząd Miasta, Starostwo Powiatowe) ściśle współdziałają z Policją, gdyż jedynie współpraca tych służb na różnych szczeblach może przynieść efekty w przeciwdziałaniu sytuacjom kryzysowym. Ponadto stwierdzono, że udział społeczeństwa w sytuacji pojawienia się zdarzenia jest ważny, gdyż ludzie w obliczu zagrożenia udzielają wsparcia organom państwowym w zapobieganiu i usuwaniu skutków zdarzeń. Z drugiej jednak strony należy pamiętać, że sytuacje kryzysowe mogą wywołać postawy zachowawcze, często rezygnację, a nawet skrajny krytycyzm rzeczywistości, co wyklucza chęć poszukiwania rozwiązań sytuacji trudnych, innych niż te, do których jesteśmy przyzwyczajeni.

Ponadto założono, iż współdziałanie, koordynacja i synchronizacja podmiotów w sytuacji zagrożeń mają kluczowe znaczenie dla wsparcia władz cywilnych i zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom w sytuacjach kryzysowych, gdyż umożliwiają uzyskanie efektu synergii, a w konsekwencji sprawne i skuteczne przeciwdziałanie zagrożeniom. Do obszarów wieloaspektowego doskonalenia działań Policji poprawiających jej skuteczność we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa

zaliczyć można m.in. obszary: personalny, organizacyjny, prawno-proceduralny, edukacyjny, techniczny.

Przedstawione w dysertacji propozycje i wnioski nie wykluczają powstania innych, nowych wariantów, koncepcji i propozycji rozwiązań, służących do usprawnienia działań Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych. Przeprowadzone dociekania naukowe oraz zaprezentowane w rozprawie szczegółowe wyniki badań i ich interpretacja posiadają uniwersalny, nowatorski charakter, który z uwagi na rozwój dorobku naukowego może przyjąć również inną formę.

BIBLIOGRAFIA

Opracowania zwarte

1. Apanowicz J., *Metodologia nauk*, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń 2003.
2. Apanowicz J., *Metodologiczne elementy procesu poznania naukowego w teorii organizacji i zarządzania*, Wydawnictwo Diecezji Pelplińskiej „BERNARDINUM”, Gdynia 2000.
3. Apanowicz J., *Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej prace doktorskie prace habilitacyjne*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2005.
4. Bukowski S., *Policja w systemie bezpieczeństwa państwa*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Słupsku, Słupsk 2013.
5. Cała M., Flisiak J., Kowalski M., *Mechanika gruntów. Procesy osuwiskowe i metody ich zwalczania*, Wydawnictwo Akademii Górniczo-Hutniczej, Kraków 2015.
6. Charkowska K., *Zjawisko prostytucji w doświadczeniach prostytutujących się kobiet*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2010.
7. Dębicka A., *Zarządzanie sytuacją kryzysową w małych i średnich przedsiębiorstwach*, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań 2015.
8. Falecki J., *Zagrożenia niemilitarne i ich typologia, Ochrona przeciwpożarowa a bezpieczeństwo państwa*, Wydawnictwo CNBOP-PIB, Józefów 2014.
9. Ficoń K., *Logistyka kryzysowa. Procedury-Potrzeby-Potencjał*, BEL Studio, Warszawa 2011.
10. Gąsiorek K., Kitler W., *Wojskowe wsparcie władz cywilnych i społeczeństwa*, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2005.
11. Grocki R., *Zarządzanie kryzysowe. Dobre praktyki*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2012.
12. Hryszkiewicz D., *Společna odpowiedzialność Policji. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2012.
13. Huzarski M., Wołeszo J., *Leksykon Obronności. Polska i Europa*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2014.

14. Kowalewska-Łukuć M., *Prostytucja i czerpanie z niej korzyści majątkowych – analiza prawnoporównawcza*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2017.
15. Kozłowski Z., Nosek W., *Sytuacje kryzysowe*, Wydawnictwo Szkoły Policji w Pile, Piła 2008.
16. Kuc B. R., *Funkcje nauki. Wstęp do metodologii. Nauka nie jest grą*, Wydawnictwo PTM, Warszawa 2012.
17. Kurkiewicz A., *Zarządzanie kryzysowe w samorządzie. Podstawy organizacyjno-prawne*, Municipium SA, Warszawa 2008.
18. Lach Z., *Potencjał zagrożeń kryzysowych państw i regionów świata*, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2010.
19. Letkiewicz A., Majer P., *Polska Policja*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2021.
20. Lidwa W., *Narodowy System Zarządzania Kryzysowego w Polsce*, Wydawnictwo Uczelniane Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu, Kalisz 2013.
21. Mądrzejewski W., *Przestępczość zorganizowana: system zwalczania*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2008.
22. Majewski T., *Ankieta i wywiad w badaniach wojskowych*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2002.
23. Misiuk A., *Instytucje policyjne w Polsce. Zarys dziejów od X wieku do współczesności*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2006.
24. Misiuk A., *Instytucje Bezpieczeństwa Wewnętrznego w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2011.
25. Misiuk A., *Historia Policji w Polsce. Od X wieku do współczesności*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
26. Morawski A., *Wykorzystanie potencjału organizacji pozarządowych w procesie zarządzania kryzysowego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014.
27. Mroczko F., *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach niemilitarnych, Zarys problemów województwa dolnośląskiego*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości, Wałbrzych 2012.

28. Otwinowski W., *Podstawy zarządzania kryzysowego i systemu obronnego*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu i Usług, Poznań 2015.
29. Paździor M., Szmulik B., *Instytucje bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2012.
30. Perz G., *Wybrane zagadnienia historii Policji*, Zakład Służby Prewencyjnej Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2013.
31. Pieprzny S., *Policja, organizacja i funkcjonowanie*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska Sp. z o. o., wyd. 2., Wrocław 2007.
32. *Podręcznik dla słuchacza szkolenia zawodowego podstawowego*, Wydawnictwo Szkoły Policji w Słupsku, Słupsk 2017.
33. Polcikiewicz Z., Siemiątkowski P., Tomaszewski P., *Współczesne wyzwania polityki bezpieczeństwa państwa*, Wydawnictwo Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Toruń 2019.
34. Rajchel J., Dubois E., *Policja w systemie podmiotów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, Wybrane zagadnienia prawno-organizacyjne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2017.
35. Seidl M., Šimák L., Zamiar Z., *Aktualne zagadnienia zarządzania kryzysowego, NDiO*, Wrocław 2009.
36. Skiba F., *Policja w Polsce. Działalność formacji na obszarze aglomeracji miejskich*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2015.
37. *Słownik języka polskiego PWN*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014.
38. Socha R., Letkiewicz A., Guła P., *Policyjne oddziały i pododdziały w Polsce. Historia i teraźniejszość*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2010.
39. Stankiewicz-Małyjurek K., Krynojewska F. R., *Zarządzanie kryzysowe w administracji publicznej. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Difin, Warszawa 2010.
40. Stelmach J., *Rozwiązywanie sytuacji kryzysowych w działaniach policyjnych*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki, Wrocław 2016.

41. Szałowski R., *Prawoadministracyjne kompetencje Policji*, Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, Łódź 2010.
42. Szymaniak A., Ciepieli W., *Policja w Polsce, stan obecny i perspektywy*, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, tom I, Poznań 2007.
43. Walas-Trębacz J., Ziarko J., *Podstawy Zarządzania kryzysowego, Część 1 Zarządzanie kryzysowe w administracji publicznej*, AFM, Kraków 2010.
44. Walas-Trębacz J., Ziarko J., *Podstawy Zarządzania kryzysowego, Część 2 Zarządzanie kryzysowe w przedsiębiorstwie*, AFM, Kraków 2011.
45. Wasiuta O., Klepka R., Kopeć R., *Vademecum Bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.
46. Wiśniewski B., Piątek Z., *Współczesny wymiar funkcjonowania Policji*, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2009.
47. Włodarczyk E., *Zdarzenia losowe i sytuacja kryzysowa*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2011.
48. Wróbel J., *Współdziałanie Policji z wybranymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo i porządek publiczny*, Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach, Katowice 2010.
49. *Zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej w pierwszym kwartale 2022 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, Bydgoszcz 2022.
50. Żmigrodzki M., Żmigrodzki R., Żebrowski A., M. Michalczyk-Wlizło, *Zarządzanie kryzysowe w państwie*, Towarzystwo Naukowe Powszechne S.A., Warszawa 2012.
51. Żuber M., *Przestępczość zorganizowana i jej zwalczanie*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych, Wrocław 2012.

Akty prawne

1. Dekret z dnia 21 grudnia 1955 roku o organizacji i zakresie działania Milicji Obywatelskiej, Dz. U.1955 nr 46 poz. 311.
2. Ustawa z dnia 24 lipca 1919r. o Policji Państwowej, Dz. U. 1919 r. nr 61 poz. 363.
3. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, Dz. U. 2007 nr 89 poz. 590 z późn. zm.

4. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, Dz. U. 1990 nr 30 poz. 179 z późn. zm.
5. Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji, Dz. U. 1999 nr 53 poz. 549 z późn. zm.
6. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 02.04.1997 r.
7. Zarządzenie nr 1041 Komendanta Głównego Policji w dnia 28 września 2007 roku w sprawie szczegółowych zasad organizacji i zakresu działania komend, komisariatów i innych jednostek organizacyjnych Policji.
8. Zarządzenie nr 30 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 grudnia 2013 r. w sprawie funkcjonowania organizacji hierarchicznej w Policji.
9. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad otrzymywania i wysokości uposażenia zasadniczego policjantów, dodatków do uposażenia oraz ustalania wysługi lat, od której jest uzależniony wzrost uposażenia zasadniczego.
10. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 grudnia 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykształcenia, kwalifikacji zawodowych i stażu służby, jakim powinni odpowiadać policjanci na stanowiskach komendantów Policji i innych stanowiskach służbowych.
11. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie utworzenia komend rejonowych Policji na obszarze m. st. Warszawy.
12. Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, Dz. U. 2013 poz. 628 z późn. zm.
13. Zarządzenie nr 20 Komendanta Głównego Policji z dnia 13 lipca 2020 r. w sprawie metod i form przygotowania i realizacji działań policyjnych w związku ze zdarzeniami szczególnymi.
14. Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne, Dz. U. 2017 poz. 1566 z późn. zm.
15. Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej, Dz.U. 2002 nr 62 poz. 558 z późn. zm.
16. Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych, Dz. U. 2016 poz. 904 z późn. zm.

17. Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, Dz. U. 2008 nr 234 poz. 1570 z późn. zm.
18. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, Dz. U. 1997 nr 88 poz. 553 z późn. zm.
19. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, Dz. U. 2005 nr 179 poz. 1485 z późn. zm.
20. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493 z późn. zm.
21. Zarządzenie nr 36 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 listopada 2017 r. w sprawie zadań realizowanych przez Policję w sytuacjach kryzysowych.
22. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 12 sierpnia 2004 r. w sprawie zakresu i sposobu współpracy Policji ze strażami gminnymi (miejskimi) oraz zakresu sprawowania przez Komendanta Głównego Policji nadzoru nad działalnością straży.
23. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej, Dz. U. 1991 nr 88 poz. 400 z późn. zm.
24. Ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym, Dz. U. 2003 Nr 86 poz. 789 z późn. zm.
25. Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach, Dz. U. 1991 nr 101 poz. 444 z późn. zm.
26. Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej, Dz. U. 2004 nr 33 poz. 287 z późn. zm.
27. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obron cywilnych województw, powiatów i gmin, Dz. U. nr 96 poz. 850.
28. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz. U. 2003 nr 96 poz. 873 z późn. zm.
29. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, Dz. U. 1991 nr 81 poz. 351 z późn. zm.
30. Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym, Dz.U. 2006 nr 191 poz. 1410, z późn. zm.

31. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym, Dz. U. 1998 nr 91 poz. 578 z późn. zm.
32. Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym, Dz. U. 1990 nr 16 poz. 95 z późn. zm.
33. Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, Dz. U. z 2022 r. poz. 655, 974.
34. Decyzja nr 60/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 maja 2022 r. uchylająca decyzję w sprawie utworzenia Centrum Zarządzania Kryzysowego Ministerstwa Obrony Narodowej.

Źródła internetowe

1. <https://policjanciwhistorii.ipn.gov.pl/pol/o-konkursie/materialy/krotka-historia-policji/592,Krotka-historia-Policji-Panstwowej.html>
2. <https://policjapanstwowa.pl/index-9.htm>
3. <https://info.policja.pl/inf/historia/policja-w-iii-rp/policja-w-iii-rzeczypo/67621,Policja-w-III-Rzeczypospolitej-19902010.html>
4. <http://bip.kgp.policja.gov.pl/kgp/struktura-organizacyjn/22759,STRUKTURA-ORGANIZACYJNA-KOMENDY-GLOWNEJ-POLICJI.html>
5. <https://sjp.pwn.pl/sjp/zagro%C5%BCenie;2542384>
6. https://koziej.pl/wp-content/uploads/2017/09/Teoria_i_historia_bezpieczenstwa.pdf
7. https://www.powodz.gov.pl/pl/definicja_i_typy
8. <https://www.infor.pl/prawo/gmina/powodz-2010/226954,Definicja-rodzaje-i-typy-powodzi.html>
9. <https://floodwarden.com/jakie-sa-rodzaje-powodzi/>
10. <https://ziemianarozdrozu.pl/i/upload/zmiany-klimatu-zjawiska/sila-huraganow-kategorie-skala-saffira-simpsona.png>
11. <https://www.tokfm.pl/Tokfm/7,124813,25212521,sila-huraganow-jak-sie-jamierzy-czym-jest-skala-saphira-simpsona.html>
12. <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/huragan;4008475.html>

13. <https://imgw.isok.gov.pl/mapy-zagrozen-i-ryzyka/zagrozenia-meteorologiczne/silny-wiatr.html>
14. <https://sjp.pl/%C5%9Bnie%C5%BCyca>
15. <https://www.snowtrex.pl/magazyn/bezpieczna-jazda-na-nartach/lawiny/>
16. <https://inzynieriasrodowiska.com.pl/encyklopedia/osuwiska---definicje-i-rodzaje>
17. <https://archiwum.mos.gov.pl/srodowisko/geologia/osuwiska/co-to-sa-osuwiska/>
18. <https://zpe.gov.pl/pdf/Psu8jvkW9>
19. https://www.naukowiec.org/wiedza/geografia/procesy-stokowe_3537.html
20. http://posucha.imgw.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=3&Itemid=37
21. <https://www.ekologia.pl/wiedza/slowniki/leksykon-ekologii-i-ochrony-srodowiska/traba-powietrzna>
22. <https://imgw.isok.gov.pl/mapy-zagrozen-i-ryzyka/zagrozenia-meteorologiczne/gololedz.html>
23. <https://ssl-administracja.sgh.waw.pl/pl/SSPOiOIN/oib/Strony/charakterystyka-zagrozen.aspx>
24. <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/trzesienia-ziemi>
25. <https://www.pgi.gov.pl/mogepl-home/o-monitoringu-geodynamicznym/sejsmologia/9727-skale-i-skutki-trzesien-ziemi.html>
26. <https://znaczenia.com.pl/znaczenie-skala-richtera-co-to-jest-pojecie-i-definicja-znaczenia/>
27. <https://www.labtestsonline.pl/slownik/epidemia>
28. <http://zgasryzyko.pbox.pl/pl/831/co-to-jest-pozar-.html>
29. <https://www.ue.katowice.pl/jednostki/dzial-ochrony-informacji-niejawnych/specjalista-ds-obronnych/zagrozenia-wystepujace-w-naszym-regionie/zagrozenia-naturalne.html>
30. <https://www.gov.pl/web/wsse-bydgoszcz/obrona-cywilna>
31. <https://www.mostostal.waw.pl/files/1048997113/17.4.-awarie-i-katastrofy-mostostal.pdf>

32. <http://www.zielona-gora.po.gov.pl/index.php?id=36&ida=8085>
33. <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/bezrobocie;3876818.html>
34. <https://leczenie-uzaleznien.wroclaw.pl/artykuly/leczenie-uzaleznien-wroclaw>
35. <https://www.medonet.pl/zdrowie,narkomania---definicja--fazy--przyczyny--leczenie,artykul,1729888.html>
36. <https://www.abw.gov.pl/pl/zadania/przeciwdzialanie-proli/8,Przeciwdzialanie-prolifracji-BMR.html>
37. <https://isp.policja.pl/isp/aktualnosci/6062,Przestepczosc-gospodarcza-stanowisko-Biura-Sluzby-Kryminalnej-KGP.html>
38. <https://www.liberties.eu/pl/stories/wykluczenie-spoleczne/43579>
39. <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/uiws/>
40. <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/prostytucja;3962819.html>
41. <http://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/30-cykle-przemocy-w-rodzinie>
42. <https://ideologia.pl/potrzeby-czlowieka/>
43. <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/87193,Deklaracja-wspolpracy-Policji-z-Glownym-Urzedem-Nadzoru-Budowlanego.html>
44. <https://poradnik.ngo.pl/co-to-sa-organizacje-pozarzadowe-czym-jest-stowarzyszenie-a-czym-fundacja>
45. <https://www.gov.pl/web/psse-warszawa/zarzadzanie-kryzysowe>
46. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/struktura-ludnosc,16,1.html>
47. <https://eblogfinansowy.pl/kryzys-gospodarczy-i-finansowy-analiza-przyczyn-i-skutkow.html>
48. <https://www.solidarnosc.org.pl/sbhiu/?p=1979>
49. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/780675/terytorialsi-zakonczyli-cwiczenie-przyjazna-energia-22>
50. <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/abstrahowanie;3865296.html>

Artykuly

1. Bąk T., *Sytuacje kryzysowe*, w: Współczesne problemy zarządzania, Jarosław 2017.

2. Ciszewski T., *Udział Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu oraz usuwaniu skutków zagrożeń niemilitarnych*, w: Zeszyty naukowe WSOWL, Wrocław 2011.
3. Cylikowski T., *Rola Policji w Systemie Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, w: Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje, Kraków 2015.
4. Drabik I., *Rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesie zarządzania kryzysowego*, w: Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2015.
5. Elszkowski M., *Działalność Policji w sytuacjach kryzysowych. Podejście formalne*, w: Zeszyty Naukowe SGSP, Bydgoszcz 2017.
6. Fajczak-Kowalska A., *Logistyka sytuacji kryzysowych*, w: Logistyka – nauka, Łódź 2014.
7. Fliegier K., *Historia Policji od czasów II wojny światowej do współczesności*, w: Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa, wyd. 3, Poznań 2010.
8. Frąckowiak K., *Kontratyp stosowania służbowej broni palnej przez funkcjonariuszy państwowych w świetle ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej z dnia 24 maja 2013 r.*, w: Wojskowy Przegląd Prawniczy, Warszawa 2014.
9. Gaj M., Dorobisz A., *Pojęcie sytuacji kryzysowej z punktu widzenia public relations*, w: Ekonomiczne Problemy Usług nr 130, Akademia Wojsk Lądowych, Wrocław 2018.
10. Gdula A., *Zagrożenia bezpieczeństwa społecznego w XXI w.*, w: Kwartalnik Bellona, Warszawa 2017.
11. Głowacz D., Bartosiak Z., *Od Policji Państwowej do Policji*, w: Kwartalnik Policyjny, nr 2, Warszawa 2014.
12. Grzywna Z., *Zwalczanie współczesnych zagrożeń przy udziale Sił Zbrojnych RP*, w: Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka, Kraków 2013.
13. Grzywna Z., *Zagrożenia niemilitarne - Siły Zbrojne RP w ich zapobieganiu i likwidacji*, w: Kultura Bezpieczeństwa. Nauka - Praktyka - Refleksje, Częstochowa 2017.

14. Gwara M., *Prostytucja w aspekcie prawnym i jej skutki psychiczno-społeczne*, w: Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji, Olsztyn 2016.
15. Gwardyński R., *Działania Policji w warunkach poważnego niebezpieczeństwa*, w: Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy, Legnica 2020.
16. Iwan K., Karpaczewska I., *Bezpieczeństwo wewnętrzne*, w: Zeszyty Naukowe Collegium Balticum, wyd. 8, , Szczecin 2014.
17. Kaczmarczyk B., *Współczesny wymiar zagrożeń naturalnych*, w: Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje, Kraków 2014.
18. Kazuro A., *Funkcjonowanie Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych*, w: Studia Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2020.
19. Kompała D., *Istota zagrożeń*, w: Obronność Zeszyty Naukowe, Warszawa 2014.
20. Kral Z., Zabłocka-Kluczka A., *Sposób postrzegania kryzysów w polskich przedsiębiorstwach*, w: Ekonomia i Organizacja Przedsiębiorstw, Warszawa 2004.
21. Kubanek A., *Legalność stosowania środków przymusu bezpośredniego w kontekście gwarancji konstytucyjnych. Studium proceduralno-prawne* w: Przegląd Prawniczy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2018.
22. Kuśmierk Z., *Udział wojska w sytuacjach kryzysowych*, w: Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy, Legnica 2014.
23. Kuzara G., *Zagrożenie oraz bezpieczeństwo oraz ich współzależność*, w: Security, Economy & Law, Kraków 2018.
24. Malec J., *Zakres i znaczenie terminu „Policja” w literaturze politycznej schyłku Rzeczypospolitej szlacheckiej*, w: Studia Iuridica Lublinensia, Kraków 2016.
25. Mazurek M., *Zadania Policji w sytuacjach kryzysowych*, w: Journal of Modern Science, Warszawa 2017.
26. Michałowska M., Stankiewicz D., Danielak W., *Zarządzanie sytuacją kryzysową w przedsiębiorstwie*, w: Zeszyty Naukowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w Zielonej Górze, Zielona Góra 2015.

27. Moraczewska B., *Bezdomność. Definicja, problemy, rozwiązania obecne oraz historyczne odwołanie do ludzi luźnych*, w: Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość, Gdańsk 2013.
28. Morawski A., *Rola organizacji pozarządowych w procesie zarządzania kryzysowego*, w: Kwartalnik Naukowy OAP UW "e-Politikon", Warszawa 2013.
29. Muszyńska M., *Działania Policji w czasie pandemii Covid-19*, w: Zarządzanie kryzysowe w warunkach pandemii w Polsce, red. Frąszczak J., Orliński R., Rubaj T., Wydawnictwo Naukowe Akademii Kaliskiej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego, Kalisz 2021.
30. Nowicka J., *Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa narodowego*, w: Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne, Siedlce 2015.
31. Olbrycht P., *Problematyka przestępczości zorganizowanej – jej socjologiczne źródła i społeczne uwarunkowania*, w: Zeszyty Naukowe Ruchu Studenckiego Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych, Wrocław 2016.
32. Orzeszko W., *Nieliniowa identyfikacja rządu autozależności w stopach zmian indeksów giełdowych*, w: Przegląd Statystyczny, nr 4, Warszawa 2012.
33. Otwinowski W., *Kryzys i sytuacja kryzysowa*, w: Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa nr 2, Poznań 2010.
34. Owsiak S., *Społeczny wymiar kryzysu – lekcja dla przyszłości*, w: Biuletyn Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Warszawa 2012.
35. Rauziński R., Sołdra-Gwiżdż T., Szczygielski K., *Grupy szczególnie zagrożone wykluczeniem społecznym – aspekt demograficzny*, w: Studia Politicae Universitatis Silesiensis, Katowice 2020.
36. Resztak I., *Zjawisko terroryzmu*, w: Prokuratura i Prawo, Warszawa 2012.
37. Rosicki R., *O pojęciu i istocie bezpieczeństwa*, w: Przegląd Politologiczny, Poznań 2010.
38. Rudnicka M., *Ogólna charakterystyka Policji jako formacji uzbrojonej i umundurowanej oraz jej wielowymiarowość*, w: De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny, Siedlce 2016.

39. Sęk A., Obrębski Z., *Prawne determinanty współpracy jednostek samorządu terytorialnego i Policji w zakresie ochrony bezpieczeństwa publicznego*, w: Studia Politologiczne, Warszawa 2009.
40. Siejka-Wieczerycka P., *Bezrobocie zagrożeniem bezpieczeństwa społecznego – stan w Polsce po 2005 roku*, w: Journal of Modern Science, Józefów 2015.
41. Skrabacz A., *Migracje XXI wieku jako wyzwanie dla bezpieczeństwa Polski oraz Unii Europejskiej*, w: Społeczne konteksty bezpieczeństwa, Warszawa 2019.
42. Struzik M., *Przestępstwa związane z narkotykami. Próba zdefiniowania zjawiska*, w: Serwis informacyjny narkomania, Warszawa 2007.
43. Szajna A., *Nierząd uprawiany w celu osiągnięcia zysku – wybrane pojęcia i aspekty prawnopodatkowe*, w: Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach, Katowice 2020.
44. Wałek T., *Gminne Centrum Zarządzania Kryzysowego – struktura i zadania*, w: Securitologia, Warszawa 2013.
45. Wołęjszo J., *Metodologiczne problemy przygotowania prac promocyjnych na studiach I i II stopnia w naukach o obronności*, w: Studia kaliskie, tom 5, Kalisz 2017.
46. Wrzosek M., *Bezpieczeństwo a ewolucja zagrożeń niemilitarnych na przełomie wieków*, w: Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2011.
47. Żuber M., Dziadkiewicz A., *Współdziałanie służb, inspekcji i straży na szczeblu powiatu w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń*, w: Historia i Polityka, Toruń 2018.

WYKAZ SKRÓTÓW

NKWD – Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich;

ZSRR – Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich;

II RP – II Rzeczpospolita Polska;

PKWN – Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego;

KGMO – Komenda Główna Milicji Obywatelskiej;

MO – Milicja Obywatelska;

KRN – Krajowa Rada Narodowa;

ORMO – Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej;

ZOMO – Zmotoryzowane Odwody Milicji Obywatelskiej;

SB – Służba Bezpieczeństwa;

KGP – Komenda Główna Policji;

CBŚP – Centralne Biuro Śledcze Policji;

ŚPB – Środki Przymusu Bezpośredniego;

BP – Broń Palna;

EMS – 98 - Europejska Skala Makrosejsmiczna;

BMR – broń masowego rażenia;

RZZK – Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego;

NATO – Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego;

UE – Unia Europejska;

WZZK – Wojewódzki Zespół Zarządzania Kryzysowego;

PZZK – Powiatowy Zespół Zarządzania Kryzysowego;

GZZK – Gminny Zespół Zarządzania Kryzysowego;

PSP – Państwowa Straż Pożarna;

OSP – Ochotnicze Straże Pożarne;

KSRG – Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy;

WOPR – Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe;

TOPR – Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe;

GOPR – Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe;

PCK – Polski Czerwony Krzyż;

SZ RP – Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej.

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Fazy sytuacji kryzysowej.....	87
Rysunek 2. Różnice pomiędzy kryzysem, sytuacją kryzysową i stanem kryzysowym	91
Rysunek 3. Warianty kształtowania bezpieczeństwa w funkcji zagrożeń	92
Rysunek 4. Typy powodzi ze względu na źródło	97
Rysunek 5. Skala Beauforta	99
Rysunek 6. Trójkąt spalania	107
Rysunek 7. Przykładowy model przebiegu sytuacji kryzysowej	126

SPIS TABEL

Tabela 1. Etapy przeprowadzonego procesu badawczego	23
Tabela 2. Podział respondentów ze względu na płeć	26
Tabela 3. Podział respondentów ze względu na wiek	27
Tabela 4. Podział respondentów ze względu na posiadane przez nich wykształcenie	28
Tabela 5. Podział respondentów ze względu na miejsce zamieszkania	30
Tabela 6. Kryteria uporządkowania kryzysów	80
Tabela 7. Definicje terminu kryzys	82
Tabela 8. Różne stopnie powagi kryzysu w zależności od rozmiaru i bliskości zagrożenia	85
Tabela 9. Skala Saphira-Simpsona.....	99
Tabela 10. Europejska Skala Makrosejsmiczna	105
Tabela 11. Skala Richtera	106
Tabela 12. Źródła sytuacji kryzysowej	125
Tabela 13. Opis poszczególnych rodzajów sytuacji kryzysowych	127
Tabela 14. Stopnie ewakuacji.....	171
Tabela 15. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczący zagrożeń dla bezpieczeństwa.....	179
Tabela 16. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona	180
Tabela 17. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących podmiotów zaangażowanych w czynności związane z zarządzaniem kryzysowym.....	183
Tabela 18. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona	184
Tabela 19. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących współpracy służb i podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe.....	186
Tabela 20. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona	188
Tabela 21. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących wpływu współdziałania Policji z instytucjami, służbami, inspekcjami i strażami na bezpieczeństwo ..	189
Tabela 22. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona	191
Tabela 23. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących efektywności współdziałania służb	193
Tabela 24. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona	194

Tabela 25. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących wpływu współdziałania Policji z instytucjami, służbami i strażami na bezpieczeństwo	196
Tabela 26. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona	197
Tabela 27. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących przygotowania podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe do przeciwdziałania zagrożeniom	199
Tabela 28. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona	200
Tabela 29. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących działania Policji w sytuacji kryzysowej	202
Tabela 30. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona	203
Tabela 31. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących oceny poziomu współpracy Policji ze społeczeństwem w skali 1-5	205
Tabela 32. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona	206
Tabela 33. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących posiadanego przez Policję wyposażenia do przeciwdziałania zagrożeniom.....	208
Tabela 34. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona	209
Tabela 35. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących zastosowania nowoczesnych technologii w Policji.....	211
Tabela 36. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona	212
Tabela 37. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących zwiększenia liczby funkcjonariuszy Policji	214
Tabela 38. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona	215
Tabela 39. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących wpływu wiedzy społeczeństwa na temat sytuacji kryzysowych na bezpieczeństwo.....	217
Tabela 40. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona	218
Tabela 41. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących współdziałania Policji, władz cywilnych i społeczeństwa	220
Tabela 42. Wartości niezbędne do obliczenia korelacji Pearsona	221

SPIS SCHEMATÓW

Schemat 1. Struktura organizacyjna Komendy Głównej Policji (KGP)	65
Schemat 2. Formy kryzysów	86
Schemat 3. Kryteria warunkujące powstanie sytuacji kryzysowej	89
Schemat 4. Kryteria klasyfikacji zagrożeń	95
Schemat 5. Typologia zagrożeń niemilitarnych	96
Schemat 6. Typy powodzi ze względu na mechanizm.....	98
Schemat 7. Rodzaje lawin.....	101
Schemat 8. Rodzaje osuwisk	102
Schemat 9. Rodzaje suszy	103
Schemat 10. Rodzaje katastrof	108
Schemat 11. Podział zagrożeń terrorystycznych.....	111
Schemat 12. Fazy działania terrorystycznego	113
Schemat 13. Rodzaje bezrobocia	114
Schemat 14. Fazy uzależnienia od narkotyków.....	116
Schemat 15. Rodzaje bezdomności	117
Schemat 16. Przyczyny współczesnych procesów migracyjnych.....	118
Schemat 17. Rodzaje przestępczości zorganizowanej.....	120
Schemat 18. Typy wykluczenia społecznego.....	121
Schemat 19. Cykl przemocy	123
Schemat 20. Źródła sytuacji kryzysowych.....	125
Schemat 21. Rozpoznawanie sytuacji kryzysowej	128
Schemat 22. Formy organizacyjne działań Policji.....	135
Schemat 23. Formy współdziałania Policji i Straży Leśnej.....	152
Schemat 24. Procedury wykorzystania SZ RP w sytuacjach kryzysowych	156
Schemat 25. Organizacje pozarządowe uczestniczące w procesie zarządzania kryzysowego.....	160

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Podział respondentów ze względu na płeć	26
Wykres 2. Podział respondentów ze względu na wiek.....	27
Wykres 3. Podział respondentów ze względu na posiadane przez nich wykształcenie	29
Wykres 4. Podział respondentów ze względu na miejsce zamieszkania	30
Wykres 5. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących zagrożeń dla bezpieczeństwa	178
Wykres 6. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących zagrożeń dla bezpieczeństwa.....	180
Wykres 7. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących podmiotów zaangażowanych w czynności związane z zarządzaniem kryzysowym.....	182
Wykres 8. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących podmiotów zaangażowanych w czynności związane z zarządzaniem kryzysowym	184
Wykres 9. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących współpracy służb i podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe	186
Wykres 10. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących współpracy służb i podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe.....	187
Wykres 11. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących wpływu współdziałania Policji z instytucjami, służbami, inspekcjami i strażami na bezpieczeństwo .	189
Wykres 12. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących wpływu współdziałania Policji z instytucjami, służbami, inspekcjami i strażami na bezpieczeństwo	190
Wykres 13. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących czynników wpływających na efektywność współdziałania służb	192
Wykres 14. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących efektywności współdziałania służb	193
Wykres 15. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących wpływu społeczeństwa na przeciwdziałanie zagrożeniom	195

Wykres 16. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących wpływu społeczeństwa na przeciwdziałanie zagrożeniom.....	196
Wykres 17. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących przygotowania podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe do przeciwdziałania zagrożeniom	198
Wykres 18. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących przygotowania podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe do przeciwdziałania zagrożeniom.....	199
Wykres 19. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących działania Policji w sytuacji kryzysowej	201
Wykres 20. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących działania Policji w sytuacji kryzysowej.....	202
Wykres 21. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących oceny poziomu współpracy Policji ze społeczeństwem w skali 1-5	204
Wykres 22. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących oceny poziomu współpracy Policji ze społeczeństwem w skali 1-5	206
Wykres 23. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących posiadanego przez Policję wyposażenia do przeciwdziałania zagrożeniom.....	208
Wykres 24. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących posiadanego przez Policję wyposażenia do przeciwdziałania zagrożeniom	209
Wykres 25. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących zastosowania nowoczesnych technologii w Policji	211
Wykres 26. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących zastosowania nowoczesnych technologii w Policji.....	212
Wykres 27. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących zwiększenia liczby funkcjonariuszy Policji	214
Wykres 28. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących zwiększenia liczby funkcjonariuszy Policji.....	215
Wykres 29. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących wpływu wiedzy społeczeństwa na temat sytuacji kryzysowych na jego bezpieczeństwo	217

Wykres 30. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących wpływu wiedzy społeczeństwa na temat sytuacji kryzysowych na jego bezpieczeństwo	218
Wykres 31. Procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących współdziałania Policji, władz cywilnych i społeczeństwa	220
Wykres 32. Procentowy rozkład odpowiedzi w obu grupach badawczych dotyczących współdziałania Policji, władz cywilnych i społeczeństwa	221

AKADEMIA KALISKA

im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego

KWESTIONARIUSZ ANKIETY

Zwracam się z uprzejmą prośbą o wsparcie moich badań swoją wiedzą i doświadczeniem poprzez wypełnienie kwestionariusza ankiety.

Celem przygotowanej ankiety jest określenie racjonalnych i naukowo uzasadnionych obszarów, kierunków oraz form i metod doskonalenia działań Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych.

W celu uzupełnienia mojej wiedzy w wyżej wymienionym obszarze pragnę skorzystać z Pani/Pana wiedzy i doświadczenia oraz proszę o udzielenie w niniejszej ankiecie rzetelnych odpowiedzi. Wyniki badań uzyskane dzięki Pani/Pana uprzejmości i życzliwości wzbogacą wiedzę z zakresu rozpatrywanych zagadnień i będą podstawą do opracowania wniosków zawartych w mojej rozprawie doktorskiej pt. „Policja we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych”.

Ankieta jest anonimowa, wyniki badań będą prezentowane w sposób zbiorczy i zostaną wykorzystane wyłącznie do celów naukowych jako cenne źródło informacji oraz wzbogacą wiedzę z zakresu rozpatrywanych zagadnień.

Serdecznie dziękuję za współpracę.

1. Co według Pani/Pana współcześnie jest największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa? (należy wskazać jedną odpowiedź)
 - powódzie, huragany, wichury, pożary
 - zdarzenia drogowe
 - pandemie
 - wojny i konflikty zbrojne
 - terroryzm
 - inne, jakie?
2. Który z podmiotów według Pani/Pana jest najbardziej zaangażowany w czynności związane z zarządzaniem kryzysowym w Polsce? (należy wskazać jedną odpowiedź)
 - Policja
 - Państwowa Straż Pożarna
 - Ratownictwo Medyczne
 - Straż Graniczna
 - Siły Zbrojne
 - samorząd terytorialny
3. Jak ocenia Pani/Pan współpracę różnych służb i podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe?
 - pozytywnie
 - negatywnie
4. Czy według Pani/Pana współdziałanie Policji z instytucjami, służbami, inspekcjami i strażami wpływa na bezpieczeństwo państwa?
 - tak
 - nie
5. Co według Pani/Pana wpływa na efektywność współdziałania służb w sytuacji kryzysowej? (należy wskazać jedną odpowiedź)
 - właściwe wyposażenie
 - ćwiczenia, szkolenia i kursy
 - wiedza
 - doświadczenie

6. Czy uważa Pani/Pan, że społeczeństwo ma istotny wpływ na przeciwdziałanie zagrożeniom? Proszę o uzasadnienie wybranej odpowiedzi.

- tak
- nie

Dlaczego?.....

.....

7. Jak ocenia Pani/Pan przygotowanie podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe do przeciwdziałania zagrożeniom?

- pozytywnie
- negatywnie

8. Jak ocenia Pani/Pan działania Policji w sytuacji kryzysowej?

- bardzo dobrze
- dobrze
- poprawnie
- źle

9. Jak ocenia Pani/Pan w skali od 1 do 5 poziom współpracy Policji ze społeczeństwem, uwzględniając również wnioski i doświadczenia z okresu pandemii COVID-19, kryzysów migracyjnych na granicy polsko-białoruskiej i polsko-ukraińskiej? (gdzie 5 to najlepsza ocena)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

10. Czy według Pani/Pana Policja posiada właściwe wyposażenie do przeciwdziałania zagrożeniom bezpieczeństwa?

- tak
- nie

11. Czy uważa Pani/Pan, że zastosowanie nowoczesnych technologii poprawiłoby skuteczność działań Policji?

- tak

- nie
12. Czy według Pani/Pana zwiększenie liczby funkcjonariuszy Policji w Polsce wpłynęłoby na poprawę poziomu bezpieczeństwa?
- tak
 - nie
13. Czy uważa Pani/Pan, że zwiększenie wiedzy społeczeństwa na temat sytuacji kryzysowych wpłynęłoby pozytywnie na jego bezpieczeństwo?
- tak
 - nie
14. Czy Pani/Pan uważa, że współdziałanie Policji, władz cywilnych i społeczeństwa przyniesie wymierne skutki w zapobieganiu i przeciwdziałaniu sytuacjom kryzysowym?
- tak
 - nie

Metryczka

Płeć

- kobieta
- mężczyzna

Wiek

- 18-25 lat
- 26-40 lat
- powyżej 40 lat

Wykształcenie

- podstawowe
- średnie
- wyższe

Miejsce zamieszkania

- wieś
- miasto

AKADEMIA KALISKA

im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego

ARKUSZ OBSERWACJI

1. **TEMAT BADAŃ:** działania Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w czasie sytuacji kryzysowych.
2. **METODY BADAWCZE:** obserwacja uczestnicząca, skategoryzowana.
3. **CEL BADAŃ:** określenie obszarów i kierunków doskonalenia działań Policji we wsparciu władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych.
4. **CZAS BADAŃ:** marzec 2020 r. – grudzień 2021 r.
5. **OPIS PRZEBIEGU BADAŃ:** Badanie zostało przeprowadzone przy pomocy metody obserwacji podczas wykonywanych zadań oraz czynności służbowych. W oparciu o uzyskane wyniki badań można sformułować następujące wnioski:
 - zauważalny jest brak specjalistycznego wykształcenia funkcjonariuszy Policji, gdyż w chwili obecnej jedynym obowiązkowym kursem jest szkolenie zawodowe-podstawowe. Brakuje połączenia szkoleń i kursów prowadzonych proporcjonalnie do ścieżki zawodowej policjanta. Żadne szkolenie specjalistyczne nie jest obowiązkowe, a nawet zdarza się tak, że osoby od wielu lat wykonują czynności bez odbycia takiego szkolenia. Właśnie z tego powodu niezbędne jest wprowadzenie obowiązkowego systemu szkoleń funkcjonariuszy Policji w sytuacji zmiany stanowiska czy specjalizacji zawodowej;
 - w czasie pandemii wirusa SARS-CoV-2 Policja oprócz wykonywanych ustawowych obowiązków otrzymała szereg dodatkowych zadań. Pomimo tego siły i środki tejże formacji nie zostały zwiększone. Ponadto przez pewien czas wszelkie przyjęcia nowych policjantów do służby zostały wstrzymane. Natomiast po ponownym uruchomieniu rekrutacji nowi kandydaci przechodzili skrócone szkolenie zawodowe-podstawowe, w czasie którego nie zdobywali

wiedzy i umiejętności wystarczających do pełnienia służby w jednostkach Policji;

- w momencie kierowania przez dyżurnego jednostki policjantów na interwencję nie jest brana pod uwagę odległość do miejsca zdarzenia, a jedynie obszar określonego w zadaniach rejonu służbowego, co z uwagi na wielkość przydzielonego obszaru interwencji wpływa na wydłużony czas oczekiwania na pomoc;
- policjanci prewencji pełniący służbę w komisariatach Policji często podczas prowadzonych interwencji wykonują czasochłonne czynności, trwające nawet kilka godzin, co uniemożliwia realizację zaplanowanych zadań w pionie prewencyjnym;
- podczas prowadzonych interwencji Policji obserwuje się brak właściwej współpracy i synchronizacji działań z podmiotami, które z uwagi na ustawowe zadania mogą wykonać dalsze czynności wyłącznie na miejscu zdarzenia;
- wyposażenie służby prewencyjnej i ruchu drogowego często ulega zużyciu i uszkodzeniu z powodu całodobowego wykorzystywania go przez policjantów;
- zauważono zbyt małą ilość nowoczesnych urządzeń (drony, pojazdy specjalistyczne czy kamery nasobne). Niezbędne jest wprowadzanie nowoczesnych technologii w celu usprawnienia wykonywanych działań, gdyż umożliwi to wykrycie większej liczby zagrożeń i sprawniejsze wykonywanie zadań służbowych, a także poprawi bezpieczeństwo funkcjonariuszy.